

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК,
АҚПАРАТТЫҚ-ТАНЫМДЫҚ ЖУРНАЛ
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ,
ИНФОРМАЦИОННО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ ЖУРНАЛ

ORLEU

БІЛІКТІЛІКТІ АРТТЫРУ
ҰЛТТЫҚ ОРТАЛЫҒЫ

ҚҰЗЫРЕТТІ ПЕДАГОГ

ЗНАНИЯ И УМЕНИЯ
УЧИТЕЛЯ – ЗАЛОГ
ТВОРЧЕСТВА И УСПЕХА
УЧАЩИХСЯ

SPECIAL HEADING

ЦИФРЛЫҚ
САУАТТЫЛЫҚ –
БҮГІНГІ ЗАМАН
ТАЛАБЫ

№ 1(33)
2023

Редакция алқасының
төрағасы:

Нұрлыбаев Қ.К., «Өрлеу»
БАҰО» АҚ филиалы
Алматы облысы бойынша
Кәсіби даму институтының
директоры

Ақылдастар кеңесі:

Садвакасова Раиса Аждаровна,
п.ғ.д., профессор, «Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы
Алматы облысы бойынша Кәсіби даму
институтының директорының орынбасары

Масимова Хуршидам Ташболатовна,
PhD-доктор, «Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы
Алматы облысы бойынша Кәсіби даму
институтының директорының орынбасары
Бисенбаева Меруерт Кенжегуловна,
PhD-доктор., «Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы
Алматы облысы бойынша Кәсіби даму
институтының кафедра меңгерушісі

Кудьярова Шолпан Таубаевна,
PhD-доктор, әл-Фараби атындағы ҚазҰУ,
филология факультеті, түркітану және тіл
теориясы кафедрасы доценті м.а.

Таңжарықова Алуа Васильевна,
Абай атындағы ҚазҰПУ, Филология
институтының директоры, ф.ғ.д., профессор
Молдасанов Ерсайын Мышанович,
Абай атындағы ҚазҰПУ, Филология институты,
Академик С.Қирабаев атындағы кафедрасын аға
оқытушысы, ф.ғ.д., доцент

Айтуарова Азиза Малдыбаевна,
PhD-доктор, Қазақ Ұлттық Аграрлық Зерттеу
Университеті ғылыми кітапханасының директоры

Кошербаев Ринад Нуралыұлы,
PhD-доктор, «Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы
Алматы облысы бойынша Кәсіби даму
институтының аға оқытушысы

Болсынбаева Амангайша Джолдыхановна,
PhD-доктор, «Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы
Алматы облысы бойынша Кәсіби даму
институтының аға оқытушысы

Касенова Самал Абилжанатовна,
PhD-доктор, «Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы
Алматы облысы бойынша Кәсіби даму
институтының аға оқытушысы

Канаева Акмарал Жумановна,
PhD-доктор (Экс-Марсель университеті,
Франция),
әл Фараби атындағы Қазақ ұлттық
университетінің Халықаралық қатынастар
факультетінің аға оқытушысы

Жауапты редактор: Перуза Асылбек

Дизайн и верстка: Данияр Кунтубаев

ӨРЛЕУ

БІЛІКТІЛІКТІ АРТТЫРУ ҰЛТТЫҚ ОРТАЛЫҒЫ

Мерзімді басылымның шығу жиілігі – 1 жылда 4 рет
Қазақ, орыс, ағылшын тілдерінде

Меншік иесі:

«Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы «Алматы облысы
бойынша Кәсіби даму институты»

Журнал Қазақстан Республикасы
инвестициялар және даму министрлігінің
Байланыс, Ақпараттандыру және ақпарат
комитетінде тіркеуге алынып, мерзімді баспасөз
басылымын және ақпараттық агенттікті есепке
қою туралы №15651-Ж куәлігі 2015 жылы
5 желтоқсанда берілді.

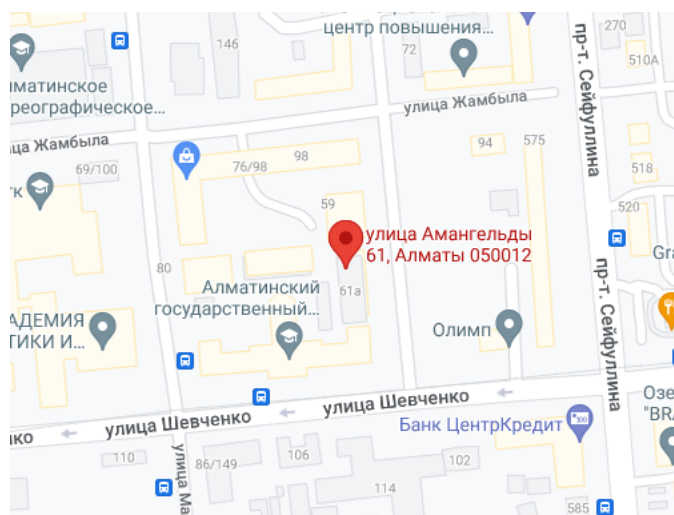
Редакция авторлар мақаласының мазмұнына
жауап бермейді. Журналда жарияланған
материалдарды көшіріп немесе өңдеп басу үшін
редакцияның жазбаша рұқсаты алынып, сілтеме
жасалуы міндетті.

«Құзыретті педагог» журналының электронды почтасы:

bilikti.pedagog@orleu-edu.kz

Редакцияның мекен-жайы:

050019, Алматы қаласы, Амангельды көшесі, 61 үй.
ИНДЕКСІ 74840 Таралымы: электронды нұсқада

БІЛІМ САЯСАТЫ ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ПОЛИТИКА

ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚ – ОҚУШЫЛАРДЫҢ ӨЗГЕРМЕЛІ ӨМІРГЕ БЕЙІМДЕЛУІ МЕН ЖЕКЕ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМУДЫҢ ТЕТІГІ

Орманбекова Лаззат Жекеновна,

«Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы

Алматы облысы бойынша Кәсіби даму институты

Әдіснама және педагогикалық инновация

кафедрасының аға оқытушысы

Қазіргі таңда білім беру ұйымдарында жүзеге асып жатқан функционалдық сауаттылықтың мақсаты – оқушылардың алған білімдерін өмірде тиімді қолдануға үйрету. Оқушылардың бойына ХХІ ғасыр дағдыларын, яғни тілдік, дағдыларды дарыту, олардың коммуникативтік құзіреттіліктерін дамыту арқылы функционалдық сауаттылығын арттыру білім беру саласындағы басым бағыттардың бірі болып табылады. Бүгінгі таңда мектеп бітіріп, қоғамға араласқан адамға ең керегі – осы. Егер бала осы дағдыларды бойына сіңірмесе, өзін толыққанды қоғам мүшесі ретінде сезіне алмайды да, жалқаулыққа бой алдырып, ата-ананың мойнына жүк болады.

Оқушының қоғамда әлеуметтеніп, функционалдық сауатты тұлға болып қалыптасуына тілдік дағдылар ықпал етеді. Тіл қарым-қатынас құралы болып табылады. Әлемдік тәжірибе бойынша тілді тиімді меңгерту төрт дағды арқылы жүзеге асырылады. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында оқушылардың тілдік дағдыларының нашар дамығанын байқауға болады. Балалар сабақта көбінесе жаттанды сөздерді көп қолданады, сонымен қатар жоғары деңгейлі сұрақ қойған кезде, оқушылар төмен деңгейлі жауап береді, яғни иә/жоқ деген жауаптармен шектеледі. Соның алдын алу мақсатында іздеу тақырыбы оқушылардың тілдік дағдыларына байланысты алынды. Қазіргі заман талабы – жан-жақты дамыған, функционалды сауатты тұлға тәрбиелеу.

Ол үшін оқыту әдістеріне өзгерістер енгізіліп жатыр. Алдымен, тілді үйреніп, сол тілде ойлап, сол тілде сөйлейтін азамат даярлау – басты мақсат. Тілді оқыту оңай іс емес екені айқын. Оқушы сүйсіне отырып, құлшыныспен оқуы үшін тиімді, қызықты, жаңашыл әдіс-тәсілдерді қолдану қажет. Тілді оқытудың әдіс-тәсілдері оқу ортасы мен мәнмәтінді ескере отырып, оқушыны тиімді білім алу үшін ауадай қажет болып табылатын дербестікке ұмтылуға оң ықпал етуге тиіс. Орыс тілінде оқытатын сыныптардағы қазақ тілі оқу бағдарламасының бөлімдері төрт тілдік дағдыны қамтиды: тыңдалым, айтылым, оқылым және жазылым. Сондықтан қазіргі таңдағы педагогика жаңалықтарын, қазіргі қолданып жүрген пән ерекшелігіне қарай қолдана білу – оқыту үрдісінде мақсатқа жетудің бірден-бір жолы. Оқыту барысында алдымызға қойған мақсат – баланы субъект ретінде оқу ісіне өзінше қызықтыратын, оған қабілетін арттыратын жағдай туғызу. Оның басты ерекшелігі – оқу үрдісін жаңаша ұйымдастыру, белсенді әрекеттер арқылы оқушылардың ойлау, сөйлеу дағдыларын жетілдіру, өз бетінше білім алу процесінде бірлесе әрекет ету болып табылады.

Сауаттылық тұлғаның тұрақты қасиеті болып табылатындықтан, функционалдық сауаттылық сол тұлға меңгерген белгілі бір білім-біліктерден көрініс табады. Өйткені, функционалдық сауаттылыққа адам нақты білім алу кезеңдерінен өткеннен кейін қол жеткізеді. Бұл орайда білім белгілі бір сауаттылық деңгейін қамтамасыз ететін құрал және нақты іс-әрекеттердің нәтижесі ретінде қарастырылады. Ендеше, мемлекеттік тілді оқытуда білімнің түпкі нәтижесі деп саналатын құзыреттіліктердің біртұтас бірлігі ретіндегі функционалдық сауаттылықтың мәнін, рөлін айқындаудың, оны мектеп тәжірибесіне ендірудің уақыт талабымен толық сай келуі де зерттеу тақырыбының өзектілігін дәлелдей түседі.

Сонымен, функционалдық сауаттылық – жеке тұлғаның әлеуметтік, мәдени, саяси және экономикалық қызметтерге белсене араласуы және өмір бойы білім алуына ықпал ететін базалық факторы, яғни бүгінгі жаһандану дәуіріндегі заман ағымына қарай ілесе отырып, меңгерген білімді тұрмыс тіршілікте қолдана алуы мен жетілдіре отыруы. Сонда, функционалдық сауаттылық ұғымына келесі анықтаманы беруге болады: адамның мамандығына, жасына қарамастан меңгерген білімді сауатты қолдана алуы мен үнемі білімін жетілдіріп отыру процесі. Мұндағы басшылыққа алынатын функционалдық сапалар: белсенділік, шығармашылық тұрғыда ойлау, шешім қабылдай алу, өз кәсібін дұрыс таңдай алуға қабілеттілік, т.б. Яғни, жалпы білім беретін мектептерде Қазақстан Республикасының зияткерлік, дене және рухани тұрғысынан дамыған азаматын қалыптастыру, оның өзгермелі әлемде әлеуметтік бейімделуін қамтамасыз ететін білім алудағы қажеттіліктерін қанағаттандыру болып табылады.

Осыған орай, Ұлттық жоспарда функционалдық сауаттылықтың төмендегідей негізгі механизмдерін бөліп көрсетеді. Ұлттық жоспардың жоғарыда аталған мақсат, міндеттерін жүзеге асыруда төмендегідей тетіктері нақтыланып, мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту үшін білім беру жүйесінде басшылыққа алынады.

Олар:

- білім беру мазмұны (ұлттық стандарттар, оқу бағдарламалары);
- оқыту нысандары мен әдістері;
- білім алушылардың оқудағы жетістіктерін диагностикалау мен бағалау жүйесі;
- мектептен тыс қосымша білім беру бағдарламалары;
- мектепті басқару моделі (қоғамдық-мемлекеттік нысан, мектептердің оқу жоспарын реттеудегі дербестігінің жоғары деңгейі);

• барлық мүдделі тараптармен әріптестікке негізделген достық қалыптағы білім беру ортасының болуы;

• ата-аналардың балаларды оқыту мен тәрбиелеу процесіндегі белсенді рөлі. Оның алғашқысы – оқыту әдіснамасы мен мазмұнын түбегейлі жаңарту. Яғни мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту жалпы білім беретін орта мектептің Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартын (МЖБС) жаңартудан бастау алуға тиіс. Ол үшін мұғалім білім алушының бойына алған білімін практикалық жағдайда тиімді және әлеуметтік бейімделу үдерісінде пайдалана алатындай негізгі құзыреттіліктерді сіңіруі керек.

Олар:

- басқарушылық (проблеманы шешу қабілеті);
- ақпараттық (өз бетінше ақпарат көздері арқылы үнемі білімін көтеріп отыруы, сол арқылы танымдық қабілетін ұштау);
- коммуникативтік (үш тілде: қазақ, орыс, ағылшын (шет) ауызша, жазбаша қарым-қатынас жасау);
- әлеуметтік (қоғамда, өзі өмір сүрген ортада іс-әрекет жасай алу қабілеті);
- тұлғалық (өзін жеке тұлға ретінде қалыптастыруға қажетті білім, білік, дағдыларды игеру, болашақ өзі таңдаған кәсібін өзі анықтау, оның қиыншылығы мен күрделілігіне төзімді болу);
- азаматтық (қазақ халқының салт-дәстүрі, тарихы, мәдениеті, ділі, тілін терең меңгеріп, Қазақстанның өсіп-өркендеуі жолындағы азаматтық парызын түсінуі);
- технологиялық (әр азамат өз мамандығына қарай ақпараттық технологияларды, сандық технологияны, білім беру технологияларын сауатты пайдалануы).

«Қазақ тілі» пәні бойынша сөйлеу қызметінің барлық түрлерін меңгерген сауатты жазу және оқу дағдылары жетілген, шығармашылық қабілеттері мен тілдесімдік дағдылары дамыған, алған тілдік білімдерін ауызша және жазбаша сөйлеу әрекеттерінде қолдана білетін жеке тұлға қалыптасып, дамуына ықпал етеді. Оқушылардың өз ана тілі – қазақ тіліне деген қызығушылығын ояту арқылы тілдің құдіретін, эстетикалық құндылығын сезіндіру арқылы қазақтың ұлттық мәдениетімен туралы білім алады. Тілдік ұғымдар арқылы оқушыларды өзін тілді иеленуші тілдік тұлға ретінде қалыптасады. Ауызекі және жазба тілде қарым-қатынас жасау дағдылары қалыптасады. Тілдік материалдар негізінде қажетті тілдік білім, білік, (дұрыс, түсініп, мәнерлеп оқу және сауатты, көркем жазу) дағдылары қалыптасып, дамиды. Алғашқы тілдік құбылыстарды танымдық нысан ретінде меңгеріп, оларды талдау, салыстыру, топтау және ажырату

сауаттылықтары қалыптасады. Сонымен қоса оқулықпен, сөздіктермен, уақытты жоспарлау, жазба жұмыстарда қате табу, оқу әрекетінің нәтижесін ауызша бағалау дағдылары қалыптасады.

Сондықтан да олардың функционалдық сауаттылығын қалыптастырумен қатар, мәдени-рухани дамуына, яғни оқушылардың жалпы мәдениетін көтеруге баса көңіл бөлініп, жеке бас гигиенасынан бастап, жалпы халықтық мәдениет туралы мәліметтер беруге дейін мән берілуі керек. Сондықтан әрбір пән бойынша берілетін білімнің мазмұны мен көлемін анықтағанда ұғымдық-ақпараттық материалдармен шектелмей, әдебиет, сәулет, өнер, ғылым салаларынан да белгілі бір деңгейде мағлұматтардың енгізілуін ескеру қажет.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары (Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 25 маусымдағы № 832 Қаулысы).

2. Қазақ тілінің сөздігі. – Алматы: Ғылым, 1986. 10 том. – 17 б

3. Рауандина А.К. «Қазақ тілін оқытуда оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру әдістемесі (орыс тілді мектептердің 5-6-сыныптары)» автореферат дисс. – Алматы, 2010. - 26 б

4. Оразбаева Ф.Ш., Тілдік қатынас: теориясы және әдістемесі. – Алматы, Ы.Алтынсари атындағы Қазақтың білім академиясының баспа кабинеті, 2000. – 30 б.

АКАДЕМИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ, В КОНТЕКСТЕ КРОСС-КУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ПЕДАГОГОВ-ФИЛОЛОГОВ

Тохтиева Венера Сраиловна,
учитель русского языка и литературы
КГУ СШ им. Толе би
Енбекшиказахского района

Молдагалиева Роза Темирхановна,
учитель русского языка и литературы
КГУ СШ с. Кайназар Жамбылского района

Шоманова Мадина Курбановна,
учитель русского языка и литературы
КГУ СШ с. Матыбулак с ДМЦ Жамбылского района

Целью данного исследования является анализ условия развития университетского образования республике Казахстан на примере КазНПУ им. Абая. Рассмотрены причины ее актуальности в контексте кросс-культурной компетентности и дается краткий обзор педагогических подходов способствующих полиязычному образованию.

Ключевые слова: кросс-культурность, полиязычное образование, глобализация, подходы, обновление содержания образования.

Развитие теории и практики отечественного образования в Казахстане воспринимается в последние годы как динамически конструирующаяся концептуальная модель, которая включает: а) трехязычное преподавание; б) критериальное оценивание; в) современные педагогические технологии обучения. Эта модель обучения отражает взаимосвязь условий, обеспечивающих развитие навыков как функциональной грамотности так и кросс-культурной компетентности, которые бы пригодились будущему выпускнику в условиях кросс-культурного пространства и вписываются в коммуникативную направленность поликультурного образования. Основная задача нашего исследования – раскрыть те аспекты, которые имеют значение для формирования глобальной компетенции как одного из компонентов функциональной грамотности.

В психологии есть такой термин – акцентуализация, под данным термином понимается особенность личности, которое выражается в усилении отдельных черт характера, что в последующем определяет как поведение личности, так и его поступки. Все это, в совокупности как известно накладывает определенный отпечаток на все сферы деятельности человека, будь то отношение к себе или к окружающим. С одной стороны данная особенность делает человека более устойчивым и успешным в некоторых ситуациях. Но с другой стороны акцентуированная черта характера становится уязвимым местом человека, что выражается в сложности налаживания коммуникативных контактов, тем более если он не смог реализовать себя в жизни. [1, с 180]

В первой половине нынешнего столетия в Казахстане, по нашему убеждению, возникла необходимость кросс-культурного развития обучающихся. Вместе с расширением мобильности студентов и преподавателей все большее развитие получает мобильность образовательных программ, продиктованная:

- укреплением интернациональной конкурентоспособности в сфере высшего образования и исследований;
- интенсивным участием в строительстве высшего образования в рамках европейских соглашений;
- расширением полномочий казахстанских образовательных организаций для выхода на интернациональный образовательный рынок;
- расширением способностей становления системы образования и исследовательской инфраструктуры;
- трансграничностью образовательного процесса.

В свете современных глобальных трансформаций именно система высшего и послевузовского образования незамедлительно ощущает влияние технологических инноваций, оперативность которых определяет конкурентоспособность вузов. Переход к цифровому сообществу, вхождение в Болонский процесс, внедрение Дублинских дескрипторов и расширение масштабов международного взаимодействия свидетельствуют о повышении важности развития кросс-культурной компетентности. Так как личность педагога, его мировоззрение и идеалы должны соответствовать новым приоритетам развития казахстанского общества. Поэтому очевидно, что развитие кросс-культурной компетентности филологов как будущих педагогов должно начинаться с первых дней обучения в вузе. Данное утверждение мы затрагивали в предыдущих главах, и оно связано с рядом обстоятельств:

- во-первых, образование сегодня является важной сферой развития любого общества, от уровня которой зависит его экономический, политический, социальный рост и самоосознание себя как части определенной культуры;
- во-вторых, усиливается практико-ориентированность образования, студенты-филологи на занятиях изучают и знакомятся с традициями и особенностями изучаемых стран их культуры, исходя из целей прикладной дисциплины;
- в-третьих, следование принципам Болонской декларации, участником которого является наша страна;
- в-четвертых, сегодня все страны конкурируют не только товарами и услугами, но и системами общественных ценностей и уровнем образования;
- в-пятых, урок как один из наиболее доступных способов достижения поставленной цели;
- в-шестых, переход к цифровому обществу и расширение масштабов кросс-культурного взаимодействия приводит к повышению важности развития навыков коммуникабельности, эмпатии и толерантности.

И здесь перед будущими педагогами стоит задача «введения человека в круг проблем мирового сообщества; усиления обмена национальными, интеллектуальными, информационными ресурсами как необходимого условия выживания и нового уровня жизнедеятельности, что возможно только при овладении необходимым объемом знания и построении соответствующих отношений взаимодействия.

Основой реформ и образовательной политики Казахстана в реализации конкурентоспособных образовательных программ, повлекшей серьезные изменения, является принятый «Закон статусе педагога» (2019), который был адаптирован под интеграцию

казахстанского высшего образования в Болонский процесс. [2] Сюда же можно добавить и стремление к общеевропейским эталонам высшего образования. Кроме того, вузы нашей страны в силу практических соображений поощряют преподавание на английском языке. Благодаря всему этому на сегодня структура высшего образования нашей республики соответствует международной классификации ЮНЭСКО. Т.е., трехуровневая модель подготовки специалистов: бакалавр – магистр – доктор PhD, где в роли определения компетенций, отражающих результат каждого цикла образования, выступают Дублинские дескрипторы, которые прописаны в Национальной рамке квалификаций. Это, как известно, выразилось в:

- 1) создании национальной рамки квалификации (НРК РК);
- 2) переходе на трехуровневую систему подготовки кадров;
- 3) пересмотре содержания основных образовательных программ в соответствии с требованиями ЕРК, НРК и ГОСО;
- 4) реализации компетентного подхода в содержании и процессе образования;
- 5) введении балльно-рейтинговой системы оценки и контроля качества образования вместо традиционной пятибалльной системы оценки.

Согласно условиям Болонской декларации, каждая страна при присуждении выпускнику квалификации или ученой степени должна опираться на систему дескрипторов. [3]

В Республике Казахстан Национальная рамка квалификации (НРК) содержит 8 квалификационных уровней, что соответствует Европейской рамке квалификации (ЕРК). [4, с. 149] Каждый уровень определяется по трем дескрипторам: *знания, навыки, компетенции*. Дублинские дескрипторы, представляющие собой описание уровня и объема знаний, навыков и компетенций, приобретенных студентами по завершении образовательной программы каждого уровня высшего и послевузовского образования, базируются на результатах обучения, сформированных компетенциях, а также общем количестве кредитных (зачетных) единиц ECTS. Их важность для современного высшего образования заключается в том, что они:

- являются составной частью Европейской рамки квалификаций высшего образования;
- отражают конкретные ожидаемые результаты обучения в вузе согласно требованиям Болонской декларации, по итогам которой выпускнику присваивается та или иная степень квалификации;
- представляют согласованные требования к оценке результатов обучения на каждом из трех циклов высшего образования: – *первый цикл (бакалавриат)*; – *второй цикл (магистратура)*; – *третий цикл (PhD)*;
- базируются на пяти главных результатах обучения:
- знание и понимание;
- применение знаний и понимания;
- формирование суждений;
- коммуникативные способности;
- навыки обучения или способности к учебе;
- применяются в национальных системах высшего образования, входящих в Болонский процесс с различной степенью детализации.

В НРК определены восемь уровней квалификации. Каждый уровень определяется по трем дескрипторам: знания, навыки, компетенции.

«*Знания*» означают результат усвоения информации в ходе обучения. Это знание фактов, принципов, теорий и методов в изучаемой области. Знания бывают теоретическими и фактическими.

«*Навыки*» означают способность применять знания для решения практических задач. Навыки бывают когнитивными (связанными с использованием логического, интуитивного и творческого мышления) и практическими (связанными с использованием методов, материалов и инструментов).

«*Компетенции*» означают способность использовать знания, навыки и личные способности в работе, а также в профессиональном и личностном развитии. Компетенция описывается в терминах ответственности и автономии.

Компоненты дублинских дескрипторов, исходя из цикла, выступают результатом в каждом из этих трех дескрипторов (*знания, навыки, компетенции*). [4, с.150]

Но определение результатов обучения в указанных циклах можно описать согласно выверенной иерархии мыслительных способностей.

Одной из таких иерархий, которая активно внедряется в обновленную образовательную систему Республики Казахстан, является таксономия шести мыслительных уровней усвоения знаний Б. Блума и соответствующая методика формулирования продуктивных вопросов. Это система учебных целей, которую разработали ученые Чикагского университета во главе с психологом Бенджамином Блумом, описывает уровни познания обучающихся в соответствии с когнитивной, эмоциональной и психомоторной сферами.

- когнитивная сфера включает знание, понимание, применение, анализ, синтез, оценку;
- эмоциональная сфера предполагает способность к построению эффективных коммуникаций на основе эмпатии;
- психомоторная сфера – реализацию активных адекватных действий по достижению цели.

Вывод. Приведенный выше анализ, по нашему мнению, не в полной мере охватывает кросс-культурный компонент, хотя и является неотъемлемой частью компетентного портрета выпускника вуза и его будущей профессиональной деятельности. Но он, несомненно, является тем нормативно-правовым документом, на который можно будет опереться в последующих исследованиях.

Использованная литература:

1. Глостанова М.В. Человек в современном мире: проблемы множественной идентичности // В.кн: Вопросы социальной теории: научный альманах_М.:Ассоциация «Междисциплинарное общество социальной теории», 2010-Т-4. С. 177-182
2. Закон Республики Казахстан «О статусе педагога» от 27 декабря 2019 года, №293–VI.
3. Казахстан. Болонский процесс. Ключевые показатели 2010-2022 года // Материалы Центра Болонского процесса и академической мобильности МОН РК. – Нур-Султан, 2022.
4. Кошербаев Р.Н. Методы обучения и инструменты оценивания как средство формирования кросс-культурной компетенции студентов // Membership in the WTO: Prospects of Scientific Researches and International Technology Market» Materials of the IV International Scientific-Practical Conference. – Canada: Vancouver, 2019. – С. 148-153

PISA ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЗЕРТТЕУІ АЯСЫНДА ТАПСЫРМА ТҮРЛЕРІНІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Адыбаева Лаззат Дунгенбаевна,
«Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы
Алматы облысы бойынша Кәсіби даму институты
«Әдіснама және педагогикалық инновация»
кафедрасының аға оқытушысы

PISA Халықаралық бағдарламасы оқушылардың оқу барысында алған білімдері мен дағдыларын түрлі өмірлік жағдайларда қолдана білуге, нақты бір оқу пәндерімен тікелей байланысты емес мәселелерді шешу біліктіліктерін бағалауға бағытталған. Зерттеу құралдары, оқушылардың өмірде кездесуі мүмкін проблемаларды шешуде жалпы оқыту дағдыларының қалыптасқандығын және жаңа қоғамда тиімді қызмет етуін бағалау мақсатын көздейді.

Жаратылыстану-ғылыми сауаттылық – бұл жаратылыстану-ғылыми цикл пәндері бойынша меңгерген білімдерін қолдана білу, мәселелерді анықтау және тиісті шешім қабылдау үшін негізделген қорытындылар тұжырымдау және қорытынды жасай білу қабілеттерінің деңгейі. Жаратылыстану-ғылыми сауаттылық деңгейі PISA тапсырмалары блоктары арқылы өлшенеді. Жаратылыстану-ғылыми сауаттылық деңгейін бағалайтын PISA тапсырмалары, бірінші кезекте,

төменде тереңірек қарастырылатын негізгі құзыреттілікке сәйкес келеді. PISA тапсырмаларының мазмұны тек құзыреттілікті нақты тексеру ғана емес, сонымен бірге шынайы өмірлік жағдаяттар мен мәселелерге негізделген, яғни мәнмәтіні бар. PISA-ның өлшеуіш құралдары тақырыптық блоктарға біріктірілген тапсырмаларды құрастырады. Тапсырмаларда нақты бір шынайы өмірлік жағдаят сипаттамасы бар, ол проблемалар және негізгі тапсырмаға байланысты туындаған бірқатар мәселелер түрінде беріледі.

Мәнмәтін – тапсырманың берілгені, құзыреттіліктер – жауап беру керек. Білім – тапсырмаларды орындауға қажет. Ғылымға деген көзқарас – сұрақтарды ғылыми тұрғыда зерттеу құндылығын түсінумен және қызығушылықпен сипатталады.

PISA-дағы әр тапсырманы келесі параметрлерге сәйкес жүйелеуге болады. Білімді бағалаудың басты бағыты құзыреттіліктің қалыптасу деңгейі болып табылады, ол арқылы оқушылар өз білімдерін өмірге байланысты мәнмәтіндерде қолдана алады. Бағаланатын білім, әдетте, метапәндер болып табылады және физика, химия, география, биологияның негізгі салаларынан, Жер және ғарыш туралы ғылымдардан, сондай-ақ, технологиялардан таңдалып алынады.

Мәнмәтін – бұл тапсырмада келтірілген проблемалық жағдайға қатысты негізгі тақырып. PISA-да бұл жағдайлар мынадай салаларға жіктеледі:

- денсаулық;
- табиғи ресурстар;
- қоршаған орта;
- қауіптер мен тәуекелдер;
- ғылым мен технологияның байланысы.

Тапсырма бір мәселені суреттеген мәтінді қамтиды және мәтінмен қатар бірден алтыға дейінгі нұсқада жауабы бар сұрақтар, немесе таңдау бойынша қатар екі жауабы болуы мүмкін жорамалдар мен нақты бекітулер қалыптарында көрсетілген қиындық дәрежесі әртүрлі бірден алтыға дейін сұрақтар кіреді. Сұрақтардың қалған бөлімдеріне оқушылар өз жауаптарын құраулары керек, олардың кейбірі қысқа жауапты, қалғаны толық жауаптарды талап етеді. Соңғысы тест тапсырушылардан жеке өзіндік пікірді талап етеді және өз көзқарасын айқындауға мүмкіндік береді. Өзге кейбір сұрақтар оқушылардан шеңберде шектелген жауаптар нұсқаларын таңдауын талап етеді, дұрыс немесе бұрыс болып бағаланады (жабық құрастырылған жауаптар). Мысалы 8 сыныптың бір тақырыбын алып тапсырма жасап, үлгісін көрсетсек:

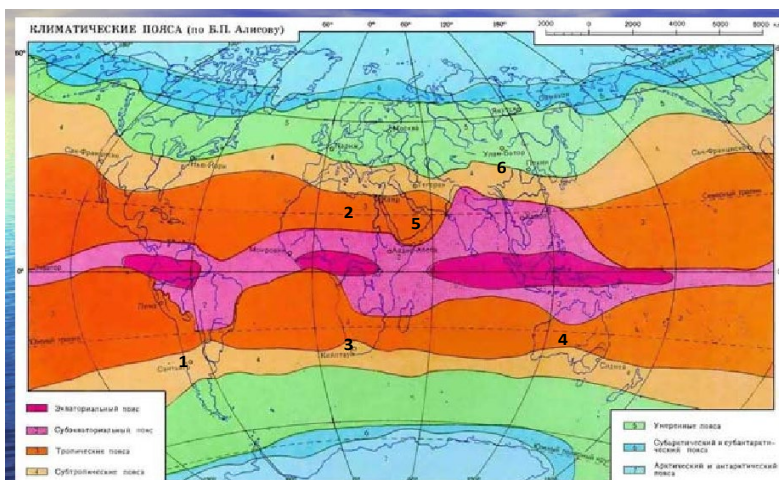
Тақырып: «Климаттық белдеулер»

8.3.2.3 – климаттық белдеулерді талдайды;

2-блок. Құзыреттер.

1.»Білу және ғылыми сұрақтар қою»

Климат температура, ылғалдылық, қысым, жел және жауын-шашын сияқты метеорологиялық параметрлермен анықталады. Әртүрлі климат ерекшеліктеріне байланысты жер беті белдеулеріне жіктеледі.

1-сурет. Климат белдеулері

Сұрақ:

Климат белдеулерінің жіктелу себептерін анықтаңыз.

Тапсырма 1.

1. Климат белдеулерінің жер бетінде таралу себептерінің ең маңыздысын атаңыз.

А. Температура

В. Қысым

С. Жауын-шашын

Д. Жел (1 ұпай)

2. Жер шары қанша климат белдеулеріне бөлінген?

А. 5

В. 7

С. 13

Д. 14 (1 ұпай)

Жауап: 1-А, 2-С.

2.»Құбылыстарды ғылыми түсіндіру»

(білімін қолдану, құбылыстарды негіздеу
немесе интерпретациялау, білу)

Солтүстік және оңтүстік жарты шарлардың 20-30 градус ендіктер аралығын тропиктік белдеу алып жатыр. Белдеудің климаты өте ыстық әрі құрғақ болу себептерін түсіндіру үшін екі гипотеза ұсынылады.

А. Күн радиациясының түсу бұрышының әсері	В. Экватор ауа массаларының әсері
Олар перпендикулярлы түрде келеді, бұл температураның жоғарылауына және тәуліктік ауытқуларға әкеледі. Жауын-шашынның жылдық мөлшері 200 мм-ге дейін, тіпті кейбір жерлерде бұл көрсеткіш 50 мм-ден де аз.	10 – 12 км биіктікте ауа экватор аумағынан тропиктерге келгенде ылғалы едәуір азаяды. Ауа төмендей келе, қызады да, бұрынғыдан да құрғақ бола түседі. Жаңбыр – құрлықтағы жазықтарда ғана емес, тіпті мұхит үстінде де сирек кездесетін құбылыс.

Тапсырма 2.

Сұрақ:

а. Қай гипотезаның тұжырымдамасы басымырақ әсер етеді деп ойлайсыз?
_____ (1 ұпай)

б. Ойыңызды дәлелдеу үшін екі мысал келтіріңіз.

1.

2. (2 ұпай)

Жауап:

а. В. Экватор ауа массаларының әсері

б. Мысалдар:

1. Экваторлық ауаның әсерінен төмендеген ауа қозғалысы орнайды.

2. Экватор ауасы тропиктік ауаның үстінде орналасқандықтан температура қызуы артады, булану артып, ауа құрғайды.

Тапсырма 3.

1-суретте Жер бетіндегі климат белдеулерінің картасы бойынша солтүстік және оңтүстік жарты шарлардың 20-30 градус ендіктер аралығын алып климат белдеулері бойында ерекше табиғат зоналары орналасқан.

Сұрақ:

а. Цифрмен берілген табиғат зоналарын атаңыз _____ (1 ұпай)

б. Табиғат зоналарында орналасқан нысандардың атауларының тізімін және орналасқан материгін жасаңыз.

/с	Нысанның аты	Орналасқан материгі

(4 ұпай)

Жауап:

а. Шөл зонасы

б. Нысандар:

Тапсырма 4.

3. «Ғылыми дәлелдерді қолдану» (қорытындылау мен салдарына баға бере алу).

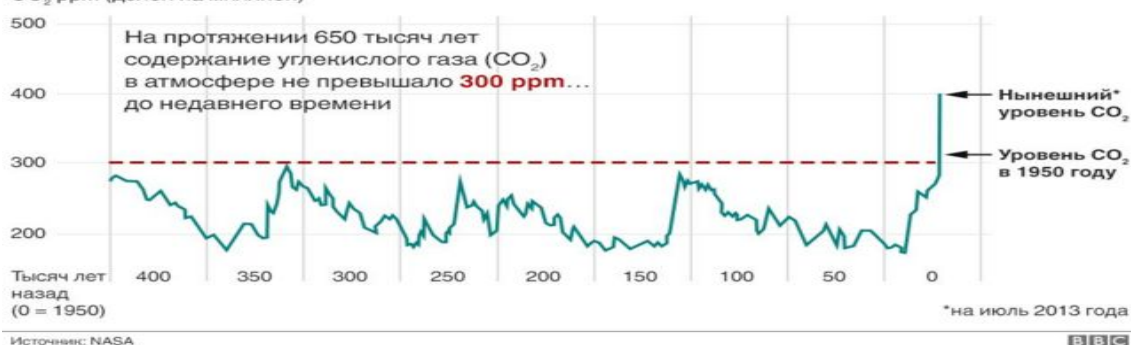
Климаттағы өзгерістер.

Тропиктік белдеулер зонасында ауаның температурасы 58 градусқа дейін көтеріледі, ал топырақ беті 90 градусқа дейін қызады. Жауын-шашын барлық жерінде 100 мм-ге жетпейді, тіпті бірнеше жыл бойы қатарынан тамшы тамбайтын кездерде де болады.

Климат қазіргі уақытта өзгеруде. Бұл болашақта болатын құбылыс температураның көтерілуі туралы ғана емес. Әлемнің кейбір бөліктерінде жауын-шашынның жылдық деңгейі ұзақ мерзімді перспективада төмендейді деп күтілуде, ал басқа аймақтарда жауын-шашын мен температураның ауытқуы кейбір өсімдіктердің вегетациялық кезеңіне айтарлықтай әсер етеді. Басқа жерлерде жауын-шашынның жылдық мөлшері өзгеріссіз қалуы мүмкін, бірақ олар құрғақшылық пен су тасқынының жоғарылауына әкелетін әлдеқайда күшті және қысқа мерзімді нөсер түрінде ұзақ уақыт аралығында түсуі мүмкін. Қатты дауылдардың қарқындылығы және олардың түрлері — дауылдар артуы мүмкін. Климаттың өзгеруінің ықтимал салдарын алдын-алу жаһандық күн тәртібіндегі басты тақырыпқа айналды.

Глобальное изменение климата

CO₂ ppm (долей на миллион)

2-сурет. Жаһандық климат өзгерісі

Сұрақ:

Климаттың өзгеру салдарын биологиялық, химиялық, физикалық және географиялық тұрғыда түсіндіріңіз.

Қайда?	Не себепті?	Қалай?
а. Қалыпты жағдайдағы тропиктік белдеу құбылысы.		
б. Қазіргі кездегі өзгерген климат құбылысы		

(8 ұпай)

Жауап:

.	Экватор ауасы тропиктік ауаның үстінде орналасқандықтан температура қызуы артады, булану артып, ауа құрғайды.	Жоғары ауа қысымы орнайды. Өсімдіктерде зат алмасу мүмкіндігі баяулайды. Өсімдік өте сирек, кей жерлерде мүлде өспейді. Әсіресе сазды және тасты шөлдер сұрықсыз болып келеді. Аздаған өсімдіктер ежелгі өзен арналарын, жартастардың жарықтарын, тас қорымдарының шеттерін сағалайды.
.	Бұл адамның іс-әрекеті нәтижесінде пайда болады.	Мұнай, көмір және газ сияқты отынды пайдалану, сондай-ақ орманды кесу Жер атмосферасындағы көмірқышқыл газының (CO ₂), сондай-ақ басқа да парниктік газдардың айтарлықтай өсуіне әкелді. Бұл парниктік газдар атмосфераға кетуіне жол бермей, жылуды ұстап тұру әсерін жасайды. Парниктік эффект табиғи құбылыс болғандықтан, ол жаһандық жылынудың себептерінің бірі болып табылатын «бақыланбайтын парниктік эффект» деп аталады.

Жаратылыстану-ғылыми сауаттылықты бағалауға арналған PISA тапсырмаларын осындай үлгіде жасап орындатсақ оқушылардың пәнге деген қызығушылығы артып, ойлау дағдыларының жоғары деңгейіндегі тапсырмаларды жасай алады. Оқушылардың функционалды сауаттылықтарын дамытатын тапсырмаларды ұсыну (түрлі сандық және сапалық деректермен жұмысты ұйымдастыру) өте маңызды.

Пайдаланған әдебиеттер

1. «PISA-2018 халықаралық зерттеуінің нәтижелері»: жинақ – «ақпараттық-талдау орталығы» АҚ: Нұр-Сұлтан 2019.
2. Литвинов О.А. Жаратылыстану сауаттылығын қалыптастыру: «Оқулықтан бағалауға дейін». «Ағарту «баспасы» АҚ, 2021 ж.
3. Оқушылардың жаратылыстану-ғылыми сауаттылығын дамыту бойынша әдістемелік ұсыныстар. Нұр-Сұлтан: «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ «Білім беру бағдарламалары орталығы» филиалы, 2020. – 56 бет.

ЗНАНИЯ И УМЕНИЯ УЧИТЕЛЯ – ЗАЛОГ ТВОРЧЕСТВА И УСПЕХА УЧАЩИХСЯ

Ахметова Б. Т.,
учитель английского языка ОШ № 9,
г. Алматы
ospanova_b@inbox.ru

Общеизвестно, что система образования и воспитания – главный источник умножения интеллектуального потенциала общества. Ключевое положение в этой системе занимает учитель, поскольку именно он определяет прогресс общеобразовательной школы. Успех образования напрямую зависит от личности учителя, его профессиональной и общекультурной подготовки, от его творческого потенциала. По-прежнему остаются актуальными слова К. Д. Ушинского: «В воспитании все должно основываться на личности воспитателя, потому что воспитательная сила изливается только из живого источника человеческой личности. Никакие уставы и программы, никакой искусственный организм заведения, как бы хитро он ни был придуман, не может заменить личности в деле воспитания».

Успешность работы учителя определяется не только методами обучения и воспитания, имеющимися в его арсенале, а в большей степени обуславливается его личностью, характером, мастерством, взаимоотношениями с учащимися, творческим отношением к делу. Личность учителя – основное условие и средство успеха педагогического процесса, ее не могут заменить ни учебные пособия, ни мастерски выполненные методические разработки. Выполнить свою задачу учитель сможет лишь в том случае, если будет непрерывно обогащаться научными знаниями, педагогическими умениями, будет совершенствовать свою личность, достигнет педагогического мастерства. Педагогическое мастерство требует огромного труда души, постоянного поиска, напряжения духовных и физических сил, активной работы над собой.

Личность учителя представляет собой не простую совокупность свойств и характеристик, а целостное динамическое образование, поэтому прежде следует остановиться на вопросе о структуре личности учителя, о профессионально важных качествах, которые определяются профессиограммой учителя. Профессиограмма – понятие весьма широкое, оно включает множество аспектов. В психолого-педагогической литературе профессиограмма учителя рассматривается как обобщенная идеальная абстрактная модель личности учителя, интегрирующая наиболее существенные личностные и специфические производственные качества, профессиональные знания, навыки и умения, обеспечивающие успех в решении задач профессионального становления. Деятельность учителя и неисчислимое множество нужных для нее профессиональных и душевных качеств в рамки профессиограммы вместить трудно. И все-таки можно выделить профессионально важные качества учителя, т.е. качества, способствующие эффективному выполнению педагогической деятельности и достижению педагогического мастерства

Состав профессионально значимых характеристик личности учителя довольно обширен – он включает наряду с несколькими десятками социальных характеристик несколько десятков психологических. Анализ исследований (Ф.Н.Гоноболин, В.Н.Крутецкий, Н.В.Кузьмина, Ю.Н.Кулюткин, Г.С.Сухобская и др.) позволяет выделить следующие основные профессиональные качества личности учителя:

- 1) умственные;
- 2) дидактические (способность и умение перерабатывать материал науки в материал учебного предмета, доступный учащимся; применять и развивать систему эффективных методов обучения; обеспечивать обратную связь и т.д.);
- 3) перцептивные качества (умение и способность проникать в душевный мир учащихся, развитая психологическая наблюдательность);
- 4) организаторские качества;
- 5) волевые профессиональные качества (умение преодолевать трудности, проявлять настойчивость, выдержку, решительность, требовательность и др.);
- 6) коммуникативные;
- 7) тактичность;
- 8) педагогическое воображение, способность к распределению внимания;
- 9) динамизм личности – способность к волевому воздействию и логическому убеждению;
- 10) эмоциональная устойчивость (способность владеть собой);
- 11) оптимистическое прогнозирование;
- 12) креативность.

Среди психологических характеристик общепризнанными являются педагогическое мышление, педагогическая рефлексия, педагогическое самосознание, педагогическое воображение, педагогическая самооценка, педагогическая наблюдательность, педагогическое прогнозирование, толерантность, эмпатия и др. (А.К.Маркова). Чем более развиты педагогическое мышление, педагогическая рефлексия, способности управлять своими мыслями, действиями, поступками, отношениями и др., тем более продуктивной, интересной, результативной является педагогическая деятельность.

Педагогическое творчество предполагает наличие у учителя как общих качеств (эрудированность, чувство нового, способность к анализу и самоанализу, гибкость мышления,

активность, волевые качества и т.д.), так и специфических педагогических способностей и качеств личности (педагогическая наблюдательность, распределенное внимание, умение передавать другим накопленные знания, перцептивные качества, педагогический такт, умение проектировать развитие личности ученика), которые многими исследователями признаются весьма существенными для творческой активности (Ф.И.Гоноболин, Н.В.Кузьмина, В.А.Сластенин, А.И.Щербаков). В реальной жизни общие и специфические черты личности неразрывно слиты, поэтому ученые-исследователи выделяют следующие интегральные характеристики личности учителя: направленность, знания, способности, умения.

Направленность личности учителя связана с системой педагогических целей и осознанием способов их достижения, с умением общаться с детьми, с желанием обучать и воспитывать их. Она определяется, прежде всего, мировоззрением учителя, его политическими и нравственными идеалами. «Под профессиональной направленностью имеют в виду интерес к профессии и склонность заниматься ею. Понятие направленность включает в себя представление о цели, мотивы, побуждающие к деятельности, и эмоциональное к ней отношение». Л.Ф.Спирин определяет направленность личности учителя как мировоззренческую позицию, определяющую систему активных отношений педагога к профессиональной деятельности и ее основному объекту – ребенку и проявляющуюся в духовных и социальных потребностях личности, в ее взглядах, в мотивах поведения, в установках, ожиданиях, идеалах. В.А.Сластенин считает, что «профессионально-педагогическая направленность образует тот каркас, вокруг которого komponуются основные свойства личности учителя». Направленность личности является основой саморазвития и профессионализма. Будучи сформированной, ставшая свойством личности, профессиональная направленность влияет на уровень текущих мотивов, повышает эффективность деятельности. Выделяют четыре стадии развития профессиональной направленности: выявление интереса к профессии как отражение потребности ее приобретения; формирование устойчивого интереса к профессиональной деятельности; формирование целеустремленности в овладении основами педагогического мастерства; становление комплекса качеств, профессионально значимых для учительского труда. Высшая форма профессиональной направленности характеризуется педагогическим мастерством.

Обобщение материалов многих исследований позволяет выделить в профессиональной подготовке учителя три стороны:

- научно-теоретическую, отражающую степень владения учителем основами науки и учебным предметом;
- психолого-педагогическую, фиксирующую уровень владения основами педагогики и психологии (умение проводить научно-педагогический анализ программ и учебников; умение формулировать педагогические цели; владение знаниями возрастной физиологии, возрастной и педагогической психологии; владение методами обучения и воспитания);
- методическую, свидетельствующую об уровне овладения методикой обучения и воспитания (владение учебным материалом, владение учебно-наглядными пособиями и техническими средствами обучения, умение организовать учебную и внеклассную работу по предмету и воспитательную работу).

Эти же компоненты педагогической деятельности выделял В.А.Сухомлинский, отвечая на вопрос «Что значит хороший учитель?». Во-первых, это «человек, который любит детей, находит радость в общении с ними, верит в то, что каждый ребенок может стать хорошим человеком, умеет дружить с детьми, принимает близко к сердцу детские радости и горести, знает душу ребенка». Во-вторых, это «человек, хорошо знающий науку, на основе которой построен преподаваемый им предмет, влюбленный в нее, знающий ее горизонты – новейшие открытия, исследования, достижения». В-третьих, это «человек, знающий психологию и педагогику, понимающий и чувствующий, что без знания науки о воспитании работать с детьми невозможно».

«... учитель должен быть, во-первых, талантливым популяризатором знаний; во-вторых, талантливым методистом; в-третьих, талантливым педагогом и психологом, умеющим устанавливать и поддерживать должный педагогический контакт с учениками», – считает Н.С.Яковлев, много лет проработавший директором сельской школы.

Педагогу как творческому работнику должен быть присущ ансамбль педагогических способностей. «Под педагогическими способностями понимаются индивидуально-психологические особенности личности, ее (психологические) качества, которые отвечают (соответствуют) требованиям, предъявляемым педагогической деятельностью... к человеку-исполнителю (т.е. учителю) и определяют тем самым успешное овладение этой деятельностью». Н.В.Кузьмина определяет способности как индивидуальные, устойчивые свойства личности, состоящие в специфической чувствительности к объекту, средствам, условиям деятельности (рефлексивный уровень) и нахождению наиболее продуктивных способов получения в ней искомых результатов (проективный уровень).

Ведущими в ансамбле педагогических способностей Ф.Н.Гоноболин считает: умения понимать ученика, доступное изложение материала, организаторские способности, педагогический такт, предвидение результатов работы, возможных трудностей и ошибок, способность проектировать качества своих учеников и др. А.И.Щербаков выделяет в своих исследованиях ряд педагогических способностей: способность «видеть» ребенка и управлять его развитием, наблюдательность, самостоятельность мышления, способности к аналитико-синтетической работе и т.д. Н.В.Кузьмина относит к педагогическим способностям педагогическую наблюдательность, педагогическое воображение, педагогический такт, распределение внимания, требовательность.

Прежде всего к умениям и навыкам, необходимым для решения педагогических задач, относится педагогическая техника, которая включает в себя умение найти верный тон и стиль общения с детьми, овладевать и управлять их вниманием, выбирать оптимальный темп обучения, управлять проявлением своих чувств, убедительно выражать внешне (мимикой, жестикуляцией, голосом) свое отношение к действиям и поступкам учащихся. Педагогическая техника включает две группы умений – умение управлять собой (владение своим телом, эмоциональным состоянием, техникой речи) и умение взаимодействовать в процессе решения педагогических задач (дидактические, организаторские умения, владение техникой контактного взаимодействия). К педагогической технике И.П.Раченко относит «определенный набор умений в организации самообразования и самовоспитания, общения с учащимися, выбора нужного тона и стиля работы, навыков организации и управления своим вниманием, мышлением, памятью, воображением, а также вниманием, памятью, мышлением, воображением учащихся, умений определять душевное состояние учащихся по внешним признакам поведения, навыков специальных педагогических качеств – речи, жеста, мимики, осанки и т.д.». Ю.И. Турчанинова считает овладение педагогической техникой одной из ступенек к мастерству. Педагогическая техника в структуре педагогической деятельности выполняет роль инструмента, помогающего воплотить решение. Учитель тогда овладеет личной педагогической техникой, когда им будет отработан, отшлифован тот или иной прием до состояния навыка, который в дальнейшем будет использоваться легко и свободно. Это происходит только в процессе педагогической деятельности при непосредственном взаимодействии с учащимися.

Важной чертой личности учителя является педагогический такт, который понимается как «чувство меры в проявлении требовательности, умение выбрать форму требований, особая чуткость, проявляемая во всей системе многообразных отношений с учащимися, их родителями, в разрешении порой чрезвычайно тонких психологических вопросов, которые возникают в процессе педагогической деятельности». Ф.Н.Гоноболин определяет педагогический такт как «умение учителя поддерживать правильные отношения с детьми, проявлять чуткость, внимательность, вежливость, находить необходимый верный тон в обращении с учащимися, предъявлять им разумные требования, уважать в детях человеческое достоинство». Педагогический такт требует знания психологии, возрастных и индивидуальных особенностей ребенка и во многом зависит от личных качеств педагога, его кругозора, культуры, воли, гражданской позиции и профессионального мастерства. Педагогический такт является той основой, на которой вырастает духовная близость между учителем и учащимися, зарождается доверие. Особенно отчетливо он проявляется в контрольно-оценочной деятельности педагога, где крайне важны особая внимательность и справедливость.

Деятельность учителя направлена на проектирование, конструирование учебного процесса и его осуществление. Исходя из того, что общепедагогические умения являются основой частных, специальных умений, а специальные, специфические умения являются особенным отражением интегральных, опираясь на структуру деятельности учителя, определены следующие умения (Н.В.Кузьмина, В.А.Сластенин, Л.Ф.Спирин, М.Л.Фрумкин, А.И.Щербаков и др.):

- *гностические* (умения расширять свои знания, изучать опыт коллег, анализировать собственный опыт или исследование учащихся, учебного процесса и результатов педагогической деятельности);

- *конструктивно-проектировочные* (умения, связанные с анализом собственной деятельности и проектированием учебно-воспитательного процесса);

- *-организаторские* (умения организовывать свою деятельность и деятельность учащихся в соответствии с поставленными целями);

- *-коммуникативные* (умения, необходимые для взаимодействия и воздействия в динамике педагогического процесса и являющиеся условием обеспечения передачи информации в процессе педагогического общения);

- *прикладные* (умения, определяемые художественными, спортивными и иными способностями учителя, а также требованиями педагогической работы (пение, хореография, спорт и т.д.)).

Нетрудно заметить, что представленные компоненты не только взаимосвязаны, но иногда и достаточно сильно пересекаются. Все компоненты педагогической деятельности образуют целостную динамическую структуру, в которой «одни компоненты, являясь стержневыми, играют ведущую роль, другие – второстепенную, подчиненную». Н.В.Кузьмина и А.И.Щербаков установили, что в деятельности учителя-мастера при ведущей роли одного или нескольких компонентов гармонически сочетаются все ее компоненты.

Проблему педагогического творчества и совершенствования профессионального мастерства учителя следует решать комплексно, в процессе творческого саморазвития учителя. Каждый учитель может стать творческим педагогом «...при большом стремлении, ясной цели, при упорстве и трудолюбии, при непрекращающейся работе по самообразованию, развитию общей культуры личности...». Постоянное творческое профессионально-личностное самовоспитание поможет учителю развить в себе необходимые качества и умения для того, чтобы овладеть педагогическим мастерством и стать мастером педагогического труда, создать собственную творческую лабораторию.

СЕРІКТЕСТІК ЖҰМЫСЫНЫҢ ШАҒЫН ЖИНАҚТАЛҒАН МЕКТЕП ҰСТАЗДАРЫНЫҢ КӘСІБИ ӨСУІНЕ ӘСЕРІ

Тиктенбаев Мамед Адилханович,
Сұңқар орта мектебінің директоры
Алматы облысы Жамбыл ауданы

Білім берудің бүгінгі күндегі талабы білім алушыларды қазіргідей жылдам дамып жатқан өзгермелі өмірге дайындау үшін, ұстаздарға әр оқушының жан-дүниесіне терең үңіліп, қажеттілігіне қарай білім бере отырып, оны үйренген білімін кез келген жағдайда қолдана алатын бәскеге қабілетті, функционалдық сауатты етіп тәрбиелеуді қойып отыр. Онда ұстаздар қазіргі заман бала қиялына қанат бітіруге қаншалықты қауқарлы? Бұл өзекті мәселе ұстаздар қауымына өз білімін үнемі, жан-жақты жетілдіріп отыруды нұсқаса, қазіргі уақытта оның да көптеген жолдары бар. Солардың бірі де бірегейі ол – Желілік қоғамдастық, серіктестік жұмыстары.

Серіктестік жұмысы ұстаздардың:

- өз тәжірибелерімен бөлісуіне;

- желідегі белсенділікті, қазығушылықты арттыратын үнемі өзгеріп отыру

үшін түрлі жаңалықтарымен бөлісуіне;

- білім беру барысында кездесетін түрлі кедергілер мен түйткілді мәселелерді оңтайлы шешуге;

- өзгелердің жұмысы мен өз жұмысын салыстырып, артықшылықтар мен жаңалықтар қабылдауға мүмкіндік береді.

Білім сапасын арттыру, мұғалімдердің кәсіби дамуына қолдау көрсету мақсатында аудандық әдістемелікті қолдау орталығының ұйымдастыруымен 2015 жылдан бері әр аймақтағы мектептердің желілік қоғамдастығы, үлкен мектептер мен шағын жинақты мектептер арасында серіктестік орнату т.б. түрлі шаралар ұйымдастырылып келеді. Осы барыста қоғамдастықтағы әрбір ұстаз білім беру мазмұнының инновациялық модельдерін әзірлеуге, сынақтан өткізуге және өз тәжірибесін ұсынуға мүмкіндік алды. Өз мектебіміздің жұмысына оралсам: Аудан көлемінде Мыңбаев атындағы орта мектеп, Сағындық Оспанов атындағы орта мектеп, Сұңқар орта мектебі арасында серіктестік құрылған. Басында серіктестік жұмысында іс-шаралар әр уақыт талабына сай өте жақсы ұйымдастырылды да, арасында біржарым жыл еліміздегі жағдайға байланысты іс-шаралар онлайн түрінде өткізілді.

Сол уақытта да желідегі ұстаздар түрлі білім беру платформаларының zoom, Bilimland, IMekter, WhatsApp мессенджерін YouTube каналын, телеграмм каналдарының тиімділігін қолданып, алдын-ала алынған сауалнама нәтижесінде анықталған кедергілер бойынша тақырыптар бөліп алып, проблеманы шешуге бағытталған іс-шаралар жоспарын құрып, тәжірибелермен бөлістік. Әр семинар сайын білікті ұстаздардың қазіргі білім жүйесінің талабына сай өткізілген үздік сабақтары: мысалға, Мыңбаев атындағы орта мектептің тәжірибелі ұстаздарының химия-математика-физика сабақтары бойынша мақсатқа сай кіріктірілген сабақтары, жас ұстаздардың онлайн сабақ беруде білім беру платформаларын қолданудың тиімділігін пайдаланып өткізген сабақтары; С. Оспанов атындағы орта мектептің тарих пәнінің мұғалімдері қазіргі кездегі 11 сынып оқушыларының тарих және математика пәндерінен ҰБТ көрсеткіштерінің төмен болу себептері және оны шешу жолдары бойынша өткізген шебер сынып сағаттары; Сұңқар орта мектебі ұстаздарының «Функционалдық сауаттылық – білім сапасының кепілі» аясында өткізген, оқушылардың оқу сауаттылығын, жаратылыстану сауаттылығын, математикалық сауаттылығын арттыруға ықпал ететін тапсырмаларды оқу мақсатына сай тиімді талдау және 8-9 сыныптар арасында математика пәнінде Pisa тапсырмаларын оқу мақсатына сай тиімді талдау тақырыптарында өткізілген сабақтары, «Математика, физика пәндерінде мәтінді есептерді шығару жолдары» сабақтары сыни тұрғыдан қарастырып, өз жұмыстарын толықтыруға, түзетуге мүмкіндік алды. Мектептер арасында ынтымақтасқан орта қалыптасты. Ұстаздар арасында белсенді қарым-қатынас орнап, жағымды жаңалықтармен бөлісіп, өзара әдістемелік қолдау тапты. 2021-2022 жылдағы оқу-тәрбие жұмыстарына талдау жасай отырып, биылғы оқу жылында «Оқу мен оқытуда зерттеушілік дағды қалыптастыру мүмкіндіктерін тиімді пайдалану арқылы сабақтардың сапасын арттыру» атты өзекті мәселесі аясында оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру мақсатындағы мұғалімдердің зерттеу жұмыстарына бағытталған іс-шара жоспары, жобалық жұмыстар әзірленді.

Жоспар бойынша серіктес мектеп мұғалімдері «Функционалдық сауаттылық білім сапасының кепілі» аясында семинарлар ұйымдастырылып «Оқу сауаттылығын дамытуды мәтінмен жұмыс жасаудың тиімді әдістері», «Тарих пәнінен контекстік тапсырмаларды құрастыру», «Оқушылардың эссе жазу дағдысын қалыптастыру жолдары», «Математикалық сауаттылықтағы жаңа контекстік тапсырмалар», «Цифрлық білім беру ортасындағы заманауи оқыту құралдары», «Математика, физика, химия пәндеріндегі қиын оқу мақсаттарына тапсырмалар құрастыру» тақырыптарында тәжірибелерімен бөлісті.

«Тиімді жоспар – табысты сабақ негізі» аясында «Қалыптастырушы бағалаудың білім сапасына әсері», «Оқу мақсатына сай тапсырмаларды саралаудың маңызы», «Тиімді кері байланыс жасаудың оқу мақсатына жетуге әсері», «Білім алушылардың білімдегі олқылықтарын толықтыру мақсатында әр пән бойынша өткен оқу жылындағы қиын оқу мақсаттарын тақырыптарға кіріктіру», «Білім алушылардың білім жетістіктеріне мониторинг жүргізу» дайындық жұмыстарын

ұйымдастыру аясында пәндер бойынша «Тиімді тапсырмалармен жұмыс» тақырыптарында тәжірибелер алмасып мұғалімдер күнделікті сабақ жоспарлауда кәсіби қолдау тауып отырды.

«Оқуға құштар мектеп» жобасы аясында «Менің сүйікті ертегілерім» жобасы, «Ұшқыр ой алаңы» жобасы, «Қоғамға қызмет» жобасы, ата-аналармен серіктестік құрудағы интегративтік (бірлескен, ықпалдасқан) жұмыс түрлері аясында «Менің отбасым оқырман» жобасы. т.б. жобалар жұмыс жасап келеді.

Осындай жаңа әдіс-тәсілдер мен технологиялар білім алушының оқу жүйесімен өзара белсенді әрекеттесіп, білім беру үдерісін құруға мүмкіндік берді. Желілік қоғамдастық және серіктестік аясында өзара қарым-қатынастық мұғалімдерге ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдаланудың тиімді жолдарын үйретті. Соның нәтижесінде Алматы облыстық «Өрлеу» біліктілікті арттыру орталығы ұйымдастырған «Заманауи бейнесабақтар» байқауына қатысқан мұғалімдер жүлделі орынға ие болып, 2020 жылы Қазақстан Республикалық білім және ғылым министрлігі «Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлттық орталығының ұсынысымен математика пәні мұғалімінің қашықтықтан оқыту мәселесі бойынша бейнесабақтарды дайындап, математика пәні бойынша дайындаған 16 сабағы Республикалық Өрлеудің YouTube-тағы сайтында жарияланды. Республика көлемінде қашықтықтан оқып жатқан балалардың пайдалануына берілді.

Бұл біздің шағын жинақталған мектеп ұстаздары үшін өте үлкен жетістік еді. Осыдан кейін ҚР Білім және ғылым министрлігі мен «Өрлеу» БАҰО» АҚ Басқармасы бірлесіп «Еліміздің үздік педагогтері, виртуалды білім беру бағыты» жобасының эстафетасына қатысуға шақырды. Эстафета жұмысына берілген тапсырма бойынша орта мектептің 9-сынып алгебра пәнінен қиын оқу мақсаттарына бейнесабақтар жасап ұсынды. Осылайша мұғалімдер кәсіби дамуына ықпал ететін білім беру кеңестігінде құрылған вертуалды ортаға қатысты. Осындай қоғамдастық жұмыстары ұстаз тәжірибесін одан ары тереңдей зерттеп таратуға мол мүмкіндік жасады және АКТ жүйесін меңгеру құзыреттілігін шыңдай түсті. Жалпы серіктес мектептер жұмысына мектеп мұғалімдері белсене қатысып, тәжірибе алмасып шығармашылығын дамыта түсті және өздеріне кәсіби қолдау тапты. Бүгінгі күндегі мектептегі 25 мұғалімнен: 2 мұғалім педагог-зерттеуші, 13 мұғалім педагог-сарапшы, 4 мұғалім педагог-модератор біліктілік санатына ие болуы – кәсіби қоғамдастық жұмысының жемісті нәтижесі деп есептеймін.

Бүгінгі білім берудің басты мақсаты баланы біліммен қаруландыру емес оларда зерттеушілік дағды, құзыреттілік қалыптастыру болғандықтан, ұстаздың өзінде сол қабілетті ашып, дамытуға жағдай жасайтын зерттеушілік әрекет болуы тиіс. Ш.Т.Таубаеваның монографиялық еңбегінде озық педагогикалық тәжірибені зерттеу, жалпылау, қолдану мұғалімдердің зерттеушілік мәдениетінің құрамды бөлігі ретінде қарастырылады [4, 17-196.6] – делінген. Мұндай дағдылар ұстаздар бойында қалыптасу үшін басқалармен ортақ ой бөлісіп, оң нәтижеге жету жолында жан-жақты іздену керек. Осындай жағдайда желілік қоғамдастықтағы жаңашыл, тәжірибелі, өз пәнін терең меңгерген ұстаздарға арқа сүйеуге болады. Сонымен қатар бұл зерттеу тәсілдерін іске асыру барысында мектеп жүйесін жетілдіру үшін мұғалімдердің кәсіби қоғамдастығының әлеуеті кеңінен қолданылады. Сол арқылы мұғалімдерде бірлесіп жұмыс істеу мәдениеті қалыптасады.

Қорыта келгенде, мұғалімдер білім көшінен қалмай заман ағынана ілесу үшін үнемі ізденісте болып, өзінің іс-әрекетіне зерттеу жүргізіп, кәсіби құзыреттілігін дамытып отыруы тиіс. Осы барыста бірлескен зерттеуді іске асыратын бірлескен топтардың жұмысы мектептердің білім сапасын көтеруге қызмет жасайды.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Жексенбаева Ү.Б., Игенбаева Б.Қ., Ниязова Г.Б. Оқушыларды зерттеушілік оқытудың технологиясы.-Астана, 2006ж.- 48б.
2. І деңгей мұғалімдеріне арналған нұсқаулық 2014 ж.
3. Секен Серікбаев. Вертуалды білім беру «Тәжірибе тарату баяндамалары» 2021 ж.

Педагогикалық инновациялар Педагогические инновации

МОДЕЛЬДЕУ НЕГІЗІНДЕ 3- СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ МАТЕМАТИКАЛЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ

Карсыбаева Арай Байжановна,

«Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы «Алматы облысы бойынша
Кәсіби даму институты» «Әдіснама және педагогикалық инновация» кафедрасының аға
оқытушысы

Жубаева Жангуль Онаевна,

«Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы «Ақтөбе облысы бойынша
Кәсіби даму институты» «Әдіснама және педагогикалық инновация» кафедрасының аға
оқытушысы

Қазіргі таңда бастауыш сынып мұғалімдеріне арналған біліктілікті арттыру бағдарламасында «Математика» пәні бойынша «2, 3, 4 амалмен шығарылатын есептерді шығару», «Мәтінді есептерді модельдеу» тақырыптарына берілген есептерді тиімді тәсілдер негізінде шығару жолдарын көрсету аса маңызды. Сондай-ақ, математикалық сауаттылығын қалыптастыру бағдарламадағы кең ауқымды дағдылардың бірі болып саналады. Сондықтан осы тақырыпты зерттеген көкейтесті мәселе болып отыр.

Зерттеудің мақсаты:

Математикалық модельдеу негізінде есептерді тиімді тәсілмен шығару, математикалық сауаттылықты дамыту.

Жұмыстың өзектілігі:

Қазіргі кезде бастауыш сынып мұғалімдері біліктілікті арттыру курсы кезінде «Математика» (3-сынып) пәнінде мәтінді есептерді және 2,3,4 амалмен берілген есептерді шығаруда берілген тапсырмалардың тек мәнін табуға көңіл аударады. Оқушыларға күнделікті болмаса жиынтық бағалау кезінде дайын берілген тапсырманы модельдеудің түрлеріне түрлендіріп, жан-жақты шығару жолдарын дамыту - математикалық сауаттылықты арттырудың бір жолы.

Зерттеу сұрақтары:

- Мұғалімдер бастауыш сынып оқушыларының математикалық сауаттылықтарын модельдеу негізінде қалай дамыта алады?
- Тапсырманы орындауда модельдеуді түрлендіре ала ма?

Зерттеу жұмысына кіріспес бұрын бастауыш сынып мұғалімдерінің әдістемелік математикалық сауаттылығын дамытуды зерттеудің әдістері ретінде теориялық, яғни ғылыми теориялық әдебиеттердегі «математикалық сауаттылық», «модельдеу» ұғымына берілген анықтамаларға талдау жүргіздік. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту мәселелеріне арналған шетел ғалымдары Кок-Синг Тан мен П.Джон Уильямс, Хери Ретнавати және Нидя Ф. Вуландаридің және Г. А. Кемельбекованың және Е.А.Кочурова, Л.П.Стойлова және басқаларының зерттеулері бар. Математикалық модельдеуге К.А. Краснянская, Л.О. Денищева, Е.Н.Гусева С.В.Юдин, Б.А.Горлач, О.В.Булыгина, М.И.Дли, А.А.Емельянов, Ю.В.Селявский, компьютерлік модельдеуге А.С.Акопов, О.К. Альсова және басқалардың зерттеулері арналған. Алайда, оқушылардың математикалық сауаттылығын математикалық модельдеу арқылы дамытуға даярлау мәселесіне арналған жеке зерттеулер жүргізілмегенін мойындау керек. Дегенмен, әдебиеттер ішінен Л.П. Стойлованың «Мәтіндік есептерді шығару жолдары» әдістемесі бастауыш сынып мұғалімдеріне тиімді екенін анықтап, қорытындыға келдік.

Зерттеу үш кезең бойынша жүргізілді.

1-кезеңде диагностикалық жұмыстар жүргіздік. Диагностика өткізу үшін онлайн режимде біліктілікті арттыру курсына оқып жатырған тыңдаушылардан «Padlet» тақтасы арқылы «Математика» пәнінен модельдеу тақырыбына арналған тапсырмаларда қиындық тудыратын есептер, түрлендіруге арналған мәтіндік есептер, тиімді тәсілдер бойынша сауалнама жүргізілді.

Сауалнамаға Алматы, Ақтөбе облыстары бойынша 50 бастауыш сынып мұғалімі қатысты. Сауалнама нәтижесінде, бастауыш сынып мұғалімдері үшін қиындық тудыратын мәселелерді анықтап, соның ішінде, мәтіндік есептерді шығартуда «Модельдеу» тәсілдерін қолдануды нақты ұғыну қажеттілігі айқындалды.

«Mentimeter.com» платформасы арқылы модельдеу тәсілін түрлендіру, қолдану деңгейін анонимді түрде диаграмма бойынша анықтадық. Нәтижесінде 22 мұғалім модельдеуді жүзеге асырып, түрлендіруде қиналса, 21 мұғалім нақты білмейтіндіктерін көрсетті.

Зерттеу тақырыбын нақтылау үшін әріптестермен кеңесіп, топта талқылау жүргіздік. Бастауыш сынып оқушыларының математикалық сауаттылығын арттыру басты талап болып саналады. Осы мақсатты жүзеге асыруда есептер шығаруда «Модельдеу» тәсілдерін қолдану және оның маңыздылығын зерттеу өзекті деген тұжырымға келдік.

2-кезеңде тәжірибені іске асыруды жоспарлап, өткіздік.

1. «Сәйкестікті белгіле» әдісі

Тыңдаушыларға төмендегі берілген заттардың моделін тиісті нысанмен сәйкестендіру жұмыстары ұйымдастырылды. Нақты нысанмен оның моделін байланыстырды.

2. Есептерді талқылауда «модельдеу» түсінігін аша отырып, қандай түрге бөлінетіні жіктеп көрсетілді:

1. Сурет
2. Сызба
3. Қысқаша жазу
4. Кесте
5. Пиктограмма
6. Диаграмма

3. «Түртіп оқу» әдісі. Жеке жұмыс. Сілтеме бойынша (<https://stud.kz/referat/show/57831>) өтіп, «Мәтіндік есеп және оны шығару» ақпаратымен танысты

4. Л.П. Стойлова әдістемесі бойынша «Мәтіндік есептерді шығару жолдары» талқыланып, түсіндірілді:

Сөздік есептерді шешудің әртүрлі жолдарын қарастырып, түрлендіре отырып есептеу жолын түсіндірді. «Тоғыз алмұртты бірнеше ыдысқа 3-тен салды. Қанша ыдыс алды?»

1) Арифметикалық әдіс. Есепті өрнек жазу арқылы шешуге болады: $9:3=3$.

2) Алгебралық әдіс. Талқылайық: «Ыдыстар саны белгісіз, сондықтан x -деп алайық. Әр ыдыста 3 алмұрттан десе, ендеше, барлық алмұрт санын x есе көбейтеміз, оның жазылуы – $3 \cdot x$. Шарты бойынша барлық алмұрт саны 9 екені белгілі, тендеуді былай жазуға болады: $3 \cdot x = 9$, $x = 9:3$, $x = 3$.

3) Графикалық әдіс. Бұл есепті арифметикалық амалдар туралы түсініксіз шешуге болады. Әрбір алмұртты жеке торкөз ретінде көрсетейік:

4) Практикалық әдіс. Графикалық жолмен сияқты, ешқандай арифметикалық амалдар жасамай, тек өмірлік тәжірибеге сүйеніп, және 9-ға дейін санау білсе жеткілікті. Мұны істеу үшін

сіз 9 алмұртты алып, бір ыдысқа 3, содан кейін екіншісіне 3 қоюға болады және т.б. Содан кейін, ыдыстардың санын есептей отырып, сіз сұраққа жауап бере аласыз. Есептерді «модельдеу» түсінігін ашу.

Тыңдаушылар ұсынылған тапсырманы төрт тәсілге сала отырып, шығару жолдарын көрсетті.

5. Практикалық тапсырма «Дұрыс ретпен орналастырыңыз»

Формат: топтық жұмыс. Есепті алгебралық тәсілмен шешу алгоритмінің тізбегін құрастыруға тапсырма берілді.

Алгоритм реті	Алгоритмнің дұрыс нұсқасын жазыңыз	Алгоритмнің мазмұны
1		Есеп сұрақтарына жауап беру
2		Осы айнымалы сан арқылы есеп шартына сәйкес қалған белгісіз шамаларды өрнектеу
3		Тендеуді шешу
4		Есептің шартына сүйене отырып, барлық белгісіздерді анықтайтын тендеу жазу
5		Белгісіз санның орнына ыңғайлы әріп қолдану
6		Белгілі және белгісіз шамаларды анықтау
7		Есепті оқу
8		Моделдеу
9		Тексеру
10		Шарт пен сұрақ арасында байланыс орнату

Дұрыс жауаппен салыстырып, өздерінің жауабын тексерді: 7, 10, 6, 5, 8, 2, 4, 3, 1, 9.

6. «Айналмалы бекет» әдісі. Топтық жұмыс. Есептерді шешу жолына сүйене отырып әр сыныпқа арифметикалық, практикалық және графикалық әдістермен шығару алгоритмін құрастыру тапсырылды.

«Теңгерімді кері байланыс» әдісі.

Тапсырма аяқталғаннан кейін плюс: маған сіздің алгоритміңіз ... ұнайды, сіз ... тамаша жұмыс жасадыңыз. Өңдеу: қосатын ойым ... Плюс: егер ..., сонда модельдеу әдісі болады дей отыра өз пікірлерімен бөлісті.

3-кезеңде рефлексия жасалды. Тыңдаушылар бастапқыда жазған үш дәлелге қайта оралып, қорытынды жасады, талқылады

- Сіз нені өзгертер едіңіз немесе қандай жаңа аргумент қосар едіңіз. - Өз тәжірибеңізде қандай әдістерді қолдануды жоспарлап отырсыз?

- Модельдеу мәселені шешуге көмектесу үшін өз тәжірибеңізде нені өзгертеміз?

Математикалық сауаттылығын дамытатынын дәлелдету мақсатында «Анықтамалар бар карта» әдісімен жұмыс арқылы бекітілді. Кестеге сүйене отырып, оқушылардың есептерді шығарудағы негізгі қиындықтарына тоқталып, қате шешімі бар есеп, шешудегі қиындықтың себебін және орындағаннан соң оқушы бойынша қалыптасатын білім туралы пайымдаулар жүргізді:

Қате шешімі бар есеп	Шешудегі қиындықтың себебі
1) 1-ші велосипедшінің жылдамдығы 2-сінің жылдамдығынан 3 км/сағ артық, сондықтан оған 20 км қашықтықты жүру үшін екіншіге қарағанда 20 минутқа кемдеу уақыт қажет болды. Велосипедшілердің жылдамдығы қандай? 1-ші велосипедшінің жылдамдығы x км/сағ болсын. Әдеттегі қателер: $20: (x+3)-20:x=20$	Мысалы, көбінесе қозғалысқа есептер шығарғанда оқушылар жылдамдықтың бір өлшем бірлігінде, ал уақыт не қашықтық басқа өлшем бірлігінде берілгеніне назар аудармайды, сондықтан дәлелдеу логикалық тұрғыдан дұрыс, бірақ нәтижеде есеп дұрыс емес шешіледі.
Дүкен қоймадан жейделерді сатып алып, оларды 40% пайда әкелетін бағамен сата бастады. Жыл	Мысалы, пайыздық есептерді шығаруда (бағаның өсуі, жеңілдіктер) оқушылар

соңында баға 50 % төмендеді. Қай баға төмен: дүкен футболкаларды сатып алған баға ма, әлде жыл соңындағы баға ма – және қанша пайызға. Типтік қателер: $100+40-50=90\%$ айырмашылық 10%	пайыздық мөлшерлемелерді қосу және азайту арқылы алдыңғы бағаның бір бөлігін табу ережесін қолданбай, құнның қайталанатын өзгерісін табады.
---	---

Ұсыныстар мен жетілдірулер: «2-3 амалмен есепті шешу» бейнесабакты (<https://www.youtube.com/watch?v=t4IJ2qFe45U>) қарап, «Модельдеу» негізінде өзгертетін тұстары мен ұсыныстарын ортаға салды. «Жеделхат» әдісімен есептерді модельдеу және оларды шешу туралы анықтаған ең маңызды ақпараттарын жазып, қорытындылады.

«Модельдеу» негізінде бастауыш сынып оқушыларының математикалық сауаттылығын арттыру мәселесі бойынша зерттеуде тыңдаушылар математикалық сауаттылықты жетілдіруде математикалық модельдеуге берілген есептің түрін анықтап, түрлендіре отырып есептерді шығарды.

Нәтижесінде тыңдаушылар төмендегі тапсырмалар мен дағдыларды игерді:

- берілген есептерді модельдеудің қай түрінде есептеу қажеттілігін анықтай алды;
- Тапсырманы модельдеудің бірнеше түріне түрлендіруді меңгерді;
- Модельдеу негізінде математикалық сауаттылықтарын дамыту тәсілдерін анықтап, есептің шығару жолын түсіндірді;

Қорытындылай келе, рефлексия кезеңінде жүргізілген сауалнама бойынша бойынша оқушылардың математикалық сауаттылығын арттыруға модельдеу тәсілдерін қолданудың тиімділігі дәлелденіп, есепті түрлендіруге қызығушылықтары арта түсті, модельдеу түрлерін толық көрсете алды.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Кочурова Е.А. Формирование функциональной математической грамотности младших школьников в урочной и внеурочной деятельности. Российский учебник. Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университетінің Хабаршысы № 1(85), 2021 65-б.
2. Теоретические основы начального курса математики - Москва, 2014. Изд. «Академия» - 272 б.
3. Кдырбаева А.А. Основы обновленного математического образования младших школьников: Оқу құралы / А.А. Кдырбаева, Т.К. Оспанов, Ж.К. Астамбаева. – Алматы, 2021. – 215 с.
4. Билялова Ж.Т. Бастауыш сыныптарда математиканы оқытуда оқу есептерін пайдалану әдістемесі: Автореф. ... п.ғ.к. ғылыми дәрежесін алу үшін дайындалған диссертация. – Алматы, 2000. – 350 б.
5. Т.Қ.Оспанов Математикалық түсініктердің теориялық негіздері. – Алматы, 2013. – 106 б
6. Ақпаева Ә.Б. Математика. Оқулық. 1-бөлім. Жалпы білім беретін мектептің 3-сынып оқушыларына арналған оқулық. /Ә.Б. Ақпаева, Л.А. Лебедева, М.Ж. Мыңжасарова, Т.В. Лихобабенко. – Алматы: Алматыкітап баспасы, 2019. – 108 б.

ПОНЯТИЕ БЛОКЧЕЙН (BLOCKCHAIN) И ВОЗМОЖНОСТИ ЕГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ

Джарылгамысова Гаухар Сарсембаевна,
ст. преп. кафедры Методики преподавания
естественных и гуманитарных дисциплин
ФАО «НЦПК «Өрлеу» ИПР по Алматинской области

На сегодняшний день каждый из нас все чаще и чаще из разных источников сталкивается с такими понятиями как биткоин и криптовалюты. Но, несмотря на их широкое распространение в различных странах мира, многие не до конца понимают или совсем не знакомы с данными понятиями. Однако, целесообразно рассматривать именно систему, на которой он базируется – блокчейн.

В дословном переводе блокчейн – это непрерывная цепочка блоков. В ней содержатся все записи о сделках – хоть с луковицами тюльпанов в ботаническом саду. В отличие от обычных баз данных, изменить или удалить эти записи нельзя, можно только добавить новые. Блокчейн (от англ. blockchain – «цепочка блоков») – технология шифрования и хранения данных (реестра), которые распределены по множеству компьютеров, объединенных в общую сеть. [2]

Блокчейн – это цифровая база данных информации, которая отражает все совершенные транзакции. Все записи в блокчейне представлены в виде блоков, которые связаны между собой специальными ключами. При этом каждый новый блок содержит данные о предыдущем. Блокчейн применяется для хранения и передачи цифровых данных. Это могут быть как финансовые, так и нефинансовые активы (например, изображения или объекты индустрии видеоигр). Технология блокчейна позволяет присвоить активу уникальную информацию о его принадлежности конкретному лицу. При этом такую информацию невозможно подделать, удалить или незаметно изменить.

Блокчейн является распределенной и децентрализованной базой данных сформированной участниками, в которой невозможно фальсифицировать данные из-за хронологической записи и публичного подтверждения всеми участниками сети транзакции. Основной и главной особенностью блокчейна является использование алгоритмов математического вычисления, и исключение «человека» и человеческого фактора при принятии решения системой [1].

С появлением криптовалют, технология блокчейн начала набирать обороты и популяризоваться во многих развитых странах, таких как Австралия, Эстония, и Сингапур, особенно в их сферах финансов. Сейчас же эту технологию уже пытаются использовать для эффективного и безопасного хранения и обработки персональных данных. Учитывая стремительный рост технологии блокчейн и ее успешное применение большинством развитым в сфере цифровизации странам, для Казахстана данное направление является одним из приоритетных для достижения успешной цифровой трансформации.

Как сообщалось, в мае 2022 года Президент Касым-Жомарт Токаев принял основателя и генерального директора Binance Чанпэна Чжао. В ходе встречи были обсуждены перспективы долгосрочного сотрудничества между профильными структурами Казахстана и Binance в области образовательных программ в сфере блокчейн-технологий. Для успешной реализации проекта в июне 2022 года Центр развития платежных и финансовых технологий Нацбанка РК и Astana Hub сформировали проектный офис – блокчейн-центр, нацеленный на поддержку блокчейн-индустрии в регионе путем развития человеческого капитала в индустрии и цифровых проектов, построенных на технологии распределенных реестров. Центр выстроил стратегию внедрения образовательных программ в образовательные программы высшего и (или) послевузовского образования (ОВПО).

Казахстан запускает крупнейшую в мире образовательную инициативу в сфере блокчейн. Казахстан станет первой страной в мире, внедряющей образовательную программу в организациях высшего и послевузовского образования в страновом масштабе. Министр цифрового развития и аэрокосмической промышленности РК Багдат Мусин, министр науки и высшего образования РК Саясат Нурбек, председатель правления АО «Центр развития платежных и финансовых

технологий» Национального банка РК Бинур Жаленов подписали меморандум с Binance Kazakhstan в лице Жаслана Мадиева об академическом сотрудничестве. Это означает, что в рамках инициативы, разрабатываемой совместно с Binance Academy, в Казахстане подготовят более 40 тысяч специалистов по блокчейн-технологиям. Первые кадры выпустят уже к 2024 году [3].

На пресс-конференции министр цифрового развития отметил, что подписание меморандума – это практическая реализация договоренностей, которые были высказаны при приезде первого руководителя Binance в Казахстан.

«Сегодня это уже практическая реализация с Министерством науки и высшего образования совместно с Национальным банком. Прорабатываются несколько направлений. Как отмечал Глава государства, криптоиндустрия и цифровизация в целом в Казахстане набирают обороты. Поэтому нам надо следовать этой тенденции и запускать разные проекты, чтобы проводить тренинги и образовательные курсы, которые будут рассказывать, о чем эта новая технология», – сказал Багдат Мусин.

Министр науки Саясат Нурбек считает, что значимость меморандума сложно переоценить. Он также подчеркнул, что Казахстан одной из первых стран в мире запускает академические программы на уровне вузов, послевузовского образования в сфере блокчейн-технологий.

«На сегодня блокчейн-технологии меняют огромное количество отраслей: финансовая, банковская отрасль, любые транзакции и действия, где нужно подтвердить передачу определенной информации или ценности и доказать, что эта сделка произошла в режиме реального времени. Поэтому с Binance Academy договорились на двухэтапный процесс. С февраля следующего года лучшие преподаватели Binance Academy будут повышать квалификацию, обучать и сертифицировать преподавателей и профессоров 22 вузов Казахстана. С сентября – начала нового учебного года мы запускаем несколько курсов по блокчейн-технологиям, криптоинженерии, криптобезопасности для почти 40 тысяч студентов вузов Казахстана», – пояснил министр науки и высшего образования.

По словам Саясата Нурбека, на втором этапе на базе этих вузов планируется запустить несколько магистерских программ, в первую очередь, для финансово-банковской сферы. В дальнейшем планируется готовить специалистов и для других отраслей Казахстана: сельское хозяйство, различные отрасли промышленности.

«При этом есть огромный потенциал и для социальной сферы: подтверждение адресно-социальной помощи, выплата премий, подтверждение получения диплома, сертификатов в сфере образования, здравоохранения. В социальной политике тоже имеется огромный потенциал. Из 29 центральных банков, которые участвуют в разработке пилотных проектов, Казахстан продвинулся очень далеко. 6 февраля 2023 года вышел закон «О цифровых активах. Создали необходимую нормативно-правовую базу для регулирования и функционирования цифровых валют». [4]

Отдельный пилотный проект запустил Национальный банк Казахстана. В целом все международные эксперты соглашались с тем, что в использовании блокчейн-технологий Казахстан как государство очень сильно продвинулся», – добавил Саясат Нурбек. Председатель правления Центра развития платежных и финансовых технологий Национального банка РК Бинур Жаленов сказал, что верит в силу блокчейна и в возможности Казахстана на новом, интересном рынке. Генеральный менеджер Binance Казахстан Жаслан Мадиев добавил, что компания Binance серьезно настроена развивать свою деятельность в стране, в регионе.

Традиционно центральные банки противопоставляли себя всем новым изменениям в финансовом мире. Можно сказать, что будущее гибридное. Эта модель комбинирует как централизованные инфраструктуры, так и децентрализованные финансовые сервисы. Один из важных проектов – внедрение цифрового тенге. Он реализован на нашей собственной казахстанской разработке, частично на блокчейне. Его сейчас тестируют. В следующем году в случае положительного решения Главы государства начнут его активно развивать», – пояснил Бинур Жаленов.

Несмотря на то что в Казахстане технология блокчейн начала относительно недавно популяризоваться, уже был реализован, либо находится на стадии планирования ряд интересных проектов в данном направлении. [5]

Информационная система «НДС Blockchain» – система, предназначенная для формирования децентрализованной базы данных, позволяющая мгновенно отслеживать цепочки финансовых транзакций налогоплательщиков и производить им гарантированный возврат НДС.

Цель проекта: реализация «Администрирование НДС с применением технологии Blockchain», которая направлена на решение ряда вопросов, связанных с администрированием НДС, в том числе:

- Сложностью процедуры возврата НДС для экспортеров;
- Невозможностью возврата НДС для компаний, осуществляющих реализацию внутри страны;
- Незначительным уровнем собираемости НДС.

«Invest Online» – специально разработанный продукт (мобильное приложение), посредством которого граждане Республики Казахстан смогут инвестировать средства в ценные бумаги в онлайн режиме.

Цель: простой и бесплатный инструмент для самостоятельного инвестирования физическими лицами денег в ноты Национального Банка Казахстана. **Единый реестр административных производств** – создание единой базы административных производств, онлайн оформление протоколов и оплата штрафов на месте. В проекте, автоматизирован весь процесс административного производства: начиная от возбуждения дела и заканчивая исполнением административного взыскания. Ежегодно 64 государственных органа составляют более 4 млн. протоколов о наложении административных взысканий, 54 органа рассматривают административные дела.

Цель:

- Обеспечить гражданам быстрый, прозрачный и законный административный процесс;
- Возможность контролировать ход административного дела;
- Быстро и удобно оплачивать штрафы.

По большому счету, любое экономическое взаимодействие строится на доверии. Блокчейн – именно та технология, которая позволяет автоматизировать это доверие благодаря трем китам: неизменность информации, программируемость цифровых активов и децентрализация. В комплексе все эти три качества дают возможность автоматизировать то, что невозможно было автоматизировать.

Использованные ресурсы:

1. Колесов В.А. Использование технологии блокчейн в учебном процессе для защиты интеллектуальной собственности // В сборнике: дистанционные образовательные технологии Материалы II Всероссийской научно-практической интернет-конференции, 2017. С. 343-347.

2. <https://www.banki.ru/news/daytheme/?id=10975614>

3. <https://profit.kz/tags/blockchain/>

4. <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z2300000193>

<https://egov.kz/cms/ru/robotization/projects-blockchain>

АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНА ОТЫРЫП, ЛИНГВОЕЛТАНУ МАТЕРИАЛДАРЫ НЕГІЗІНДЕ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТЫҚ ҚҰЗЫРЛЫҚТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Шалкарова Зайгуль Мукашевна,

ағылшын тілі пәні мұғалімі

«№ 16 орта мектеп-гимназиясы» КММ

Жетісу облысы, Талдықорған қаласы

Мұғалімдік – ең қасиетті мамандық. Олай дейтініміз, оқушының болашағына шамшырақ жағып, оқу, өнер, білімге баулыған ұстаз әр шәкірттің жүрегінде өшпес із қалдырады. Елімізге танымал тұлғалар мен ғалымдардың, ақын-жазушылардың, ел басқарып отырған білімді азаматтардың бәрі де ұстаздан тәлім алған. Барлық сала мамандықтарының бастауы да осы мектеп қабырғасында алған білім негізінде қаланады. Бүгінгі таңда жаңа ғасыр педагогына жаңаша талап жүктелуде.

Қоғамның ақпараттандырылуы білім беруге қойылатын талаптарды да өзгертті. Білім беру саласының қызметкерлерінің міндеті ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалана отырып, баланың рухани мүмкіндігін дамыту, білім беру, тәрбиелеу, олардың өзіндік жұмыс жасау қабілетінің дамуына мүмкіншілік жасау. Сонымен бірге ақпараттық-коммуникациялық технологиялар білім беру саласының қызметкерлерінің шығармашылық ізденіс қабілетін дамытуға, жаңа педагогикалық технологияларды жете меңгеруге, мамандық шеберлігін қалыптастыруға ықпалын тигізеді.

Қазіргі таңда әлеуметтік жағынан қорғанған адам – ол технология ауысуына және нарық талабына сай терең білімді, әрі жан-жақты адам. Қазіргі білім жүйесінің ерекшелігі – тек біліммен қаруландырып қана қоймай, өздігінен білім алуды дамыта отырып, үздіксіз өз бетінше өрлеуіне қажеттілік тудыру. Білім беру саласында инновациялық үрдісті жүзеге асыру мұғалімдерден өз мінез-құлықтарын, ұстанымдарын, мүмкіндіктерін түрлендіруді талап етеді.

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар – мұғалімнің мүмкіндігін жоғарылататын құрал. Жаңа ақпараттық технологиялар дегеніміз – білім беру ісінде ақпараттарды даярлап, оны білім алушыға беру процесі. Соңғы жылдарда білім беру жүйесіне енген «құзырлылық» немесе «құзыреттілік» ұғымы жеке қасиеттері мен білім, білік, дағды, іс-тәжірибесі, түсінігінің бірлігін сипаттайды.

Қазіргі уақытта құзырлылықтың бірнеше түрі бар, соның бірі – ақпараттық коммуникациялық құзырлылық. М.В.Лебедева мен О.Н.Шилова мұғалімнің ақпараттық-коммуникациялық құзырлылығын «оқу, тұрмыстық, кәсіби міндеттерді ақпараттық және коммуникациялық технологиялардың көмегімен шеше білу қабілеттілігі» деп анықтайды.

Ақпараттық мәдениетті, сауатты адам – ақпараттың қажет кезін сезіну, оны тауып алуға, бағалауға және тиімді қолдануға қабілетті, ақпарат сақталатын дәстүрлі және автоматтандырылған құралдарын пайдалана білуі керек. Ақпараттық мәдениет дегеніміз – адамға ақпараттық кеңістіктің қалыптасуына қатысуға және ол кеңістікте еркін бағдарлай алуға, ақпараттық өзара іс-әрекетке түсуге мүмкіндік беретін білім деңгейі. Компьютердің мүмкіндіктерін психологиялық және дидактикалық тұрғыда талдап, керек кезінде педагогикалық талаптарға сай қолдану, ішкі тиімділігіне көңіл бөлу мұғалімнің шеберлігі болып табылады. Компьютердің графикалық мүмкіндігі жаңа сабақты бояулы суреттермен, тірек сызбалармен, кестелермен меңгертуге жол ашады.

Компьютерді мұғалім әртүрлі мағлұматтар, қосымша ақпараттар беру үшін көрнекі құрал ретінде пайдалана алады. Электрондық оқулықтарды енгізу уақыт үнемдейді, мұғалім араласпай-ақ, оқушылар өздері меңгеруге тиісті ақпараттар беріледі. Сонымен қатар ақпараттық-коммуникациялық технологиялар – мұғалімнің өз жұмыстарының әдістері мен ұйымдастыру түрлерін түбегейлі өзгертуге, оқушылардың жеке қабілеттілігін дамытуға, оқудағы пәнаралық байланысты күшейтуге, оқу процесін ұйымдастыруды үнемі жаңартып отыруға мүмкіндік береді.

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың негізгі ерекшелігі мұғалімдер мен оқушыларға өз бетімен және бірлесіп шығармашылық жұмыс істеуге мүмкіншілік туғызады.

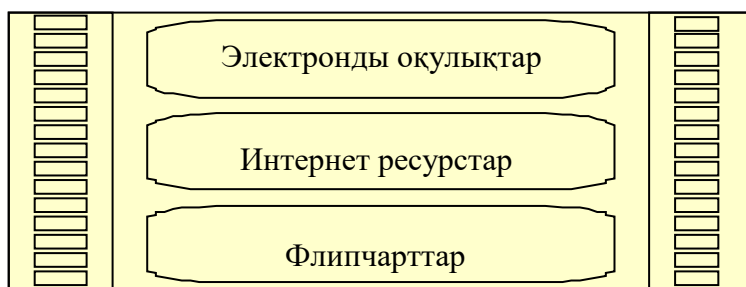
Ақпараттандырылған қоғамның талабына сай мұғалім де, оқушы да жаңаша көзқарасты, терең ойлы болуы керек. Сондықтан заман талабына сай жас ұрпақты көкірегі ояу, ізденімпаз, өзіндік шығармашылық жұмыспен айналыса алатын дәрежеге жеткізуіміз керек. Мұғалімге жаңа материалды өте қызықты әрі түсінікті етіп түсіндіру үшін керекті ең бірден-бір құрал бұл – интерактивті тақта. Интерактивті тақтаны пайдалана отырып, жаңа сабақ барысында қосымша қызықты материалдарды ұсынуға, көлемді қиын тақырыптарды тірек-сызбалар арқылы жеткізуге, өзінің жаңа идеяларын әсерлі, тартымды етіп көрсетуге болады. Интерактивті тақта өзінің аты айтып тұрғандай мұғалім мен оқушылар арасындағы белсенді қарым-қатынасты қалыптастырады. Топпен, жекелей жұмыс жасауға зор ықпалын тигізеді. Алдын-ала дайындалған презентациялар, графикалық сызбалар, мәтіндік ақпараттар, бейне және аудио материалдар, алдын ала үйлестірілген жаңа сабақты меңгертуге арналған ойындар, гиперсілтемелер арқылы сабақтың оқушы үшін қызықты да, тартымды өтуіне көмегін тигізеді.

Қазіргі таңда барлық білім беру ошақтары жаңа компьютерлермен, мультимедиялық кабинеттермен қамтамасыз етілуде. Ағылшын тілі сабағында АКТ тиімді және кеңінен қолданылады. Ақпаратты-коммуникациялық технология мұғалімдерге шынымен де ұмытылмас мүмкіндіктерге жол ашып, оңай да ыңғайлы шешімді ұсынады және сабақты қызықты, көркем ете алады.

АКТ-ны қолданудың негізгі жолдары:

Дайын мультимедиялық шығармаларды және компьютерлік оқыту жүйесін қолдану
Жеке мультимедиялық және оқыту бағдарламасын құру.
Жеке мультимедиялық презентация құру.
АКТ-ны сыныптан тыс іс-шараларға қолдану.
Интернет ресурстарды қолдану.

Оқыту барысында жиі қолданатын АКТ-нің элементтері:

Оқушылар ағылшын тілі сабағында және сыныптан тыс іс-шараларда Интернет ресурстарды белсенді түрде қолданады. Интернетті елтануға байланысты ақпаратты алу үшін жиі пайдаланамыз. Себебі, кітапта елтануға арналған материалдар оқушыларды қызықтырмайды және көрнекіліксіз беріледі. Бұл жерден таңдап алған мемлекетіңіз туралы толық ақпарат ала аласыз – ескерткіштің суретінен бастап өнерге дейін.

АКТ-ны пайдалану өз пәнімді оқытудың жаңа мүмкіндіктеріне жол ашты. Шет тілін оқытуда компьютерлік бағдарламаның да өзіндік артықшылығы бар. Ол оқушыға жеке бағыт-бағдар беруді жүзеге асырады, үлгермейтін оқушыға көмек береді. АКТ жоғарғы сапалы материалдармен қамтамасыз етеді. Оқушы басты кейіпкер, сондықтан ол білімді игеруде өзіне жол ашады, ал мұғалім жол көрсететін көмекші.

«**Parents and new school rules**» тақырыбы бойынша жүргізілген сабақтан көрініс.

Қорытынды жасай отырып, ақпараттық технологияның элементтерін қолданудың тиімді жақтарын көрсетуге болады:

1. Оқушының тұлғасын дамыту;
2. Пәнге қызығушылығын арттыру;
3. Ауызша және жазбаша тілін дамыту;
4. Жолдастық қарым-қатынасты тәрбиелеу;
5. Өз ойын айта білу;
6. Деңгейі төмен оқушылардың өз білімін көрсетуге мүмкіндік туғызу.

МЕТОДЫ ИНТЕРМЕДИАЛЬНОГО АНАЛИЗА ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТЕКСТА НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Джексембаева Назира Сейдахметовна,

учитель русского языка и литературы,
педагог-исследователь, школа-гимназия № 38

Илийский район, Алматинская область

nazira.dzheksembaeva@mail.ru

Аннотация В статье речь идет о роли и значении интермедиального анализа художественного произведения в процессе воспитания личности школьника на уроках литературы. Автор опирается на собственный опыт преподавания русского языка и литературы. Интегрированные уроки с использованием различных методов и приемов интермедиального анализа мотивируют школьников к чтению и обсуждению произведения на уроке, а главное – воспитывают их грамотными и талантливыми читателями.

Ключевые слова: интермедиальность, методы, анализ, урок, образование.

Приоритетной областью современных методических исследований, направленных на повышение эффективности школьного обучения литературе в среднем и старшем звене, выступает проблема совершенствования аналитической деятельности учащихся по художественным произведениям, которая является важнейшим средством получения разноаспектных знаний о структурных и содержательных особенностях повествования, об его идейном замысле и поэтическом новаторстве, дискурсивных технологиях и практиках автора, воплощенных в тексте. Успешное решение данной проблемы нам видится в расширении методического арсенала работы с литературными произведениями, его обогащение новыми методами и приемами организации учебной деятельности, реализующими инновационные технологии и подходы к построению образовательного пространства. К таким методам, безусловно, относится интермедиальный анализ, направленный на изучение образов различных видов искусства в художественном повествовании и выступающий средством актуализации технологии интегративного обучения литературе. Термин «интермедиальность», пришел на смену понятию «взаимодействие искусств». Это «особый тип структурных взаимосвязей внутри художественного произведения, основанный на взаимодействии языков различных видов искусства в системе единого художественного целого», это «наличие в художественном произведении таких образных структур, которые содержат информацию о другом виде искусства». [1]

Термин «интермедиальность» (англ. *inter + media/art = intermedial/interart*) впервые был предложен немецким ученым Ханзен-Леве. [2] В широком смысле под интермедиальностью понимается создание целостного полихудожественного пространства в системе культуры. В узком смысле это особый тип внутритекстовых взаимоотношений в художественном произведении, где взаимодействуют разные виды искусства. Любое произведение состоит из цитат, заимствованных из текстов иного рода, созданных на языках других видов искусства. Подобная форма изучения текста не нова, она использовалась еще символистами XIX в., которые обращались как к литературным, так и к изобразительным текстам предшествующих культур, переосмысливая их в контексте нового произведения. В данной интерпретации «текст» понимается широко: не только как литературный, но и как «текст искусства», «текст культуры», «сверхтекст». [3]

При анализе литературного произведения, в котором взаимодействуют искусства, следует отыскать некий живописный код, при помощи которого будет возможно расшифровать мельчайшие оттенки художественного содержания. Интермедиальный анализ текста опирается на тезис о том, что все *медиа* – художественные средства и методы разных видов искусства. [4]

В специальных источниках можно встретить разные подходы к пониманию интермедиальности. Так, Н. В. Тишунина (2001) говорит о следующих ее значениях:

а) интермедиальность как способ коммуникации на основе визуальных или музыкальных образов;

б) интермедиальность как присутствие в развернутом высказывании различных семиотических кодов, систем – образов других видов искусства, вовлеченность искусства в художественный дискурс, а также методология его анализа посредством соответствующих образных структур текста;

в) интермедиальность как полихудожественный язык культуры в целом, характеризующийся полимедийностью (или интермедийностью), поскольку оперирует множеством каналов коммуникации.

Методика применения интермедиального анализа на уроках литературы в школе фрагментарно исследована в работе О. В. Полежай (2018), где ученый предлагает использовать раздаточный материал, мультимедийные слайды, фрагменты спектаклей и кинофильмов по художественным произведениям. [5]

Наибольшую важность применение интермедиального анализа художественного текста приобретает при рассмотрении драмы – самого сложного для школьников, по мнению учителей-словесников, рода литературы, в котором отсутствуют развернутые описания внутреннего мира персонажей ввиду его ориентации на сценическое воплощение. Ограниченность у учащихся жизненного и интерпретационного опыта, недостаточность сформированности умений и навыков грамотного «прочтения» художественного текста, особенности конструкции драмы, предполагающей свое «достраивание» в творческом мышлении читателя, требуют поиска новых методов аналитической работы с пьесами как источника дополнительных сведений о способах моделирования в них художественной реальности, как пути понимания их содержания адекватно авторскому замыслу.

Между тем готовность учителей-словесников к широкому внедрению интермедиального анализа в литературное образование учеников вступает в противоречия с отсутствием у них исчерпывающих знаний о нем и интермедиальном уроке, построенном на его основе, о преимуществах по сравнению с другими видами анализа, с отношением к нему как к методическому эксперименту в целом.

Среди методических рекомендаций продуктивного использования интермедиального анализа на уроках литературы по драматургии XX века необходимо указать следующие:

– широко применять инновационные технологии при введении основ интермедиального анализа в обучение, например технологию проблемного обучения (при выявлении функций образов других видов искусства в драматических текстах), технологию проектного изучения (как способ работы над исследовательскими и творческими проектами), ИКТ-технологии при моделировании современных образовательных средств (интерактивных таблиц, мультимедийных презентаций, плеякастов, учебных модулей), конвергентную технологию, которая обеспечивает переход от «предметоцентричного» уровня обучения к метапредметному уровню;

– рассматривать интеграцию различных видов искусства на разных уровнях поэтики произведения: на уровне его образной структуры, на уровне композиции, на уровне названия, на уровне стилистики, например, сравнение художественной организации пьесы с киноязыком;

– обращаться к приемам работы, учитывающим ориентацию драмы на сцену (знакомство с ее режиссерскими постановками и создание на их основе собственного творческого продукта («Театральная мозаика»), выразительное чтение по ролям, инсценирование).

Рассмотрим некоторые приемы, которые на наш взгляд способствуют применению интермедиальности на уроках русского языка и литературы.

Написание разных видов эссе.

По характеру изложения:

Описательные. Этот вариант обычно используют, чтобы познакомить читателей с существенными признаками и характеристиками объекта. Так, например, при описании эстетики романтизма следует рассмотреть особенности направления в живописи, музыке и литературе, выявить, как возникали и формировались, по каким критериям делились на различные течения.

Причинно-следственные. Для такого эссе берется одна причина какого-либо явления, и рассматриваются все следствия, к которым она привела. Например, вы хотите рассмотреть почему драматургия является основой театрального действия. В этом случае следует проанализировать принципы драматургии, влияние драматургии определенного периода на развитие театра.

Возможен и другой вариант, когда автор эссе рассматривает множество причин, которые привели к одному и тому же последствию.

Сравнительные. Такой вариант эссе подразумевает проведение сравнений нескольких объектов или разных сторон одной и той же темы. Выводы в такой работе делаются в зависимости от цели проводимого сравнения. Например, можно сравнивать город Н. В. Гоголя и архитектуру его времени.

Понятийные. Такая разновидность работы необходима для рассмотрения различных понятий. Вы можете рассматривать несколько вариантов определения одно и того же термина, раскрываемого в разных источниках, сравнивать их, выводить на их основе собственное определение. Здесь же можно проводить и классификацию разных понятий.

Аргументационные. Основная задача такого эссе сводится к тому, чтобы в чем-то убедить читателей с помощью выдвинутых аргументов. К убеждению может добавиться и побуждение к конкретным действиям. Например, вы хотите убедить читателей, что без литературы не могли бы появиться на свет ни песня, ни опера, ни балет, ни мюзикл.

В этом случае логично выстроить все имеющиеся факты: перечислить все музыкальные произведения, в основе которых лежит литературный сюжет, описать, что роднит литературу и музыку, доказать, что взаимодействуя, они помогают более точно понять замысел писателя и композитора, раскрыть характер героя и многие другие важные вещи, без которых трудно понять суть любого произведения.

Аналитические. Определяющим элементом такого эссе является анализ какой-либо проблемы. Например, вы хотите выяснить, как русские писатели М. Лермонтов, В. Жуковский, А.С.Пушкин, В. Маяковский и др. воспринимали и выражали мир через рисунки и живописные работы.

В этом случае ваши размышления будут сводиться к разбору иллюстраций и поэтических произведений и выявлению в них определенных закономерностей.

Заметка, отзыв, рецензия

Заметка – представляет собой минимальный газетный текст с развивающейся главной мыслью, предназначенный для оперативного сообщения. Это жанр, который обязательно основывается на реальных фактах и содержит новую, актуальную информацию. Отличаясь небольшим объемом, заметка требует лаконичного, четкого изложения материала.

Экстралингвистическими стилеобразующими признаками данного жанра являются: наличие факта, новизна информации, социальная значимость сообщаемого, оперативность.

Факт – это единичное событие (явление), для которого характерны определенные время, место, конкретный предмет речи. Поэтому любая заметка отвечает на 3 вопроса: Что? Где? Когда? При этом в тексте фиксируется единичность события.

На особенности коммуникативной ситуации, в которой автор реализует свое намерение, влияют экстралингвистические факторы:

- содержание сообщения является центральным компонентом коммуникативной ситуации;
- частая повторяемость ситуации обуславливает однотипность структуры заметки;
- автор выступает как официальное лицо;
- адресат мыслится предельно обобщенно;
- авторская оценка отсутствует.

Лингвистическими особенностями заметки является использование нейтральной лексики, наличие стандартных высокоинформативных элементов, имен собственных, числительных, специальных слов, терминологии, характерно использование предложений с однородными членами, с обособленными членами предложения.

На лексическом уровне для заметки характерна нейтральная, межстилевая лексика, а также терминологическая лексика, наличие которой обусловлено темой. Широкое употребление терминов оправдано функционально: они придают заметке нужную точность и ясность изложения. Кроме того, с использованием терминологии связан и определенный стилистический колорит – строгость и точность, выдержанность и лаконизм речи. [6]

Отличия отзыва от рецензии: основные пункты

- Отзыв содержит личное мнение.

- Рецензия, помимо мнения критика, содержит его обоснование и анализ текста.
- Отзыв всегда субъективен; хорошая рецензия претендует на отстраненность и объективность.

- Рецензия пишется для конкретной аудитории, отчасти рекламирует текст.

- Чем отзыв отличается от рецензии?

Отзыв:

Субъективность

Она присутствует в любом отзыве независимо от того, написал его критик Белинский или аноним в комментариях. Претендовать на объективность, конечно, никто такому эксперту не запретит, но для любого стороннего наблюдателя будет ясно, что это дурной тон и полное непонимание законов жанра. Отзыв именно тем и ценен, что позволяет привнести свой личный опыт в осмысление произведения, дать вольную оценку без оглядки на авторитеты. Не нужно быть литератором, чтобы сказать, чем именно зацепила книга, что в ней особенного именно для вас как человека с собственным мировоззрением и вкусом.

Написание статьи, тезисов

1. Обсудите с обучающимся предмет речи будущей статьи по материалам проекта (о чем будет статья?). Выбор предмета речи отвечает требованиям актуальности, значимости для предметной области проекта, для самого автора.

2. Соберите с обучающимся материал для будущей статьи, руководствуясь принципами актуальности, новизны, практической ценности.

3. Организуйте обучающегося для формулирования темы (заголовка) статьи, помня, что:

- в теме должно быть оптимальное количество слов: от 5 до 9;
- заголовок темы лучше начать с отглагольного существительного;
- лучше, когда тема содержит в себе тезис в сжатом виде;
- заголовок должен «цеплять на крючок внимания».

4. Вместе с обучающимся структурируйте отобранные материалы: ключевой тезис, содержащийся в заголовке в кратком виде; микротезис 1 – аргумент к микротезису 1 – иллюстрация к аргументу 1 и т.д.

5. Организуйте повторение обучающимся структуры типов речи описание, повествование, рассуждение. Обучающемуся следует определить, как структура рассуждения поможет в написании статьи, где и как будут использоваться элементы описания и повествования.

6. Организуйте повторение обучающимся стилистических особенностей научно-популярной разновидности научного стиля для выбора средств собственной статьи.

7. Организуйте сопровождение обучающегося на этапе устного проговаривания отдельных составных частей статьи.

8. Окажите предметно-методическую помощь в редактировании первого варианта статьи.

Заключение

Ведущим трендом в области современного школьного литературного образования является использование инновационных методов, приемов, форм и технологий обучения. К инновационным методам работы по литературе относится интермедиаальный анализ художественного произведения, направленный на изучение в нем образов различных видов искусства, на рассмотрение культурных «кодов» в тесной связи со спецификой содержания и поэтики повествования, как способ их глубокого познания в целом. Несмотря на то, что мысль о необходимости взаимосвязанного изучения литературы и других видов искусства не нова в отечественной педагогической науке, в качестве метода работы с художественным текстом интермедиаальный анализ разрабатывается сравнительно недавно, что объясняет недостаточность теоретического и методического освещения интермедиаальности в специальных публикациях.

Методическая идея настоящего исследования заключается в утверждении высокой продуктивности применения интермедиаального анализа в работе с драматургией на уроках литературы в школах гуманитарного профиля, что обусловлено синкретичной природой драмы, ее ориентацией на сценическое воплощение. Важность интермедиаального анализа возрастает при обращении к пьесам современных драматургов, созданным в рамках постмодернистской поэтики

и эстетики с синтезом элементов различных видов искусства (Б. Акунин, Л. С. Петрушевская и др.).

В результате проведенного исследования были сформулированы методические рекомендации по введению интермедиального анализа: широкое применение инновационных технологий при введении основ интермедиального анализа в обучение; пристальное внимание учителя-словесника к работе с теоретико-литературными понятиями; применение на уроках интеграции различных видов искусства на разных уровнях поэтики произведения; обращение к приемам работы, учитывающим ориентацию драмы на сцену.

Перспективы дальнейшего исследования проблемы мы видим в детальной разработке методической системы применения интермедиального анализа при изучении произведений в школьном курсе литературы.

Использованная литература:

1. Jurgen E. Muller. Intermediality and Media Historiography in the Digital Era // Acta univ. sapientiae, film and media studies. 2010. Vol. 2. P. 15– 38.
2. Ахметова Г. А. Анализ художественного текста на уроках литературы: интермедиальный аспект // Образование: традиции и инновации. 2021. № 1.
3. Борисова В. В. Интермедиальные уроки по русской словесности // Пед/ журнал Башкортостана. 2018. № 4.
4. Чуканцова В. О. Интермедиальный анализ в системе исследования художественных текстов: преимущества и недостатки // Известия Российского государственного педагогического университета имени А. И. Герцена. 2009. Вып. 108.
5. Карабанова Н.В. введение интермедиального анализа художественного текста на уроках литературы в старших классах школ гуманитарного профиля //Педагогика. Вопросы теории и практики. 2022. Том 7. Выпуск 7
6. https://studbooks.net/705354/zhurnalistika/zametka_zhanrov_publitsisticheskogo_stilya

ИНФОРМАТИКА ПӘНІНЕН ҰБТ-ҒА ДАЙЫНДАУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ

Үмбетқұлова Сания Маратқызы,
Сарыөзек ауылдық орта мектебінің
информатика пәні мұғалімі,
Кербұлақ ауданы, Жетісу облысы

Мақсаты: ҰБТ кезінде кездесетін қиындықтардың алдын алу және оқушыларды тестілеуге дайындалудың түрлі тәсілдерін қарастыру.

Міндеті:

- ҰБТ-ға дайындаудың тиімділігі артады;
- сабаққа дайындалу деңгейінің ұтымдылығын анықтайды;
- оқушының терең білім алуына көмектеседі;
- мұғалімдер сабақ үрдісінің белгілі бір кезеңінде топтық жұмысты тиімді қолдана отырып, оқытуды бағалауды үйренеді.

«Мұғалім ісі сырттай қарапайым болғанымен – тарихтағы ең ұлы істің бірі» – деп Жүсіпбек Аймауытов айтқандай өмірден өз орнын таңдай алатын, өзара қарым-қатынаста өзін еркін ұстап, кез-келген ортаға тез бейімделетін, белгілі бір ғылым саласынан білімі мен білігін көрсете алатын, өз ойы мен пікірін айта білетін, мәдениетті жеке тұлғаны қалыптастырып тәрбиелеу ұстаздар қауымының басты бағыттарының бірі – Ұлттық бірыңғай тестілеу болып отыр. ҰБТ-ны жақсы тапсыру үшін оған сапалы дайындық қажет. Оқушы білімді меңгеріп қана қоймай, оны іс жүзінде қолдана алуы керек. Осы себептен ҰБТ-ға оқушыларды дайындауда тиімді әдістер мен тәсілдерді үнемі іріктеп отыру қажет. 2022 – 2023 оқу жылында информатика пәні мұғалімі, ақпараттық технологиялар, ақпараттық қауіпсіздік мамандықтарын таңдау үшін ҰБТ-да информатика + математика пәндерін таңдау қажет. ҰБТ-да информатика пәні биылғы оқу жылы қосылып отырғандықтан ең алдымен:

- Оқушыларды ҚР БҒМ «Ұлттық тестілеу орталығы» РМҚК директорымен бекітілген информатика пәні бойынша ҰБТ-ға арналған тест спецификациясымен таныстыру;
 - Ұлттық тестілеу орталығында жарияланған кітаптар мен терминдерді таныстыру;
 - Оқушыларды сабақта алған білімдерін өмірде қолдана білуге үйрету;
 - ҰБТ – ға сапалы дайындық ұйымдастыру;
 - Оқушыларды 100 пайыз оқу үлгеріміне талаптандыру;
 - Сонымен қатар, көптеген тест тапсырмаларында міндетті түрде келетін EXCEL, SQL, Python, HTML&CSS программалармен практикалық жұмысты жүйелі түрде жүргізу керек;
- Оқушыларды информатика пәнінен ҰБТ-ға дайындау бойынша іс-шараларды жоспарлау келесі кезеңдерден тұрады:

I. Диагностикалық кезең

✓ Информатика пәні бойынша ҰБТ-ға арналған тест спецификациясына сәйкес компьютерлік жүйелер, ақпараттық процестер, компьютерлік ойлау, денсаулық және қауіпсіздік, ақпараттық және программалық қамтамасыз ету, деректерді ұсыну, ақпараттық процестер мен жүйелер, ақпараттық объектілерді құру және түрлендіру, қосымшалар әзірлеу, компьютерлік желілер және ақпараттық қауіпсіздік бөлімдерінен келетін оқу мақсаттарынан құралған тест дайындау және тест нәтижелерін талдау.

✓ Тест нәтижесіне сәйкес жеке апталық жұмыс жоспарын құру.

II. Практикалық кезең

- ✓ Тест жинақтарымен жұмыс;
- ✓ Күрделі тақырыптар бойынша деңгейлік тапсырмалар;
- ✓ Топтық және жеке дайындық;
- ✓ Тестпен жұмыс жасауға тиімді тәсілдерді қолдану.

III. Синтетикалық (анықтаушылық) кезең

- ✓ Тақырып бойынша бақылау тестілері;
- ✓ Мониторинг;
- ✓ Қатемен жұмыс парағын жүргізу;
- ✓ Психологиялық тренинг ұйымдастыру және өткізу.

Дайындық жұмыстарын неден бастаған дұрыс?

1) Жылдық жұмыс жоспарын жасау. Жұмыстарды алдын ала жоспарлап алудың маңызы зор. Жоспардың Алматы кітап, Арман – ПВ, Атамұра, Астана кітап, Мектеп оқулық материалдары негізінде жасалғаны дұрыс.

2) Тест жұмыстарын жинақтау, тақырыптар бойынша бақылау тестілері. Тест орталықтары дайындаған оқулықтар мен тест кітапшаларын жинақтау информатика пәні бойынша дайындыққа үлкен септігін тигізеді.

Осы сынама тестердің де оқушыға пайдасы өте көп. Оқушы өзін ҰБТ-ны тапсырып отырғандай сезінеді, әрі жауабын білгенше асығады. Кейбір оқушылар жауаптарының қаншалықты дұрыстығын білу үшін мұғалімдерге тексертуге тырысады. Бұл дұрыс емес, оқушы әуелі өзі тексеріп, онан соң қасындағыларға тексертіп, тек күмәнданған сұрағын ғана мұғалімнен сұрауы керек

3) Сұрақтармен жұмыс жасауда тиімді тәсілдерді қолдану. Сұрақтармен жұмыс жасағанда, ең бірінші ескеру керек нәрсе оқушының қызығушылығын ескеруіміз керек. Сұрақтарды баланы жалықтырмау үшін түрлендіріп отырған дұрыс. Сұрақтың мазмұнын ғана емес, тапсырманың берілуін де түрлі үлгіде жасаған дұрыс.

4) Күрделі тақырыптар бойынша деңгейлік тапсырмалар. Деңгейлік тапсырмалар негізін мен «Достық» орталығынан бір оқушының алған журналынан көріп, соның негізінде жасай бастадым. Бұл жеке бір тақырыпта жұмыс істеуге өте тиімді тәсіл. Әрі, өтілген тарауды оқушылардың қалай меңгергенін осы тапсырманы орындатқаннан кейін анық байқауға болады.

5) Логикалық тапсырмаларды талдау. Соңғы жылдары ҰБТ кезінде берілетін сұрақтардың ішіне логикалық тапсырмалар да енгізіле бастады. Соған орай дайындық кезінде оқушыға осындай сұрақтардың кездесуі мүмкін екенін түсіндіре отырып, логикалық тапсырмалармен де жұмыс жасап үйреткен дұрыс.

6) Топтық және жеке дайындық. Бұл екі дайындық түрімен де жұмыс жүргізу. Екеуі де өте тиімді.

«Ұстазы жақсының ұстамы жақсы» деген, бүгінгі тәуелсіз мемлекетіміздің ертеңі біз тәрбиелеп отырған жас ұрпақтың меңгерген біліміне, алған тәжірибесіне, өмірлік мүдде, бағдарына байланысты екеніне күмән жоқ. ҰБТ – 11 сынып оқушылары үшін өмірлеріндегі аса маңызды жауапты кезең, өйткені ҰБТ нәтижелері оларды таңдаған мамандықтарына қарай алғашқы қадам жасауға мүмкіндік береді. Көзделген мақсатқа жету үшін оқушы мен мұғалімге де аянбай еңбек ету керек деген ой түйеміз.

ПРИМЕНЕНИЕ ДИФФЕРЕНЦИРОВАННОГО ОБУЧЕНИЯ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ГЕОГРАФИИ

Оразбекова Салтанат Тлеугабыловна,
преподаватель географии

Алматинского государственного бизнес колледжа

Одной из целей современного учебно-воспитательного процесса является создание ситуаций и условий, способствующих осознанию каждым обучающимся своей индивидуальности. Основная задача дифференцированной организации учебной деятельности – раскрыть индивидуальность, помочь ей развиваться, устоять, проявиться, обрести избирательность и устойчивость к социальным воздействиям. Дифференцированное обучение сводится к максимальному развитию задатков и способностей каждого обучающегося. Важно, что при этом общий уровень образования в образовательной должен быть одинаков для всех.

Развитие личности учащегося в условиях дифференцированного обучения в личностно-ориентированном образовании ставит своей целью обеспечить учащимся свободный выбор обучения на вариативной основе дифференцированного подхода с учетом индивидуальных особенностей личности на основе государственного образовательного стандарта образования.

В.А. Сухомлинский говорил: «Интерес к учению есть только там, где есть вдохновение, рождающееся от успеха».

Психофизиологические особенности учащихся, разные уровни их умственных способностей требуют для обеспечения эффективного обучения каждого ученика или группы обучающихся неодинаковых условий обучения. Это возможно при индивидуализации и дифференциации обучения.

Дифференциация в переводе с латинского «differentia» означает разделение, расслоение целого на различные части, формы, ступени. До сих пор общепринятого подхода к раскрытию сущности понятия «дифференциация обучения» не существует.

Н.М. Шахмаев говорил: «Учебно-воспитательный процесс, для которого характерен учет типичных индивидуальных различий учащихся, принято называть дифференцированным, а обучение в условиях этого процесса – дифференцированным обучением». При этом под типологическими индивидуально-психологическими особенностями понимают такие особенности обучающихся, на основании которых их можно объединить в группы.

По мнению американского педагога Кэрла Анна Томлинсона: «студенты учатся, совершенствуя имеющиеся навыки. Дифференцируя, учителя помогают ученикам учиться там, где они находятся, на их уровне понимания. Дифференциация поощряет уверенность и оптимизм».

Дифференциация по содержанию, по процессу, по результату и по учебной среде

По исследованию американского педагога Кэрла Анна Томлинсона, занимающегося темой ранжирования, учителя *могут* проводить дифференцированное обучение четырьмя способами:

1. по содержанию;
2. по процессу;
3. по результатам;
4. по учебной среде.

Дифференцированное обучение по содержанию. По словам автора, содержание базового образования должно соответствовать государственным стандартам образования. Некоторые обучающиеся могут быть совершенно не знакомы с учебным материалом на уроке, некоторые говорят, что мало опыта, а некоторые могут быть знакомы с этим материалом до занятий.

Преподаватель должен организовать различные методы обучения (знание, понимание, применение, анализ, обобщение, оценка) в группе обучающихся, охватывающей различные уровни по таксономии Блума (классификация интеллектуальных уровней от нижнего уровня мышления до уровня мышления). Обучающимся, совсем не знакомым с учебным материалом, могут быть предложены задания, требующие более низкого мышления, такие как знание, понимание. При выполнении аналитических заданий, использование обучающимися среднего уровня успеваемости можно представить обучающимся высокого уровня задания, направленные на обобщение, оценку.

Используя популярную модель VARK классификации стилей обучения, составленную Нил Флемингом в 1987 году. Эта модель заключается в том, чтобы помочь каждому обучающемуся освоить новые знания, определив, как он может воспринимать познавательное.

В модели Флеминга в зависимости от каналов приема информации люди подразделяются на аудиотипы, визуалы и кинестетики. Прием информации, полученной каждым человеком, может быть разным.

- Аудиовизуальным путем прослушивания называют людей, способных накопить много информации;

- приемный канал визуалов – зрительный;

- а кинестетики принимают окружающую среду через органы чувств.

Каждый ученик имеет свой характерный стиль обучения и эффективный анализ включает в себя отбор учебного материала в соответствии с каждым из этих стилей обучения.

Примеры дифференцированного обучения через Процесс:

- Обеспечение учебниками визуалов;

-Тактильные включает аудирование аудиозаписей;

-Дать кинестетикам возможность самостоятельно выполнять задания.

Обучающиеся не ожидают поддержки от учителя, некоторые обучающиеся нуждаются в работе в парах, группах, некоторые ученики хотят работать индивидуально. Некоторые группы обучающихся могут получить выгодные знания в общении учителя и ученика, ученика и ученика, а другие обучающиеся могут добиться успеха самостоятельно. Поэтому необходимо эффективно организовать поддержку в соответствии с потребностями учащихся.

Дифференцированное обучение – один из способов достижения высоких результатов и достижений путем планирования процесса на основе учета потребностей учащихся в получении ЗУН.

Для этого важно четко сформулировать цели и задачи обучения. При этом требование к обучающемуся должно соответствовать уровню его образования.

Применяя дифференцированное обучение при изучении географии для систематизации знаний и совершенствования качества подготовки квалифицированных специалистов, необходимо учитывать личностные возможности каждого обучающегося: развивать умение используя все органы чувств в развитии слуховой, визуальной, мышечной, речевой и мыслительной (творческой) памяти, каждая из которых дает по 20% памяти, в сумме возможно получить 100% знания. При этом педагог должен помнить, что время восприятия человеком любой информации от 10 до 15 минут, поэтому необходимо использовать различные методы, подходы и стратегии дифференцированного обучения, меняя тактику ведения урока каждые 10-15 минут.

Дифференцированное обучение по результатам

Результат - попытка показать знания, полученные учащимися по содержанию в конце урока. Она может быть представлена в виде теста, проекта, доклада или другой работы. В соответствии со стилем обучения и желанием ученика, учитель должен эффективно организовать, в какой форме каждый ученик представляет результат.

Примеры дифференцированного обучения по результатам обучения:

- Учебные и письменные задания по содержанию книги;
- Изготовление графического органайзера по тексту, видеофильмов для визуалов;
- Устный доклад по тексту, аудио-видеофильмов для аудитов;
- Подготовка для кинестетиков сценических представлений или ролевых игр по текстовой линии и др.;

Дифференцированное обучение по результатам - важно разнообразить задания для обучающихся, мотивировать и в течение всего урока – стимулировать, развивая таким образом, интерес в процессе обучения, вовлекая всех в учебный процесс и организовывать живое общение в микрогруппе

Существуют различные подходы и стратегии дифференцированного обучения, но его выбор и эффективное использование зависит от мастерства учителя. В процессе обучения использую дифференцированную оценку знаний обучающихся в стобалльной системе:

- 50 баллов обучающиеся получают, за то, что пришли на занятие, за то, что слушали, и за то, что записывали в тетрадях важную информацию (краткий конспект) по теме. В результате каждый из обучающихся получает оценку знаний в 50% т.е. 50 баллов;

- Далее, чтобы получить более высокий балл, необходимо участие в беседе (по 10 баллов), обсуждение новой темы (по 10 баллов) в течение всего занятия, чем активнее обучающийся участвует в процессе, чем больше баллов он зарабатывает.

- Высокий балл (90-100 баллов) можно получить за творческий подход к новой теме, за очень активное участие, за интересную информацию, соответствующей теме урока, за умение работать по карте, консультировать товарищей во время урока и др.

При таком подходе возможно одновременно проводить и индивидуальную работу, и групповую, и работу в микрогруппах, и работу в парах. В результате, каждый из присутствующих может сам оценить свои знания и умения, полученные в процессе обучения, роль учителя сводится к умелой организации всего учебного процесса

В итоге, в процессе обучения, используя мотивацию, получаю своевременную обратную связь и самооценивание своих знаний обучающимися по заданным изначально критериям оценивания.

Учебная среда. Благоприятные условия обучения состоят из физических и психологических элементов комфорта. Одним из гибких способов организации учебной среды является обеспечение комфортным учебным оборудованием (ТСО) для проведения индивидуальной и групповой работы. Психологически говоря, учителя должны организовать учебный процесс, обеспечивающий безопасную и удобную учебную среду в классе.

Примеры дифференцированного обучения по учебной среде:

- Группировка учащихся в малые учебные группы (микрогруппы) для обсуждения вопроса;
- Организация индивидуального обучения по желанию обучающихся.

Для обеспечения эффективного обучения необходимо вовлечь всех обучающихся в процесс обучения. Дифференцированное обучение требует много времени при планировании урока и требует тщательного подхода.

Предложила свой метод дифференцированного обучения на курсах по образовательной программе повышения квалификации преподавателей колледжей по общеобразовательной дисциплине «География» в рамках обновления содержания среднего образования. Метод был одобрен руководителем курса и курсантами, и поступило предложение – поделиться опытом с молодыми педагогами. А также провожу практические семинары в «Школе молодого преподавателя» в родном колледже, в Алматинском государственном бизнес колледже

Использованная литература:

1. Флеминг, Нил; Бауме, Дэвид (ноябрь 2006 г.). «И снова стили обучения: варкировать правильное дерево!»
2. Tomlinson Carol A. Deciding to differentiate instruction in middle school: One school's journey. Gifted Child Quarterly, 1995.

3. Tomlinson Carol A. How to differentiate instruction in mixed-ability classrooms / Carol Ann Tomlinson-2nd ed. by the Association for Supervision and Curriculum Development (ASCD), 2001.

Ссылка:

1. Презентация «Дифференцированное обучение» Оразбековой С.Т.:
2. https://docs.google.com/presentation/d/1cRLpjVM35-HV0kfUoeSR8dnkFW2L_bca/edit?usp=sharing&oid=113209766297841716181&rtpof=true&sd=true
3. Кэрл Анна Томлинсон
<https://www.readingrockets.org/article/what-differentiated-instruction>
4. Презентация «Дифференцированное обучение» Оразбековой С.Т.:
5. КСП Оразбековой С.Т.
https://docs.google.com/presentation/d/1ebSNT_V26YfYC3pmm_ggSlbab9XR39yh/edit?usp=sharing&oid=113209766297841716181&rtpof=true&sd=true

МЕКТЕПШІЛІК БАҚЫЛАУДЫ ТИІМДІ ЖҮРГІЗУДІҢ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУҒА ӘСЕРІ

Нургуль Кабдырейм,
Сұңқар орта мектебі директорының
әдістемелік ісі жөніндегі орынбасары,
Жамбыл ауданы, Алматы облысы

Аңдатпа

Мақалада мектепшілік бақылауды тиімді жүргізу мәселесі қарастырылады. Қазіргі заман талабына сай білім алушылардың бойына білімнің басты құндылықтарын қалыптастыруға негіз болатын әдіс-тәсілдер мен тапсырмаларды барынша ұтымды ұйымдастыру қарастырылған. Зерттеудің негізгі мазмұны білім алушылардың қажеттіліктеріне сай білім берудің практикалық әдістерін зерделеген. Бүгінгі білім берудің басты тренді – оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту үшін математика пәнінен нақты дәлелдеме келтіре отырып, мұғалімдердің пәндік құзыреттіліктерін дамытып, кәсіби өсуіне ықпал жасауға болатынын көрсеткен. Жүйелі жүргізілген жұмыс нәтижесінде білім беру ұйымдарының мектепшілік бақылауда пәндердің талапқа сай оқытылуын нақты бақылауға алуға және пән мұғалімдеріне өз сабақтарына тереңірек үңіліп, білім алушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттыруға болады деп санайды.

Түйін сөз: білім берудің тренді, басты құндылық, пәндік құзыреттілік, кәсіби даму

Мектепшілік бақылау түрлерінің бірі – білім сапасын арттыруға бағытталған сабақ берудің теориялық әдістемелік деңгейін бақылау. Қазіргі кезде ұстаздардың алдына қойылып отырған міндет – оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру және қазіргі заманғы педагогикалық инновациялық технологияларды меңгеру. Инновация бірнеше өзекті мәселе түйіліскенде пайда болады да, жаңа мақсатты шешуге бағытталады, сөйтіп педагогикалық үдерістерді үздіксіз жаңғыртуға жетелейді. Менің ойымша, бүгінгі күннің инновациясы, тренді – білім алушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру. Мектепшілік бақылаудың «Білім беру ұйымының педагогіне практикалық көмек көрсетуге бағытталған әдістемелік және ғылыми-әдістемелік жұмыстың әртүрлі нысандарын дайындау және өткізу» бөлімінде мұғалімдердің оқу мақсатына сай тапсырмаларды тиімді саралауы, сауаттылық тапсырмаларын оның ішінде биылғы жылға 8-9 сыныптарда *PISA* тапсырмаларымен 4, 8 сыныптарда оқушыларының жаратылыстану және математикалық деңгейін бағалайтын халықаралық *TIMSS* тапсырмаларымен 4-сынып оқушыларының оқу дағдыларын қалыптастыру деңгейін анықтайтын *PIRLS* тапсырмаларымен жұмысы бақыланды. [Білімдіден не пайда, білгенін көпке айтпаса, үйреткеннен не пайда,

қайырымы қайтпаса.] – деп Ахмет Байтұрсынұлы айтқандай, қайырымы қайтатын функционалдық сауаттылығы қалыптасқан бүгінгі күннің талабына сай тұлғаны қалай тәрбиелей аламыз?

Осы бағыттарды бақылауда 8-9 сыныптардағы ПИЗА зерттеуі тапсырмаларымен дайындық жұмыстары барысында мен педагогикалық шеберлік орталығы ұйымдастырған «Оқушылардың математикалық және оқу сауаттылығын, креативті ойлауын дамыту» және Білім орталығы ұйымдастырған пиза зерттеуі аясында «Оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыруға бағытталған кәсіби педагогикалық құзыреттіліктерді дамыту» курсын аяқтаған математика пәні мұғалімі ретінде білім алушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруға бағытталған «Пиза зерттеуі» тапсырмаларына талдау жасадым. Өйткені, функционалдық сауаттылық тапсырмаларының оның ішінде пиза зерттеуіне бағытталған тапсырмалардың қолданылуын бақылау үшін өзіміз сауаттылық тапсырмаларымен жұмыс жүргізуде оқу сауаттылығы, математикалық сауаттылық, жаратылыстану сауаттылығы тапсырмаларының қандай мазмұндармен байланысатынын, және сол мазмұндағы тапсырмаларды орындау арқылы білім алушыларда қандай құзыреттіліктер мен дағдылар қалыптасатындығын білуіміз керек.

Математикалық сауаттылықтың пиза зерттеуіне бағытталған тапсырмалары төрт мазмұндық бөлікке бөлінеді, олар «Мөлшер», «Кеңестік пен пішін», «Өзгерістер мен қатынастар», «Анықталмағандық пен деректер». Осы мазмұндық бөліктердегі есептердің әрқайсы да оқушының «Қарапайым математикалық амалдар, әдістер мен процедураларды қолдану» құзыреттілігіне қалыптастырудан басталып, кеңестік пен пішін, өзгерістер мен қатынастар мазмұндық бөлігінің есептері «Стандарт есептерді шығарудағы мәліметтер арасында байланыс орнату» құзыреттілігіне, анықтамалықтар мен деректер мазмұндық бөліктері «Пайымдау» құзыреттілігіне яғни ол математикалық дағдының кең ауқымы математикалық сауаттылықтың жоғары деңгейіне бағытталған. «Мөлшер» мазмұнына сандардың мөлшер мазмұнын сипаттауда қолданылатындығын, кесіндінің ұзындығы, тауардың құны, көліктің жылдамдығы, адамның жасы, заттардың массасы барлығының да сандық мәні бар. осыған байланысты тапсырмаларда көбінесе сандар тізбегіндегі заңдылықтарды тану, объектілердің сандық белгілерін көрсету үшін сандар қолданылады және осы мазмұндағы есептерге қандай да бір шаманың мәнін формуланың орнына қойып табу, сандар тізбегіндегі заңдылықтарды табу, пайыздар, пропорцияға байланысты қарапайым математикалық амалдар қолданылады.

Кеңестік пен пішін мазмұндық бөліктері бойынша білім алушы тек геометриялық есептерді шығарып қана қоймай, математикалық құралдарды қолдана білуі және фигураларды ойша бейнелей білуге, теріс және бейтаныс пішіндер мен объектілерді формулалар мен құралдар қолдануға келетін таныс пішіндер мен объектілерге бөлу арқылы есептеуге үйренуі тиіс. Осылайша, білім алушы стандартты есептер шығаруда берілген мәліметтер мен ізделінді мәліметтер арасында байланыс орната алуға дағдаланады.

Өзгерістер мен қатынастар мазмұндық бөліктері бойынша білім алушылар құбылыстардың қасиеттерін сипаттайтын және сол арқылы қоршаған ортаны ұғынуда және оны өзгертуде математиканың рөлін түсінуге ықпал ететін өзара байланысты математикалық түсініктерді білуі тиіс. Осы арқылы нақты процестердің графиктерін қолдана отырып, шамалар арасындағы байланысты табу және зерттеу дағдылары қалыптасады. Бұл мазмұнда функциялар, теңдеулер мен теңсіздіктер, координаталар жүйесі, сызықтық және сызықтық емес өсулерге байланысты есептер болады.

Анықталмағандық пен деректер мазмұндық бөліктері бойынша білім алушылар ықтималдық және статистикалық құбылыстар мен тәуелділіктерді, кездейсоқ оқиғалар, кездейсоқ ауытқулар, оқиғалардың жиілігі туралы білуі тиіс. Бұл мазмұндық бөліктер арқылы білім алушыларда есеп шартындағы мәліметтер арасында байланыс орнатады және пайымдауға, өз түсініктерін дәлелді түрде көрсетуге дағдыланады.

Математикалық сауаттылық тапсырмалары бір жағдайға қатысты әртүрлі типті бірнеше сұрақтан құрастырылады, сонымен қатар тапсырмалар жеңілден күрделіге қарай деңгейленіп берілуі тиіс.

Жаратылыстану сауаттылығы бойынша тапсырмалар химия, биология, география, физика пәндерінен болады. Мазмұндық бөліктері биологиядан: ағзадағы сипаттамалар мен тіршілік процестері, жасушалар мен оның функциялары, ағзадағы тіршілік циклдары, көбею және тұқым

қуалаушылық, бейімділік және табиғи сұрыптау, адам және оның денсаулығы, экожүйелер, әртүрлілік бөліктерін қамтыса;

Химиядан заттардың құрылымы және оның жіктелуі, заттардың қасиеттері, химиялық процестер;

Географиядан жердің құрылысы және оның физикалық сипаттамасы, жергілікті процестер, тарих және циклдар, жер ресурстары мен қоршаған ортаны қорғау;

Физикадан зат алмасудағы өзгерістер және физикалық жағдайы, энергия көздері, жылу құбылыстары, жарықтық және магниттік құбылыстар, күш және қозғалыс мазмұндық бөліктерін қамтиды. Осы мазмұндық бөліктер бойынша білім алушыларда: құбылыстарды түсіндіру үшін тиісті жаратылыстану-ғылыми білімін қолдануы, түсініктерді танып-білу, пайымдау және құрастыру, болжамдар жасау, ғылыми деректердің сенімділігін, анықтығын қамтамасыз ету, деректерді талдау, сәйкестендіру, түсіндіру, қорытынды жасау. Ғылыми мәтіндердегі ұйғарым, дәлел және талқылауды айыра білу және оларды ғылыми көзқарас тұрғысынан бағалай білуі дағдыларының қалыптасуына ықпал ету керек.

Оқу сауаттылығы бойынша мазмұндық бөліктер тұтас мәтін, тұтас емес мәтін, аралас мәтін, құрамды мәтінді қамтиды. Тұтас мәтінмен жұмыс жасағанда оқушы ондағы ақпараттарды тауып, оның негізгі идеясын біліп, мәтіндегі ақпаратпен өзінің күнделікті тәжірибесімен байланыстыра алады. Тұтас емес мәтіннен мәтіннің шағын бөлігенен-ақ мәтіннің мән-мағнасын түсінеді, өз тәжірибесі мен көзқарасына сүйене отырып байланыс орнатады. Аралас мәтінде мәтіннің бөліктері арасында байланыстар орнатады. Пайымдау тапсырмалары арасында негізгі идеяны анықтап, мәтіннің бірнеше бөлігін интерпретациялайды және салыстырады. Құрамдас мәтінде мәтіннің мазмұны немесе формасы бойынша рефлексия жасау және мәтінді бағалау құзыреттіліктері қалыптасады.

Функционалдық сауаттылықты қалыптастыру үшін мұғалімдер тапсырмаларды жоғардағы айтылған мазмұндық бөліктерге сай саралап, құзыреттіліктермен байланыстырып отырса, оқушының нақты қандай мазмұндық бөліктерден қателер жіберетінін және соған байланысты қандай дағдыларына қолдау көрсету керек екенін анықтау қиын емес. Әр мазмұндық бөліктердің тапсырмалары өз алдына қиындық деңгейлері бар. Олар білім алушылардың функционалдық сауаттылығын 6 деңгейі делініп:

- бірінші деңгей ең төменгі деңгей;
- екінші деңгей шекті деңгей, бұл деңгейде оқушылар білім мен дағдыларын оқудан тыс жерде қарапайым жағдаяттарда пайдаланады;
- үшінші деңгейде оқушы білім мен дағдыларын күнделікті таныс жағдаятта пайдаланады;
- Төртінші деңгейде алған білімдері мен қалыптасқан дағдыларын жаңа ақпараттар алу үшін пайдаланады;
- Бесінші, алтыншы деңгейде өз ойын анық жеткізу үшін күрделі жағдаяттарда шешім қабылдайды.

Бастауыш сыныптардағы мәтінмен жұмыста оқушылар «Анық» түрде берілген ақпараттарды тауып, мәтіннің мазмұнын қорытып, кейіпкерлердің негізгі сипаттамаларын айта алағанымен олардың ниеттері мен сезімдерін түсіндіруде; мәтіннен мысалдар келтіру арқылы жауаптарын негіздеуде; мәтін мазмұнына қатысты өздері бір-біріне сұрақтар қоюда; мәтіннің әр бөлігінен алған күрделі ақпараттарды тану мен дәлелдеуде; карталар, иллюстрациялар, сызбалар мен фотосуреттер ішіндегі материалдар негізінде әртүрлі мәтіндерден ақпараттар жинаудан қиналатындығы анық. Ал оқу дағдыларының нормаларын тексеруде оқушылар міндетті деңгейге жеткенімен кейбір оқушылардың мәтінді түсініп оқу деңгейі төмен болатыны белгілі. Егер бастауыш сыныптардағы мәтінмен жұмыстарды талдауда осы мәселелер көрініс тапса оқушыларда оқу сауаттылығына бағытталған оқылым дағдысы қалыптасар еді.

Функционалдық сауаттылық тапсырмалары ашық және жабық типтегі тапсырмалар болып бөлінеді. Ашық типтегі тапсырмалар: қысқа жауап, ашық жауап, бос орынды толтыру. Жабық типтегі тапсырмалар бір дұрыс жауабы бар, бірнеше дұрыс жауабы бар, тұжырымның дұрыстығын анықтау (иә, жоқ), сәйкестікті анықтау, дұрыс тізбекті анықтау тапсырмалары. Сонымен, мұғалімдер сауаттылық тапсырмаларымен жұмыс жасауда тапсырмаларды нақты деңгейлеп, тапсырма типіне, мазмұндық бөліктеріне сай талдап, саралап қолданса, оқушының дағдысы да

соған сай қалыптасатыны анық. Сондықтан мектепшілік бақылауда осы мәселелерге баса назар аударып, директор жанындағы отырыста қаралып, нақты шешім қабылдап отырса, мұғалімде де дағды қалыптасып, өз құзыреттіліктерін шындай түседі деп ойлаймын.

Қорыта келгенде, оқушылардың функционалық сауаттылығын дамыту – білім сапасын емес алған білімін өмірлік жағдаяттарда қолдану деңгейін бағалайтындықтан мұғалімдер әр пән бойынша тақырыпты өткен кезде сол тақырыппен, сол оқу мақсатымен байланысатын сауаттылық тапсырмаларын қолданып отырса, оқушы бойында соған сай құзыреттілік, дағды қалыптасып отырады. Және ең маңыздысы оқушының оқу сауаттылығына баса назар аударған жөн, өйткені қай сауаттылық болса да тапсырманың шарты мен қорытындысы арасындағы байланысты түсінуі тиіс.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Bilim center сайтындағы «Оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыруға бағытталған кәсіби педагогикалық құзыреттіліктерді дамыту» материалдары. 2021 ж.

2. Е.Н. Иманғалиев «Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастыру жолдары» /Білім беру мекемесі басшыларының анықтамалығы. 2012ж. №9/.

ОРГАНИЗАЦИЯ ЭФФЕКТИВНОГО ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ

Болатбекова Балжан Садыковна,
магистр прикладной математики и информатики,
учитель-преподаватель
Республиканского колледжа спорта г. Алматы

Онлайн образование растет и очень быстро. Интернет стал важным участником образовательного процесса еще в начале 2000-х, а сегодня редкий учитель или школьник совсем не использует технологии в обучении. Мы общаемся с коллегами, учениками и их родителями в мессенджерах, пользуемся электронным журналом, ищем дополнительные материалы в интернете.

В наши дни все большую популярность получает дистанционное обучение, повышает актуальность проблемы разработки частных методик применения технических средств обучения. Это обусловлено прежде всего, противоречиями между традиционной и дистанционной формами обучения.

Дистанционное обучение понимают, как совокупность технологий, обеспечивающих доставку обучаемым основного объема изучаемого материала, интерактивное взаимодействие обучаемых и преподавателей в процессе обучения, предоставление обучаемым возможности самостоятельной работы по освоению изучаемого материала, а также в процессе обучения [1].

Дистанционное обучение - тип обучения, основанный на образовательном взаимодействии удаленных друг от друга педагогов и учащихся, реализующийся с помощью телекоммуникационных технологий и ресурсов сети Интернет. Дистанционное обучение - взаимодействие учителя и учащихся между собой на расстоянии, отражающее все присущие учебному процессу компоненты (цели, содержание, методы, организационные формы, средства обучения) и реализуемые специфичными средствами интернет-технологий или другими средствами, предусматривающими интерактивность [2].

Возникновение дистанционного обучения повлекло за собой потребность разработки и внедрения дистанционных образовательных технологий. «Под дистанционными образовательными технологиями понимаются образовательные технологии, реализуемые в основном с применением информационных и телекоммуникационных технологий при опосредованном (на расстоянии) или не полностью опосредованном взаимодействии обучающегося и педагогического работника» [3].

На сегодняшний день Республиканский колледж спорта пользуется информационными системами, такие как например, в колледже **Bilim.kzParagraph**, в школе **Kundelik.kz**.

Основная платформа для организации дистанционного обучения в школе - **Kundelik.kz**.

Материалы уроков выставлены в соответствии с утвержденным расписанием, расположенном на платформе Kundelik.kz.

В файлах, прикрепленных к материалам урока, имеется единая структура: материалы для изучения новой темы: файл с теоретическим материалом по теме + файл с наглядным материалом (презентация, видео, аудио, ссылки на др. платформы и т.д.); Также используется платформа Google Classroom. **Google Класс** — бесплатный веб-сервис, разработанный [Google](#) для школ, который призван упростить создание, распространение и оценку заданий безбумажным способом. Основная цель Google Класс — упростить процесс обмена файлами между учителями и учениками. Google Класс сочетает в себе [Google Диск](#) для создания и распространения заданий, набор сервисов Google для создания документов, презентаций и электронных таблиц, [Gmail](#) для общения и [Календарь Google](#) для планирования.

Важный аспект дистанционного обучения – сохранение коммуникации между участниками учебного процесса. Для обеспечения данной задачи используются современные телекоммуникационные технологии. Если используется **методика синхронного дистанционного обучения**, то преподаватель и его ученики общаются онлайн, т.е., преподаватель планирует урок в ZOOM-приложении. Если же применяется **методика асинхронного дистанционного обучения**, то общение между учеником и преподавателем уже происходит офлайн, то есть посредством отправки электронных писем на электронную почту, чаты как WhatsApp, Telegram.

Как известно, урок в асинхронном формате реализуется при взаимодействии учителя с обучающимися посредством возможностей интернет-платформ. Учебные задания к уроку разрабатываются педагогом с учетом возможностей интернета. К ним относятся цифровые образовательные ресурсы, включающие электронные учебники, видеоматериалы, тренажеры для отработки умений, ресурсы для контроля знаний и многое другое. «При разработке и реализации краткосрочного плана урока педагогу в зависимости от учебной цели необходимо рационально распределять содержание и время для синхронной и асинхронной части урока. В случаях возникновения технических проблем и невозможности прямой трансляции педагог переводит урок на асинхронный формат»

К сегодняшнему дню разработано большое количество видеокурсов и видео уроков для педагогов по работе с цифровыми ресурсами МОН, которые пользуют педагоги на занятиях.

Из своего опыта для повышения качества проведения уроков, использую различные Интернет-ресурсы как Learningapps.org, Bilim.kz, онлайн-тесты.

Например, на уроках информатики задаю тематические интерактивные упражнения, ссылаясь на следующие ссылки:

<http://learningapps.org/301069>

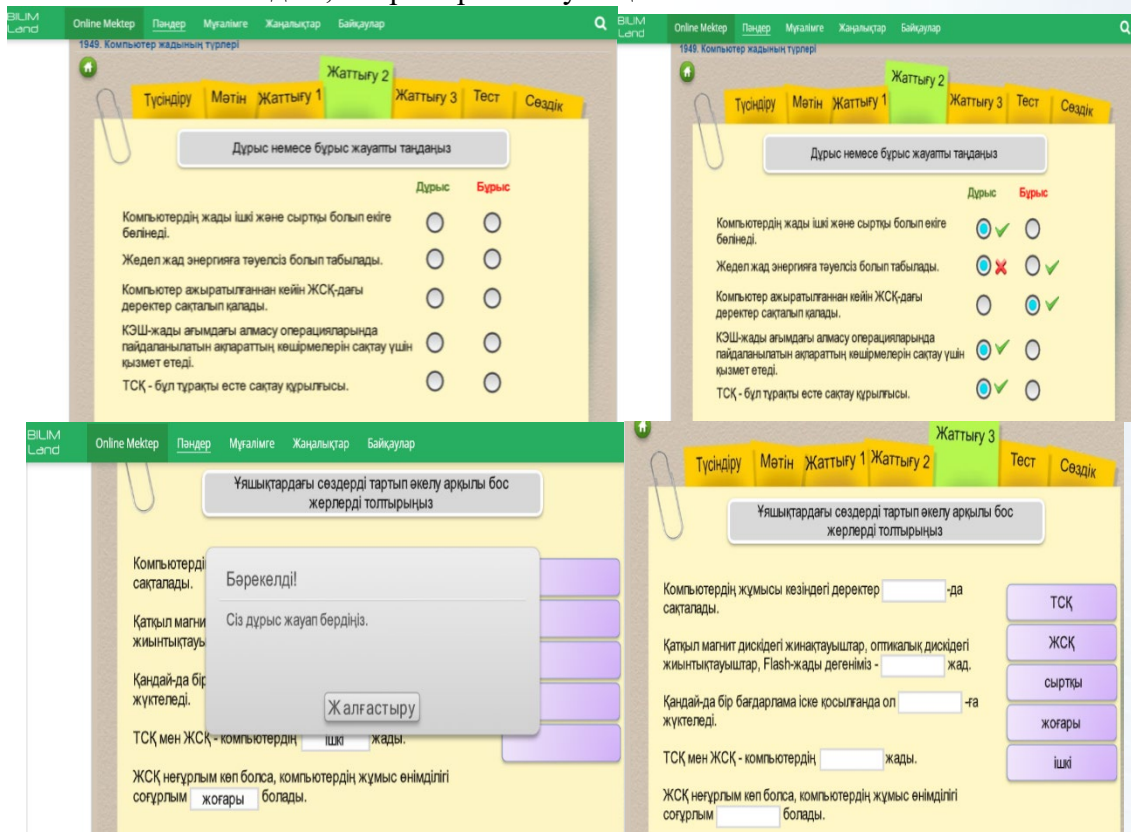
<http://learningapps.org/256087>

<http://learningapps.org/223974>

LearningApps.org – это приложение для поддержки учебного процесса с помощью интерактивных модулей (приложений, упражнений). Данный онлайн-сервис позволяет создавать такие модули, сохранять и использовать их, обеспечивать свободный обмен ими между педагогами, организовывать работу обучающихся (в том числе, и по созданию новых модулей).

Также онлайн-тесты задаю, например ответ учащегося

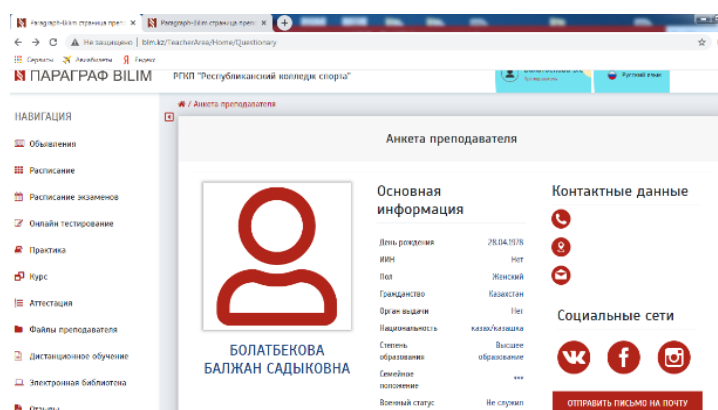
Основная платформа для организации дистанционного обучения в колледже для студентов и преподавателей – ПАРАГРАФ BILIM.

ПАРАГРАФ BILIM – это эффективный контроль системы образования, цифровизация и автоматизация учебного процесса, мониторинг обучения и деятельности контингента учащихся и сотрудников для учреждений технического и профессионального образования (ТиПО).

Преимущества для учебных заведений

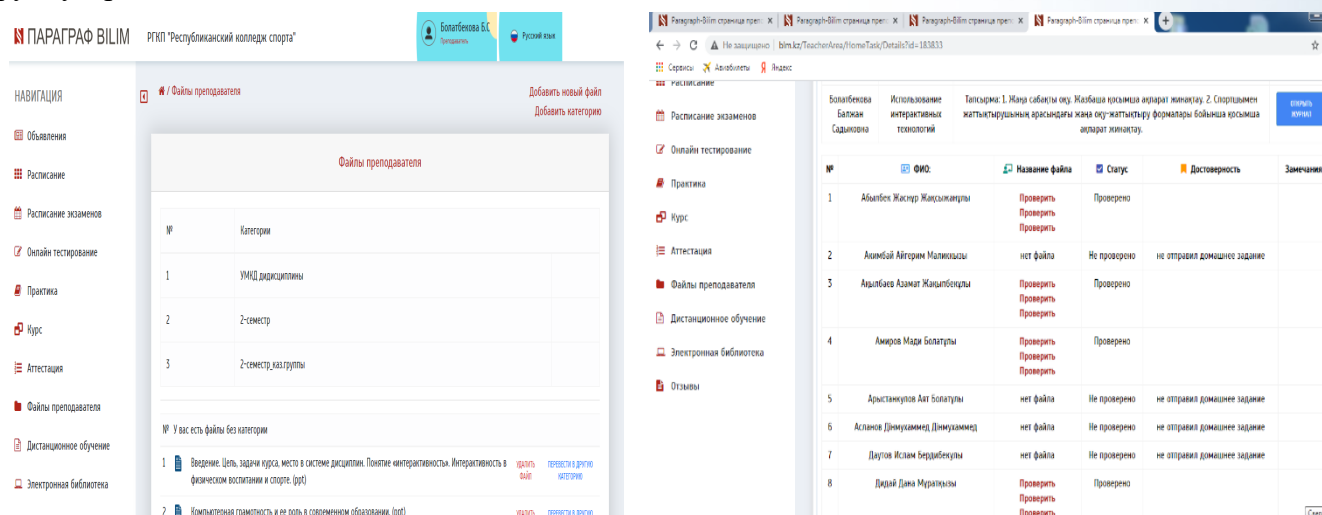
Получение общей актуальной и достоверной информации, а также выявление проблем внутри колледжа:

- учебный процесс, контингент учащихся, сотрудников
- Автоматизация учебного процесса
- учебный курс, академический календарь, электронная картотека учащихся и сотрудников;
- внутренний документооборот, учебно-методические и практические материалы, нормативная правовая информация, электронные библиотеки и архив необходимых документов для образовательных процессов;
- приемная комиссия;
- внутренний чат для обмена мнениями и поддержки постоянной связи всех пользователей платформы,

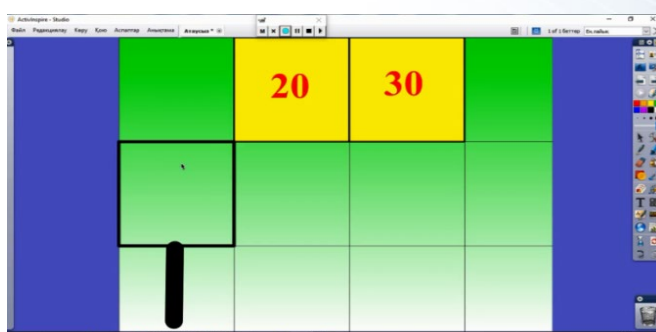
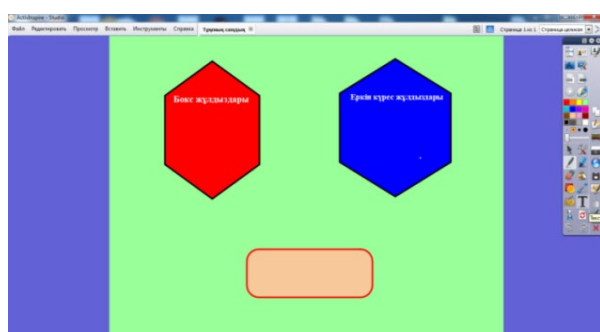

Преимущества для учащихся

- Онлайн-журнал учащегося: посещаемость, успеваемость, расписание занятий и экзаменов
- Получение информации о качестве обучения, уровне преподавания.
- Результаты текущей и итоговой аттестации
- Электронный документооборот с преподавателем в системе
- Загрузка и выгрузка учебных материалов, «силлабус»
- Дистанционное обучение (текущие и дополнительные учебные материалы)
- Доступ к базе данных ИС § «Параграф Работа». Статистические данные по динамике трудоустройства

На занятиях использую видео уроки, презентации, флипчарты ActivInspire. Например:

Использованная литература:

1. Компьютерные телекоммуникации – школе / Е.С. Полат и др. М., 1995.
2. Проблемы информатизации высшей школы/ Гос. НИИ системной интеграции. Вып. 3-М., 1995 г.
3. Абдуллаев С. Г. Оценка эффективности системы дистанционного обучения // Телекоммуникации и информатизация образования. – 2007. - N 3. - С. 85-92.
4. Авраамов Ю. С. Практика формирования информационно-образовательной среды на основе дистанционных технологий // Телекоммуникации и информатизация образования. – 2004. - N 2. - С. 40-42.
5. Балашова Ю. В. Особенности личностного развития студентов при дневном и дистанционном обучении // Среднее профессиональное образование. - 2009. - N 6. - С. 74-75.
6. Боброва И. И. Методика использования электронных учебно-методических комплексов как способ перехода к дистанционному обучению // Информатика и образование. - 2009. - N 11. - С. 124-125.
7. Закон «ОБ образовании» РФ № 3266-1. Ст. 32 <http://ru.wikipedia.org> (дата обращения. 25.12.11).

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУ ТЕХНИКАСЫН ДАМУ ЖӘНЕ ЖЫЛДАМ ОҚУ ДАҒДЫСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Касымбекова Махаббат Мухаметкалиевна,
Әбілхан Қастеев атындағы орта мектептің
бастауыш сынып мұғалімі
Жетісу облысы, Панфилов ауданы

Қазақстан Республикасындағы білім беру жүйесінің барлық деңгейлерінде оқу техникасын дамыту – бұл білім алушылардың оқу іс-әрекетінің даусыз құрамдас бөлігі және білім алудың қажетті құралы болып табылады.

Жаңартылған білім беру мазмұны жағдайында бастауыш мектепте функционалдық сауаттылық негізінде құрылған тілдік, сөйлеу, коммуникативтік құзыреттіліктерді қалыптастыруға бағытталған жаңа талаптар қойылады. Оқушылардың сөйлеуді меңгеруі, оны әртүрлі жағдайларда қолдана білу нәтижелі жұмыс істеуге, ынтымақтасуға, ақпарат алуға және алмасуға, маңызды нәтижелерге қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Біз ақпараттық технологиялар ғасырында өмір сүріп жатырмыз, онда ақпарат көлемі үздіксіз артып отырады және онымен жұмыс істеу қабілетіміз өзгеріссіз қалады. Сондықтан, бүгінгі күні ақпаратты тез және сапалы игеру мүмкіндігі өзекті болып отыр, өйткені оқушы оны оқығанын қабылдауға және түсінуге үйренгеннен кейін ғана үйрете аламыз. *Бастауыш білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына* сәйкес білім берудің негізгі нәтижелерінің бірі – оқу қабілеті. Осыған сүйене отырып, оқушылардың оқу қабілетінің негіздерін және олардың қызметін ұйымдастыра білу қабілетін қалыптастыруға баса назар аударылады. Бұл бастауыш сынып оқушысына өз бетінше жаңа білім алуға мүмкіндік беретін және болашақта оқудың келесі кезеңдерінде өзін-өзі оқыту мен өзін-өзі тәрбиелеуге негіз болатын оқу дағдылары болып табылады. Сондықтан бастауыш сынып мұғалімінің басты міндеті: әрбір бастауыш сынып оқушысы берік және толыққанды оқу дағдыларын игеруі керек.

Қазіргі таңда кейбір оқушылардың әрең оқитынына ешкім таласа қоймас. Бастауыш мектептегі көп жылдық тәжірибемді талдай отырып, оқушылардың оқу жылдамдығы төмен екенін атап өткім келеді және де олар көптеген қателіктер жібереді: әріптерді, буындарды өткізіп жіберу, сөзді аяқтамай бұрмалау, оларды оқымау, бұл көп жағдайда оқуды түсінуді қиындатады. Сондықтан, оқу жылдамдығының дамуына кедергі келтіретін факторларды талдап, зерттеп, оларды жеңудің жолдарын табу керек. Осы кемшіліктердің барлығын жоюға жылдам оқуға үйрету технологияларын енгізу толығымен ықпал етеді. Жылдам оқу - бұл үлкен мәтіндік көлемді ақпаратты жылдам меңгеру ғана емес. Ең бастысы, тез оқылатын мәтінді меңгеріп, түсініп, қайталап айтуға болады.

Егер мектеп оқушыларының оқу жылдамдығы төмен болса, оқу кезінде қателіктер жібереді: әріптерді, буындарды өткізіп жібереді, ауыстырады, қайта орналастырады, жалғауларды бұрмалайды, оқуды аяқтамайды, сөздердің дыбыстық құрамын бұрмалайды және буындарда қиындықтарға тап болады, онда көп жағдайда бәрі балалардың оқығанын түсінуі қиынға соғады. Осыған байланысты оқу проблемаларына назар аудардым және оқудың бастапқы кезеңінде оқу дағдыларын жылдам оқуды меңгеру процесіне түзетулер енгізуге ұмтылдым. Ол үшін мен ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ), атап айтқанда оқытудың интерактивті әдістерін (презентацияларды, аудио және бейне) қолдана отырып, сабақта және сабақтан тыс жұмыстарға арналған электронды оқулық құрдым (1 -сурет). Бұл электронды әзірлеменің негізгі мақсаты жылдам оқуды тиімді оқытуға жағдай жасау. Олардың бір-бірімен қарым-қатынасында танымдық және шығармашылық қабілеттерін дамыту. Міндеті:

1. Оқушылардың ақыл-ой қабілеттерін ашуға қолайлы жағдай жасау.
2. Басқа тапсырмаға ауыса отырып, елестету, қабылдау, жұмыс істеу және демалу дағдыларын дамыту.

3. Жылдам оқуда практикалық дағдыларды, ақыл-ой және психологиялық белсенділікті, есте сақтау қабілетін дамыту дағдыларын жалпылай білуді қалыптастыру.
4. Зейіннің шоғырлануын дамыту.
5. Оқу (мектеп) тиімділігін, табысқа жету және өзіне деген сенімділігін арттыру.
6. Есту және көру есте сақтау қабілетін дамыту.
7. Дұрыс, саналы оқуға дағдыландыру.
8. Логикалық ойлауын, сөйлеуін дамыту.
9. Оқуға тұрақты қызығушылықты қалыптастыру

1 сурет. «Жылдам оқу» электронды оқулығы

«Жылдам оқу» электронды әдістемелік оқулық жаттығулары әр сабақта да, дербес сабақ ретінде де жүргізіледі және әртүрлі бағыттағы жаттығуларды қамтиды: анаграммалар, мәтінмен жұмыс, оқу техникасын жаттықтыру, есту есте сақтау қабілетін дамытуға арналған жаттығу, дауысты дыбыссыз мәтінді оқу.

Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану оқыту мазмұнының байлығын және сабақта білім алушылардың іс-әрекетінің алуан түрлілігін қамтамасыз етеді, сабақтарды қызықты етуге мүмкіндік береді, білім алушылардың пәнді оқуға деген ынтасын арттырады. АКТ зияткерлік, шығармашылық қабілеттерін, жаңа білімді өз бетінше игеру қабілетін дамытуға мүмкіндік береді, тұлғаға бағдарланған тәсілді қамтамасыз етеді. Ақпараттық технологияларды қолдану балалардың оқу мотивациясын арттыруға көмектеседі.

Бастауыш мектептегі сабақтарда АКТ қолдану оқушыларға қоршаған әлемнің ақпараттық ағындарын шарлауға, ақпаратпен жұмыс істеудің практикалық тәсілдерін игеруге, заманауи техникалық құралдардың көмегімен ақпарат алмасуға мүмкіндік беретін дағдыларды дамытуға көмектеседі.

Ақпараттық технологияларды қолданатын сабақтар алған білімдерін кеңейтіп, бекітіп қана қоймай, оқушылардың шығармашылық және интеллектуалдық әлеуетін едәуір арттырады. Бастауыш сынып оқушысының қиялы мен өзін дәлелдеуге деген ұмтылысы үлкен болғандықтан, оны өз ойларын, соның ішінде ақпараттық технологиялардың көмегімен мүмкіндігінше жиі айтуға үйреткен жөн. Бастауыш мектепте сабақтарда ақпараттық технологияларды қолдану кез-келген оқушыға өзін көрсетуге мүмкіндік береді. Осылайша, жылдам оқу, психикалық процестердің бүкіл блогын дамытуға мүмкіндік беретін ақыл-ой әрекетінің жалғыз түрі.

Менің педагогикалық қоржынымда оқуды үйретуде тиімділікке жету үшін әзірленген әдістер мен жаттығулар бар. Мен өз сабақтарымда оқушылардың есте сақтау және жылдам оқуды дамыту мақсатында осы әзірлемелерді қолданамын.

Цифрлық сауаттылық Цифровая грамотность

ИНФОРМАТИКА ПӘНІН ОҚЫТУДА САРАЛАНҒАН ТАПСЫРМАЛАРДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Касенова Мөлдір Амангелдіқызы,
Нұрмолда Алдабергенов атындағы орта мектептің
информатика пәні мұғалімі
Көксу ауданы, Жетісу облысы

Информатика пәнінен оқу бағадрамасында көрсетілген «Компьютерлік желілер» бөлімінде оқу мақсаттарын негізге алып, сынып оқушыларына сараланған тапсырмалар арқылы білім беру ұтымды болды.

Саралап оқыту әрбір оқушының жеке қажеттіліктеріне сәйкес тапсырма мен нұсқауларды материал мен әдіс-тәсілдерді іріктеп қолдану процесі. Бұл оқушылардың оқуға ынтасын арттырады, сыни ойлау дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Жалпы саралап оқытудың екі түрлері бар. Олар: сыртқы және ішкі (сыныпшылық) саралау.

Компьютерлік желілер бөліміне берілген оқу мақсаттарын жүзеге асыру барысында оқушылар 5-6 сыныптарда жалпы компьютерлік желілер ортақ файлдарға қолданудағы қолжетімділікті орнату, оларды редакциялау, кез келген файлдарды жүктеу туралы білім алады. Сымсыз байланыс желілерінің артықшылықтарын түсініп, практикада орындауды біледі.

Бұл мақалада 7, 8 сынып оқушыларына информатика пәнінен білім беруде саралап оқыту жүйесін қолдану арқылы ақпараттың жүйелілігі мен бірізділігін көруге болады.

7 сыныпта компьютерлік желілері төмендегідей жіктеледі:

- Аумақтық таралуына қарай (масштабы);
- Тиістілігіне қарай;
- Деректерді тасымалдау жылдамдығына қарай;
- Деректерді тарату ортасына қарай (типтері).

Аумақтық таралуына қарай (масштабы) бөлінуі:

1. PAN (Personal Area Network) – персоналды желі, бір иегерге тиесілі түрлі құрылғылардың өзара әрекеттесуі үшін қажет.

2. LAN (Local Area Network) – жергілікті желі, кішкене офистан жүздеген гектар аймақты алатын үлкен зауыт деңгейіндегі желі.

3. CAN (Campus Area Network) – кампустық желі жақын орналасқан ғимараттардың жергілікті желілерін біріктіреді.

4. MAN (Metropolitan Area Network) – бір немесе бірнеше қала ішіндегі мекемелер арасындағы қалалық желілер, көптеген жергілікті желілерді байланыстырады.

5. WAN (Wide Area Network) – глобалды желі, үлкен географиялық аймақтарды алатын. Мысалы, Бүкіл әлемдік – интернет.

Тиістілігіне қарай 2-ге бөлінеді:

- ведомстволық желілер – бір ұйым мен мекемеге тиісті желі. Мысалы, Аэропорт кассалары, банкоматтар, т.б.

- мемлекеттік желілер – мемлекеттік органдар мен ұйымдарға тиісті желі. Мысалы, ҰҚК, Кеден қызметі, ҚР Оқу-ағарту министрлігіне қарасты желілер.

Деректерді тасымалдау жылдамдығына қарай 4-ке бөлінеді:

- Төмен жылдамдықта 10Мбит/с-қа дейін;
- Орташа жылдамдықта 100Мбит/с-қа дейін;
- Жоғары жылдамдықта 1Гбит/с-қа дейін;
- Өте жоғары жылдамдықта 10Гбит/с-қа дейін

Деректерді тарату ортасына қарай 2-ге бөлінеді.

-Кабельдік арналар немесе сымды байланыс түрлері:

- **Сымсыз арналар немесе сымсыз байланыс** (Wi-fi- Wireless Fidelity, радиобайланыс, WiMAX, Bluetooth).

Сымсыз байланыстың 4 түрі. Олар:

-радиобайланыс 100м қашықтыққа таралатын (жылдамдығы 11-54Мбит/с, сигнал бірден бірнеше жиілікте беріледі),

-қысқатолқынды (инфрақызыл сәулелену, жылдамдығы 5-10 Мбит/с,

-кең жолақты және спутниктік байланыс),

-инфрақызыл лазерлер (100 Мбит/с, когерентті жарық сәулелері арқылы беріледі).

7-сыныпта компьютерлік желілердің жіктелуі туралы кеңінен білім алады. Алған білімдерін өзара бөлісуге, жұптық, топтық талдау жүргізу арқылы бір шешімге келеді. Тірек сызбалар арқылы компьютердің желілерінің қызметін ажыратады. Ойлау деңгейінің түсіну, қолдану, талдау дағдысы қалыптасады.

8-сыныпта желінің өткізу қабілетінің өлшем бірліктерін анықтайды, оларға есептер шығарады. Желінің өткізу қабілетін есептеу үшін: білім алушылар тасымалданған ақпарат көлемін $V=q*t$, тасымалдауға кеткен уақыт $t=V/q$, желінің тасымалдау жылдамдығы $q=V/t$ формулалармен есептер шығарады. Ойлау, қолдану, жинақтау дағдысы қалыптасады.

Осы формулаларды қолданып, төмендегідей есептерді шығаруға болады.

№1 есеп. 15 000 бит/с жылдамдықпен 3 секунд ішінде қандай ақпарат көлемін тасымалдауға болады?

Берілгені:

$$q=15\,000\text{ бит/с}$$

$$t=3\text{ сек}$$

тасымалданған ақпарат көлемін табу керек $V=?$ $V=q*t$

Шешуі:

$$V=15000\text{ бит/сек} * 3\text{ сек} = 50000\text{ бит} - \text{тасымалданған ақпарат көлемі.}$$

Түрлендіріп бірнеше дұрыс нұсқа жасауға болады. 50000 бит, 8 бөлу арқылы 6250 байт, 1024 бөлу арқылы 0,61 Кбайт.

№2 есеп. Өлшемі 1 Гбайт файлды 655360 байт/с жылдамдықпен қанша уақыт ішінде тасымалдауға болады?

Берілгені:

$$V=1\text{ Гб}$$

$$q=655360\text{ байт/с}$$

тасымалдауға кеткен уақытты табу керек $t=?$ $t=V/q$

Шешуі:

$$V=1*1024(\text{Мбайт})*1024(\text{Кбайт})*1024=1073747824\text{ байт}$$

$$t=1073747824\text{ байт} / 655360\text{ байт/с} = 16384,4\text{ с}$$

Жауабы: 16384,4 с

№3 есеп. Өлшемі 1687,5 Кбайт файл 5 минутта тасымалданды. Желінің тасымалдау жылдамдығын анықта.

Берілгені:

$$V=1687,5\text{ Кбайт}$$

$$t=5\text{ мин}*60=300\text{сек}$$

желінің тасымалдау жылдамдығын табу керек $q=?$ $q=V/t$

$$V=1687,5\text{Кбайт}*1024(\text{байт})*8(\text{бит})=13824000\text{ бит}$$

$$q=13824000\text{ бит} / 300\text{ сек} = 46080\text{ бит/сек}$$

жауабы: 46080 бит/сек

Информатика пәнін оқытуда нақты, түсінікті, оқушыларға қолжетімді білім беру арқылы олардың функционалдық сауаттылықтарын дамытуға болады. Оқушылардың қажеттіліктерін ескере отырып, жас ерекшеліктерінің сыни ойлауын дамытуда тапсырмаларды, ақпарат мазмұнын саралау тиімді. Білім алушылар сабақта алған ақпараттарын практикада, өмірде қолдануға қалыптасады.

ЦИФРЛЫҚ САУАТТЫЛЫҚ – БҮГІНГІ ЗАМАН ТАЛАБЫ

Бексегова Эльмира Өмірбайқызы,
Кайнар орта мектебі
Қарасай ауданы, Алматы облысы

*«...бала әуелі тәжірибеге талпынып, нәрсемен танысып, сонан кейін сол нәрсе туралы сөйлесін, тыңдасын,
жазсын, оқысын, тілге үйренсін».*
Ж. Аймауытов

Адамдардың мәлімет алмасуына, қарым-қатынасына ақпараттық-коммуникативтік технологияларды кеңінен қолданысқа енгізіп, саналы ұрпақ дайындау, ақпараттық қоғамды қалыптастыру қажетті шартқа айналып отыр. ХХІ ғасыр – техниканың озық дамыған ғасыры. Компьютер оқушы үшін қоршаған әлемді танудың табиғи құралы болып отыр. Келешек қоғамымыздың мүшелері – жастардың бойында ақпараттық мәдениетті қалыптастыру басты міндет. 2022 жылдың қаңтар айынан бастап қазақстандық мектептерде бірінші сынып оқушылары цифрлық сауатын аша бастады. Бұған дейін білім алушыларға үшінші сыныптан бастап «Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар» пәні оқытылған болса, үшінші тоқсанда оқу бағдарламасына алғаш рет «Цифрлық сауаттылық» пәні енгізілді. Бұл оқулықтың атауы өзгертілгенімен, пән мазмұны мен оқу жұмысы жүктемесі өзгертілмеген. Пән 15 тақырыптан тұрады. Тақырыптарда компьютермен танысу, интернеттегі қауіпсіздік, алгоритмдері мен бағдарламалау негіздері, робот техникасы, сондай-ақ, анимациялық бағдарлама, глоссарий да қамтылған.

Оқу бағдарламасы сұраныс пен уақыт талаптарына сәйкес болуы тиіс. Бүгінгі таңда цифрлық әлемнің қарқынды дамып жатқанын көріп отырмыз. Қазір смартфондар мен компьютерлерді мектепке дейінгі кіші жастағы балалар пайдаланып жатады. Цифрлық сауаттылық – оқу мен жазу сияқты негізгі дағдылардың біріне айналып келеді. Цифрлық технология қоғам өміріне әсерін молынан тигізуде. Соның нәтижесінде денсаулық сақтау мен білім беру, қала тіршілігі, жалпы адамның күнделікті өмірі айтарлықтай өзгеріп, жаңа сипатқа ие болуда. Расымен де, адамзат қауымы жыл санап емес, ай санап, тіпті апта мен күн санап цифрландыру заманының сиқырлы әлеміне еніп барады.

– *Цифрлық сауаттылық пәнін оқыту мақсаты?*

– Жаңа ақпараттық технологияны пайдалану білім мазмұнын жаңартумен, ақпараттық ортаны қалыптастыруымен, сондай-ақ сапалы білім беру мүмкіндігінің жоғары болуымен ерекшеленеді. Соның ішінде оқыту үрдісі ақпараттық-коммуникациялық жағдайларда жаңа көрініс алу жолында басқаша жаңаланған түрде ХХІ ғасыр талаптарына сай білгір, уақытты үнемдей алатын тұлғаны қалыптастыруға бағытталады. Білім саласындағы цифрландырудың ең басты мақсаты білім беру сапасын арттыру, яғни халықаралық дейгейде әртүрлі салаларда, оның ішінде «жасанды интеллект» және «ауқымды деректер» жасау саласында бәсекеге қабілетті Ел жастарын дайындау болып табылады. «Цифрлық сауаттылық» пәнін оқыту мақсаты – білім алушыларды компьютер құрылғысы, ақпаратты ұсыну және өңдеу, интернет желісінде жұмыс істеу, есептік ойлау, робототехника мәселелері бойынша заманауи ақпараттық технологияларды практикада пайдалану үшін базалық біліммен, іскерлікпен және дағдылармен қамтамасыз ету.

Цифрлық сауаттылық пәнін оқытудағы негізгі талаптарға тоқталсақ:

– Ақпараттық коммуникациялық технологияны бәсекеге қабілетті ұлттық білім беру жүйесін дамытуға және оның мүмкіндіктерін әлемдік білімдік ортаға енудегі сабақтастыққа қолдану негізгі мәнге ие болып отыр. Білім беруді ақпараттандыру, білім салаларының барлық қызметіне ақпараттық технологияны енгізу және ұлттық модельді қалыптастыру қазақстандық білім беруді сапалы деңгейге көтерудің алғы шарты. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың келешек ұрпақтың жан-жақты білім алуына, іскер әрі талантты, шығармашылығы мол, еркін дамуына жол ашатын педагогикалық, психологиялық жағдай жасау үшін де тигізер пайдасы аса мол.

Балаларды цифрлық сауаттылық және ақпараттық қауіпсіздік негіздеріне мүмкіндігінше ертерек үйрету маңызды. Өйткені, қазір цифрлық сауаттылық – оқу мен жазу сияқты негізгі дағдылардың біріне айналып келеді. Жаңа пәнді оқыту барысында балалардың жас ерекшелігін еске салады.

Ақпараттандыру технологиясы дамыған заманда компьютер және ақпараттық технологиялар арқылы жасалып жатқан оқыту процесі оқушының жаңаша ойлау қабілетін қалыптастырып, оларды жүйелік байланыстар мен заңдылықтарды табуға итеріп, нәтижесінде – өздерінің кәсіби потенциалдарының қалыптасуына жол ашады. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар тек білім беруде ғана емес, өмірдің барлық саласында, бағыттарында белсенді қолданыста. Технологиялардың күн сайын дамып, өзгеріп отырғаны белгілі, сол себептен де жаңалықтардан қалмай, барлық білім, ғылым саласындағы тың ізденістер мен технологияларды біліп отыру қажет деп білемін.

Мультимедиялық оқулықтар оқушыға арналған таптырмас құрал. Себебі, бұл кезеңдегі балалардың зейіні әдемі түстерге, әдемі ойыншықтарға, әдемі суреттерге, яғни, әдемілікке, әсемдікке әуес болады. Кез келген сабақта әртүрлі, әдемі, ұнамды, жағымды суреттер, сызбалар, тәсілдер арқылы графикалық иллюстрациялар негізінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану тәрбиеленушілердің танымдық белсенділігін арттырып қана қоймай, логикалық ойлау жүйесін қалыптастыруға, шығармашылықпен еңбек етуіне жағдай жасайды.

1. Өзгеріс енгізу бағытында сындарлы оқытудың жаңа әдіс-тәсілдерін, соның ішінде топтық-жұптық оқыту әдістерін жүйелі қолдану арқылы оқушылардың оқу белсенділігін арттыру мүмкіндіктері анықталды.

2. Іс-әрекеттегі зерттеу сабақтары арқылы мұғалім өз тәжірибесін өзгертуге, дамуын бақылауға, кері байланыс жүргізуде маңыздылығы анықталды.

3. Мұғалімдердің кәсіби қауымдастығы арқылы іс-әрекеттегі зерттеу бойынша мұғалімдердің ынтымақтаса, сенімділік арқылы, нақты іс-әрекеттерді орындауда белсенділікпен бірлескен жұмыс дағдыларының қалыптасатыны анықталды.

4. Зерттеу барысында шығармашыл топ мүшелері өзара ынтымақтастығын дамытып қана қоймай туындаған кедергілерді шешу жолында жан-жақты ақпарат алмасу мен жаңа тың ойлардың туындатудың, осы мәселе бойынша өзге тәжірибелермен бөлісу анықталды. Осы орайды мен мектептегі сабақ сапасының артуы арқасында мектеп оқушыларының білім көрсеткіштеріндегі оң өзгерістердің нәтижесі іспеттес.

Ғылым мен техниканың жедел дамыған, ақпараттар ағыны күшейген заманда ақпарат ақыл-ой мүмкіндігін қалыптастырып, адамның қабілеттерін, талантын дамыту біздің алдымыздағы басты міндетіміз. Қорыта айтқанда, тиімді стратегияларды қолдану арқылы оқушылардың коммуникативтік дағдыларын қалыптастыра отырып белгілі бір жетістікке қол жеткізе аламыз.

ОНЛАЙН СЕРВИСТЕР, СМАРТ ТЕХНОЛОГИЯ МҮМКІНДІКТЕРІ

Домбаева Айгуль Нурсалбековна,
Үшқоңыр орта-мектеп гимназиясының
информатика пәні мұғалімі
Қарасай ауданы, Алматы облысы

Андатпа. Бұл мақалада автор қазіргі заман талабына сәйкес жаңа технологияларды пайдалану арқылы инновациялық әдістердің ең тиімділерінің бірі – смарт технологияны пайдаланудың жолдарын қарастырады.

Тірек сөздер: смартфон, айфон, планшет, Play Market, App Store, umaigra.com, Colarmix.

Аннотация. В этой статье автор рассматривает пути использования смарт технологий в соответствии новых технологий через инновационных методов.

Ключевые слова: смартфон, айфон, планшет, Play Market, App Store, umaigra.com, Colarmix.

Бүгінгі таңда технология түрлерінің үздіксіз динамикалық түрде дамуына байланысты олардың мүмкіндіктері де өзгере бастады. Технологиялардың жұмыс жасауына сәйкес түрлі программалық құралдар да шыға бастады. Кез келген педагог пен оқушының қолында смартфон, айфон, планшет сияқты технологияларды кездестіре аласыз. Бірақ осы аталған технологиялардың мүмкіндіктерін қолдана аламыз ба? – деген сауал туындайды.

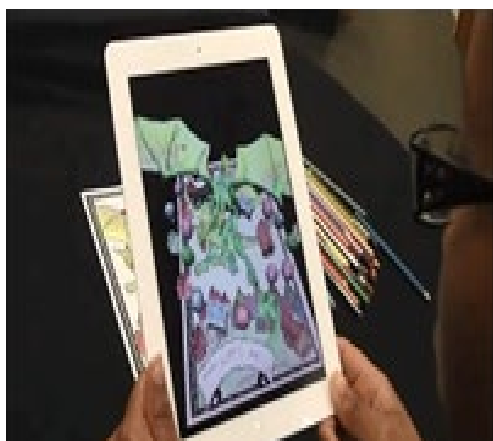
Сондықтан соңғы үлгіде шыққан смартфон, айфон, планшет, ультраблок құралдарын оқушының интеллектуалдық қабілетін қалыптастыруға байланысты Colarmix программасын және ұстаздарға көмек ретінде umaigra.com сайты тиімді қолдануға мүмкіндік береді.

Барлық смартфондарда түрлі программаларды көшіруге арналған Play Market, App Store немесе Google Play т.б. арнайы программалар бар. Осы аталған программалар арқылы өзіңізге қажетті түрлі ақпараттарды өз смартфоныңызға тегін немесе ақылы түрде жүктеуге мүмкіндік береді, ал umaigra.com сайты кез келген интернет қол жетімді смарт технологиясында қолдануға болады.

Play Market арқылы Colarmix программасын жүктеп аламыз www.colarmix.com сайтынан өзімізге қажетті суреттерді басу құрылғысынан шығарып, боялған суреттерді қозғалысқа келтіруге болатындығын көруге болады. umaigra.com сайтында мұғалімдер сабақтарына қолдануға арналған дайын сабақ үлгілері бар, немесе ойын түрінде өз сабағын жасауға арналған.

www.colarapp.com сайтында берілген суреттерді басу құрылғысына шығарып аламыз. Бірнеше жүздеген суреттердің ішінен ыңғайлы суретті таңдап аламыз. Осы берілген суреттерді оқушыға бояуға ұсынылады.

Дайын болған суреттердің үстіне смартфондағы көшіріп алған Solar mix программасын қосу батырмасы арқылы қосып, үстінде ұстаған кезде суреттердің түрлі қозғалысқа келтіретіндігін байқауға болады. Төмендегі келтірілген суреттерде бала футбол ойнап жүр, қоянның түрлі қимылдары, аквариумдағы балықтардың қозғалысын байқауға болады. міне, осындай мүмкіндіктерін көрсету арқылы оқушының смартфонда жұмыс жасау ынтасын арттыра аласыз және смарт технологиялардың мүмкіндіктерін үйренуіне жағдай жасайды.

Суретте көрсетілгендей оқушылар www.colarapp.com сайтынан алынған суреттерді бояу үстінде. Оларға суреттің шектеулерінен бояуды шығармау қажеттігі ескертіледі. Егер суреттегі бояу шеттерінен шығып кетсе, онда оның смартфонда өздері ойлағандай түрлі қозғалысқа келмейтіндігін ескерту қажет. Егер оқушы суреттің жақтауларынан шығармай бояса, онда суреттері қозғалысқа келеді. umaigra.com сайты арқылы өз пәніңізге арналған дайын сабақтарды қолдануға немесе өзіңіздің сабағыңызға қажетті ойындарды құрастыруға болады. Әр-түрлі шаблондар мен жас ерекшеліктерін, тілді ескере отырып жасауға тиімді.

Программаның мүмкіндігін сабақта тиімді пайдалану арқылы көрсетуге болады. Бұл үдеріс смартфондардың мүмкіндіктерін оқушының интеллектуалдық қабілетін дамытуға ықпал етеді.

ЦИФРЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДА ИНФОРМАТИКАНЫ ОҚЫТУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Байдарова Айман Манатовна,
информатика пәні мұғалімі,
«Шалкөде орта мектебінің,
мектепке дейінгі шағын орталығы» КММ
Райымбек ауданы, Алматы облысы

*«Баланың ынтасын арттыру үшін оқылатын нәрседе
бір жаңалық болуы керек»
Ж.Аймауытов*

Заманауи технологиялар біздің өмірімізге тұрақты түрде енгізілуде, «Цифрлық» тұжырымдамасымен тек ғылыми конференцияларда ғана емес, күнделікті өмірде де жиі кездесетін болды. Цифрландыру процесі және өндіріс кезеңдерін толық автоматтандыруды, өнімнің дизайнынан бастап, оны түпкілікті тұтынушыға жеткізумен аяқтауды, сондай-ақ кейіннен өнімге техникалық қызмет көрсетуді білдіреді. Ғылымның қарқынды дамуы барысында көптеген корпорациялар өндірістің барлық деңгейлерінде жаңа технологияларды қолдана отырып жұмыс істеуге дайын қызметкерлерді талап етеді және арнайы дағдыларға ие емес қызметкерлер қажеттілігі артта қала беруде. Осы проблемаларды шешу, әрине, білім беру процесін қайта жаңғыртуды талап етуде.

Цифрландыру тікелей бұрын қол жетімді болмаған жоғары оқу орындары мен мектептер үшін ашылатын цифрлық технологияның оқу құралдарымен байланысты. Олардың ішінде онлайн оқу аса ерекшеленеді. Қазіргі уақытта әлемде орын алып жатқан төртінші өнеркәсіптік революция – қарқынды ақпарат ағыны мен жоғары технологиялық инновациялар өмірімізге сан қырлы жолмен ықпал етіп, осы өзгерістерге бейімделуді және жаңа шарттар жағдайында дами білуді талап етіп отыр. Осыдан ширек ғасыр бұрын атауы мен мазмұны көпшілікке бейтаныс болған цифрлық технологиялар бүгінде барлық салаға терең еніп, индивидтердің дағдыларын түрлендірді. Мемлекеттегі цифрландыру деңгейі мен оның азаматтарының мұндай технологиялар туралы сауаттылық көрсеткіші елдің әлемдік аренадағы бәсекелестік қабілетін, халықтың әлауқатын айқындайтын факторлардың қатарына енді. Осыған байланысты, цифрлық жүйе мен сауаттылықты дамыту барлық қоғамдар үшін өзекті мәселелердің біріне айналды.

Цифрлық технологияларға кең мағынада электронды құрылғылар, жүйелер мен мәліметтерді өңдейтін бағдарламалар жатады. Мұндай жағдайда компьютер мен смартфондар, әлеуметтік желілер, жасанды интеллект, түрлі бағдарламалар осы түсініктің ішіне енеді. Цифрлық сауаттылық дегеніміз – осы технологияларды меңгеру және қолдана білу. Білім беру ұйымдарын жаппай цифрландырудың маңызы болашақ ұрпақтың кез келген салада ақпараттық сауаттылығын арттырып, шеберліктерін шыңдап, жан-жақты іскерлігін дамытып, бәсекеге қабілетті етіп, білім кеңістігінде өз мүмкіндіктерін тиімді пайдалануға жағдай жасайды. Сонымен қатар, бұл – білім сапасын арттыру, оқыту үдерісін қолжетімді ету, мұғалімдердің, оқушылардың, ата-аналардың байланыстарын жеңілдету тұрғысынан да өзекті. Осы мақсатта білім саласын цифрландыру жұмыстары кең қанат жайып келеді.

Мектепте информатиканы оқытудың мақсаты:

Әрбір оқушыға информатика ғылымы негіздерінің алғашқы фундаментальды білімін беру, оқушыларға осы білімді мектепте оқытылатын басқа ғылымдардың негіздерін түпкілікті және сапалы түрде меңгеруге қажетті іскерліктер мен дағдыларды қалыптастыру болып табылады.

Информатика ғылымының жалпы білім берудегі қызметі өте жоғары. Информатикадан білім негіздерін меңгеру оқушылардың жалпы, ақыл-ойын дамытуға, олардың ойлау және шығармашылық қабілеттерін нығайтуға елеулі әсер етеді.

Информатиканы оқытудың білім беру, дамытушылық мақсаты – оқушының шығармашылық қабілетін, жеке тұлғалық қасиетін қалыптастыруға, ақыл-ойын, ойлау өрісін, ынтамен дамытуға, яғни қызмет субъектісі ретінде қалыптастыруға бағытталған.

Қазіргі мектепте информатиканы оқытудың өзекті мәселелері қарастырылып, оларды шешу перспективалары ашылды. Информатиканы оқыту үдерісінде оқу-тәрбие үрдісіне қатысушылардың өзара әрекеттесу жолдары көрсетілген. Қазіргі уақытта салыстырмалы түрде жас және тез дамып келе жатқан ғылыми пән – информатикаға деген қызығушылық жиі байқалады. Бүгінгі таңда информатика ақпараттық-логикалық модельдер туралы іргелі ғылымда ерекшеленді және оны басқа ғылымдарға, тіпті зерттелген мәселелерге өте жақын математикаға дейін азайту мүмкін емес.

Есептеу техникасының дамуына ілесу үшін үздіксіз өзін-өзі тәрбиелеу және өзін-өзі жетілдіру қажет. Компьютерлік технологияны кәсіби қолдану үшін сізге тағы бір нәрсе қажет – жеке мақсаттылық және ақпараттық технологиялар әлемінде және педагогикалық салада не болып жатқандығы туралы үнемі білуге деген ұмтылыс. Информатиканы оқу – оқушылардың заманауи ақпараттық технологияларды игеруіне ықпал етеді. Тәжірибе көрсеткендей, оқушылар информатика сабақтарында алған білімдерін қолдана отырып, басқа пәндерге дайындық кезінде, мысалы, хабарлама дайындау кезінде презентациялар дайындайды, тек информатика бойынша ғана емес, сонымен қатар басқа пәндер бойынша да білім дәрежесін арттырады.

Сондықтан информатика мұғалімі оқушыларды өз сабақтарымен, пәнімен қызықтыруы керек. Информатиканы оқытудың ерекше күрделілігі компьютермен жұмыс істеудің таза технологиялық мәселелерінде оқушылардың хабардарлығы көбінесе оқытушылардың білімінен асып түсетіндігімен байланысты. Мұғалім ғылым мен техниканың барлық жетістіктерін қадағалай алмайды және физикалық тұрғыдан барлық жаңа құрылғыларға, кітаптарға, бағдарламаларға қол жеткізе алмайды. Ол компьютерді пайдалануға берудің негізгі дағдыларын қамтитын негізгі деңгейімен шектелуге мәжбүр. Қазіргі таңда 150 ден астам интербелсенді оқыту жүйелері мен оқу плаформалары бар. Мұғалім өз сабағында осыларды тиімді пайдаланып, баланың қызығушылығын арттыра түсуде.

Мектептегі информатика курсының практикалық мақсатына тоқтала кетсек:

-Оқушылардың еңбекке және политехникалық дайындығына үлес қосу, олардың мектеп бітіргеннен кейінгі еңбек етуіне дайындығын қамтамасыз ететін білімдермен, дағдылармен және іскерліктермен қаруландыру;

-Курстың бұл мақсаты қолданбалы және теориялық аспектілердің байланысын жүйелі түрде ашып көрсетіп, алгоритмдеудің, программалаудың ЭЕМ-нің қазіргі кезеңдегі өндірістік рөлі мен маңызын айқындау болып табылады. Информатика курсына кәсіптік бағдарлау мақсатында информатикаға және ЭЕМ-ға байланысты мәліметтер, ЭЕМ-ны пайдаланатын басқа ғылымдар жайында мәліметтер берілуі тиіс;

-Мұнымен қатар, информатиканың практикалық мақсатының «тұрмыстық аспектісі» де бар. Ол күнделікті өмірде, тұрмыста жастарды компьютерлік техниканы сауатты пайдалануға үйретеді.

Қорыта айтқанда, білім беруді цифрландырудың дамуы қарқыны электронды оқыту жолындағы кедергілерді жойып, онлайн/офлайн білім беру форматтары арасында өзара кірігу үдерісіне әкелді және аралас оқытудың өзектілігін көрсетті. Білім берудің цифрлық тәсілі оқуға ынталандыру, шешім қабылдаудың тиімді шарттары, білім беру мазмұнын ұсынудың жаңа мүмкіндіктері, оқытудың мақсатында білім меңгертудің практикалық іс-әрекетке бағдарлануы, қолжетімді білім беру жүйесін құру, білім беруді білім алушының сұранысына бейімдеуге қабілетті, икемді білім беру ортасын дамыту, білім мазмұнындағы құбылыстар мен процестерді визуализациялау, оқу іс-әрекеттің маңыздылығын айқындайды.

Пайдаланған сайттар:

1. <https://strategy2050.kz/news/bilim-beru-salasyn-tsifrlandyrudyma-yzy/>
2. <https://www.educatorstechnology.com/>
3. <https://www.didactor.ru/>
4. <https://www.eduneo.ru/>
5. <https://nitforyou.com/>

PYGAME КІТАПХАНАСЫ АРҚЫЛЫ ОЙЫН КЕЗІНДЕ КЕЙІПКЕРДІҢ ІС-ӘРЕКЕТІН ПЕРНЕТАҚТАДАН БАСҚАРУ

Үмбетәлі Жанар Бахтиярқызы,
«№3 орта мектеп» МКМ
информатика пәні мұғалімі
Қонаев қаласы, Алматы облысы

PyGame кітапханасы – 2D ойындарын және басқа мультимедиялық қосымшаларды әзірлеуге арналған Python программалау тілінің модулі. PyGame өте ыңғайлы болғанымен Pythonның стандартты кітапханасына кірмейді, яғни ол орнату бумасы мен бірге жеткізілмейді, оны бөлек орнату қажет. Pygame модулі Python программасынан бөлек орнатылады. Python программасына Pygame кітапханасын орнату үшін **Бастау** (пуск) – **Барлық программалар – Стандартты – Командалық жол** командаларын орындаймыз. Командалық қатарға **pip install pygame** командасын теріп, Enter пернесін басамыз.

```
import pygame                                #pygame кітапханасын іске қосады
pygame.init()                                #pygame-ді таныстырады
screen = pygame.display.set_mode([640, 480]) #pygame терезесіне өлшем береді
running = True
while running: for event in pygame.event.get():
    if event.type == pygame.QUIT             #Оқиғаны қадағалау
        running = False
pygame.quit()                                #терезені жабу
```

Pygame кітапханасына жататын, шеңбер, түзу және тіктөртбұрыш сияқты геометриялық фигураларды салатын **pygame.draw** командалары:

Шеңбер салу

pygame.draw.circle (screen, color, pos, radius, width)

screen – бетті таңдау, **color** – шеңбердің түсін таңдау [R,G,B],

pos – шеңбердің центрін белгілеу, **pos = [x,y]**

radius – шеңбердің радиусы R, **width** – сызықтың қалыңдығы, егер **width = 0** болса, онда салынған фигура іші толық боялып, шеңбер емес, дөңгелекке айналады.

Программада жазылуы: `pygame.draw.circle (screen, [93,68,255], [170,60], 50, 0)`

Тіктөртбұрыш салу

pygame.draw.rect (screen, color, rect, width)

rect[x1, y1, x2, y1] – сол жақ жоғарғы және оң жақ төменгі ұштарының координаталары бойынша тіктөртбұрышты фигураны салады.

Программада жазылуы: `pygame.draw.rect (screen, [255,0,0], [80, 130, 180, 180], 0)`

Түзу салу

pygame.draw.line (screen, color, start, end, width)

start = [x1, y1] түзу сызық басталатын нүктенің координатасы.

end=[x2, y2] – түзу сызық аяқталатын нүктенің координатасы.

Программада жазылуы: `pygame.draw.line (screen, [0,255,33], [50, 100], [50, 300], 5)`

1-код. Әртүрлі фигураларды пайдаланып, балық бейнесінің программа кодын құраңыз.

```
import pygame
pygame.init()
screen = pygame.display.set_mode([600, 450])
screen.fill([0,0,255])
pygame.draw.line (screen, [0,255,33], [40, 210], [120, 250],5)
pygame.draw.line (screen, [0,255,33], [120, 250], [120, 170],5)
```



```
pygame.draw.line (screen, [0,255,33], [120, 170], [40, 210],5)
pygame.draw.line (screen, [0,255,33], [120, 170], [330, 210],5)
pygame.draw.line (screen, [0,255,33], [120, 250], [330, 210],5)
pygame.draw.line (screen, [0,255,33], [340, 180], [330, 210],5)
pygame.draw.line (screen, [0,255,33], [330, 210], [340, 240],5)
pygame.draw.line (screen, [0,255,33], [340, 240], [350, 210],5)
pygame.draw.line (screen, [0,255,33], [350, 210], [340, 180],5)
pygame.display.flip()
running = True
while running:
    for event in pygame.event.get():
        if event.type == pygame.QUIT:
            running = False
pygame.quit()
```

2-код. **Әртүрлі фигураларды пайдаланып, этажды үйдің бейнесінің программа кодын құраңыз.**

```
import pygame
pygame.init()
screen = pygame.display.set_mode([800, 600])
screen.fill([100,149,237])
pygame.draw.rect(screen, [255,160,122], [60, 30, 260, 450], 0)
pygame.draw.rect(screen, [154, 205,50], [90, 70, 40, 50], 0)
pygame.draw.rect(screen, [154, 205,50], [140, 70, 40, 50], 0)
pygame.draw.rect(screen, [154, 205,50], [190, 70, 40, 50], 0)
pygame.draw.rect(screen, [154, 205,50], [240, 70, 40, 50], 0)
pygame.draw.rect(screen, [154, 205,50], [90, 130, 40, 50], 0)
pygame.draw.rect(screen, [154, 205,50], [140, 130, 40, 50], 0)
pygame.draw.rect(screen, [154, 205,50], [190, 130, 40, 50], 0)
pygame.draw.rect(screen, [154, 205,50], [240, 130, 40, 50], 0)
pygame.draw.rect(screen, [154, 205,50], [90, 190, 40, 50], 0)
pygame.draw.rect(screen, [154, 205,50], [140, 190, 40, 50], 0)
pygame.draw.rect(screen, [154, 205,50], [190, 190, 40, 50], 0)
pygame.draw.rect(screen, [154, 205,50], [240, 190, 40, 50], 0)
pygame.draw.rect(screen, [154, 205,50], [90, 250, 40, 50], 0)
pygame.draw.rect(screen, [154, 205,50], [140, 250, 40, 50], 0)
pygame.draw.rect(screen, [154, 205,50], [190, 250, 40, 50], 0)
pygame.draw.rect(screen, [154, 205,50], [240, 250, 40, 50], 0)
pygame.draw.rect(screen, [154, 205,50], [90, 310, 40, 50], 0)
pygame.draw.rect(screen, [154, 205,50], [140, 310, 40, 50], 0)
pygame.draw.rect(screen, [154, 205,50], [190, 310, 40, 50], 0)
pygame.draw.rect(screen, [154, 205,50], [240, 310, 40, 50], 0)
pygame.draw.rect(screen, [154, 205,50], [90, 370, 40, 50], 0)
pygame.draw.rect(screen, [154, 205,50], [140, 370, 40, 50], 0)
pygame.draw.rect(screen, [154, 205,50], [190, 370, 40, 50], 0)
pygame.draw.rect(screen, [154, 205,50], [240, 370, 40, 50], 0)
pygame.draw.rect(screen, [154, 205,50], [170, 430, 40, 50], 0)
pygame.display.flip()
running = True
while running:
    for event in pygame.event.get():
        if event.type == pygame.QUIT:
            running = False
pygame.quit()
```

Ойын кезінде кейіпкердің іс-әрекетін пернетақтадан қалай басқаруға болады?

Оқиға дегеніміз – қалыптасқан жағдайдың белгілі бір уақыт ішінде өзгеруі. Дәл солай программалауда да оқиға ұғымы бар. Компьютерлік ойындарды ойнау кезіндегі оқиға ретінде кейіпкерлердің орындарынан қозғалуын, бір кейіпкердің басқа кейіпкермен соқтығысуы сияқты мысалды келтіруге болады. Ойын барысында қалыптасқан жағдайға (оқиға) қарай тінтуір немесе пернетақта көмегімен жауап беріледі.

Кейіпкерлерді пернетақтадан басқару

1. Тінтуірді жылжыту, басу-MOUSEMOTION модулі;

2. Пернетақтаны басу-KEYDOWN модулі;

3. Көрсетілген уақыт аралығында ойынды аяқтау.

Pygame кітапханасында әрбір перненің өз атауы бар. Ол пернелерді программада пайдаланарда К әрпін қосып жазу керек.

• K_b, K_p, K_h және т.б.с.с. барлық әріптік пернелер осы әдіспен программада қолданылады.

• K_SPACE – бос орын (пробел) пернесі

• K_ESCAPE(ескейп) пернесі

• K_UP және K_DOWN жоғары және төменгі бағдаршалар.

1-мысал. Өткен тақырыпта қарастырған автокөлікті қозғалту жобасында анимация 1000 миллисекундтан соң өздігінен орындалған болса, сол қозғалысты «а» пернесін басқанда жасайтын болсын (1-код).

1-код

```
import pygame;
pygame.init()
screen = pygame.display.set_mode([1000,600])
screen.fill([255, 255, 255])
pygame.display.set_caption('Пернебасу')
avto = pygame.image.load('avt.png')
avto=pygame.transform.scale(avto, (400, 300))
screen.blit(avto,[10, 30]);
pygame.display.flip()
pygame.time.delay(1000)
running = True
while running:
    for event in pygame.event.get():
        if event.type == pygame.QUIT:
            running = False
        elif event.type == pygame.KEYDOWN:
            if event.key == pygame.K_a:
                pygame.draw.rect(screen,[255,255,255],[10,30,400,300],0)
                screen.blit(avto,[200, 30])
            pygame.display.flip()
pygame.quit()
```

2-мысал. Қозғалыстағы автокөлікті SPACE (Пробел) пернесі арқылы қозғалтатын және көлік қабырғаға барып тірелгенде (1-ші және 2-сурет) артқа қарай қозғалып шегінетін программа кодын жаз (2-код).

```
import pygame; pygame.init()
screen = pygame.display.set_mode([600,400]); screen.fill([255, 255, 255])
pygame.display.set_caption('«Пернебасу» жобасы')
avto = pygame.image.load('avt.png')
x = 20; #автокөліктің қозғалыс бастайтын x.y координаталарының
y = 40;
x_speed = 10 #автокөліктің пикселдегі жылдамдығы
avto=pygame.transform.scale(avto, (320, 200))
```

```

pygame.display.flip()
running = True
while running:
#Автокөлікті тоқтаусыз қозғалтуды ұйымдастырады
for event in pygame.event.get():
    if event.type == pygame.QUIT:
        running = False
elif event.type == pygame.KEYDOWN:
    if event.key == pygame.K_SPACE: #SPACE пернесінің басылуын
        pygame.time.delay(50)
#Автокөліктің алдыңғы суретін өшіреді, егер өшірмесе суреттер
    pygame.draw.rect(screen, [255,255,255], [x, y, 320, 180], 0)
    x = x + x_speed #x бойынша көліктің жылдамдығын 10-ға
#Көліктің қабырғаға тірелуін анықтайды
    if x > screen.get_width() - 170 or x < 0:
#Көлік қабырғаға тірелгенде жылдамдық кері мәнге ауысады
        x_speed = - x_speed
    pygame.draw.rect (screen, [255,255,255], [x, y, 90, 90], 0)
    screen.blit(avto, [x, y])
    pygame.display.flip()
pygame.quit()

```

2-кодтағы қарастырылған программа кодында өзгерістерді енгізу үшін қандай программа қатарларын өзгерту немесе қосу қажет.

Допты тік жоғары және төмен қозғалту.

```

import pygame; pygame.init()
screen = pygame.display.set_mode([1000,600]); screen.fill([255, 255, 255])
pygame.display.set_caption(«Пернебасу» жобасы)
dop = pygame.image.load('dop.png')
x = 20; y = 40;
y_speed = 10
dop=pygame.transform.scale(dop, (140, 80))
pygame.display.flip()
running = True
while running:
for event in pygame.event.get():
    if event.type == pygame.QUIT:
        running = False
    elif event.type == pygame.KEYDOWN:
        if event.key == pygame.K_DOWN:
            pygame.time.delay(50)
            pygame.draw.rect(screen, [255,255,255], [x, y, 180, 120], 0)
            y = y + y_speed
        if event.key == pygame.K_UP:
            pygame.time.delay(50)
            pygame.draw.rect(screen, [255,255,255], [x, y, 180, 120], 0)
            y = y - y_speed
    screen.blit(dop, [x, y])
    pygame.display.flip()
pygame.quit()

```

4-код. Баланың жоғары және төмен, оңға және солға қозғалту үшін код құрыңыз.

```

import pygame, sys
pygame.init()

```



```
screen = pygame.display.set_mode([800,500])
pygame.display.set_caption('Питонда ойын жасау' )
player= pygame.image.load('igral.png').convert()
screen.blit(player,[0,0])
bg= pygame.image.load('arka1.jpg')
bg= pygame.transform.scale(bg,(100,80))
screen.blit(bg,[300,80])
x = 20;
y = 40;
y_speed = 10
x_speed = 10
pygame.display.flip()
running=True
while running:
    pygame.time.delay(50)

    for event in pygame.event.get():
        if event.type == pygame.QUIT:
            running = False
    keys=pygame.key.get_pressed()
    if keys[pygame.K_LEFT]:
        x-=x_speed
    if keys[pygame.K_RIGHT]:
        x+=x_speed
    if keys[pygame.K_UP]:
        y-=y_speed
    if keys[pygame.K_DOWN]:
        y+=y_speed
    pygame.draw.rect(screen, [0,102,255], [x, y, 180, 120], 0)
    screen.blit(player,[0,0])
    screen.blit(bg,[x,y])
    pygame.display.flip()
pygame.quit()
```

Пайдаланған әдебиеттер

1. Информационные и коммуникационные технологии в образовании: монография / Под.редакцией: Бадарча Дендева – М. : ИИТО ЮНЕСКО, 2013. – 320 стр.
2. Информационный образовательный ресурс <https://habr.com/ru/post/588605/>

АҚПАРАТТЫҚ-ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯНЫ ПАЙДАЛАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Жакманова Шынар Слямхановна,

«Қоңыр» орта мектебінің
информатика пәні мұғалімі
Алакөл ауданы, Жетісу облысы

Қазіргі уақытта оқушыларға заман талабына сай білім беру әр ұстаздан ізденісті, үлкен шығармашылық жұмысты талап ететіні хақ. Ал **Информатика пәні қазіргі уақытта жас және тез дамып келе жатқан ғылыми пән.** Біздің мақсатымыз – оқушыларды өздігінен ізденуге ұмтылдыру, жаңа технология бойынша өздерінің білімдерін дамытуға бағыттау. Сабақ барысында оқушылардың компьютерді жетік меңгеруін, ақпараттық-коммуникация құралдарын талапқа сай меңгеруін, ақпарат алмасудың негізгі көзі – Интернет желісін тиімді пайдалана білуін қамтамасыз етуге тырысудамыз. Білім алушыларды тек біліммен қаруландырып қана қоймай, өздігінен білім алуды дамыта отырып, үздіксіз өз бетінше өрлеуіне қажеттілік тудыру, білім беру саласында инновациялық үрдісті жүзеге асыру мұғалімдерден өз ұстанымдарын, мүмкіндіктерін түрлендіруді қажет етіп отыр.

Информатика сабағы ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы оқушылардың ақпараттық құзыреттілігін қалыптастыруға, қазіргі заман талабына сай ақпараттық технологияларды, электрондық оқулықтарды пайдалану оқушының білім алу үрдісінде шығармашылық қабілетін дамытуға мүмкіндік береді. Оқушылардың ақпараттық құзырлығы мен ақпараттық мәдениетін дамыту қазіргі таңда үздіксіз педагогикалық білім беру жүйесіндегі ең көкейтесті мәселелердің біріне айналып отыр.

Информатика сабақтарында ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдаланудың тиімділігі:

- оқушы өз бетімен жұмыс жасауға ұмтылады;
- пәнге деген қызығушылығы артады;
- қажетті ақпаратты жедел түрде алу мүмкіндігі болады;
- оқушының ой-өрісін дүниетанымын кеңейтуге ықпал етеді.

Сондықтан, ақпараттық ортада жұмыс жасау үшін кез келген педагог өз ойын жүйелі түрде жеткізе алатындай, коммуникативті және ақпараттық мәдениеті дамыған, **интерактивтік тақтаны** пайдалана алатын, **онлайн** режимінде жұмыс жасау әдістерін меңгерген мұғалім болуы тиіс.

Қазақстан Республикасының Білім туралы Заңында: «Білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі – білім беру бағдарламаларын меңгеру үшін жағдайлар жасау керек» – деп көрсетілген. Солардың бірі білім беруді ақпараттандыру барысында дидактикалық және оқыту құралы болып компьютер саналады. Қазіргі таңда, әрбір жеке тұлға үшін компьютерді және ақпараттық технологияларды игеру оқу мен жазу қабілеті сияқты әрбір адам үшін қажетті шартқа айналды.

Информатика сабағындағы негізгі құрал компьютер. Ол ақпараттық технологияларды қолдануда оқушының тікелей байланысатын өткізгіш рөлін атқарады. Компьютермен бірге компьютерлік оқыту бағдарламасын жетік меңгеру басты талаптардың бірі болып отыр. Сол себепті, біз үшін компьютердің рөлін емес, оқу үдерісіндегі компьютерлік бағдарламаның рөлін тереңірек қарастырған маңыздырақ.

Кей жағдайда компьютер білім беру жүйесінде тек қана оқыту құралы ретінде қалып қояда. Оқу үдерісін қалыпты күйде жекелеген фрагменттер бойынша қарастыратын болсақ, онда компьютер құрал ретінде негізге алынады. Сабақ беру барысында оқушыға қандай бағдарламаны ұсынса да және оқушы қандай оқу бағдарламасын қолданса да – компьютерді проектор, кесте, сызба, карта, т.б. кез келген көрнекілік құрал секілді пайдалана алуды үйренуі керек. Себебі кез келген пәнді оқытуда ақпараттық-коммуникациялық технологияға тәуелділігі күннен күнге артуын барлығымыз білеміз.

Мысалы: биология, физика, химия сабақтарында зертханалық тәжірибелерде таптырмас

құрал. Сондай-ақ, кез-келген пәнде сабақты бекіту немесе рефлексияда, оқушыларды бағалауда – информатика пәнінде алған білімдерін қолдана алуына ықпалы зор. Оқытушы сабағында ақпараттық-инновациялық технологияларды пайдалану арқылы оның тиімділігін жүйелі түрде көрсете біледі. Ақпараттық-инновациялық технологияны пайдалану – оқытудың тиімді әдістерінің бірі. Қазіргі таңда, оқушыларға информатика сабағында өз тәжірибемнен электрондық оқулықты пайдаланып жүрмін. Онда әр тарауда тақырыптың мазмұны, тапсырмалары, тараудағы оқу материалдары бойынша берілген анимациялық тәжірибелер оқушыларға информатика сабағына көрнекілік түрінде көрсете отырып түсіндіруге ыңғайлы. Ақпараттық технологияны меңгерген оқушылар қызығушылығына қарай өз беттерінше іздену жұмыстарымен айналысады. Әртүрлі платформаларды пайдалана отырып тесттер құрастырып, жобалар жасайды, ғылыми жұмыстарға зейіндерін аударуда. Оқушылар арасында еркін тақырыпта әр жартыжылдықта өз жобаларын қорғауға мүмкіндік беру мақсатында мектепішілік «Менің жобам – ең үздік жоба» байқауы ұйымдастырылады. Нәтижесінде оқушылар арасында жоба қорғаушылар қатары көбейіп, аудандық, облыстық байқауға қатысушылар саны артуда.

Сонымен қатар тақырыпты қорытындылау үшін тест сұрақтары берілген. Бұл тест сұрақтарының нәтижесінде әр оқушыға жауап беру деңгейіне қарай пайыздық көрсеткішпен бағаланып беріледі. Бұл әдіс оқушының білімін көтеруге, сабаққа ынтасын қалыптастыруға оң әсер ететіндігі сөзсіз.

Электрондық оқулықтар мен компьютерлік оқу-әдістемелік құралдарды өз дәрежесінде қолдануды үйренген оқушылар өзі белсенді жеке жұмыс істей алады. Оқытушының жұмысын жеңілдетіп, оқушыны жалқаулықтан құтқарады. Электрондық оқулық пән оқытушылары үшін бұл күнделікті дамытылып отыратын ашық түрдегі әдістемелік жүйе, оны сабақта қолдану оқытушының шығармашылықпен жұмыс жасауына, белсенділігін арттыруына мол мүмкіндік береді.

Информатика пәні бүгінгі таңда Цифрлық сауаттылық деген атаумен бастауыш сыныптан бастап оқу бағдарламасына енгізілген. Оқушылардың бастауыш сыныптан бастап роботтар туралы түсініктері қалыптаса бастап, программалаудың элементтерімен танысып, компьютердегі ойын түрлері арқылы, блоктық программалаумен оқытылатын болып жатыр. Одан әрі орта буын кезінде кодтап оқытылу, программа жазуға бейімдеу керек. Тек 11 сыныпта ғана мамандық таңдауға бағытталған тақырыптар, яғни кәсіби бағдар беру мақсатында оқытылады.

Білім алушыларды көбіне робототехника, программалау, 3D-модельдеу

қызықтырады. Осы қызығушылықтарды жүзеге асыру үшін неғұрлым күрделі дағдылар мен құзыреттіліктер қажет. Озық технологияларды меңгеру, топта жұмыс жасауды үйрену және «Информатика» пәнінен алған дағдыларын дамыту, жобалық жұмыстарды жүргізу үшін үлгілік оқу жоспарының вариативтік компонент есебінен бөлінген қосымша сағаттар арқылы жүзеге асыруға тырысып жүрміз. Қазіргі информатика пәнінің оқыту ерекшелігі оқушыларды мектеп жасынан бастап есептік ойлауға, кодтауға, программа жазуға үйретуіміз қажет.

Білім беру жүйесін ақпараттандыру мен ақпараттық-инновациялық технологияны оқу-тәрбие үрдісінде пайдалану оқушының өз мамандығына қызығушылығы мен мамандық сапасын арттырып, шығармашылық шабытын шыңдап, ғылыми көзқарасын қалыптастырып, еңбек нарығындағы бәсекеге қабілетті мамандар даярлауда қоғамның даму жолдарын анықтайтыны сөзсіз.

Пәнге деген қызығушылығы артқан оқушылар, қосымша курстарға барады немесе интернет желісі арқылы ақпарат алып жүр.

Мұғалімдердің өздері де үздіксіз іздену үстінде. Себебі, қазіргі ғылым мен техниканың қарқынды дамып жатқандығы соншалықты, әр күн сайын өзімізге «нені, қалай оқытамын?» деген сұрақпен жауап іздеудеміз.

Осы орайда, «Информатика» пәнінен оқу жүктемесінің саны шектеулілігінің, шалғай мекендерде орналасқан ауыл мектептерінде интернет желісінің тапшылығы өз әсерін тигізіп жатқанын айта кетпеске болмас. Себебі, жаңа оқыту технологиясы – тікелей ақпараттық-коммуникациялық технологияға барып тіреледі. Бұл оқытудың негізгі қызметтерін орындайтын оқыту құралы. Оқушының жеке қажеттіліктерін толығырақ қанағаттандыруға, жеке қабілеттерін дамытуға бұл факторлар елеулі септігін тигізетіні сөзсіз.

ИНКЛЮЗИВ БАЛАЛАРҒА ЦИФРЛЫҚ САУАТТЫЛЫҚ ПӘНІН ОҚЫТУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Джабаева Айну́р Тынышбекқызы,
І. Жансүгіров атындағы №37 ЖББМ
информатика пәні мұғалімі
Алматы облысы, Талғар ауданы

«Менің жанымда кішкентай әдемі қыз ұстаған бір ер кісі отырды, оның жанында кішкентай бала тұрды, ол қайтадан суға түскісі келетінін, әкесінің доп алып беруін талап етіп, қыңқылдап тұрды. Кетіп бара жатып, бала көзінің әкесінің тізесіне қадалып тұрғанын байқадым» (Нұрмұхамбетова Т.Р. Тәжірибелік

психология: Оқулық / М. Әуезов атындағы ОҚМУ. - Шымкент: Нұрлы бейне. – 2006 ж.). Ары қарай кітап авторы мынандай қорытындыға келеді: «бала ойыншықты алғысы келгендіктен немесе бассейнге барғысы келіп тұрғандығынан емес, ол өзінің қыңқылымен әкесінің көңілін өзіне аудармақшы, бала қарындасы сияқты еркелікке, махаббатқа құқығы бар екендігін көрсеткісі келіп тұр».

Қарастырылып отырған бұл жағдайдан біз балада – белгі-бір қажеттілік болғанын көреміз. Бірақ кейде сол қажеттіліктің шектен тыс болғанын да аңғарамыз. Содан кейін балада еркелік, өзімшілдік, агрессия күшейе түседі. Міне, осы кезде бала мектепке келгенде көптеген қиындықтарға тап болып жатады. Мұндай оқушыларды біз инклюзив балалардың тобына жатқызып жатамыз. Жалпы инклюзив дегеніміз не? Инклюзив оқыту дегеніміз не?

Инклюзивті оқыту – барлық балалардың мұқтаждықтарын ескеретін, аса қажеттіліктері бар балалардың білім алуын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдісінің дамуы.

«Балаға білім бергенде, алыстан жақынға, таныстан жатқа көшіп, жаңа білімді ескі білімге байлап беру керек» – деп Мағжан Жұмабаев айтқандай, оқу процесіне жаңа көзқараспен қарау керек.

Инклюзив – сөзі латын тілінен аударғанда «өзімді қосқанда», ал ағылшын тілінен аударғанда «араластырамын» деген мағынаны білдіреді.

Инклюзивті білім беру – аса қажеттілігі бар балаларға қалыпты балалармен бірге білім беру.

Инклюзивті оқыту негізінде балалардың қандай да бір дискриминациясын жоққа шығару, барлық адамдарға деген теңдік қатынасты қамтамасыз ету, сонымен бірге оқытудың ерекше қажеттігі бар балаларға арнайы жағдай қалыптастыру. Тәжірибе көрсеткеніндей қатаң білім беру жүйесінен балалардың бір бөлігі шығып қалады, өйткені қалыптасқан жүйе мұндай балалардың даралық қажеттілігін қанағаттандыра алмайды.

Инклюзивті бағыт мұндай балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру мүмкіншілігін қалыптастырады. Сонымен, кіші мектеп жасындағы балалардың эмоционалды үйлеспеуіне себеп болатын негізгі факторлар:

1. Табиғи ерекшеліктер, яғни темперамент түрлері:

- а) сангвиник;
- ә) холерик;
- б) флегматик;
- в) меланхолик.

2. Әлеуметтік фактор;

- а) отбасы тәрбиесі;
- ә) мұғалімдердің тәрбиесі;
- б) мектеп психологының әсері.

«Білім беру ұйымдарында психологиялық-педагогикалық қолдап отыру қағидаларын бекіту туралы» ҚР БҒМ 2022 жылғы 12 қаңтардағы №6 бұйрығына сәйкес ерекше білім беруді қажет ететін балалар:

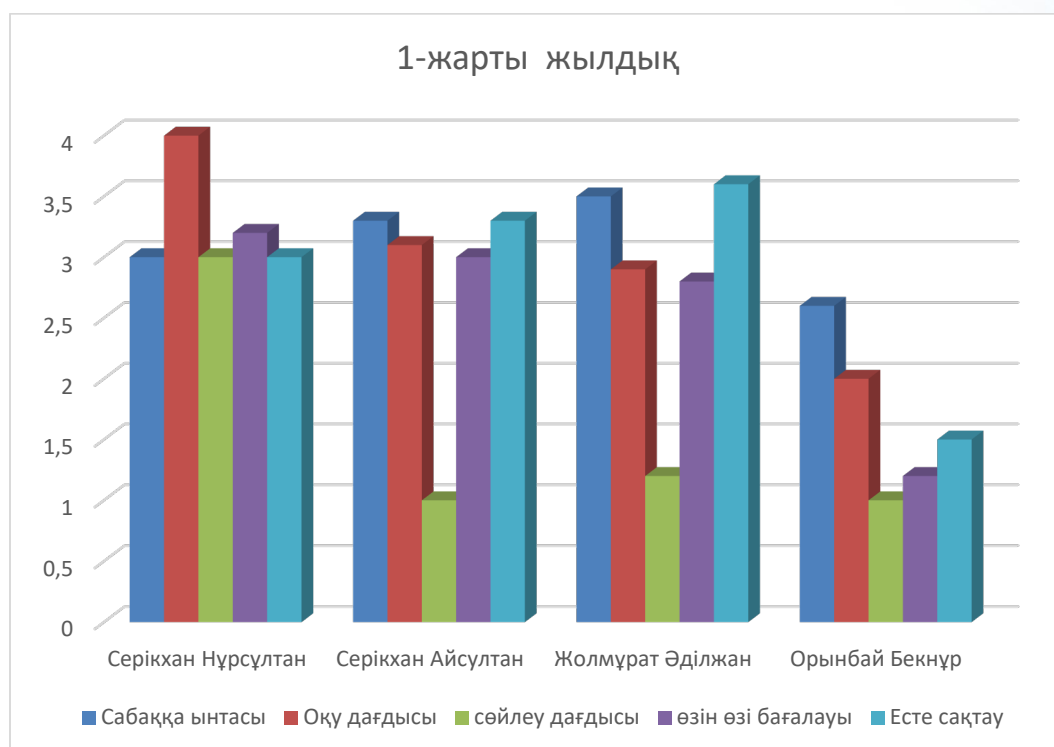
1. мінез-құлық және эмоционалды проблемалары, қолайсыз психологиялық факторлары (отбасындағы тәрбиенің бұзылуы, бала ата-ана және отбасы ішілік қарым-қатынастар) бар балалар

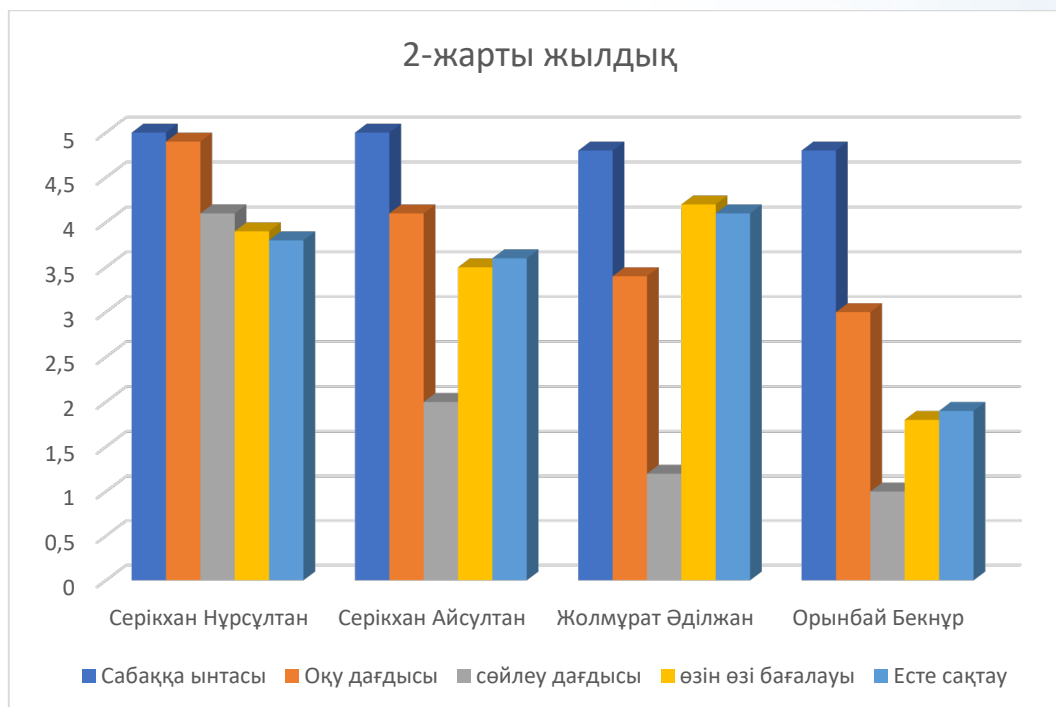
2. әлеуметтік, психологиялық, экономикалық лингвистикалық мәдени сипаттағы кедергілері (әлеуметтік қауіпті отбасы балаларының педагогикалық немқұрайлылығы, жергілікті қоғамға бейімделуде қиындықтарға тап болған балалар (босқындар, мигранттар, қандастар және т.б отбасылар) бар балалар)

3. даму мүмкіндіктері шектеулі (есту, көру, интеллект, сөйлеу, тірек-қимыл аппараты, психикалық дамуы тежелген және эмоционалды-еріктік бұзылыстар) бар балалар

Жоғарыда көрсетілген үш топ оқушыларының 2021-2022 оқу жылында 1 «д» сыныбында маған бірінші топтағы балалар кездесті. Жалпы маған сабақ өткізу өте қиын болды, себебі сыныбымдағы 4 оқушы ерекше қарым-қатынасты қажет етті. Оқу бағдарламасын, жаңа сабақ материалын да бірден түсіне алмады. Бұл оқушылар жайлы сынып жетекшісімен, ата-аналарымен, психологпен сөйлесіп, оқушылармен жұмыс жасай бастадым. Балалардың күшті және әлсіз жақтарын анықтап, өз пәнімнен яғни «Цифрлық сауаттылық» пәнінен тапсырмаларды жеңілдетіп ұсындым.

1 «Д» сыныбындағы ерекше білім беруді қажет ететін оқушылардың I және II жарты жылдық бойынша «Цифрлық сауаттылық» пәнінен өткен оқу жылы бойынша психологиялық мониторингісі

Әрине, басқа оқушылар алға өтіп кетті, бірақ сол тапсырмалардан кейін оқушыларымның оқуға деген ынтасы мен қызығушылығы біршама артты. Оны бірден ата-анасы мен сынып жетекшісі байқады.

Ендігі кезекте, инклюзив оқушыларыма арнап, арнайы тапсырмаларды толық курс бойынша жасадым. Жыл бойы қолданып, әріптестеріммен көршілес мектептерге ұсындым. Бұл тапсырмалар өзінің оң нәтижесін беріп, аудан көлемінде мектеп педагогтеріне арнап вебинар өткіздім. Бұл тәжірибем ата-ана мен мұғалімдер арасынан үлкен сұранысқа ие болды.

Білім берудің бұл түрінде аса қажеттілігі бар баланың өз-өзіне сенімі артты, ол маңайындағылардың тарапынан өзіне қолдау бар екенін сезінді, бұл баланың өзін-өзі бағалай білуіне, қоршаған ортасына сүйіспеншілікпен қарауына, өзін қоғамның толыққанды мүшесі сезінуіне жол ашады деген ойдамын.

Сонымен қатар мұндай тапсырмалар оқушының ата-анасынан алшақтамай, яғни арнайы мектеп-интернаттарда тұрып оқуға мәжбүр болмай, тұрғылықты жерде білім алуына мүмкіндік береді. Қоғаммен біте қайнасып, әлеуметтік жағынан бейімделеді. Ата-анасы да баласының дамуы мен тәрбиесіне белсене қатысып, бала алдында жауапкершіліктері артады. Төменде мониторинг берілген.

Қорытындылай келе төменде «Цифрлық сауаттылық пәні бойынша 1-сыныпқа арналған күнтізбелік-тақырыптық жоспар (17 сағат) берілген. Сонымен қатар төмендегі сілтемеге өтіп қысқа-мерзімді жоспар мен тапсырмаларды жүктей аласыздар:

1. «C:\Users\Админ\Desktop\Үздік педагог 2022 ОБЛЫС\Инклюзив 1 сынып\кмж готовый\КМЖ 1 Д.docx»
2. «C:\Users\Админ\Desktop\Үздік педагог 2022 ОБЛЫС\Инклюзив 1 сынып\кмж готовый\1 [сынып Инклюзив балларға тапсырма.pptx](#)»

БАСТАУЫШ МЕКТЕПТЕ АКТ ҚОЛДАНУ

Иликбаева Лязат Романовна,
«Мектепке дейінгі шағын орталығы бар
Д.Қонаев атындағы орта мектеп» КММ
бастауыш сынып мұғалімі
Жетісу облысы, Панфилов ауданы

Ақпараттық-коммуникациялық технологияны сабақта қолданудағы мақсатым: ақпараттық-коммуникациялық технологиясын тиімді пайдалана отырып, балалардың танымдық, қызығушылық қабілеттерін дамыту; ой-өрісін кеңейту, тілін дамыту, айналадағы дүние туралы көзқарастарын қалыптастыру.

«Жаңа ақпараттық-коммуникациялық технологиялар» ұғымының пайда болуы білім беру саласында компьютердің қолданыла бастауымен тығыз байланысты. Ақпараттық технология дегеніміз-білім беру ісінде ақпараттарды даярлап, оны білім алуға беру үрдісі. Бұл үрдісті іске асыруға, яғни инновациялық білім беру құралдарына: аудио-видео құралдар, компьютер, интерактивті тақта, интернет, компьютер-мультимедиялық құрал, электрондық оқулықтар мен оқу-әдістемелік кешен, инновациялық сайт және тағы басқалары жатады. Сондықтан да қазіргі таңда көптеген интерактивтік бағдарламалық бөлімдер, қозғалмалы объектілері құруға мүмкіндік беретін векторлық және графикалық жабдықтар көптеп шығып, қолданыс табуда.

АКТ-ны пайдалануда сабақтың мынадай ерекшеліктері бар:

- Мұғалім оқушыға сұрақ қойып, тез арада оқушы оған жауап береді;
 - Мұғалім тапсырманың дұрыстығын тексереді;
 - Оқушылардың компьютермен жұмыс барысында пайда болған қиындықтарды уақытында шешуге болады;
 - Кейбір амалдарды оқушы өз бетінше орындайды, компьютерде жұмыс істеуді үйренеді;
 - Сыныптағы оқушылардың барлығынан жауап алуға болады және алған білімдерін практикамен ұштастырады;
 - Білімі төмен оқушылардың өз бетімен жұмыс істеуіне мүмкіндік береді.
- АКТ-ны сабақта пайдаланудың оқушы үшін тиімділігі:
- Оқушының еркін ойлауына мүмкіндік береді;
 - Ақыл-ойын дамытады;
 - Шығармашылық белсенділігін арттырады;
 - Ұжымдық іс-әрекетке тәрбиелейді;
 - Тіл байлығын жетілдіреді;
 - Жан-жақты ізденушілігін арттырады.

Қазіргі заман талабы оқушылардың бастауыш сыныптан бастап, ақпаратты коммуникативті технологиясын пайдаланудың тиімділігін таныстыру керек. Ол үшін ұстаз компьютерлік технологияларды жетік меңгеруі керек.

АКТ-ны қолдану 1-4 сыныптарда аса өзекті болып саналады. Бастауыш сынып оқушыларында негізгі ойлау әрекеті-көрнекілік-образды. Сондықтан, оларды оқытуда көптеген сапалы иллюстрацияларды қолдануда АКТ-ның үлесі зор. Тақырып мазмұнын игеруде тек көру емес, сонымен бірге есту, іс-әрекет орындау, эмоция мен қиял да қосылады.

Бастауыш сыныптарды оқытуда ақпараттық технологияларды қолданудың мүмкіндіктері өте мол. Мәселен, 3-4 сыныптарда әдебиеттік оқу пәні бойынша оқушыларға әуелі слайд көрсету арқылы өлең авторының өмір жолымен таныстырып, осы өлеңнің шығу тарихына ерекше тоқталып, мазмұнын меңгертіп, тапсырмаларды орындатамын. Әрі қарай оқушы автордың өмірбаяны туралы мәліметтерді интернеттен іздеп, тауып жинақтап өз білімдерін толықтырады. Үй тапсырмасы ретінде шығармашылыққа қабілетті балаларға, сол әңгіме немесе шығармаға байланысты презентация жасап әкеліп, келесі сабақта интерактивті тақта арқылы сыныпта көрсетуге тапсырмалар беріп отырамын. Міне, осындай ақпарат құралдарының көмегімен сабаққа белсенділігі төмен оқушылардың да қызығушылығын арттыруға болады.

Өз сабақтарымда АКТ пайдалау арқылы оқушылардың жаңа ойларын, әсерлі идеяларын тартымды етіп көрсететіндігін аңғардым. Жаңа материалдарды бірігіп талдауда да маңызы зор

болды. Әр мұғалім сабақ өткізген кезде оқушыға сапалы білім беру үшін жаңа технологияларды пайдалана отырып, сонымен қатар компьютерді, интерактивті тақтаны қолдану арқылы білім берсе, оқушылардың қызығушылығы арта түсері анық.

Ақпараттық технологияларды педагогикалық тұрғыдан дұрыс пайдалана білу оқушының сабаққа деген қызығушылығы артып, сабаққа деген ынтасы оянады, өз бетімен жұмыс істеуге, проблемалық сұрақтарға жауап беруге, өмірмен байланыстыруға еркін де кең мүмкіндік береді.

Компьютерлік технологиялар-біздің келешегіміз. Ол баланың интеллектуалдық дамуына, ойлау процестерін арттыруға, ақпараттармен жұмыс істеу мүмкіншіліктеріне зор ықпал етеді. Бірақ, тек компьютерге жүгінуге, оны білім алудың жалғыз арнасына айналдыруға болмайды. Айналадағы қоршаған ортаны тануда кітап оқу, бақылау және ең маңыздысы жанды қарым-қатынас екенін ұмытпағанымыз жөн.

АКТ сабақтың негізгі элементі емес, қосымша-көмекші элементі түрінде болуы тиіс. Төменгі сынып оқушыларының психологиялық ерекшеліктерін ескере отырып, АКТ-ны қолдану жұмысын нақты сабақтың қай бөлімінде, қалай қолданылатыны ойластырылған және уақыт мөлшері ескерілген болуы тиіс. АКТ-ны қолдану арқылы өткізілетін сабақтарда баланың денсаулығын сақтауға аса назар аудару қажет. Сабақ жоспарына сергіту сәтін, динамикалық үзіліс, көзге арналған жаттығулар, денсаулық сақтау технологияларын міндетті түрде пайдаланудың тиімділігі әсіресе Жаңартылған білім беру бағдарламасының негізінде сауат ашу пәнінде аудио тыңдалым, математика, дүниетану мен жаңадан енген жаратылыстану пәндері үшін қалыптастырушы бағалау тапсырмалары мен тест жұмыстарын орындау барысында оқушылар уақытын үнемдеуге өте тиімді.

Қорыта келе, бастауыш сыныптарда жас ерекшелігіне сай АКТ-ны қолдануда оқу материалдарының сапасы артады, оқушылар өз бетінше ізденуге, еркін ойлануына және оқушылардың әдетінше ғаламтордағы әдемі көріністерге қызыға бермей шынайы өмірді әдемілеп бейнелеуге болатынына көз жеткізеді және күнделікті өмірге жақын екендігін түсінеді.

ИНФОРМАТИКАДАН ОҚЫТУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕРІ ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ШЕШУ ЖОЛДАРЫН БАҒАЛАУ

А. Курманбаева,

Э. Бакирбаева,

Қарашоқы орта мектебінің
информатика пәні мұғалімдері
Жетісу облысы, Кербұлақ ауданы

«Баланың ынтасын арттыру үшін оқылатын нәрседе бір жаңалық болу керек».

Ж. Аймауытов

Қазіргі кезде шапшаң жүріп жатқан жаһандану үрдісі әлемдік бәсекелестікті күшейте түсуде. Бүгінгі білім мазмұны педагог пен білім алушы арасындағы байланысты субъективті деңгейде көтерудегі демократиялық бастамалардың барлығы педагогтер арқылы жүзеге асырылады. Бүгінгі педагогке тек пән педагогі ретінде қабылдау олқылық көрсетеді. Педагог қоғам айнасы. Ол заман талабына сай білім беруде жаңалыққа жаны құмар, шығармашылықпен жұмыс істеп, оқу мен тәрбие ісіне еніп, оқытудың жаңа технологиясын шебер меңгерген жан болғанда ғана білігі мен білімі жоғары жетекші тұлға ретінде ұлағатты саналады.

Біздің қоғамымыз дамудың жаңа кезеңіне көшті. Білім беру саласындағы өзгерістерді дұрыс қабылдап, оқытудың озық технологияларын меңгермейінше сауатты, бүгінгі заман талабына сай ұстаз болуы мүмкін емес. Кез-келген сынып оқушылары информатика сабақтарына қуана барады, және бұл компьютердің өзі пәнді оқуға ынталандыратындығына байланысты.

Заман талабы педагогтен де, білім алушыдан да жаңаша көзқарасты, терең ойлауды талап етеді. Сондықтан өмір көшінен қалмай жас ұрпақты көкірегі ояу, ізденімпаз, шығармашылықпен жұмыс істей алатын дәрежеге жеткізуіміз керек. Сабақты тартымды, қызықты етіп өткізу – педагогтің шеберлігі, білімділігі, таланты. Егер педагог сабақта бір тақырыпты оқытуда білім алушыларды ойландыруға, ізденуге, тәжірибе жасап, істеген жұмысын қорытындылай білуге, сөйлеу мәдениетін дамытуға, ғылыми тілде сөйлей білуге назар аударса, келесі бір сабақтың тұрмыс, салт-сана көрінісіне, қазіргі жеткіншек жете білмейтін ұғым түсінігін бүгінгі өмір салтына жинастыра көңіл аударса, сол арқылы танымдық мақсат қояды. Сөйте отырып, ұлттық дәстүрді қадірлей білуге, адамгершілікке, ізгілікке, ұлттық тәлім-тәрбие беруге назар аударылады. Сабақ үрдісінде білім алушылар өзіне-өзі баға беруге, әлсіз жақтарын сын көзбен қарауға, өзінің жетістігін жете білуге, өз бетімен іздене білуге дағдылары қалыптасады. Білім алушылар арасында ынтымақтастық, сенім ахуалы қалыптасып, өзара сыйластық орнайды.

Әрбір технология өзіндік жаңа әдіс-тәсілдерімен ерекшеленеді. Қызықты сабақтар педагогтің ашқан жаңалығы, әдістемелік ізденісі, қолданған әдіс-тәсілдері арқылы, шәкірт жүрегінен орын алады. Мұғалім, қызықты, сапалы сабақты өткізу үшін көп ізденеді. Сабақ үстінде көп сөйлемей, яғни білім алушыларды сөйлетуді қадағалап, бағыт беріп отырады. Жаңа технологияларды қолдануда әрбір педагог, өзінің біліктілігін, шеберлігін көрсете білсе, онда кәсіптік шеберлігі артады. Сондықтан заман талабына сай жаңа оқу үрдістерін тиімді пайдаланудың маңызы зор деп білемін.

Қазіргі заман талабының өзі білім алушыны 1-орынға қою, яғни педагог сабаққа бағыт беруші болып, білім алушы алдын-ала берілген тапсырмалар арқылы сабақ түсіндіріп, өздік, өзіндік талдау жасап, бірін-бірі бағалап, өз ойларын толық жеткізіп, білім беруші рөлін алады. Осы заманғы білім беру ісінің өзекті мәселесіне білім алушыларға түсетін ауыртпалықты жою, олардың бойында оқуға деген қызығушылықты, белсенділік пен өз бетінше жұмыс істеу қабілеттерін арттыру жатады.

-Білім алушыға сапалы білім беру үшін алдымен білім алушының пәнге деген қызығушылығын арттыру және педагогтің шеберлігін шыңдау қажет.

Жалпы сабақта негізгі мәселелер келесідей болады:

1. **Мазмұн** (Не нәрсеге үйрену/үйрету керек?).
2. **Әдістеме** (Қалай үйрену/үйрету керек?).
3. **Нәтиже** (Не үшін үйрену/үйрету керек? Үйренудің/үйретудің нәтижесі қандай болуы керек?).

Оқу/оқытудың кейбір тәсілдерін қолданғанда мәліметтің 24 сағат ішінде есте сақталуы
(А. Маслоудың идеялары бойынша Н.Сандерстің кестесі)

Тәсілдер	Есте сақтау мөлшері
Лекция	5%
Оқу (мәтін, кітапты оқу)	10%
Аудио және видео құралдарды қолдану	15%
Көрсету(жобалар, кестелер)	30%
Пікір талас	50%
Практикалық іс-әрекеттер	75%
Үйренген білімді дереу қолдану, басқаларды үйрету	90%

Практикалық тапсырмаларды қолдану мақсаты – білім алушыларға теориялық мәліметтерді өздерінің белсенді әрекеттерімен «тануға», «дәлелдеуге», өз қолымен «жасауға» жұмылдыру.

Практикалық тапсырмаларды дайындау барысында педагог арнайы оқу материалдарын дайындауы қажет. Сол материалдар бойынша (идея, проблема, тұжырым, ереже, анықтама, рет пен тәртіп, схема, кесте, жоспар, параметрлер, ақпарат, статистикалық мәліметтер, көрсеткіштер, т.б.) білім алушылар өздерінің теориялық білімдерін қолданып, нақты әрекеттерді атқара отырып, практикалық дағдыларын дамытады, өзіндік тұжырым жасайды. Оқу материалдарында қолданылатын тапсырмалар, нақты әрі ықшам болғаны дұрыс.

1. **Wordwall-да құрылған ойын түрлері.** Сабақты меңгерту кезінде бір сарынды өткізбей әртүрлі тәсілдерді түрлендіріп өткізу тиімді. Соның ішінде Wordwall тәсілі үй тапсырмасын сұрағанда, сабақты бекіту кезінде білім алушыларға білімдерін бекітуге өте ыңғайлы әрі қызықты.

2. **«Бөліктерден программа құрастыр»**

Білім алушыларға бөлінген үлестірмеде жазылған программа фрагменттерінен жылдам программаның бөліктерін жинап, құрастыру ұсынылады.

3. **Практикалық тапсырма**

Питон тілінде құрылған программаның командалар орнын ауысқан, осы командаларды дұрыс орналастыру және нәтижесін көрсету.

4. Оқушыларға программалауды үйренуде тиімді тәсілінің бірі ол программа қателерін тауып үйрену.

Бұрынғы білім тек тыңдаушы, орындаушы болса қазіргі білім алушы – өздігінен білім іздейтін жеке тұлға, дүниетаным қабілеті жоғары, дарынды, өнерпаз, іздемпаз, талапты, өз алдына мақсат қоя білетін тұлға екендігін байқауға болады.

ИНФОРМАТИКА ПӘНІ МҰҒАЛІМІНІҢ ТӘЖІРИБЕСІНДЕГІ ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР: ДАМУ БОЛАШАҒЫ ЖӘНЕ ҚОЛДАНУ ТИІМДІЛІГІН ТАЛДАУ

Оспанбаева Бағлан Омиргалиевна,

информатика пәні мұғалімі,

«М.Горький атындағы орта мектеп» КММ

Бөлек ауылы, Еңбекшіқазақ ауданы, Алматы облысы

*«Сабақ беру – үйренішті жәй ғана шеберлік емес, ол жаңадан
жаңаны табатын өнер»*

Ж. Аймауытов

Білім беру саласындағы оқытудың озық технологияларын меңгермейінше сауатты, жан-жақты маман болу мүмкін емес. Жаңа технологияны меңгеру ұстаздың интеллектуалдық, кәсіптік адамгершілік, өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі.

Қазіргі білім беру жүйесінің ерекшелігі – тек біліммен қаруланып қана қоймай, өздігінен білім алуды дамыта отырып, үздіксіз өз бетінше өрлеуіне қажеттілік тудыру. Мұғалімнің мақсаты білім мазмұнын игеруге және оны өзінің жеке білімдік капиталына енгізуге арналған ақпараттық ортадағы берілген мүмкіндіктерді қолдану болып саналады. Қазір білім беру саласында түрлі технологиялар енгізілуде, бірақ олардың ішінде қажеттілігін таңдап, сабақтың әр кезеңінде тиімді қолдану – басты талап.

Мәселе – технологияларды кеңінен пайдалану емес, мәселе – тұлғаны нәтижеге бағыттай білім беруде. Сондықтан информатика сабақтарында көрнекілік әдісі мен техникалық құралдарды қолдана білу мұғалім алдында тұрған бірден бір міндет. Сабақта жаңа технологияларды, техникалық құралдарды жан-жақты қолдану, сабаққа керекті материалды ақпараттық кеңістіктен іздеу, мұғалімнің жұмысын жеңілдетіп, оның уақытын үнемдейді, жаңа ақпарат түрі көбейіп, оқушылардың қызығушылығын оятуға мүмкіндік береді.

Оқытудың ақпараттық-коммуникациялық интерактивтік технологиялары – жеке тұлғаның ақпараттық-коммуникативтік құзырлығын қалыптастыру негізі. Қазіргі заман талабына сай адамдардың мәлімет алмасуына, қарым-қатынасына ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың кеңінен қолданысқа еніп, жылдам дамып келе жатқан кезеңінде ақпараттық қоғамды қалыптастыру қажетті шартқа айналып отыр. Ақпараттық қоғамның негізгі талабы – оқушыларға ақпараттық білім негіздерін беру, логикалық ойлау, құрылымдық ойлау қабілеттерін дамыту, ақпараттық технологияны пайдалану дағдыларын қалыптастыру және оқушы әлеуметінің

ақпараттық сауатты болып өсуі мен ғасыр ағымына бейімделе білуге тәрбиелеу, яғни ақпараттық қоғамға бейімдеу.

Білім саласына еніп отырған жаңа технологиялардың ерекшелігі – өсіп келе жатқан жеке тұлғаны жан-жақты дамыту. Инновациялық білімді дамыту, жаңа идеялар мен жаңалықтарды өмірге әкелу. Бұрынғы оқушы тек қана тыңдаушы, орындаушы болып келсе, ал қазіргі заманның оқушысы өздігінен білім іздейтін жеке тұлға екендігіне үлкен мән береміз. Өйткені, оқытудың әртүрлі технологиялары зерттеліп, жаңашыл педагогтердің іс-тәжірибесі сараптамадан өтіп, мектеп өміріне енуде.

Орта білім беру жүйесінде әлемдік жоғары деңгейге қол жеткізген анағұрлым танымал білім беру әдістемелері арасында өздігінен білім алуға негізделген тәсіл кең тараған. Бұл теория оқушылардың ойлауын дамыту, олардың бұрынғы алған білімдері мен жаңа немесе сыныптағы түрлі дерек көздерінен, мұғалімнен, оқулықтан және достарынан алған білімдерімен өзара әрекеттесуі жағдайында жүзеге асады деген тұжырымға негізделеді. Осыған орай, оқу-тәрбие процесін ұйымдастыруда оқытудың жаңа технологияларын жетік меңгеру арқылы жетістіктерге жетуге болады.

Оқыту барысында жаңа технологиялық әдістерді пайдалану шәкірттердің ойлана білу қабілеттерін дамытады, олардың білім сапасын жақсартады, ой өрісін кеңейтеді, есте сақтау қабілеттерін өсіреді. Оқыту мен дамыту әдістерінің екеуі де жеке тұлғаның қалыптасуына үлкен ықпал ететін маңызды айғақтар болып саналады.

Информатика сабағында ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы оқушылардың ақпараттық құзыреттілігін қалыптастыру, қазіргі заман талабына сай ақпараттық технологияларды, электрондық оқулықтарды және интернет ресурстарды пайдалану оқушының білім беру үрдісінде шығармашылық қабілетін дамытуға мүмкіндік береді. Оқушылардың ақпараттық құзырлылығы мен ақпараттық мәдениетін қалыптастыру қазіргі таңда үздіксіз педагогикалық білім беру жүйесіндегі ең көкейтесті мәселелердің біріне айналып отыр. Сабақта ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдаланудың тиімділігі:

- оқушының өз бетімен жұмысы;
- аз уақытта көп білім алып, уақытты үнемдеу;
- білім-білік дағдыларын тест тапсырмалары арқылы тексеру;
- шығармашылық есептер шығару;
- қашықтықтан білім алу мүмкіндігінің туындауы;
- қажетті ақпаратты жедел түрде алу мүмкіндігі;
- экономикалық тиімділігі;
- іс-әрекет, қимылды қажет ететін пәндер мен тапсырмаларды оқып үйрену;
- қарапайым көзбен көріп, қолмен ұстап сезіну немесе құлақпен есту мүмкіндіктері болмайтын табиғаттың таңғажайып процестері мен әртүрлі тәжірибе нәтижелерін көріп, сезіну мүмкіндігі;
- оқушының ой-өрісін, дүниетанымын кеңейтуге де ықпалы зор.

Информатика пәні сабағында теориямен бірге практика қатар жүреді. Біз әрбір сабақта АКТ-ны тұрақты түрде қолданамыз. Мен **«Информатика пәні мұғалімінің тәжірибесіндегі цифрлық технологиялар: даму болашағы және қолдану тиімділігін талдау» тақырыбының шеңберінде** – уақытты тиімді пайдалану, оқушылардың қызығушылығын арттыру үшін, қандай платформа, сайттарды қолдануға болады деген сауалға жауап іздеп көрдім. Қазір сабақты тиімді өткізуге ықпалы ететін ресурс көздері жеткілікті. Солардың ішіндегі қолдануға ыңғайлы, әрі қолжетімді, жеңіл бағдарламалармен бөліскім келеді.

Сіздер бұл программаларды пайдаланып та жүрсіздер. Өзімнің іс тәжірибемде сабақтарды өту барысында оқытудың топтастыру стратегиясын, Блум таксономиясын, қызығушылықты ояту, болжау әдісі, жұппен жұмыс жасау, топтық жұмыс, сұрақ-жауап, әңгіме, пікірталас, ой қозғау сияқты әдіс тәсілдерін жиі пайдалануға тырысамын. Бұл әдіс-тәсілдердің барлығы оқушыларға берілген тапсырманы меңгеруіне ықпал жасайды. Нәтижесінде оқушылар топта жұмыс жасауды, топтық ережемен келісіп, бір-бірінің пікірін тыңдауды, көшбасшылық жасауды үйренеді.

Информатика пәні сабағында кәдімгі тақтаның орнына, «Padlet» тақтасын қолдануға болады. Өзіме ыңғайлы болу үшін сабақтың әрбір кезеңдерінде қолданатын, әртүрлі платформаларда жасалған ресурстарды бір «Padlet» тақтасына жинақтадым.

Мысалы: «qr code monkey» арқылы топқа бөлу», үй тапсырмасын тексеру, сабақты бекіту мақсатында <https://learningapps.org/> «Миллион кімге бұйырады?», «Кім жылдам?» интерактивті ойын жаттығулары, <https://wordwall.net/ru/myactivities> «Датчиктер», «Python программалау тілінің функциялары мен деректер типтері», «3D редакторы» интерактивті ойын жаттығулары, <https://ru.padlet.com/dashboard>, <https://docs.google.com/forms> арқылы «Кері байланыс», сабақты бекіту мақсатында <https://www.zipgrade.com> арқылы «Тест» жұмысын ұйымдастыруға арналған тапсырмалар құрастырдым. Өзімнің сабақта қолданған әдіс-тәсілдеріммен бөлісіп отырмын.

Интерактивті ойын-жаттығуларын, интернет ресурстарын тиімді қолдану арқылы оқушылардың қызығушылығын, есте сақтау қабілетін, оқуға деген құштарлығын дамытуға болады. Ойын түрлері арқылы баланың қиялын дамытады, зейінін ашады, терең білім береді; оқушылардың сөйлеу дағдысын қалыптастырады, осы сатыға жеткізуші дәнекер-ойдың модулі деп түйіндеуге болады. Бұл әдіс оқушыны ізденімпаздыққа, өз бетімен білімін жетілдіруге баулып, шығармашылық қабілетін дамытады. Сабақ беруде пәндерді оқыту технологиясын жан-жақты қолдану – ұстаз білігі мен шеберлігі.

Яғни, тәуелсіз елдің талапты ұрпағын тәрбиелеудегі жауапкершілік. Ұстаздың міндеті – жеке тұлғаның өзіне, қоғамға қажетті қабілеттерін қалыптастыру, дамыту және өз бетімен білім алуына, өзін-өзі дамытуға қолайлы жағдай жасау. Сондай-ақ, ақпараттық-коммуникативтік технологияларды оқу үрдісінде қолданудың нәтижесінде оқушылар жинақталған тәжірибиесін сыртқа шығарып, оны өмірінде пайдалана алады.

Қорыта айтқанда, ақпараттық-коммуникативтік технология – оқу материалын терең түсінуге, оқу мотивациясының артуына, алған білімнің ұзақ уақыт есте сақталуына, білім беруге жұмсалатын уақыттың азаюына ықпал етеді. Жалпы заман талабына сай білім беру қашанда өзекті мәселе. Осыған байланысты әр педагог сапалы білім мен саналы тәрбие берудің тиімді жолдарын іздестіру қажет, себебі ХХІ – ғасыр – білім беру жүйесін ақпараттандыру ғасыры.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Б.А. Тұрғынбаева Дамыта оқыту технологиялары. – Алматы: Атамұра, 2015.
2. «Ақпараттық технология және қашықтықтан оқыту». С.Т. Мұхамбетжанова
3. «ҚР Білім туралы» Заңы.
4. Мұғалімге арналған нұсқаулық ІІІ деңгей, 2014 жыл
5. Интернет ресурстары:
<http://el.kz/>
<http://e.edu.kz>

ТӘРБИЕ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТЕНУ ВОСПИТАНИЕ И СОЦИАЛИЗАЦИЯ

КӨРКЕМ ШЫҒАРМА ҚҰРАЛДАРЫ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНА ПАТРИОТТЫҚ ТӘРБИЕ БЕРУДІҢ НЕГІЗІ РЕТІНДЕ

Онгарова Бигайша Маратовна,
«Елтай атындағы орта мектебі Сарыбұлақ
бастауыш мектебімен» КММ-нің
бастауыш сынып мұғалімі

***Аннотация:** Мақалада қазіргі бастауыш мектепте оқушыларға патриоттық тәрбие беруде көркем шығарманың алатын орны туралы баяндалған. Патриоттық тәрбие берудегі өзекті мәселелер яғни, патриоттық сезім тұлғаның тектілігімен туындап, тәрбие арқылы жетіліп, патриоттық сана түрінде қалыптасуы жолдары қарастырылған. Көркем шығармаларды оқытуда мұғалім негізге алатын басты әдіс-тәсілдер ұсынылған және баланың бойында отансүйгіштікке қалыптастырудың тиімді жолдары баяндалған.*

Патриотизм – Отанға, туған жерге, өзінің мәдени ортасына деген сүйіспеншілік. Бар болмысыңды ел мүддесіне арнап, бойыңдағы қабілет пен күш-қуатты, білім мен білікті, ақыл-парасатты ел игілігіне жұмсау патриотизмның басты ерекшелігі ретінде сипатталады. Бұл қасиет қоғамдық ой-сана қозғалысының ерекше бір бөлігі іспеттес болғандықтан, ол қоғамдық ортаның даму үрдісіне сай әртүрлі мазмұнда көрініс береді.

Балаларға патриоттық тәрбие беру мәселесі қоғам назарынан тыс қалған емес. Патриотизм әлеуметтік құбылыс ретінде кез келген ұлттардың, халықтардың және мемлекеттіліктің өмір сүруінің және дамуының негізі болып табылады. Патриотизмнің маңызды құрамдас бөлігі ретінде бағаланбауы, азаматтардың қоғамдық санасының нашарлауы қоғам мен мемлекеттің әлеуметтік-экономикалық, рухани және мәдени дамуының негіздерінің әлсіреуіне әкеледі. Бұл еліміздің азаматтарын тәрбиелеудің жалпы жүйесіндегі патриоттық тәрбиенің басымдығын анықтайды.

Жалпы білім беретін оқу орындары нағыз патриотты тәрбиелеуде жас ұрпақтың қабілеттері мен дарындарын ашуға, оларды жоғары технологиялық бәсекелестік әлемде өмір сүруге дайындауға шақырылады. Патриотизм қазіргі заманғы бастауыш сыныптардың іргелі әлеуметтік-педагогикалық тұжырымдамаларының бірі болып табылады.

Өз ұлтына деген патриоттық сезімді қазақ ағартушылары: Ш.Уәлиханов, Ы.Алтынсарин, А.Құнанбаев, Алаш Орда қайраткерлері: М.Дулатов, М.Жұмабаев, А.Байтұрсынов және тағы басқалардың нақтылы іс-әрекеттері мен шығармаларынан да байқауға болады. Қазақ тарихын тұңғыш зерттеуші ғалым Шоқан Уәлиханов отансүйгіштік сезімінің қалыптасуы туралы: «Менің патриоттық сезімім ірбітсандығындай (бір сандықтың ішінде бір сандық, оның ішінде тағы бір сандық) мен ең алдымен өз отбасымды, туған туыстарымды қадірлеймін, одан соң ауыл-аймақ, ел-жұртмды, руластарымды, одан соң халқымды, одан соң Сібір орыстарын, Ресей жұртын қадірлеймін», – деген екен.

Ыбырай Алтынсарин алғаш халық мұрасына, салт-дәстүріне, ұлттық ерлік және жауынгершілік тәрбиесіне мән бере отырып, өзінің Қазақ хрестоматиясы атты оқулығында Қобыланды батыр жырынан Қобыланды және Тайбурыл деген атпен үзінді енгізген. Осыдан келіп қазақ халқы тек батырларын ғана құрметтеп қоймаған, сонымен қатар батырлардың серігі, астына мінген аттарының қасиеттерін жақсы суреттегенін білеміз.

Қазақтың классик ақыны Абай тікелей жауынгерлік және ерлік тәрбиесіне арнап еңбек жазбағанымен де, өзінің поэмаларында, қара сөздерінде отан сүйгіштікті қалыптастыратын ұлттық сана, намыс, парыз секілді қасиеттерді жан-жақты қамтыды. Абайдың біраз сөзі қазақтың түбі қайдан шыққаны туралы пайымдаулары халқымыздың тарихын ғылыми негізге келтірген алғашқы қадамдардың бірі. Абай шығармалары туған елінің, жерінің тарихын зерттеп, оны жете түсінуді уағыздайды [1].

Елбасы Н.Ә.Назарбаев өзінің «Тарих толқынында» атты еңбегінде: «Егер біз мемлекет болғымыз келсе, өзіміздің мемлекеттілігімізді ұзақ уақытқа меңзеп құрғымыз келсе, онда халық руханиятының бастауларын түсінгеніміз жөн. Оған барар жол халық даналығының негізінде жатыр», деген еді. Ал «Қазақстан жолы – 2050: бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» атты Қазақстан халқына Жолдауында ежелгі ата-бабаларымыз – түркілердің Мәңгілік Ел идеясын Қазақ елінің ұлттық идеясы деп жариялаған болатын және «оқыту үдерісінің тәрбиелік құрамдасын күшейту қажеттілігін» ерекше ескерткен және олардың ең бастыларының қатарында «патриотизм, мораль мен парасаттылық нормалары, ұлтаралық келісім мен толеранттылық, тәннің де, жанның да дамуы, заңға мойынұсынушылық» аталып өткен, сонымен қатар, «бұл құндылықтар меншіктің қандай түріне жататынына қарамастан барлық оқу орындарында да сіңірілуге тиіс» деп ерекше атап өткен еді [2]. Ендеше, патриотизм идеясы жастарға білім мен тәрбие берудің барлық бағдарламаларынан көрініс табуы керек, жалпы көпшіліктің де одан хабардар болғаны жөн.

Патриоттық сезімді қалыптастыру көбіне оқушылардың эмоционалдық аясының дамуына байланысты. Бастауыш сыныптарда көркем шығармаларды оқу – бастауыш сынып оқушыларына патриоттық тәрбие берудің ең маңызды көзі. Көркем әдебиет баланың жеке басының эмоционалдық саласын және бейнелі ойлауын дамытуға ғана емес, сонымен қатар балалардың ой-өрісін кеңейтуге, олардың дүниетанымының негіздерін қалыптастыруға және рухани-адамгершілік идеяларын қалыптастыруға үлкен мүмкіндіктермен байланысты және ол патриоттық тәрбиенің негізі.

Егер осы жаста бала білімнің қуанышын сезінбесе, жақындарын сүйге, табиғатты қорғауға үйренбесе, өз ісімен мақтануға үйренбесе. Отан, оның тарихы, жетістіктері өз елін одан да әдемі, бай, күшті, бақытты ету ниетіне ие болмайды, бұл болашақта әлдеқайда қиын болады және жоғары психикалық және физикалық шығындарды талап етеді [3].

«Ана тілі» пәнінің тәрбиелік мүмкіндіктері зор. Осы тәрбиелік әлеуетті жүзеге асыру үшін мұғалім сабақта оқыту әдістері мен тәрбие әдістерін шебер ұштастыруы қажет. Өкінішке орай, қазіргі мұғалім әдеби оқу сабақтарының тәрбиелік мүмкіндіктерін толық пайдаланбай, пәндік оқу нәтижелеріне жетуге көп көңіл бөледі.

Бастауыш сынып оқушының тұлғасын тәрбиелеудің жалпы стратегиясы көркем шығарманың жанрлық ерекшеліктерімен анықталады. Балаға шығарманың сюжеттік желісінің дамуының оқиғаға байланысты өзара байланысын ғана емес, сонымен бірге автордың оған енген терең, өмірлік, тұлғалық мәнін түсінуге және түсінуге көмектесу керек. Сабақта оқылатын әдеби шығарманы талдау барысында мұғалім оқушыларды мәтіннің мазмұнына қызықтыруға тырысып, әдеби кейіпкерлердің образдарын, олардың өй-сезімдерімен сусындаған тәжірибелер автордың позициясын, оның суреттелген оқиғаларға, әр кейіпкердің өмірі мен тұлғасына деген жеке қатынасын міндетті түрде танып, содан кейін оқушыларды бейнеленген фактілерді, оқиғалар мен құбылыстарды түсінуге жетелеу қажет.

Көркем шығарманы талдау барысында кейіпкерлердің эмоциялық бастан кешкендеріне ерекше назар аударып, олардың негізінде жатқан адамгершілік қасиеттерін оқушыларға түсіндіруге тырысу керек. Бастауыш сыныпта оқылатын кез келген көркем шығарманы талдасак:

- Сіз оқиға кейіпкерімен дос болуды қалар ма едіңіз?
- Сізге кейіпкердің бойындағы қандай қасиеттері ұнады немесе керісінше ұнамайды?
- Кейіпкердің дәл осындай шешімді, мұндай мінез-құлықты таңдауына не ықпал етті немесе не итермеледі?
- Мінезінің қандай қасиеттерін байқадыңыз?
- Қалай ойлайсындар, кейіпкер өзін дұрыс ұстады ма?
- Ол неге басқаша шешім қабылдамады, неге бұлай істеді?
- Кейіпкерге қандай кеңес берер едіңіз?
- Шығармадағы кейіпкердің орнында сіз кейіпкер болсаңыз не істер едіңіз?
- Шығармада болып жатқан оқиғада кім ретінде қатысқыңыз келеді?
- Егер шығарма кейіпкері сізбен бірге оқыған болса, сіздің сыныбыңыздың өмірінде не өзгереді деп ойлайсыз?

Көркем мәтінді талдау барысында мұғалім қолданатын ұқсас сұрақтар бастауыш сынып оқушысының аналитикалық және эмоционалдық белсенділігін арттырады және тәрбиелік ықпалы бар, өйткені олар кейіпкерлердің мінез-құлқын бағалауға және түсінуге көмектеседі, кейіпкердің мінез-құлқын бағалайды. Әдеби шығарманы талдау кезінде мұғалім балаға автор сипаттаған

жағдайға араласуға көмектесіп, оның тәжірибесін шығарманың адамгершілік атмосферасының негізгі ағымына бағыттауы керек.

Ендеше, жас жеткіншектерді отансүйгіштікке тәрбиелеуде көркем әдебиеттің рөлі орасан зор. Көркем әдебиеттің адамның шығармашылық қабілеттері мен адамгершілік қасиеттері әсері мол. Әдеби шығарманың әсер етуінің тиімділігі мұғалімнің оқылғанды терең және эмоционалды түсіну үшін қолданатын нақты әдістері мен тәсілдеріне байланысты.

Әдебиет сабақтарында оқушыларды патриоттыққа тәрбиелеу міндеттерін шешудің басты шарты – оқушының көркем шығармаларды толық оқып, терең талдауды жеке тұлғалық мәні бар ұйымдастыру. Бастауыш сыныптарда оқушылардың көркем мәтіннің бейнелі сипаты туралы түсініктер қаланады, шығарманы тұтас талдауға негіз жасалады, суретті көру қабілеті қалыптасады, автор салған, оның ойын түсіну, сезімімен бөлісу т.б. қалыптасады. Шығарма кейіпкерлерін тамашалай отырып, оқушылар кейіпкердің мінезі мен оның халық ауыз әдебиеті мен әдебиеттегі жасалу жолдары туралы алғашқы түсініктер алады.

Көркем шығарманы біртұтас және эпизодтарды бөліп көрсету, адам мінезінің әрекетте қалай көрінетінін көре білу, оған баға беру – жетекші оқу дағдысы және көркем шығарманы өмірмен байланыстырудың басты шарты. Жұмыс кезінде бала өмірдің маңызды мәселелері туралы: шындық пен өтірік, махаббат пен жек көру, жамандық пен жақсылықтың бастауы, адамның мүмкіндіктері және оның әлемдегі орны туралы ойлауы керек.

Қорыта айтқанда, бастауыш мектеп жасы отансүйгіштікке тәрбиелеуге ең қолайлы кезең, өйткені бұл жаста балалар қоғам өмірі, адамдар арасындағы қарым-қатынас, мінез-құлықтың әртүрлі тәсілдері туралы білімді белсенді түрде алып, жинақтайды. Сондықтан да қазіргі кезде патриотизм сынды адамгершілік сезім бастауыш, жалпы білім берудің тұлғалық нәтижелерінің бірі болып табылады.

Әдебиеттер тізімі

1. «Қазақстан Республикасының азаматтарына патриоттық тәрбие берудің 2006-2008 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы туралы». Қ.Р. Президентінің Жарлығы Астана, Ақорда, 2006 ж. қазанның 10-ы. №200
2. Қалмырзаев Ә. Қазақстандық патриотизм қалай қалыптасады // Егемен Қазақстан. – 10 қаңтар. — 1998. — 25-б.
3. Тухфатуллина Е.А. Художественная литература как средство патриотического воспитания младших школьников/ Е.Ф. Тухфатуллина–Режим доступа –URL:<https://kopilkaurokov.ru/> (Дата обращения 14.01.2017)

*Адамға ең бірінші білім емес, тәрбие берілуі керек,
тәрбиесіз берілген білім – адамзаттың қас жауы,
ол келешекте оның барлық өміріне апат әкеледі.*

әл-Фараби

ПЕДАГОГ ШЕБЕРХАНАСЫ МАСТЕРСКАЯ ПЕДАГОГА

ОНДЫҚ БӨЛШЕКТЕРДІҢ ЖАЗЫЛУЫ МЕН ОҚЫЛУЫ

Ерембаева Мөлдір Арқабайқызы,

математика пән мұғалімі,

№ 13 орта мектеп (арнаулы сыныптарымен)

Жетісу облысы, Талдықорған қаласы

«Ұлағатты ұрпақ тәрбиелеу – аса жауапты әрі күрделі міндет».

Қасым-Жомарт Тоқаев

Заманға сай отбасында бала тәрбиелеу аса үлкен жауапкершілік пен білімді талап етеді. Адам үшін отбасынан киелі ештеңе жоқ. Өмірге келген нәрестеге ана махаббаты мен кіршіксіз таза көңілі ауадай қажет. Мемлекет болашағының кепілі жастарға білім мен тәрбие беру мәселесінен өткір мәселе жоқ екені белгілі. Қазіргі кезеңде жас ұрпаққа саналы тәрбие мен сапалы білім беру – мұғалім құзыретіндегі игі іс екені барша ұстаздарға белгілі. Сондықтан да әр сабақты түрлі тәсілдермен, оқушыны қызықтыра алатындай әдістерді қолдану арқылы ұйымдастыру әрбір мұғалімнің міндеті. Сол себепті оқыту технологияларының жаңашыл әдіс-тәсілдерін қолданып, оқушының сын тұрғысынан ойлау қабілетін дамытып, дұрыс кері байланыс беруге жетелеудеміз. Бұл жолда мұғалім де үнемі ізденіп, жаңашыл болуға және әрдайым өз білімін жетілдіріп, жаңа әдіс-тәсілдерді меңгеруі міндетті.

Өзім қызмет атқаратын №13 орта мектебінде әріптестерім күнделікті жұмысының бөлігі ретінде коучинг пен педагогикалық оқуларды жүргізуді, оқушылар тарапынан кері байланыс ала отырып, оқушы үнін ескере отырып сабақ жоспарларын құру арқылы Lesson Study зерттеу сабақтарын өткізуде. Мен осындай сабақтың бірін математика пәнінен 5 «Б» сыныбында өткіздім. Бұл менің бала күтіміне байланысты демалыстан шыққан бірінші жылда өткізген алғашқы зерттеу сабағым. Сабағыма тоқтала кететін болсам, сыни тұрғысынан ойлау технологияларының элементтерін пайдаландым. Алғашқыда өзім құрастырған тапсырмаларыммен әдіс-тәсілдерім қолдандым. Осы сабақ жоспары әріптестеріммен бірігіп кеңесу, зерттеу мақсатымызға сай өзгертулер енгізу мақсатында құрылған «Фокус» тобында талқыланды. Жаңартылған оқу бағдарламасы бойынша сын тұрғысынан ойлауға арналған тиімді әдіс-тәсілдер қолданылды.

Сабақ тақырыбы: «Ондық бөлшектердің жазылуы мен оқылуы». Оқу мақсаты: 5.1.1.13 ондық бөлшек ұғымын меңгеру; 5.5.2.5 ондық бөлшектерді оқу және жазу; осы екі мақсатқа сай сабақ мақсаты құрылды. Сабақ өту барысына тоқтала кететін болсам: ұйымдастыру кезеңі, топқа бөлу, өткен тақырыпты қайталау. Негізгі бөлім: жаңа сабақ, оқылуы, жазылуы, тапсырмалар орындау, топпен жұмыс, жеке жұмыс. Сабақ соңы: кері байланыс, рефлексия, үйге тапсырма берілді.

Ұйымдастыру кезеңінде ойын әдісін пайдаланып *«теңіз бойына саяхат»* деп оқушылардың қиялдарын, көз алдыларына елестету қабілеттерін дамытуға бағытталды. Толығырақ тоқтала кететін болсам топқа бөлу барысында ондық бөлшектердің разрядтарына сай бөлінді, яғни, ондықтар, жүздіктер, мыңдықтар. Жаңа сабақ түсіндіру барысында байланыс болды. «Миға шабуыл» әдісі арқылы сұрақ қойып, топтарының аттарының байланысын түсіндірді. Сонымен қатар, оқушылар «Пазл әдісін» пайдалану арқылы топқа бөлінген қағаз қиындыларынан, үлгілі, өнегелі болуға, жақсы оқуға арналған мақал- мәтелдердің мәтінін құрастырып, дауыстап оқыды. Мақал-мәтелдердің мазмұнына байланысты ой-пікірлерімен бөлісті.

«Класстер әдісі» арқылы өткен тақырыпты қайталадық. Бірнеше порттарға тоқталып, тапсырмалар орындадық. Порттар да разрядтарға байланысты болды. Тапсырмалар жеке, топпен, жұппен орындалатын тапсырмалар болды. Әр тапсырмаға сәйкесінше дескриптор құру арқылы

оқушының нені меңгергенін, нені жасай алғанын, жетістікке қалай жеткенін оқушының өзі саралап түсінетеніндей жағдай жасауға тырыстым.

Қосымша оқушылардың елестеу арқылы қиялдарын дамыту мақсатында «балық аулау» тапсырмаларын орындады. Үкі ұшып келіп, телеграмм арқылы тапсырмалар таратып, топпен жұмыс жасауға «постер» арқылы тақырыбымызды аштық. Оқушылардың логикасын дамытуға тапсырмалар орындады. Сабағым өте қызықты, жан-жақты, пән аралық байланыс та болды, оқушыларға оқу мақсатына жетуге тиімді болды. Алған барлық әдіс тәсілдерім тиімді, оқушыларға тақырыпты меңгеруге оңай, жеңіл болды.

Зерттеу сабақ соңында оқушылармен сұхбат жүргізілді. Және де осы зерттеу арқылы С тобындағы оқушы ашылып, лидерлік қасиеті бар екенін басым екенін байқадық. А тобындағы оқушы сабақты толығымен жеңіл жақсы түсінгенін байқадық. В тобындағы оқушы ұстаз түсіндіргенде ғана түсінетінін анықтадық.

Біздің мектепте тренер мұғалімдер тәлімгерлік жасап, әртүрлі тиімді коучингтар өткізіп, тиімді тәсілдерді үйретті. Сондай ақ, жаңартылған оқу бағдарламасы бойынша өткен курстарым «Өрлеуде», «Назарбаев зияткерлік мектебінде» өткен біліктілік арттыру курсынан алған білімнің көмегі орасан зор болды.

Жалпы сабағымның қорытындысы жақсы нәтижеге жеткізді. Оқушылардың өзара қарым-қатынасы да нығайып, ұйымшылдыққа, адамгершілікке, бауырмашылдыққа үйретті. Жан-жақты жиналған білімді, өз тәжірибиемде тиімді қолдана білдім деп ойлаймын, сондықтан да жаңартылған білім мазмұны бойынша өткізіліп отырған сабақтар қазіргі таңда оқушылардың сабақта өздерін еркін ұстауына, бірлесіп немесе жеке жұмыс жасауына және де өздерін тәуелсіз тұлға ретінде дамуына үлкен үлес қосқаныма қуаныштымын.

АКТИВНЫЕ МЕТОДЫ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ КРОСС-КУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ РУССКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

Жайлаубаева Лаззат Амангельдиевна,
учитель русского языка и литературы

КГУ СШ №40 Илийского района

Рыскелдиева Рита Рыскелдиевна,

учитель русского языка и литературы

КГУ ОСШ №2 им. С.Сейфуллина Талгарского района

Садиебекова Балауса Молдахыновна,

учитель русского языка и литературы

КГУ ОСШ №2 им. С.Сейфуллина Талгарского района

Аннотация: *проблема формирования кросс-культурной компетентности студентов средствами литературы является на сегодняшний день общей социально-педагогической проблемой. Современная ситуация как в мире так и непосредственно в Республике Казахстан характеризуется, как увеличением межкультурных контактов так и проблемой достижения согласия и взаимопонимания между представителями различных этносоциальных культур. На сегодня недостаточно формировать в обучающихся только предметную грамотность, так как образование-это социокультурное пространство которое является тем полем, которое может воссоздавать многообразие непохожих между собой культур. В данной статье обсуждается именно причина формирования обучающимися кросс-культурной компетентности как важного элемента. Проведен анализ термина «кросс-культурная компетентность», а также различные активные и интерактивные учебные стратегии обучения применяемые на занятиях русской литературы.*

Ключевые слова: *кросс-культурность, образование, учащиеся, методы и приемы*

Трудности формирования кросс-культурной компетентности студентов средствами литературы как будущих педагогов является социально-педагогической проблемой не нынешнего дня, но наиболее остро она проявляет себя именно в данное время, так как на сегодня ситуация в Республике Казахстан сложилась таким образом; с одной стороны, в связи с вступлением Республики Казахстан в образовательный Болонский процесс и соответственно сближением системы Казахстанского высшего образования с образовательными системами Европейских стран, что в свою очередь повлекло к мощному расширению межкультурных контактов, а с другой – проблемой понимания культуры, идентичности и взаимопонимания других народов. Конечно современное образование не может решить все проблемы стоящие перед нашим обществом, но оно может внести большой вклад в формирование кросс-культурной компетентности молодого поколения, что в свою очередь развит в молодых людях такие ценности как толерантность интерес и уважение к культуре другого народа, эмпатии и трансфекции. Для эффективного существования в современном глобальном мире, обучающиеся обязаны уметь представить себе конкретную цель, и для достижения цели опираться на запланированную деятельность с учетом прогнозов возможных ситуации. Достижение любой цели становится возможным благодаря использованию на своих занятиях активных методов обучения, которые обеспечивают у обучающихся способность самостоятельно ставить учебные цели, проектировать пути их реализации, контролировать и оценивать свои достижения. Исходя из анализа различных источников, приходим к выводу, что кросс- культурная компетентность – это индивидуальное свойство качества личности, формирующееся посредством понимания чужой культуры, обычаев и традиции.

Исходя из методических принципов создается понимание, что, кросс-культурная компетенция выполняет следующие функции:

- ☐ ☐ информационную,
- ☐ ☐ когнитивную,
- ☐ ☐ стимулирующую,
- ☐ ☐ сопоставительную.

Информационная функция ответственна за то, чтобы представители различных этнокультур обменивались информацией и опытом коммуницирования в социокультурном пространстве. Когнитивная подразумевает понимание окружающего мира и национально-культурных особенностей страны пребывания. Стимулирующая функция мотивирует на освоение национально-культурных особенностей чужой страны, ее истории и традиций. Сопоставительная функция, это функция анализирующая, синтезирующая и оценочная, с помощью которой кросс-культурная компетенция может соотнести полученные знания о культуре как изучаемого языка с культурой родного, так и литературы.

Стоит отметить, что обучающиеся смогут овладеть кросс-культурной компетенцией при условии, если они будут знать особенности речевого этикета изучаемой страны, для того чтобы лучше воспринимать информацию первоисточника. Исходя из вышеизложенного очевидным является, что одной из основ этих навыков у школьников, являются средства русской литературы, так как грамотность чтения и понимания прочитанного это тот фундамент, с помощью которого у личности формируется вышеуказанные понимания кросс-культурности. Литература – один из наиболее доступных и эффективных способов достижения этой цели. В связи с этим, задачей современного педагога является актуализировать необходимость не только подачи учебного материала, но и формирования кросс-культурной компетентностей у учащихся. Кросс-культурная компетентность как научная проблема изучалась многими ученым и трактовалась по-разному, а именно как многокультурная компетентность, компетентность многообразия, межкультурная компетентность, кросс-культурная эффективность, кросс-культурная грамотность и т. д. Но по сути своей они являются синонимами. Так, формирование профессиональной компетентности студентов вуза а также различные аспекты профессиональной подготовки будущих учителей рассматривались; В.С. Библер, А.С. Кармин, Э.С. Маркарян, И. Тэн и др.); моделирования (А.У. Варданян, Б.А. Глинский, Б.С. Грязнов, А.М. Сохор, А.И. Уемов, В.А. Штофф, У.Р. Эшби и др.); компетентностного подхода (Э.Ф. Зеер, Л.Ф. Иванова, Ю.В. Кайнов, В.А. Кальней, А.В. Хуторский

и др.); профессионально-педагогической компетентности (В.А. Адольф, А.С. Бароненко, Ю.В. Варданын, И.О. Кстлярова, А.К.Маркова и др.

Так А.Т. Колесовская в своей диссертационной работе, рассматривает кросс-культурную компетентность как интегральное качество личности, включающее знание и понимание об особенностях иной культуры и умения применять такого коммуникативного качества личности как эмпатию и толерантность [1].

Интересно мнение Р. Хенви, который в своем труде «Достижимая глобальная перспектива» указал на то, что кросс-культурная компетентность есть постижение особенностей культуры и народа – ее носителя на уровне сознания, различий между своей и чужой культурами:

□ готовность их понять при наличии таких черт личности как эмпатия, толерантность и др.

□ проявление уважения и терпимости к разным привычкам, вкусам, взглядам, нормам жизни. [2]

В свою очередь В.Т. Рошупкин определяет кросс-культурную компетентность как «способность, умения человека принимать содержание и форму культуры другого народа, участвовать в совместной культурной деятельности, обогащающей и развивающей его как личность» [3]. Не менее интересна мысль Прокопеня Г.В. считает, что кросс-культурная компетенция – вид сравнительного исследования, объектом и предметом которого выступает культура [4]. Исходя из вышеперечисленного приходим к выводу, что кросс-культурная компетентность – это личностное качество и коммуникативные умения человека формирующееся посредством проникновения в чужую культуру, наследие, традицию, историю, этимологию, а также процесс обмена культурного опыта с гражданами другой страны.

Вместе с тем необходимо отметить, что в работах ученых исследовавших данное направление понимания взаимоотношения культур не достаточно внимания уделяется методам и стратегиям формирования развития кросс-культурной компетентности обучающихся. А ведь для формирования кросс-культурной компетентности необходимо использование наиболее эффективных методов и приемов. Рассмотрим некоторые стратегии, необходимые для формирования кросс-культурной компетентности студентов вуза.

Анализ конкретных ситуаций. Этот метод направлен на развитие исследовательских методов с помощью ситуационной задачи и выбора правильного решения. Ситуационные задачи могут быть стандартные, критические и экстремальные. Обучение анализу ситуации предполагает проведение следующих этапов:

- подготовка сценария ситуационной задачи;
- подготовка наводящих и провоцирующих вопросов для обучающихся;
- изучением ситуации;
- дискуссия;
- беседа с принятием определенного решения.

Обучение методу анализа помогает приобретать дополнительные знания, учиться избегать конфликтных или иных тревожных ситуаций неверных решений. Осознанное видение и анализ, а также последующее прогнозирование.

Решение практических задач. При помощи этой стратегии преподаватель формирует у обучающегося навыки решения критических или экстремальных ситуаций, задач. Данная активная стратегия состоит из следующих этапов:

- постановка практической ситуации;
- создание критериев решения ситуации или проблемы;
- дискуссия по предложениям, выдвинутым для решения ситуации, задачи;
- выбор правильного варианта решения ситуации, задачи.

Включая в учебный процесс практические ситуации, задачи, преподаватель должен исходить из следующего положения: не ситуации, задачи нужны для закрепления знаний, а не наоборот, когда знания нужны для решения ситуаций, задач.

Методы «круглого стола». Идея заключается в групповом поиске решения проблемы. Необходимо, чтобы участники не сидели пассивно, слушая педагога, а являлись главными действующими лицами занятия. Они думают и вспоминают про себя, делятся рассуждениями друг с другом, читают, пишут, обсуждают прочитанное. Использование этого метода способствует

выработке у обучающихся умения спорить, аргументировано, с научной точки зрения доказывать, защищать и отстаивать свое мнение, прислушиваться к мнению других.

«Дебаты» по методу Карла Поппера. Идея этой стратегии – структурированное обсуждение, построенное на основе заранее фиксированных выступлений участников – представителей двух противостоящих, соперничающих команд: «Команда утверждения», «Команда отрицания». (Каждая команда по три человека), данная форма обучения-интерактивная и способствует развитию речи, повышает интерес к изучаемому предмету и способствует повышению качества обучения, позволяет использовать обучающимся различные источники информации.

Метод физического реагирования. Во время заданий метод физического реагирования помогает учащимся понять язык, рассматриваемый педагогом. Понимание поддерживается за счет использования картинок, жестов и действий. Таким образом, учащиеся понимают «входную информацию» и демонстрируют свое понимание физически, а не через языковой «результат», потому что от учащихся ожидается физическая реакция, что помогает развитию памяти и построению набора соответствующей лексики.

Метод «Акрослово». Акрослово – это слова-аргументы, начинающиеся на буквы ключевого слова, расположенные по вертикали. Например, на уроке литературы обучающимся можно дать задание: охарактеризовать главного героя произведения Оскара Уайльда «Соловей и роза», используя приём «Акрослово». Необходимо подобрать образные определения, начинающиеся на каждую букву слова «Соловей». Эти определения обязательно должны раскрыть образ главного героя.

С - смелый

О - отважный

Л - любящий

О - отчаянный

В - великодушный

Е - естественный

Й=И – истинный

«ПОПС-формула» как один из приёмов развития письменной и устной речи на уроках русского языка и литературы используется при выполнении упражнений, в которых нужно занять определенную позицию.

Использование на уроках русского языка «ПОПС-формулы через чтение и письмо» позволяет и дать образец языка, и активизировать деятельность школьника. Таким образом на основании вышесказанного полагаем:

1. Внедрение кросс-культурного элемента в преподавание литературы как в школе так и в вузе способствует плодотворному вхождению обучающихся в контекст культуры и обеспечивает формирование и развитие мировоззренческого стержня личности учащихся.

2. Межкультурный аспект преподавания в процессе общения обеспечивает духовно-личностную ориентацию урока литературы, и развивает у учителей ценностные представления о мире и человеке, которые становятся для них мировоззренческими ориентирами.

3. Культурологический аспект преподавания литературы как в школе так и в вузе создает необходимые условия для организации дуального обучения студентов, где происходит постижение и обогащение учащимися нравственных и духовных ценностей.

Использованная литература:

1. Колосовская Т. А. Формирование кросс-культурной компетентности будущих учителей: Дис. канд. пед. наук: 13.00.08.- Челябинск, 2006.- 195 с.

Хенви Р. Достижимая глобальная перспектива /Пер. с англ. Я.М. Колкера и др. - Рязань. - 1994. - 69 с.

2. Рощупкин В.Г. Формирование кросс-культурной грамотности студентов в процессе обучения в педагогическом университете: Дис. канд. пед. наук: 13.00.01. - Самара, 2009. - 63 с.

3. Прокопья Г.В. Генезис кросс-культурного подхода в исследовании культур дис. канд.ф.н. Санкт-Петербург, 2008. - 178 с.

ЖЕТІГЕН АСПАБЫНЫҢ ҰЛТТЫҚ СИПАТЫ ХАҚЫНДА

Темирбаева Алма Алимбековна,
«№26 жалпы білім беретін мектеп» КММ
музыка пәні мұғалімі, педогог- зерттеуші
Алматы қаласы, Алатау ауданы

Бесінші сыныптың музыка пәнінде Түркі тілдес халықтар музыкасы тақырыбынан қазақ халқының жетіген аспабына ұқсас аспаптарды көп кездеседі. Осы орайда, жетіген аспабының нақты тек қазақ халқына ғана тән аспап болмағандығына көз жеткізу үшін біраз мәліметтермен таныс болдым. Қазақтың ұлттық аспаптарының ішінде жасалу жолы да, ойналу әдіс-тәсілі жағынан да күрделі аспап жетіген. Жалпы жетіген аспабы барлық түркі тілдес халықтардың ортақ мүдесі болып саналады.

Оның қазақ жерінде қай уақыттан бері келе жатқандығы туралы әлі нақты дерек жоқ. Жетіген аспабының түп тарихы қазақтың домбыра, қобыз аспаптарынан бұрын пайда болған, яғни біздің заманымызға дейін V – IV ғасырларда пайда болған деген деректер бар. Көп ішекті аспаптар тобына жататындықтан жетіген үні мен ойналу ерекшелігіне қарай арфа аспабына ұқсас болып келеді делінген. Шертіп ойналатын жетіген аспабы «Біздің елімізде бұрын-соңды болды ма»? «Тұрмыстық өмірдегі орны қандай болды»? «Неліктен бұл аспап дамымай қалды» – деген сұрақтар төңірегінде біраз мәліметтерді қарастырдым.

Жетігеннің қазақ даласына қалай келгендігін аңыз әңгімелер мен тарихи деректерден білуге болады. Ертеректе қобыз аспабын бақсы балгерлер адам емдеу үшін пайдаланған делінген. Осы жетіген аспабына ұқсас аспаптарды адамның жан-дүниесін емдеуге, депрессияға ұшыраған адамдарды емдеуге пайдаланғандығы байқалады. Оны тек қазақ халқы ғана емес көптеген халықтарда киелі аспап деп таныған. Жеті ішектің өзі бірнеше әуен беріп күрделі хромасомиялық дыбыстарды ойнауға мүмкіндігі бар. Осы бір кішкентай жетіген аспабының халқымыздың музыкалық мұрасына қосар үлесінің зор екендігіне көз жеткіздім.

I. Жетіген аспабының зерттелуі

Жетіген түркі тілдес халықтардың көп ішекті шертпелі музыкалық аспабы. Жалпы тұрқы ұзынша, жәшік тәрізді келеді. Бетіне жұқа тақтадан қақпақ жасалып оған үн шығаратындай ойықтары салынады. Аспаптың құлақ күйі осы асықтарды ары-бері жылжыту арқылы келтірілген. Ішек сандары жетеу болғандықтан аспап «Жетіген», – деп аталған. Аспап шыршадан жасалған. Саяхатшы А.С Паллас 1786 жылы қазақ даласын аралаған сапарында осы күнгі жетігеннің көне түрін кездестірген. Онда ішектер ешбір құлақсыз тағылған. Аспаптың құлақ күйі асықтарды ары-бері жылжыту арқылы келтірілген деп жазған.

Жетіген сөзінің мән-мағынасы туралы филология ғылымдарының докторы, профессор Тынысбек Қоңыратбай өз еңбектерінде: «Жеті – сан есім, ген – біздің тегімізбен байланыстырған. «Жетіген» деген атау тегінде екі сөзден құралса керек, «Жеті» және «Ән». Яғни әндетуші немесе күй шертуші жеті ішек десе де болғандай. Өйткені түркі тілдерінде мынандай музыкалық терминдер бар: аган – өлең, әуен, ган-ни – жырға қосу; ганани – ән, шумақ; таган – ән салу деген мағына берген. Халқымыз ертеректе жеті санын киелі сан деп түсініп, күні бүгінге дейін салт-дәстүрімізде жеті санына байланысты тыйым сөздері көп қолданады. Соған орай, осы жетіген аспабының атауы да «Жетіген» болып аталуы тектен-тек емес екендігіне көз жеткізуге болады» деген.

Бұл аспапты адамның жан-дүниесін емдеуге яғни, депрессияға ұшыраған адамды емдеуге пайдаланғандығы туралы халқымызға танымал әйгілі жетіген танушы, Нұргүл Жақыпбекқызы Жетіген аспабы туралы ғаламторда қалдырған бейне сабақтарында баяндаған. Жетіген туралы кейбір деректерде «Жетіген» атауы жеті қат көкпен жердің арасын байланыстыратын деген ұғымды білдіреді делінген. Сондықтан да бұл аспапты ертеректе хан сарайларында пайдаланған.

Жетігеннің арғы тегі арфа, лира тектес аспаптарға ұқсастығын айта келе бұл аспаптарды ертеректе аспанмен тілдескен аспап деп киелі санаған. Түркі халықтарына ортақ жетіген аспабы жайында хакас халқында мынандай аңыз сақталған. Бұрынғы өткен заманда жеті бөрі – жеті хан елікті қуамын деп, абайсызда аспанға шығып кетеді. Жеті ханның бұл әрекетіне ренжіген Көк тәңірісі оларды жеті жұлдызға айналдырып жіберген екен. Сөйтіп аспанда Жетіқарақшы жұлдызы пайда болады. Сықырлаған аязды түнде олар аспаннан жерге қарап, жолдан адасқан адамдарға чатқан (жетіген) аспабын ойнап, жол көрсететін болған. Аспаннан төгілген бұл әуенді естіген адам байлық пен бақытқа кенеледі деп сенген. Ал ежелгі кельт халықтары Дагда атты құдай арфа аспабын ойнағанда жыл мезгілдері ауысады деп ойлаған. Жетіген аспабына ұқсас аспаптар батыс және шығыс халықтарында да кездеседі.

Грек халықтарының арасында жетіген тектес арфа аспабының лира деген кішкентай түрі кең тараған. Би мен әннің құдайы – Терпсихора лира аспабын ойнаған кезде жер бетінде мамыржай, бейбіт өмір орнайды екен деп түсінген. Лира аспабы арқылы адамдар құдаймен тілдескен. Жетіген тектес аспаптар түркі тектес халықтарда, сібір халықтарында өзара ұқсас болып келеді. Аталуы әртүрлі болғанымен жасалу жолында өте ұқсас. Бұл аспапта үнемі қыздар ойнаған. Дыбысы құлаққа жағымды болғандықтан көп халықтарда бұл аспапты адамның жан-дүниесін емдеуге қолданған. Көбіне хан сарайларында болған. Бұл аспапты кім көрінген ойнай алмайтын болған. Ал қазақ даласына келуі туралы ел арасында мынандай аңыз қалған. Ертеректе ел арасына жұт келіп әр жыл сайын бір қарияның жеті ұлы бірінен соң бірі өмірден оза берген. Қария бір ағаш тауып соған әр ұлы өмірден озған сайын бір күй шығарып қайғысын басып отырған. Ең соңғы ұлы өмірден озғанда «жетеуді жоқтау» деген күй шығарған.

Сібірдің түркі тілдес халықтары алтайлықтар, тувалықтар, хакастықтар, якуттар арасында тамыры тереңде жатқан көптеген музыкалық аспаптарының ұқсастықтары көп. Соның бірі жетіген тектес аспаптары. Хакас халқының чатхан, чадаған аспабы жетіген тәрізді. Сібірдің батыс бөлігін мекендеуші тұрғындар арасынан да мұндай аспаб кездестірген. XVIII ғасырдағы саяхатшылар И.Лепехин, П.Паллас, И.Георги осы аспаптардың құрлысын суреттеп, ғалымдар оны гуслиге, арфаға және лютняға ұқсайтындығын айтқан.

Сол себепті өз еңбектерінде оны «гусли», «жатқызылған арфа» деп атайды. Соңғы атаудың тағылу себебі, аспапты ойнамаған кезде көлденеңдете ұстау керектігін айтқан. Татар халқы арасында «етиганның» ұмыт болғаны, оның орнына гуслидің тарап отырғаны жайында А.Масловтың еңбегінде былай делінген: «...гусли татарларда кездеседі... алайда оларды гуслиге ұқсайтын өз аспаптары болған, оларды «етиган» деп атаған. Филология ғылымдарының докторы, профессор Тынысбек Қоңыратбайдың еңбегінде былай делінген: «...Жетіген мен гусли аспаптарының құрылымында ұқсастық болса да, ол аспаптардың өмір сүрген мәдени-музыкалық ортасы тіпті бөлек. Бұл екі аспапты бір түбірден тарату – ислам мен христиан мәдениетін түйістірумен пара-пар. Аспаптың жеті темір ішегі туралы мәлімет жетігеннің XIX ғасырдағы үлгісіне қатысты айтылған. Сондықтан бұны нақты ғылыми айғақ ретінде тану қиын. [1, 124 бет]

Жетіген тектес аспап Астрахань мен Орынбор татарлары арасында кездеседі. Бұл туралы И.Георги былайша еске алады: «...Олар өздерінің лютнясінде ойнайды, оны «елтага» деп атайды. Жетіген тектес аспаптар беларустарда, татарларда, неміс, поляк халықтарында кездеседі. Мысалы Беларусь халқының цимбала аспабы ішегі сым тәрізді аспап.

Ойналу ерекшелігі жетіген тәрізді шертіп орындалатын аспап. Қытай халқы жетіген тектес аспабын «Цинь» деп атаған. Ежелгі цинь аспабы бес ішекті болған екен. Оның әрбір ішегін жердің бес құдіретіне балаған. Олар: жер, су, от, ағаш және темір. Кейін келе цинь аспабы жеті ішекті болады. Аспаптың алтыншы ішегі өлген жауынгердің жанын жоқтау үшін тағылса, ал жетінші ішек арқылы соғысқа аттанған жауынгерлерге рух берген екен. Қытай халқы бұл аспапты киелі аспап деп санаған.

Жетіген тектес аспаптардың сан ғасырлық тарихы бар. Бұл аспапты барлық халықтар киелі санап, оның құдіретті үні арқылы аспанмен тілдескен екен [3, 41 б] деп жазған.

Орта Азияны мекен еткен қазақ, қырғыз, өзбек, тәжік халықтарында жетіген тектес аспаптар бір-біріне жақын, ұқсас болып келеді. Тек басқа халықтар сияқты аталуы әр түрлі болып келеді. Мұндай аспаптар тәжіктерде Чанг деп аталады. Орта Азия және Иран, Афғанстан, Кавказ халықтары арасында жетіген тектес Хауана деген аспап кең тараған. Бұл аспап мереке кезінде IX-

XIV ғасырға дейін түркімен жерінде қолданылады. Жетіген аспабының түп тамыры Адырна аспабы Орта Азия халықтары арасында қолданылған. ұйғыр халқының жетіген тектес сатар аспабы той мерекелерде, сондай-ақ музыкалық фольклорлық ансамбльдерде ойналатын болған. Бұл аспаптар Алматыда халық аспаптар мұражайында сақталған.

Осы мақаланы жазу барысында Ықылас Дүкенұлы атындағы мұражайдан жетіген тектес аспаптарды өте көп кездестірдім. Осыдан келіп Орта Азияда мекен еткен түркі тілдес халықтардың тілі, діні, салт-дәстүрі, мәдениеті, музыкалық аспаптары ұқсас болып келетіндіктен жетіген аспабын ортақ мүдде деп сануға әбден болады. Өзбек халқында чанг, Қытай халқында цитра, Қырғыздарда етаган деп аталатын аспаптардың түп нұсқасы арфа аспабынан бастау алады. Өртүрлі атаумен аталған.

Қазақ халқының көшіп-қонуына ары-бері тасып жүру қолайсыз болғандықтан жетіген аспабы бізде дамымай қалған.

Қорыта айтқанда, Халқымыздың рухани құндылықтарын дәріптеу мақсатында елімізде 2000 жылдардан бастап жетігенді қайта дамыту қолға алынды. Жетіген аспабының қыр сырын меңгеріп, шәкірт тәрбиелеп жүрген аға оқытушы, жетіген танушы Нұргүл Жақыпбекқызының еңбегі орасан зор. Музыка зерттеушісі Нұргүл Жақыпбек апамыз осы жетіген аспабының қыр-сыры туралы үлкен еңбек жазған. Өз алдына шәкірт дайындап, музыкаға үлесін қосып келеді. Сондай шәкірттерінің бірі белгілі танымал әнші Қарақат Әбілдина. Қарақат апамыздың Астанада «Жетіген» мектебі бар. Бұл аспапта ән салу өте керемет, нәзік. Ішектерінің саны бастапқыда жетеу болғанымен, қазір 21-28 ішекке дейін салынып, дамыды.

Осындай киелі аспаптарымызды дамытып, ұрпақтан-ұрпаққа жалғастырып келе жатқан өнер қайраткерлерінің еңбегі ұшан-теңіз. Бұл аспаптарды қадірлеп құндылықтарды бойына сіңіріп өсу жас ұрпақтың борышы.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Қазақ халқының музыкалық аспаптарын зерттеудегі өзекті мәселелер. Тынысбек Қоңыратбай. Түркістан 2021 жыл.
2. Музыка 5 сынып А.Райымбергенов Алматы «Атамұра» баспасы 2015 жыл.
3. Қазақ халқының дәстүрлі музыкалық аспаптары. Б. Кәмәләшұлы. Алматы «Өнер» баспасы. 2006 жыл.
4. Қазақтың музыкалық аспаптары. Болат Сарыбаев. Алматы «Өнер» баспасы 1981 жыл.
5. Қазақтың дәстүрлі музыкалық аспаптары. С. З.Жәкішева «Алматы кітап» баспасы 2009 жыл.
6. Музыка 5 сынып оқулық. Ш.Құлманова. Алматы «Атамұра» баспасы 2017 жыл.

КРОСС-КУЛЬТУРНАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ ПЕДАГОГОВ-ФИЛОЛОГОВ: СОДЕРЖАНИЕ И СТРУКТУРА

Шонова Маржан Бокенбаевна,
учитель русского языка и литературы
КГУ СШ с. Бериктас Жамбылского района,
Ахметова Раушан Нуралиновна,
учитель русского языка и литературы
КГУ ОСШ-2 им. С.Сейфуллина
Бозжигитова Бибигуль Уткельбаевна,
учитель русского языка и литературы
КГУ ОСШ-2 им. С.Сейфуллина
Талгарского района

Аннотация: целью данной статьи является: рассмотрение значимости такого научного термина как *кросс-культурная компетентность* и ее важности как необходимого психолого-педагогического компонента способствующего профессиональному росту педагогов-филологов в условиях обновления содержания всего Казахстанского образования, на всех его этапах начиная с вуза и заканчивая школой. Кроме того, авторы данного исследования также ставят перед собой цель рассмотрения путей развития кросс-культурной компетентности среди педагогов-филологов через определенные выверенные методологические подходы.

Ключевые слова: *кросс-культурная компетентность, модель, подходы, компоненты, педагоги-филологи.*

Исходя из исторического опыта, мы полагаем, что любой человек должен уметь гармонично сосуществовать на границе нескольких культур и нации. Это мера не новая, но в XXI веке, когда наука и глобализация характеризуется их быстрым развитием, а также смещением и переплетением различных культур и последующей их ассимиляцией, она стала наиболее актуальной. Возникла проблема умения преодолевать различные барьеры: социальные, гендерные, национальные, расовые, религиозные и т.д. Не исключением является и наша республика, где социально-экономическое развитие неразрывно связано с глобализационно-интеграционными процессами, во всех ее проявлениях, будь то социальная или образовательная среда. Причин тому несколько:

- 1 – это географическое расположение Казахстана;
- 2 – это этнографическое и многокультурное разнообразие нашей страны, напоминающей плавильный котел, в котором проживают около 130 различных наций;
- 3 – это как глобализационные процессы, так и развитие и открытость межкультурных границ.

Корни такого полиязычного и поликультурного социального пространства были заложены как известно в эпоху СССР. В виду всего этого, цель, на сегодня стоящая перед высшим образованием Казахстана — это научить молодежь быть компетентными в вопросах межкультурного разнообразия. Людей при соприкосновении с представителями иных незнакомых культур не должны раздражать их различия. Наоборот они должны вызывать интерес к изучению другой культуры для последующего ее отождествления со своей культурой как например поэты и писатели-инофоны, которые с помощью своего творчества могут донести до иной аудитории ценности своей культуры, обычаев традиции и наоборот.

Как сказано в послании первого президента нашей республики Н.А. Назарбаева «Наша задача – сделать образование центральным звеном новой модели экономического роста. Учебные программы необходимо нацелить на развитие способностей критического мышления и навыков самостоятельного поиска информации». [1].

В связи с изложенными обстоятельствами, начиная с 2016 года изменились требования к современному педагогу, был в первую очередь изменен государственный образовательный стандарт (ГОСО), на смену «закона об Образовании» был введен закон о «Статусе педагога» и

произошло обновление содержания среднего образования, которое ставило перед собой цель изменить концепцию обучения студентов-филологов как будущих педагогов. Это выразилось в том, что теперь в вузовском педагогическом процессе приоритетным является не только отличное знание предмета и сформированность представления об общечеловеческих ценностях, но и компетентное умение гармоничного сосуществования в межкультурном многообразии. Этого можно добиться с помощью умения регулировать речевое поведение в соответствии с коммуникативной ситуацией, критически оценивать различные источники информации и в совершенстве владеть различными информационными и педагогическими стратегиями и приемами в качестве учебного ресурса.

В этом и заключается важность рассматриваемого нами такого вида компетентности как кросс-культурная. Кросс-культурность мы рассматриваем как в литературоведческом, так и в профессиональном аспектах. Так как, по нашему мнению, кросс-культурная компетентность в современном образовании является одним из наиболее актуальных направлений. Оно создало основу для практического освоения принципов кросс-культурности в условиях Казахстанского полиэтнического, полиязыкового и поликультурного пространства. На выходе мы и получим модель будущего педагога-филолога с развитыми компонентами кросс-культурной компетентности.

Кросс-культурная компетентность, как и любой вид компетентности является сложным феноменом, который требует детального изучения. Мы изучили различные источники касающихся как самого термина, так и методологических подходов. Анализ этих источников позволил нам сделать вывод о том, что в вопросе касающегося понятия «кросс-культурная компетентность» существуют различные мнения и взгляды. Представим эти мнения в виде таблицы (см. Таблица 1).

Таблица 1 - Кросс-культурная компетентность в различных концепциях

Колосовская А.Т.	Кросс-культурная компетентность как интегральное качество личности, включающее знание об особенностях иной культуры, умения интерпретировать инокультурную информацию, опыт коммуникативной деятельности, качества личности (эмпатию, толерантность). [2, С-195]
Циборева И.Н.	В мире поликультурного существования закономерно возник новый тип коммуникаций, который трактуется как «кросс-культурные коммуникации», которая в условиях глобализации представляет собой механизм по созданию общих ценностей и формированию единого социокультурного пространства, в котором возможно полноценное существование и развитие представителей различных культур»[3,- С. 9]
Верещагин Е.М., Костомаров В.Г.	Кросс-культурная компетенция не является исключением и исходит из феноменологии кросс-культурности, которая представляет собой комплексную область «...научного знания о языке, формировании языковой парадигмы личности в условиях поликультурного мира и взаимосвязи и взаимовлиянии языка и культуры»[4,С-246]
Кривенькая М.Ж.	Употребление префикса «cross» может подразумевать определенные трудности и/или их преодоление в процессе межкультурного взаимодействия — нахождения точек пересечения, линий соприкосновения, перехода или сдвигания границ и т. д.»[5]
Алиева Н. Н.	Кросс-культурность— это комплексная область научного знания о языке, о формировании языковой парадигмы личности в условиях поликультурного мира, взаимосвязи и взаимовлиянии языка и культуры. [6,С.7-13]
Зайцева В.А.	Кросс-культурная компетенция – это сложный комплекс знаний, включающих как культурный контекст языка, его культурно-маркированные компоненты, так и знания о культурных ценностях, убеждениях и коммуникативных стилях участников межкультурного общения, необходимых для восприятия и правильной интерпретации иноязычного сообщения. [7,С.249-252]

Поскольку такой сложный феномен как развитие кросс-культурной компетентности у педагогов-филологов есть структурированный процесс, который нельзя рассматривать без

правильно смоделированной модели, то в нашей работе мы решили продемонстрировать свое видение решения данной проблемы и ее результаты нашего исследования.

И для начала мы хотели бы рассмотреть значение термина-модель. В общепринятой трактовке модель (от лат. *modulus*-мера, образец) – это «схема, изображение или описание какого-либо явления или процесса в природе или обществе». [8,- С.325]

Соответственно, в нашей модели процесса развития вышеуказанной компетентности у педагогов-филологов, мы предлагаем *совокупность* взаимосвязанных компонентов, которые включают в себя цель, подходы, принципы и характер их зависимости. В основу развития кросс-культурной компетентности педагога-филолога мы взяли *модель Бирама*, которая представлена несколькими направлениями. Содержательная часть данной модели по нашему мнению наиболее подходит к развитию искомой нами компетентности педагогов-филологов:

1) отношения между представителями различных культур с высоким уровнем межкультурной компетенции должны строиться на основе открытости и любопытства, готовности отказаться от предубеждений относительно другой и родной культур;

2) знания включают информированность о социальных группах, их характеристиках и практической деятельности в собственной стране и стране партнера по общению, об общих процессах социального и личностного взаимодействия;

3) умения интерпретации и соотнесения состоят в способности человека интерпретировать документ или событие другой культуры, объяснять его и соотносить с явлениями собственной культуры;

4) умение приобретать новые знания о культуре и культурных практиках, умение оперировать знаниями, отношениями и навыками в условиях коммуникации и взаимодействия в реальном времени;

5) критическое осознание культуры или политическое образование заключается в умении критически и на основе определенных критериев оценивать мировоззрение, деятельность и результаты деятельности, присущие собственной и иной культуре.[9, С.8-13]

Исходя из логики исследования, мы как указали выше решили, что для развития кросс-культурной компетентности педагогов-филологов наиболее подходят следующие педагогические подходы: *культурологический, этнофилологический, аксиологический, компетентностный и синергетический*.

Выбор таких подходов оправдан тем, что кросс-культурная компетентность-это результат различных научных дисциплин: психологии, философии, литературы, искусства этики, культурологи, лингвистики, литературоведения, педагогики и других смежных научных отраслей.

В целях обобщения основных вышеизложенных педагогических подходов приведем основные положения на предмет исследования. (см. Таблица 2)

Таблица 2. Педагогические подходы развития кросс-культурной компетентности

№	Подходы	Основные положения на предмет исследования.
1	Культурологический подход	Культура – это как «мера человеческого в человеке», когда нравственные качества современной личности включают толерантное поведение, способность жить и работать вместе с представителями разных национальных культур.
2	Аксиологический	Исследования понятия подпадающих под категорию «ценность», характеристики, структуры и иерархии ценностного мира, способы его познания и его онтологический статус, а также природу и специфику ценностных суждений.
3	Этнофилологический подход:	Понимание произведения как формы, в которой историческая национальная культура осознает, формирует и выражает свое видение мира и ценностный кругозор
4	Компетентностный	Компетентность учителя-интегральный социально-личностно-поведенческий феномен в совокупности мотивационно-ценностно-когнитивного и процессуального компонентов.
5	Синергетический подход	Процедура обучения, способ связи обучаемого и обучающего, ученика и учителя – это не перекладывание знаний из одной головы в другую и преподнесение готовых истин.

Однако, для развития целостной структуры кросс-культурной компетентности, на наш взгляд, перечисленные компоненты недостаточны. Исходя из этих соображений, мы посчитали целесообразным дополнить характеристики Бирама такими психологическими компонентами как: *мотивационный, когнитивный и рефлексивный*.

Мотивационный компонент - ориентирован на то, чтобы пробудить у обучающегося интерес к представителям своей и других культур, а также стремление познакомиться с их духовным миром;

Когнитивный компонент - предполагает овладение знаниями психоэмоционального уровня, а также овладение кросс-культурными формами поведения и умениями оперировать приобретёнными знаниями в условиях реальной коммуникации и поведением в поликультурной среде;

Рефлексивный компонент - предполагает, что будущий педагог-филолог сможет давать объективную оценку своих знаний и умений в социальной, культурной, профессиональной сферах коммуникации с представителями других культур и народов.

Кроме того, в модель включаются принципы и методы, основанные на таксономии Б. Блума. Дадим характеристику компонентам, дополнительно включенным нами в модель Бирмана.

Принципами кросс-культурного развития в данном случае являются: принцип толерантности индивидуальности, культуросообразности, гуманизма, кросс-культурной коммуникации, эмпатии, рефлексивности.

Наиболее важную часть Модели составляют методы, направленные на овладение кросс-культурной компетентности педагогов-филологов, это уровни мыслительных навыков по таксономии Б. Блума. В Республике Казахстан данная таксономия получила широкое распространение с 2016 года и положена в основу национальной системы обучения и оценки компетентности владения русским языком.

Уровни развития кросс-культурной компетентности дифференцированы нами по трем показателям: **пороговый, продвинутый, высокий**. Эти показатели соответствовали шкалам мыслительных навыков по таксономии Б.Блума.

Пороговый уровень – соответствующий по таксономии Блума уровням знание и понимание полученной литературной информации.

Продвинутый уровень – соответствующий по таксономии Блума уровням применение и анализа полученной литературной информации.

Высокий уровень – соответствующий по таксономии Блума уровням – синтез и оценка полученной литературной информации, их систематизация, структурирование и рефлексия.

Пороговый уровень	Продвинутый уровень,	Высокий уровень
Соответствующий таксономии Блума уровням «знание и понимание»	Соответствующий таксономии Блума уровням «применение и анализа»	Соответствующий таксономии Блума уровням «синтез и оценка»
- Знает литературоведческие термины и имена известных писателей и поэтов Казахстана; - Знает произведения известных писателей и поэтов Казахстана; - Знает историю казахстанского литературоведения; - Слабо представляет связь кросс-культуры и словесного творчества; - Знает и понимает особенности родной страны (культуры, традиций, образа жизни, устоев и т.д.); - При литературном анализе различает только черты своей культуры в представленном тексте. - Считает, что кросс-	- <i>Обнаруживает</i> национальные и кросс-культурные аспекты сюжета, темы, идеи и образов - Умеет аргументировать свою точку зрения; <i>определяют</i> проблемно-мотивную структуру художественного произведения• - Разбирается в особенностях культуры более трех этносов; - <i>Определяет</i> национально культурные компоненты содержания и приметы национально-культурной жизни - Верно <i>устанавливает</i> национально- исторический контекст создания произведения; - Умеет <i>распознавать</i> смыслы	- Суммирует свою точку зрения по прочитанному произведению. - Обсуждает мотивы владения познаниями в области кросс-культурной компетентности, как необходимой коммуникации с представителями других культур - <i>Сопоставляет</i> становление национального менталитета и художественное произведение; - Верно <i>формулирует</i> этическую оценку литературного произведения в контексте кросс-культурной парадигмы литературы изучаемого народа. - <i>Проявляет</i> эмпатию—по

культурностыне всегда можно познать через текст. - Обнаруживает предрассудки и стереотипы восприятия других культур - Понимает поведение персонажей без учёта кросс-культурной мотиваций, без связи с его национальным стереотипом, кодексом поведения, ментальностью, запечатлённых в литературном произведении - <i>Принимает</i> только знакомые правила, обычаи, традиции и приметы национальной жизни - <i>Отсутствует</i> интерес или <i>скептически</i> <i>оценивает</i> и <i>ценит</i> только свою национально-культурную систему - Верно истолковывает отличительные особенности стиля писателя или поэта; - Демонстрирует понимание учитывать особенности гражданской позиции собеседников, их нравы, устои, обычаи - Верно интерпретирует различные национально-культурные концепты, архетипы.	и ценности национальной идентификации писателя и героев его произведения - Умеет <i>осмысленно анализировать</i> свою деятельность в контексте данной учебной работы, составлять алгоритм действий - Объясняет национально-культурные особенности не только казахстанской литературы; - <i>Рассматривает</i> и проявляет интерес кинематографу как несущей информации о стране - Исследует литературный текст как важный источник национально-культурной информации; - <i>Обнаруживает</i> межкультурный диалог автора произведения с другими художественными текстами - <i>Демонстрирует</i> толерантное поведение по учёту позиции и взглядов собеседников. - Анализирует различие между национально-ценностными и ментальными основаниями родной и изучаемой культурами	формуле: «узнать-понять-принять»; - <i>Демонстрируют</i> умения в области моделирования ситуации кросс-культурного общения с героями произведений как представителями различных национальных культур. - Высказывает свое мнение о решениях, выражающих акцентируемую автором национальную идентичность - <i>Расценивает</i> знания, полученные из литературного текста, как информацию для прогнозирования и разрешения ситуативных или кросс-культурных задач; - Умеет <i>дискутировать</i> о национальном своеобразии литературного произведения при изучении национальной литературы - Верно резюмирует равноценность различных национальных культур для литературного наследия Казахстана;
--	---	---

Таким образом, результаты исследования подтвердили выдвинутую нами гипотезу о том, что кросс-культурная компетентность у педагогов-филологов возможно развивать как личностно-значимые качества в четко-организованной деятельности на основе вышеперечисленных психолого-педагогических компонентов, принципов, подходов и критериев в стенах вуза. Это соответствует принципам Обновленного содержания образования и в последующем поможет в профессиональной деятельности.

Сегодня можно утверждать, что в вузах и школах страны созданы отличные условия для развития профессиональных компетенций педагогов-филологов: это и содержательная стратегия вуза, его академическая политика, научные центры, департаменты международного сотрудничества и науки которые ориентируют обучающихся на толерантное взаимоотношение, свободное межкультурное общение на разных языках и академическую свободу, тем самым развивая глобальные компетенции как стержень кросс-культурности. А из наших наблюдений можно сделать вывод, что приведенные нами исследования доказывают своевременность модернизации школьного образования и необходимость тесного сотрудничества между школой и вузом. Прделанная работа по развитию кросс-культурных навыков верно нацелена и основывается на умениях и навыках в рамках готовности личности педагога-филолога воспринимать кросс-культурные идеи; была правильно направлена на их ознакомление с принципами и методами кросс-культурной компетентности

Использованная литература:

1. Послание первого Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстана «Третья модернизация Казахстана: глобальная конкурентоспособность» от 31 января 2017 г. [Электрон. ресурс]. - 2017. – URL:

https://www.akorda.kz/ru/addresses/addresses_of_president/poslanie-prezidenta-respubliki-kazahstan-nnazarbaeva-narodu-kazahstana/ (дата обращения: 28.05.2021).

2. Колосовская Т. А. Формирование кросс-культурной компетентности будущих учителей: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08.- Челябинск, 2006.- 195 с.

3. Циборева И.Н. Формирование кросс-культурной коммуникативной компетентности студентов: учеб.-метод. пособие для преподавателей английского языка. – М. - 2011. – С. 9.

4. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного. – 4-е изд. – М. - 1990. – 246 с.

5. Кривенькая М.А. Особенности пограничья культурных средств терминологии межкультурного взаимодействия. [Электрон. ресурс]. - 2020. – URL:<https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-pogranichya-kulturnyh-sred-v-terminologii-mezhkulturnogo-vzaimodeystviya/> (дата обращения: 22.05.2021).

6. Алиева Н. Н. Кросскультурность как методология изучения второго языка в современной лингвистике//Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. - 2007. Т. 7. - №28. - С. 7-13

7. Зайцева В.А. Кросс-культурная компетенция как условие успешного межкультурного общения.// Теория и практика профессионально ориентированно обучения иностранным языкам: Материалы VIII Международной научно-практической конференции, Международный университет «МИТСО» - Минск, 2015. – С. 249-252.

8. Шиян О.М. Аутопедагогическая компетентность учителя //Педагогика-1999. -№1. -С.325.

9. Byram M. Assessing Intercultural competence in language teaching // Sprogforum. - 2000. - №18 (6). - P. 8-13.

FORMATION OF THE FOREIGN LANGUAGE COGNITIVE-COMMUNICATIVE COMPETENCE OF HIGH SCHOOL STUDENTS BY MEANS OF INTERNET RESOURCES

Omirbek Anar,

Master's student, 2 course

«7M01711- Foreign language teachers training

Ablaikhan KazUI RandWL, Almaty, Kazakhstan

e-mail: omirbekovna99@gmail.com

Esentaeva A.I.,

Republican Institute of professional development «Orleu»

senior lecturer, master of Humanities, trainer

e-mail: esentaeva_aizhan@mail.ru

Түйіндеме. Бұл мақала мектеп білімі контекстінде шет тілін оқытудың дидактикалық құралы ретінде интернет-платформаға арналады. Біздің міндетіміз – интернет-платформаны инновациялық құрал ретінде қарастыру, оның шет тілдерін оқытудың қазіргі үдерісіндегі рөлін анықтау.

Тірек сөздер: интернет-технологиялар, интернет-ресурстар, білім беру интернет-материалдары, когнитивтік-коммуникативтік құзыреттілік.

Abstract: This article will focus on the Internet platform as a didactic tool for teaching a foreign language in the context of school education. Our task is to consider the Internet platform as an innovative tool, to identify its role in the modern process of teaching foreign languages.

Keywords: Internet technologies, Internet resources, educational Internet materials, cognitive-communicative comp

The main goal of learning a foreign language at school is the formation of intercultural communicative competence among schoolchildren, that is, the ability and readiness to carry out foreign language interpersonal and intercultural communication with native speakers [1].

Successful knowledge of a foreign language world and understanding of one's native culture is possible only under the condition of intensive cognitive activity of students, their active intellectual

creativity, as well as in the course of applying independent research. A foreign language in modern society is in demand more and more not only as a means of communication, but also as a tool for cognitive and professional activities.

Cognitive-communicative competence is one of the key competencies, which is understood as competence in the field of independent cognitive activity of a student. It includes the student's ability to determine the goal of future activities, plan and build an individual learning path, analyze, reflect and self-evaluate their work and its results.

Cognitive-communicative competence is also one of the constituent components of foreign language communicative competence of students, which in turn is one of the main goals of teaching a foreign language at different stages of education. Moreover, the inclusion of the cognitive-communicative component on a par with such competencies as linguacultural, sociocultural, conceptual and reflexive, necessitates teaching pupils and students the specific skills of independent learning activities in the field of studying a foreign language and culture, reflecting the features of a foreign language as a subject of study and an object of study.

The development of cognitive-communicative competence becomes several times more effective when high school students are immersed in the language environment. It is the Internet that provides such an opportunity both in the classroom, and in extracurricular activities, and with the independent work of the student. One of the most elementary ways to use the Internet is to use it as a source of additional materials in preparation for the lesson. The Internet is able to make up for the lack of sources of educational material. The volume and complexity of the material must be varied and selected based on the level of development of students at each stage of education.

Modern high school students are representatives of generation who were born and grew up surrounded by modern technology, which led to students' expectations of how teachers should present material.

Thus, pedagogical technology is necessary to influence the processes of development, training and education of a high school student. It is a quite complex process involving a set of special forms, methods of training and education, systematically used in the educational process, based on the declared psychological and pedagogical attitudes.

Modern Internet technologies create didactic conditions for learning a foreign language by high school students outside the classroom (Chaklikova A.T., Nurgalieva G.K., Dzhusubalieva D.M., Polat E.S., Titova C.V., Sysoev P.V., Evstigneev M.N.). From the extent and to what extent students can develop cognitive-communicative abilities based on ICT tools, they will be so effective in independently mastering a foreign language and culture in the Internet environment.

Internet technologies in the educational process are used to develop the cognitive and creative activity of students, to improve the quality of education and the efficiency of using study time, and to reduce the amount of time students spend on reproductive activities. Many domestic and foreign scientists pay attention to the importance of using Internet technologies in modern education to diversify significantly the content, methods and forms of education. Moreover, Internet technologies provide students with an unlimited amount of information that can be effectively used as independent work. Especially relevant is the use of Internet technologies in teaching a foreign language.

One of the trends of modern education is the increasing integration of innovative educational technologies into the educational process, but this does not mean at all that any use of multimedia programs will lead to successful learning outcomes. On the contrary, now, more than ever, teachers and educators should be most careful in choosing innovative educational technologies and follow the principles that will allow them to implement these technologies most effectively.

The modern type of communication poses new challenges for the teacher:

- involve each student in an active cognitive process in the language being studied, i.e. not in the process of passive mastery of language knowledge, speech skills and abilities, but in active cognitive-communicative, research, creative activity;
- create conditions for the conscious application of the acquired knowledge, skills and abilities by each student in practice;

- provide students with the opportunity to work together, in cooperation in solving various problems, as well as free access to the necessary information in order to use it in their own statements [4, p. 7].

Internet resources have a high pedagogical potential in terms of purposeful use of information; developing skills in working with information; implementation of synchronous and asynchronous communication (contribute to the development of the psychological and social components of key competencies, form cooperation skills).

Today, with the help of Internet technologies, the process of teaching a foreign language can be closer to real conditions than ever before. Internet technologies significantly expand the teacher's opportunities in terms of individualizing learning and enhancing cognitive activity. Thus, Internet technology tools make it possible to build the learning process in accordance with the individual needs of high school students, which gives them the opportunity to work at their own pace, independently choosing the speed and amount of learning that they consider optimal for themselves.

The following goals are identified for the use of Internet technologies in English classes: increasing motivation to learn the language; development of speech competence; increase in the volume of linguistic knowledge; expanding the scope of knowledge about the socio-cultural specifics of the country of the language being studied; development of the ability and readiness for independent study of the English language.

Modern Internet technologies have many didactic properties and functions. The didactic properties of modern ICT are the main characteristics, features of specific technologies that distinguish one from the other, essential for didactics (including linguodidactics) both in terms of theory and in terms of practice.

The didactic functions of modern Internet technologies are understood as external manifestations of ICT tools used in the educational process to achieve the goals [3].

In his works, P.V. Sysoev identifies 8 didactic properties of modern Internet technologies, which have an impact on the intensification of the process of teaching a foreign language.

1. Multilingualism and multiculturalism of Internet information resources. The study and comparison of materials about different cultural groups, as well as variants of the language being studied, will allow to implement the principle of a dialogue of cultures, as well as to create an idea for high school students about the linguistic and cultural diversity of the country of the language being studied and about cultural diversity as a norm of coexistence of cultures in the modern multicultural world.

2. Multi-level information Internet resources. The information provided on the Internet can have a different level of language complexity, which allows the use of Internet information resources at all stages of learning.

3. Variety of functional types of Internet resources. Text, graphic, audiovisual types of materials teach to extract the necessary information from various sources.

4. Multimedia resources. Media resources give the opportunity to hear the speech of native speakers, as well as get acquainted with the target culture.

5. Hypertext structure of documents. This property creates conditions for fast navigation in a large amount of information.

6. Ability to create a personal user zone. Creating and maintaining your own pages in various social networks, communication in various messengers will allow you to develop the ability to present yourself, talk about your interests, position yourself as a representative of your country and culture, etc.

7. The possibility of organizing synchronous and communication. Synchronous communication can be implemented through chats, Skype. Asynchronous communication is done through email, forums, and blogs. This property can be used to establish contact and communication, for example, between schoolchildren and their foreign peers or between schoolchildren and a teacher.

8. The possibility of automating the processes of information and methodological support and organizing the management of educational activities of students and its control. Modern IT tools make it possible to partially or completely automate educational activities and their control [5].

The most commonly used Internet technology tools in the educational process include electronic textbooks and manuals, Internet educational resources, video and audio equipment, electronic encyclopedias and reference books, simulators and testing programs.

It is also important that modern Internet technology allow users to use network databases, various search engines, library catalogs, etc., helping the teacher and high school students to join the world's information resources. As a result, learning activities both in the classroom and outside of school hours reach a fundamentally higher and more effective level.

So, another advantage of using Internet technology is the fact that the learning process itself becomes more dynamic. Highschool students work effectively with text editors, improve computer skills, and work with electronic versions of various dictionaries. Schoolchildren get the opportunity to use the knowledge and skills gained in the classroom and realize the practical significance of the acquired knowledge, which is actively facilitated by correspondence with peers from other countries, sending their essays and creative works to the teacher, and participating in various projects.

Based on the foregoing, we can conclude that Internet technology creates a special learning environment that meets all the needs and requirements of English teachers. First, it is designed for group learning. Then teachers can create their own educational resources, publishing them on the platform and further use, and thirdly, it is possible to update the bank of tasks and choose exercises designed by other teachers.

The Internet resources include:

- sources of information –information sites and Internet search engines, including those specialized for educational applications;
- virtual constructors that allow you to create visual and symbolic simulation models of mathematical and physical reality and conduct experiments with these models;
- simulators that allow you to work out automatic skills in working with information objects;
- text input, operating with graphic objects on the screen, etc., written and oral communication in a virtual language environment;
- test environments that allow teachers to design and apply specific test items and systems in which the student receives the task in whole or in part through a computer, and the result of the task is also fully or partially evaluated by the computer; assessment is used in the work by the student or the teacher [6].

Today, digital tools open up great opportunities for the educational process. Thanks to the Internet and many other services related to it, each person has access to a large number of information, including educational materials. Online classes increase the motivation of students and contribute to their greater social interaction during the learning process. Using digital tools, a teacher can demonstrate educational video and audio materials, use a message board for communication with students, etc. In addition, students themselves can, for example, discuss questions on specific topics at special forums or meet online in special study groups.

Thus, the use of Internet resources allows the teacher to go:

- from learning as a function of memorization and reproduction to learning as a process of mental development and functional application of acquired knowledge;
- from focusing on the average student to individual and differentiated learning programs;
- from external motivation of learning to internal regulation.

In the modern world it is inappropriate to teach a foreign language using only educational complexes and ignoring the huge resources of the Internet. From a didactic point of view, the advantage of the Internet over traditional learning tools lies in the relevance and availability of authentic materials.

Reference

1. Kunanbayeva S.S. Kompetentnostnoe modelirovanie professional'nogoinoya zychnogo obrazovani. – Almaty, 2014. – 57s.
2. Zhuravleva N.V. The use of ICT in English lessons / N.V. Zhuravlev. – (<https://nsportal.ru/shkola/inostrannye-yazyki/angliiskiy-yazyk/library/2013/02/08/ispolzovanie-ikt-na-urokakh>).
3. Джусубалиева Д.М., Мынбаева А.К., Мамбетказиев А.Е. Дидактические средства дистанционного обучения – проблемы и перспективы. Научный журнал «Хабаршы» КазНПУим. Абая, серия педагогические науки, №2, (66) 2020 г. С.95-102
4. Galskova N.D. Modern educational model in the field of foreign languages: structure and content // Foreign languages at school. - 2015. - No 8. - P. 3–8.

5. Sysoev P.V. Modern information and communication technologies: didactic properties and functions / P.V. Sysoev // Language and culture. - 2012. - No 1. - P. 120–133. (<https://elibrary.ru/item.asp?id=17698017&>)
6. Strategy for modernization of the content of general education: materials for the development of documents for the renewal of general education / coordinator of the group A.A. Pinsky. - M. : Mir knigi, 2001. - 101 p.

ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АРҚЫЛЫ БОЛАШАҚ ШЕТ ТІЛ МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ-КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ҮЛГІСІ

Мұратқызы Н.,
Абылай хан атындағы
Қазақ Халықаралық Қатынастар
және Әлем тілдері университетінің
2-курс магистранты
Қазақстан, Алматы қ.,
e-mail: nuraiym-muratkyzy@mail.ru

Есентаева А.И.,
«Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы
Республикалық Кәсіби даму институтының
ЖМЖГПОЭМЖӘ кафедрасының аға оқытушысы,
гуманитарлық ғылымдарының магистрі, тренер
e-mail: esentaeva_aizhan@mail.ru

Түйіндеме: Бұл мақалада цифрлық технологияларды пайдалана отырып, болашақ шет тілі мұғалімдердің мәдениетаралық және коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастырудың маңыздылығы түсіндірілді, болашақ мұғалімдердің мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастырудың теориялық негіздемесіне сүйене отырып, педагогикалық үлгісі жасалды. Автор студенттердің мәдениетаралық коммуникативті құзыреттілігін қалыптастыру процесінде цифрлық технологияларды қолдану мүмкіндіктерін қарастырады.

Тірек сөздер: құзыреттілік, мәдениетаралық-коммуникативтік құзыреттілік, цифрлық технология

Білім беруде мамандарды дайындауда студенттердің кәсіби ортаға бейімделу процесін айтарлықтай жеңілдетуге және оның бәсекеге қабілеттілігін арттыруға мүмкіндік беретін құзыреттілікке назар аудару ерекше рөл атқарады. Қоғам дамуының қазіргі кезеңінде әлеуметтік дамудың жаңа тенденцияларына байланысты мәдениетаралық коммуникация процесінде өзара түсіністік мәселесі ерекше өзекті болып табылады. Мәдениетаралық коммуникативті құзыреттілік тұжырымына анықтама беріп, оны қалыптастырудағы цифрлық технологиялардың мүмкіндіктерін қарастырайық.

И.Л.Плужник мәдениетаралық коммуникативті құзыреттілік мәніне нақты анықтама береді: «мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілік – бұл басқа мәдениет өкілдерінің көзқарастары мен пікірлерін түсіну, олардың мінез-құлқын түзету, қарым-қатынас процесінде қайшылықтарды жеңу, өмір сүру құқығын мойындау функционалдық қабілеті. Ол кәсіби ұтқырлыққа, тез өзгеретін өмір жағдайларына дайындыққа негіз жасайды, маманды әлемдік жетістіктер стандарттарымен таныстырады, қарым-қатынас пен толеранттылық негізінде кәсіби өзін-өзі жүзеге асыру мүмкіндіктерін арттырады» [1]. Бұл анықтамада автор мәдениетаралық коммуникация саласындағы мамандарды даярлаудың мақсаты мен процесіне әсер ететін мәдениетаралық коммуникативті құзыреттіліктің кәсіби құрамдас бөлігін көрсетеді. И.Л. Плужник өз еңбегінде мәдениетаралық коммуникативті құзыреттіліктің интегративті сипатын ескере отырып, оның дидактикалық мазмұнын ашады:

- кәсіби тәжірибені кеңейтуге мотивация;
- зерттелетін тіл елдеріндегі қарым-қатынастың моральдық-этикалық стандарттарының әлеуметтік-мәдени аспектілері туралы білім;
- шетелдік мәдени кәсіби салаға тән нормалар, мінез-құлық қатынастары туралы;
- тиімді, қақтығыссыз мінез-құлық мақсатында коммуникативті стратегиялар мен тактикаларды білдірудің әртүрлі тілдік құралдары туралы;
- іскерліктер мен дағдылар: кәсіби сипаттағы мәлімдемелердің мәдени-спецификалық нормаларын құру және тану;
- қарым-қатынас стратегияларына сәйкес сөйлеудің икемді вариациясы;
- кәсіби бейіндегі шет тіліндегі мәтінді түсіну және шығару;
- кәсіби маңызды тұлғалық және мінез-құлық қасиеттері: мәдени полицентристік және бейтараптық, төзімділік;
- эмоциялар мен сезімдер: басқа кәсіби мәдениет құндылықтарын құрметтеу және өз кәсіби саласында лайықты үлгілерді ұстануды арттыру; эмоционалды жауап беру. [1].

Бұл тәсілді талдау мәдениетаралық коммуникация саласындағы көптеген зерттеулерден оның зерттеулері ең маңызды деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Мәдениетаралық коммуникативті құзыреттілік ұғымының мәнін толық көрсетеді.

Бүгінгі таңда қоғам бір орында тұрмайтынын, мұғалімнің кәсіби шеберлігі тек кәсіби білімінде ғана емес, цифрлық технологияларды өз тәжірибесінде пайдалана білуінде екенін бүгінгі таңда заманауи мұғалімдер мен студенттер түсінуі керек.

Шет тілдерін оқытуда мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілікті дамытуды компьютерлік сыныптарсыз, мультимедиялық білім беру бағдарламаларынсыз, интернетсіз және қашықтықтан оқытусыз елестету мүмкін емес. Ақпараттық технологиялар құбылыстарды елестету, түсіндіру процесін динамикалық түрде бейнелеу, оқу ақпаратының маңызды көлемін өңдеу, оқу үдерісінің динамикасына ықпал ету, сабақты түрлі-түсті интерактивті әрекетке айналдыру мүмкіндігі бар инновациялық интерактивті оқыту құралдары ретінде әрекет етеді.

Мәдениетаралық коммуникативті құзыреттілікті дамытуда қоғамның цифрландыруы және ақпараттық технологиялардың дамуы, білім берудің озық тәсілдерін жаңғыртуы кеңінен әсер етуде. Бұл орайда цифрлы технологияларды пайдалану жас мамандарға көп мүмкіндіктер береді:

- аудиовизуалды цифрлық ресурстарды пайдалану;
 - коммуникативті әрекет шарттарын модельдеуге мүмкіндік береді;
 - лексикалық және грамматикалық дағдылардың өсуіне ықпал етеді;
- студенттерге жылдам кері байланыс алуға мүмкіндік береді.

Осыған байланысты педагогикалық жоғары оқу орындары болашақ шет тілі мұғалімдерінің бойында осы құзыреттілікті қалыптастыру мәселесіне ерекше көңіл бөлуі керек. Студенттер мәдениетаралық дағдыларды имманентті түрде меңгереді және шынайы қарым-қатынасқа дайын болады деп болжанады. Бірақ тәжірибе көрсеткендей, практикалық дайындықтың өзінде басқа мәдениет өкілдерімен адекватты қарым-қатынас жасау үшін тек білім жеткіліксіз. Оның себебі кез келген әрекеттің кезең-кезеңімен қалыптасуын ескеретін жаттығулардың теориялық негізделген жүйесінің жоқтығында.

Жалпы, зерттеудің мақсаты – цифрлық технологиялар арқылы болашақ шет тілі мұғалімдерінің мәдениетаралық-коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастырудың теориялық негіздерін анықтап, әдістемелік үлгісін жасау және оны тәжірибелік эксперименттен өткізу. Осы мақсатқа жету үшін келесі міндеттерді шешу қажет:

-шетел тілі кәсіби қарым-қатынасының мәдениетаралық компонентін жүзеге асырудың педагогикалық моделін жасауға негіз болған теориялық материалды талдау.

-әзірленген педагогикалық модельді ұсыну, оның құрамдас бөліктерін, педагогикалық модельдің тиімділігін тексеру үшін экспериментті ұйымдастыру кезеңдерін және оны оқу процесінде қолданудың жалпы мүмкіндіктерін сипаттау;

Цифрлық технологиялар арқылы болашақ шет тілі мұғалімдерінің мәдениетаралық-коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастырудың үлгісі

Цифрлық технологиялар арқылы болашақ шет тілі мұғалімдерінің мәдениетаралық-коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастырудың үлгісі бес блоктан тұрады.

I блок. Мақсаттық блок. Зерттеу жұмысының үлгісін даярлаудағы мақсатымыз анықталады. Мақсаты: Цифрлық технологиялар арқылы болашақ шет тілі мұғалімдерінің мәдениетаралық және коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыру.

II блок. Тұжырымдамалық блок. Мақсаты айқындалғандықтан, осы мақсатқа жету үшін қолданылатын тәсілдер мен принциптерді қарастырамыз. Цифрлық технологиялардың көмегімен болашақ шет тілі мұғалімдерінің МКҚ қалыптастыру келесі тәсілдер жүзеге асырады:

- Құзыреттілікке негізделген тәсілдің мәні – болашақ мұғалімдерді болашақ кәсіби табысқа жету үшін қажетті жағдайлар болып табылатын әртүрлі кәсіби, этикалық, коммуникативтік және басқа міндеттерді шешуге үйрету болып табылады. [2]

- Концептуалды тәсіл – зерттеу тұжырымдамасын алдын ала әзірлеуге мүмкіндік беретін тәсіл, яғни зерттеудің жалпы бағыты мен сабақтастығын анықтайтын негізгі ережелер жиынтығы.

- Жүйелілік тәсілдің мәні- оқу-тәрбие процесін өзара байланысты элементтердің ажырамас жиынтығы, яғни реттелген жүйе ретінде зерттеп, жүзеге асыруда жатыр

Принциптер – бұл оқу процесінің жалпы бағытын, яғни оның мақсаттарын, мазмұнын және ұйымдастыру әдістемесін анықтайтын негізгі талаптар.

С.С. Құнанбаеваның пікірінше, шет тілін оқытуда белгілі бір мақсатты айқындайтын жүйе құраушы принциптер: коммуникативтік, когнитивтік, концептуалды, лингвомәдени, әлеуметтік-мәдени, тұлғаға бағытталған (дамытушылық-рефлексивті) ұстанымдар [3].

- Лингво-мәдениеттік принципте ана тілі мен мәдениетін бейсаналық процесс ретінде меңгеруде диалогта басқа тіл мен мәдениетті меңгеруде мәдениет «басқа тілді» қалыптастырудың саналы процесі ретінде көрінеді.

- Дамытушы-рефлексивтік принцип адамға бағдарлану идеясын жүзеге асырады, оның мүмкіндіктері мен өзіндік таным мен өзін-өзі дамыту стратегиясын дамытады, білім беру субъектісінің жаңа лингвомәдениетті меңгеруінің когнитивтік-белсенділік процесінің ерекшеліктерін негіздейді. қызметі «мәдениетаралық коммуникация субъектісі» болу процесін мақсатты түрде басқаруға мүмкіндік береді. [3]

- «коммуникативті принцип коммуникативті мінез-құлықтың бүкіл жүйесін белгілі бір лингвомәдени қоғамдағы адамдар арасындағы өзара әрекеттестіктің дәстүрлері мен нормаларының жиынтығы ретінде пайдалана білуге бағытталған». [3]

III блок. Пәндік-мазмұндық блок: субқұзыреттіліктер

1. Когнитивті – тілдің таным процесінің құрамдас бөлігі ретінде қалыптасуын және ойлауды қалыптастыруды қамтамасыз етеді [3].

2. Дискурсивті – ауызша немесе жазбаша түрде баяндалған логикалық және дәйекті сөйлеу мәлімдемелерін түсіну және құру қабілеті [4].

3. Стратегиялық – шет тілін білудегі, сондай-ақ қарым-қатынас жағдайын немесе оның ерекшеліктерін білудегі мүмкін болатын олқылықтардың орнын толтыру үшін барлық мүмкін болатын қарым-қатынас құралдарын (вербалды және вербалды емес) пайдалана білу қабілеті [4].

IV блок. Процессуалдық блок. Бұл блокта зерттеу кезеңдері мен оны жүзеге асыруға бағытталған формаларды, цифрлық технологияларды қарастырады.

Кезеңдер

- *Когнитивті-түсініктік.* Когнитивті-түсініктік кезеңде цифрлық технологиялар негізінде тақырыптық мазмұнды меңгеру өзге мәдениетті танып-білу арқылы жүзеге асады, жүйені меңгеру мен түсіну жүзеге асады.

- *Ақпараттық-жинақтаушы.* Ақпараттық-жинақтаушы кезеңде ақпараттық базаның кеңеюі, білім қорының үлкеюі, ішкі синтез және ақпаратты аналитикалық түрде өңдеу үрдістері және кәсіби маңызды біліктіліктердің жинақталуы қарқынды түрде жүреді.

- *Прагма-репрезентациялаушы.* Прагма-репрезентациялаушы кезеңде сөйлеушінің прагматикалы біліктіліктерін жүзеге асыруға арналған тапсырма қойылады. Сонымен қатар, берілген деңгейде сендіруге, өзінің көзқарасын дәлелді түрде жеткізу сияқты қабілеттер қалыптасады.

- *Контекстік-коммуникативтік.* Контекстік-коммуникативтік кезеңде бағалаушы талдауды, өзін-өзі жөндеу және де кате жасаған мезеттерде максималды түрде өзгертпелерді жүргізе алу қабілеттерінің қалыптасуымен анықталады.

Мақсатқа жетудің формалары ретінде жұппен, топпен жұмыс жасап, дәріс, семинар үлгісінде жүзеге асыру. Цифрлық технологиялар қатарында білім беру интернет жобалары, E-mail, подкасттар, веб-форумдар, ақпараттық-анықтамалық ресурстар, Wiki технологиялары, блог технологиялары.

V блок. Бағалаушы-нәтижелік блок. Болашақ шет тілі мұғалімдерінің мәдениетаралық және коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыру деңгейлері – жоғары, орташа, төмен.

1. Жоғары

- Жоғары кәсіби қарым-қатынас, тұлғааралық және мәдениетаралық өзара әрекеттесудің тапсырмаларын шешуге арналған шет тілінің негізгі ауызекі және жазбаша біліктіліктері қалыптасқан:

- фактілер мен сілтемелерді қолдану арқылы жоғары деңгейдегі дәлелділік жағдайындағы коммуникативтік ниетті түсіндірудің жеткіліксіздігі – коммуникация актысының құрылуының тактикасын және стратегиясын дұрыс меңгеру;

2. Орташа

- кәсіби қарым-қатынас, тұлғааралық және мәдениетаралық өзара әрекеттесу тапсырмаларын шешуге арналған шет тілінің ауызекі және жазбаша біліктіліктері ішінара қалыптасқан

- нақтылау мақсатымен әрдайым қарсы сұрақтар қоя отырып қатысым серіктесінің қатысымдық ниетін жалпылама түрде ғана түсіне алу;

- тілдік тип пен формасын тандау кейде қатысым мақсатына сай келмейді

3. Төмен

- Көрсетілген деңгейде коммуникацияға түсе алмау.

- Тілдік қатынас коммуникативтік және танымдық түрде жеткілісіз білдіріледі.

Зерттеу нәтижесінде цифрлық технологиялар арқылы МКҚ жеткілікті деңгейде қалыптастырылған субъект қалыптасады.

Қорытындылай келе, МКҚ қалыптастыру және ағылшын тілін шет тілі ретінде оқыту үшін цифрлық технологияларды қолдану мұғалімдерге де, студенттерге де шексіз мүмкіндіктер туғызатынын, үлкен оқу әлеуетіне ие екенін және ағылшын тілін шет тілі ретінде оқытудың маңызды шарты болып табылатынын атап өтуге болады. Оқу үрдісінде цифрлық технологияларды орынды пайдалану студенттердің ағылшын тілін, олардың мәдениетін, оның салт-дәстүрін өз бетінше оқуға деген ынтасын арттырып, соның нәтижесінде тұрақты білім беруді қалыптастыруға және мәдениетаралық- коммуникативті құзыреттілік дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Плужник И.Л. Формирование межкультурной коммуникативной компетенции студентов гуманитарного профиля в процессе профессиональной подготовки. Дис. д-ра пед. наук. Тюмень, 2003. 326 с.

2. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А.В. Хуторской // Ученик в обновляющейся школе. – М.: ИОСО РАО, 2002. – С. 135-157

3. Кунанбаева С.С. Современное иноязычное образование: методология и теории [Текст] / С.С. Кунанбаева. – Алматы, 2005. – 264 с..

4. Hymes D. H. On Communicative competence. The Communicative Approach to Language Teaching / D. H. Hymes. – Oxford, 1981.

THE FORMATION OF INTERCULTURAL COMMUNICATIVE COMPETENCE OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS THROUGH CRITERIA-BASED ASSESSMENT

Raikanova A.M.,

Master's student, 2 course

«7M01711- Foreign language teachers training»

Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages

Almaty, Kazakhstan

e-mail: raikhanova7@gmail.com

Esentaeva A.I.,

Republican Institute of professional development «Orleu»

senior lecturer, master of Humanities, trainer

e-mail: esentaeva_aizhan@mail.ru

Түйіндеме. Қазіргі таңда әлемнің жаһандануына байланысты қоғамның өзгермелі жағдайында «мәдениетаралық қатысым», яғни, шет тілі қоғамдастық өкілдерімен тиімді қарым-қатынас жасай алу мүмкіндігі күннен күнге өз өзектілігін жоғарылатуда. Осы себепті, ұсынылып отырған мақалада орта мектеп оқушыларының мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілігін критериалды бағалау арқылы қалыптастыру қарастырылады.

Тірек сөздер: құзырет, мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілік, білім беру, критериалды бағалау, орта мектеп оқушылары.

Abstract. Nowadays, in the conditions of globalization of the world, «intercultural communication», that is to say, the possibility of effective communication with representatives of the foreign- speaking community, is becoming more and more relevant every day. For this reason, this article examines the formation of intercultural communicative competence of secondary school students through criteria- based assessment.

Keywords: competence, intercultural communicative competence, education, criteria- based assessment, secondary school students.

In the present time, globalized world is bringing a wide range of changes into the various fields of society. In connection with this, internalization of all spheres of our country, especially, the field of education is becoming more and more vital. All these changes affect the increase of requirements for future teachers which includes the possession of intercultural communicative competence. Students, more precisely, future specialists, specializing in the study of foreign languages, should have intercultural communicative competence (ICC), which is understood as the ability to carry out effective intercultural communication through certain cognitive and behavioral skills, abilities and personality qualities. It is important to train specialists who are able not only to impart good knowledge of the subject to students, but also to teach them to respect the traditions and customs of their own and other peoples, to use this knowledge in everyday life, striving to find mutual understanding with people of any nationality. This is what education and upbringing is designed to do at the present stage and one of the important aspects in training teachers of foreign language who are intermediaries between two cultures and the personality of the bearer of culture and its creator, the successor and creator of the world pedagogical experience [1].

Analyzing the scientific literature, it can be seen that the concept “competence” has a wide variety of interpretations. For example, Markova A. K. defined the concept «competence» as an individual characteristic of the degree of compliance with the requirements of the profession. Competence - the ability to carry out practical activities that require a conceptual system and ... understanding, an appropriate type of thinking that allows you to quickly solve emerging problems and tasks (Milovanova N.G., Prudaeva V.N.). A number of scientists (T.A.Abdrakhmanov, M.A.Nagaev, A.V.Khutorskoy) define competence as the possession of an appropriate competence by a person, including his personal attitude to the subject of activity. [2] Kunanbayeva S.S understands competence as a "movable system of qualification indicators" reflected in the professional qualification model of a specialist. [3]

The intercultural-communicative competence block is related to the student's ability and willingness to participate in adequate intercultural direct and indirect communication. The professionally-oriented block of competencies is associated with the ability to solve professional tasks based on the use of information, communication, socio-legal foundations of individual behavior in civil society. The professionally-based block of competencies is represented by disciplines on which such basic ones are formed competencies, as the ability and readiness for a certain professional, in this case, it is pedagogical activity. The professionally identifying block of competencies reflects the specifics of a specific subject and over-subject sphere of professional activity and represents specialized subcompetencies. [4]

Thus, the components of the teacher's model indicate that each specialist that is to say, graduate of the pedagogical faculty should have four core competencies. Among them, a special place is occupied by the formation of intercultural and communicative competence (ICC), since it reflects the subject content of the future teacher's professional activity.

E.V. Malkova points out the undeniable connection between intercultural and communicative competencies, which act as a single indicator of the formation of a secondary linguistic personality [5]. The concept of a secondary linguistic personality as a learning goal is criticized by Kunanbayeva S.S. She points out the impossibility of forming «... such maximum qualitative levels of appropriation of another culture and language as a secondary linguistic personality with a level of proficiency (in a foreign language and culture) aligned with the ability of native speakers». According to Kunanbayeva S.S., the formation of a secondary linguistic personality is impossible in the absence of linguosocial and foreign cultural environments. The final result of foreign language education in this case can be considered the formation of a «subject of intercultural communication» – a person with a high level of cognitive knowledge and activity-communicative skills. In cross-cultural communication, these skills function as «secondary cognitive consciousness» and provide the ability of personality to respond flexibly to the variability of communication situations; at the same time, socio- and linguoculturological components of intercultural competence should be firmly fixed, a communicative, behavioral culture corresponding to the norms of the linguosocium should be constantly manifested.

So, when teaching foreign language for future specialists, it should be taken into account that the purpose of training is to form students' ability and readiness to adequately and effectively communicate in a foreign language with representatives of other cultures. In other words, we are talking about the need for the formation of intercultural and communicative competence.

The intercultural communicative competence can be understood as the ability to interact effectively and acceptably with representatives of other cultures in a foreign language, formed by including in the content of teaching methods of mastering other cultures and cultural universals that do not depend on the language of communication [6], and it can be described as the ability to effectively carry out intercultural interaction based on the possession of foreign language competence and taking the position of mediator between representatives of their own and other cultures, realizing themselves as representatives of a certain ethnic community, nation and perceiving the situation of the dialogue of cultures as an indispensable condition for self-realization and mutual enrichment of representatives of these cultures [7]. The intercultural communicative competence can also be defined as a set of knowledge and skills that allow an individual in the process of intercultural communication to adequately assess the communicative situation, effectively use verbal and non-verbal means, put into practice communicative intentions and check the results of communication using feedback, as well as the degree of mastery of communicative mechanisms, techniques and strategies necessary to ensure an effective communication process. It is the ability to carry out effective intercultural communication through certain cognitive (cultural self-awareness, general and special cultural knowledge), affective (curiosity, cognitive flexibility, motivation, outlook) and behavioral (relationship-building skills, information gathering, empathy, etc.) skills, abilities and personality qualities [8].

The formation of the subject of intercultural communication, according to Kunanbayeva S.S., is possible when a person passes through three stages of perception of culture. The first stage is ethnocentrism that can be described as the culture of the studied language is considered as the initial source of information about the culture of the respective countries – comprehension occurs through the norms and values of their own culture. The second one is formation of cultural self-determination. This happens through the accumulation of knowledge about the variability of styles and life of the studied

communities. And the last stage is connected to the formation of the «subject of cultural dialogue» as the highest level of socio-cultural competence: this is a long process that can be recognized as the goal of a lifetime.

As S.S. Kunanbayeva emphasizes, the active position of the student responsible for his educational activities is especially important in this process: conscious planning and the ability to initiate his formation as a subject of intercultural communication play a key role. At the same time, it is necessary to take into account the cognitive component in the structure of consciousness: the independence of the learner and his individual strategy in mastering foreign language depends on it. [6] Cognitive function reflects and stimulates search and creative-self-expressing activities. It is activated by a psychological mechanism (conscious, reflexively developing, regulating the creative activity of the individual), gradually pushing towards goal-setting, self-regulating, self-evaluating, cognitive-creative and communicative activities. Therefore, the process of «learning» must be translated into the process of «learning» on the basis of conscious developmental and reflexive activity of the active subject of educational activity.

The formation of intercultural communicative competence of future specialists, that is to say, teachers of foreign language should be realized through the development of sub-competencies of intercultural communicative competence. The researcher Kunanbayeva S.S. considers several sub-competencies such as linguoculturological sub-competence that can be explained as forming the learner's «conceptual picture of the world», socioculturological, forming the learner's «secondary cognitive consciousness», conceptual, personality-centered sub-competence, which can be understood as awareness of oneself as a subject of intercultural communication, cognitive and communicative sub-competence, which is the ability and willingness to realize one's communicative intentions as components of the intercultural communicative competence. [6]

The formation of intercultural communicative competence as an indicator of the formation of a person's ability to effectively participate in foreign language communication at the intercultural level [9], on the basis of only existing manuals, without attracting additional funds and developing more diverse and methodically appropriate techniques, methods and forms of work is not effective. In this regard, the need to increase the effectiveness of the formation of intercultural communicative competence through the development and implementation of innovative technologies and teaching methods in the learning process, allowing to intensify the learning process and create an organizational and didactic basis for the implementation of the competence approach takes a big place in training future teachers. Educational Internet resources have a significant potential in eliminating these shortcomings.

Updating the content of school education is impossible without rethinking the school assessment system. According to B. McGowen, executive director of the joint project of the largest companies - Cisco, Intel and Microsoft, «the reform of knowledge assessment methods is extremely necessary for the implementation of any systemic changes in the field of education, and today we need not just changes, but transformations of a global nature» [10]. An extensive study has led to the conclusion that «most education systems do not keep up with the rapidly changing economy and do not provide students with the necessary skills. If we analyze the state of Kazakhstan's system of assessing students' academic achievements in comparison with other countries, it should be noted that the five-point assessment system provided for in Kazakhstan does not sufficiently reflect the level of students' knowledge, but it is not a generally accepted world system. That is why, one of the relevant approaches for Kazakhstan in the context of the transition to the updated content of education is the approach to assessing student achievements, which contributes to the positive overcoming of learning problems, individualization of the educational process, and in general, increasing educational motivation and the formation of self-regulation of students. It should be noted that the introduction of criteria-based assessment is focused on expanding pedagogical capabilities. And, first of all, for the effective application of the technology of criterion assessment of educational achievements the teacher needs to master the knowledge and skills of using such types of assessment as formative and summative.

The assessment system is an integral part of the content of education. It should be aimed at the correct choice of effective teaching methods and means by the teacher. But, what is the criteria-based assessment and its types within the framework of updating the content of school education in Kazakhstan? The term «criteria-based assessment» was first used by the American educator Robert

Eugene Glazer in 1963. According to the author, criterion assessment is a process that helps to determine the correspondence between the achieved planned levels of educational achievements of students. Students are evaluated through predefined criteria. Criteria-based assessment excludes comparison and dependence of educational achievements of some students on the achievements of other students. According to Glazer, the concept of measuring achievements is based on the concept of a continuous process of acquiring knowledge: from complete lack of knowledge to ideal results. [12]

Let's consider modern theories of criterion assessment. Modern changes in the education system are determined by the humanitarian paradigm, a special role is given to the intellectual development of the student's personality, aimed at successful socialization and the development of functional literacy. The requirements for intellectual training presuppose mastering a set of cognitive competencies, the formation of which is possible in the process of sequential learning of thinking skills.

Questions about the importance of the relationship between formative and final assessment are reflected in the works of W. Charles (University of Bristol). According to scientists, the formative assessment and the final assessment were considered as serving two separate purposes. Formative assessment is aimed at improving learning. The summative assessment summarizes the results of the training at the end of the training period. However, in recent years, formative and summative assessments have been recognized as interrelated and complementary to each other. They can serve both purposes, depending on how teachers use assessment information and feedback. Studies show that teachers could make better use of assessment, taking into account this relationship. [13]

Formative assessment is also called assessment for learning, which is «the process of searching and interpreting data used by students and their teachers to determine the stage at which students are in the process of their learning, the direction in which they should develop, and determining how best to achieve the required level» [14]. Here we consider the idea that in order to improve the results of one's learning, it is necessary to respond to the feedback received, which, in turn, should determine motivation and desire to act. In this regard, the role of regular feedback, understandable for each student and his parents, becomes important. After all, formative assessment provides continuous feedback between the student and the teacher without assigning points and grades, and the student has the right to make a mistake and correct it. This makes it possible to identify problems in learning, adjust the learning process in a timely manner, and help achieve the best results.

The experience of some schools on the introduction of criteria-based assessment allows us to identify the relevance of this system of assessing students' academic achievements, because in this process the student's work is compared not with the work of classmates, but with a certain criterion, which gives him objectivity. There is a full involvement of students in the assessment process, as a detailed algorithm for deducing the final grade is provided, according to which each student can determine his own level of achievement. An important factor in assessing students is also the need to familiarize students with the evaluation criteria before completing the task and the availability of evaluation criteria for students during the task. The teacher should think about their location in the lesson in advance

So, the updating of the educational paradigm has necessitated the introduction of a criterion technology for assessing the educational achievements of students in schools in Kazakhstan, which consists in comparing individual achievements of students with certain criteria for assessing the level of formation of the necessary competencies. At the same time, it is undeniable that the effectiveness of the implementation of the criteria assessment system in the country will largely depend on the readiness of society for this work, because the level of readiness of a school graduate for further professional activity depends not only on the school, but also on the social environment. In this regard, the requirements of the new education standards provide for the distribution of social responsibility for learning outcomes between educational organizations, parents of students and society as a whole.

References

1. Кунанбаева С.С. Компетентностное моделирование профессионального иноязычного образования [Текст] / С.С. Кунанбаева. – Алматы, 2014. – 192 с.
2. Хуторской А.В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты// Интернет-журнал «Эйдос». – 23 апреля – [Электронный ресурс] [http:// www.eilos.ru/journal](http://www.eilos.ru/journal)

3. 21 ғасыр педагогикасы. Ақпараттық-әдістемелік дайджест./ А.Ә.Жайтапова, Г.А.Рудик, Е.В.Белошниченко, А.С.Сатыбалдиева. -Алматы: ББЖ КБАРИ, 2009. -304 с.
4. Саванкова М.В. Формирование межкультурно-коммуникативной компетенции в процессе самостоятельной деятельности студентов по иностранному языку: дис. ... канд. пед. наук / М.В. Саванкова. – Бишкек, 2020. – 224 с.
5. Гез Н.И. Методика обучения иностранным языкам в средней школе: учебник / Н.И. Гез, М.В. Ляховицкий, А.А. Мирослюбов и др. – М.: Высшая школа, 1982. – 373 с.
6. Кунанбаева С.С. Современное иноязычное образование: методология и теории/ С.С. Кунанбаева. – Алматы, 2005. – 264 с.
7. Елизарова, В. Культура и обучение иностранным языкам/ В. Елизарова. – СПб: Каро, 2005. – 352 с.
8. Королева Д.Б. Формирование межкультурной коммуникативной компетенции студентов-лингвистов в контексте педагогики совместной деятельности: дис. ... канд. пед. наук / Д.Б. Королева. – Томск: Лион, 2018. – 143 с.
9. Кутовой И.Н. Конструирование информационных технологий обучения [Текст]: дис.... канд. пед. наук:13.00.01 / И.Н. Кутовой. – Карачаевск, 2002. – 283
10. Чайка Е. Ю. Лингводидактические основы иноязычной подготовки взрослых с использованием информационных технологий [Текст]: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Е.Ю. Чайка. – Воронеж, 2002 – 189 с.
11. Stobart G. Fairness in multicultural assessment systems // Assessment in Education. – 2005. – Vol. 12, №3. – P. 275–287.
12. Black P., Harrison C., Hodgen J, Marshall B, Serret N. Validity in teachers' summative assessments' in Assessment in Education: Principles // Policy and Practice. - 2010. – Vol. 17, №2. – P. 215–232.
13. Harlen W. 'Teachers' summative practices and assessment for learning – tensions and synergies // The Curriculum Journal. – 2005. – Vol. 16, №2. – P. 207– 201.
14. Koyanbayev Zh.B., Koyanbayev R. M. pedagogy: a textbook for university students. Almaty, 2002. - 384 P.

МҰҒАЛІМ МАМАНДЫҒЫ ТУРАЛЫ МЕНІҢ ОЙЫМ

Лаура Бургебаева,
№47 орта мектептің
бастауыш сынып мұғалімі
Қоянқұс ауылы, Іле ауданы,
Алматы облысы

«Маған жақсы мұғалім бәрінен де қымбат, өйткені мұғалім – мектептің жүрегі», – деп Ыбырай Алтынсарин атамыз айтып кеткендей дүниедегі мамандық атаулының төресі – ол ұстаздық екен. Шынында да, мұғалім барлық мамандық иесін тәрбиелейтін, оқытып үйрететін мейірімді, абзал жандар. «Мұғалім мамандығы – барлық мамандықтың анасы» – демекші, ұстаз алдынан тәрбие алмайтын жан жоқ.

Қазақтан шыққан қоғам қайраткері, ағартушы-ғалым Ахмет Байтұрсынов «мұғалім – мектептің жаны» деп бағалаған. Ұстаз берген тәрбие әрбір жанның өміріне жол сілтер шамшырақ секілді. Сондықтан ұлағатты ұстаздарға бүкіл адам баласы құрметпен бас иеді. Ұстаз болу – жүрек жылуын, мейірім шуағын, адамгершілік ұлылығын баланың бойына дарыту. Ұстаз – білгенін үйретуші ғана емес, тұла бойы тұнған өнеге, ақ тілеулі ана тәрізді барлық адамның бойынан жақсылық іздейтін ізгі ниет иесі.

Әрине, ұстаз жүгі – ауыр жүк. Ұстаздардың әсерлі үнмен, асықпай мәнерлеп сөйлеген сөзінен әрбір оқушыға деген қамқорлықтың, аналық, әкелік сезімнің дана ойдың ыстық лебі есіп тұрғандай. Иә, адамның жан дүниесін түсініп, ренжітпей, қателігін сездіре білу – бұл нағыз шеберлік емес пе?!

Осы ұстаздар жайында халқымыздың ұлы батыры Бауыржан Момышұлы «Ұстаздық – ұлы құрмет. Себебі, ұрпақтарды ұстаз тәрбиелейді.

Болашақтың басшысын да, данасын да, ғалымын да, еңбекқор егіншісін де, кеншісін де ұстаз өсіреді. Өмірге ұрпақ әкелген аналарды қандай ардақтасам, сол ұрпақты тәрбиелейтін ұстаздарды да сондай ардақтауға міндеттіміз» деген. Бала бойына ата-анадан кейінгі ақыл-ой, адамгершілік, әдептілік, ар-ұят, ұлттық сана-сезімді сіңіруші адам – Мұғалім. Шәкірті өзінен озған ұстаз – еңбегі ақталған ұстаз. Өйткені, өмірдің заңы – даму, ілгерілеу, озу. Өзінен шәкіртін жоғары қоятын шебер ұстаз үздіксіз ізденісте болып, қоғам сұранысына сай білімді, шығармашыл, өзін-өзі дамытып, жетілдіре алатын болуы қажет деп ойлаймын. Мен ұстаздықтың ауыр жүгін арқалауды өз жүрегімнің қалауымен таңдадым. Сондықтан мамандығым – мақтанышым. Маман ұстаз ретіндегі негізгі ұстанымым: баланы тұлға деп тану, оның пікірімен санасу, оқушының кішкентай қуанышын, табысын бағалай білу. Қиындығы да, қызығы да жетерлік, ең бастысы – жауапкершілігі жоғары мамандықтың бірі ұстаздық ету екені ақиқат.

Өйткені бұл мамандық иелерінің мойнына ешнәрседен хабары жоқ, мыңдаған тарыдай ғана бүлдіршіндердің бойына білім нәрін сеуіп, тәрбие ұрығын егіп, таудай азамат етіп шығару міндеті жүктелген. Сондықтан басқа мамандық иелерінің баршасы да ұстаздарға борыштар деп ойлаймын.

Қазір заман бөлек, талап басқа, оқушыға берілетін білім де терең. Сондықтан жаңашылдықтың дәуірін басынан кешіріп жүрген талантты да, талапты оқушыны тәрбиелеуде, осындай жаңа даму үрдісі алға басып отырғанда Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев «Болашақта еңбек етіп, өмір сүретіндер – бүгінгі мектеп оқушылары, мұғалім оларды қалай тәрбиелесе, Қазақстан сол деңгейде болады. Сондықтан ұстазға жүктелетін міндет ауыр» – деген еді. Ұрпаққа тәрбие беру, білім нәрімен сусындату екіншісі бірінің қолынан да келе бермейді. Сондықтан, ұстаз болу жүректің батырлығы деп бағалауға болады. «Қыран түлегіне қайыспас қанат сыйлайды, ұстаз шәкіртіне талмас талап сыйлайды» демекші, ұстаз қай кезде де мектептің, жүрегі, қоғамның тірегі. Қоғам тұлғаны қаншалықты жетілдірсе, жетілген тұлға соншалықты дәрежеде дамытады. Сондықтан қоғам дамуында білім беру ең маңызды болып табылады.

Әрбір тұлға өмірінде үлкен тәрбие мен таусылмас білім ошағын санасына ұялатқан ұстазын мәңгілік есінде сақтайды. Нағыз мұғалім, міне, осы. Өйткені әрбір мемлекеттің өсіп-өркендеуінің, бәсекеге қабілетті болуының ең маңызды ошағы – ұстаз берген білімде. Мұғалім – жас ұрпақ тәрбиешісі. «Бала жүрегі – кішкентай күй сандық. Сол сандықтың кілтін тапсаң ғана ашылады. Мұғалімнің қолында әр кезде сол кілт тұру керек» – деп, М. Шаханов ағамыз айтқандай, әр баланың жүрегіне жол табу, бала бойындағы дарынды ашу мұғалімнің ең басты міндеті деп ойлаймын. Сондықтан да мұғалімге жасалатын қамқорлық, жүктелетін жауапкершілік жас ұрпақ тағдырына, болашағына жанашырлықпен қарау деп ұғынылғаны дұрыс.

Мен өз сөзімді ағылшын ағартушысы Уильям Уордтың қаннатты сөзімен аяқтағым келіп отыр:

Жай мұғалім хабарлайды,
Жақсы мұғалім түсіндіреді,
Керемет мұғалім көрсетеді.
Ұлы мұғалім шабыттандырады.

ПРЕПОДАВАНИЕ РУССКОГО ЯЗЫКА В НАЦИОНАЛЬНЫХ КЛАССАХ ТРУДНОСТИ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ

Мухашева Алма Ерболовна,
Сауырбаева Гульзикан Кусаиновна,
учителя русского языка и литературы
КГУ СП №16 им. З. Ахметова
ВКО

Аннотация: В данной статье раскрывается проблема преподавания русского языка и литературы в национальных классах, а также приемы и методы, способствующие лучшему усвоению данной учебной дисциплины учащимися общеобразовательных школ Казахстана.

Ключевые слова: преподавание, учебная дисциплина, коммуникация.

Русский язык как язык межнационального общения в Казахстане сохраняет свою информационную и коммуникативную ценность. В тоже время в соответствии с новейшим законом РК «О языках» казахский язык выступает в качестве государственного. Объективность показывает, что еще довольно долго роль русского и казахского языков во всех сферах жизни будет оставаться сбалансированной. Знание русского языка дает возможность общаться с представителями других народов, слушать радио, смотреть телевизионные передачи, читать газеты, смотреть кинофильмы, изучать культуру других народов. Важность овладения русским языком прекрасно понимают все народы нашей страны, высоко ценят, считая его своим вторым родным языком. Кроме того, из русского языка и через него заимствуется много слов и терминов, что обогащает наши родные языки.

М.В. Черкезова в работе «Литература и культура» указывает, что любой язык вбирает в себя факты отечественной и мировой материальной и духовной культуры. Биллингвизм, согласно точке зрения ученого, это воспитание и развитие личности в процессе изучения художественной литературы [1].

Обучение русскому языку и литературе в национальной школе связано с коммуникативной функцией языка и направлено в первую очередь на привитие практических навыков, характерных для разных видов речевой деятельности: устной речи, чтения и письма. В связи с этим изучение русского языка и литературы должно иметь непосредственную связь с повседневной речевой практикой школьников, чтобы они, окончив среднюю школу, могли свободно пользоваться русским языком в его устной и письменной форме. Учебники русского языка и литературы для национальных школ обеспечивают многоаспектное изучение русского языка, позволяет выработать у учащихся навыки выразительного чтения и правописания, а также грамматически правильной связной речи. В учебниках содержится материал, позволяющий характеризовать русский язык с разных сторон: орфоэпической, лексической, словообразовательной. Грамматической, орфографической и пунктуационной. Это позволяет «инородцам» чувствовать свою принадлежность к русскому языку и лучше понимать русскую культуру.

Научную ценность представляет мысль М.Джусупова, благодаря размышлениям которого можно обоснованно говорить о таком понятии, как язык биллингвизм. «Этническое происхождение не всегда может быть главным определением принадлежности писателя к той или иной национальной литературе» заключает автор [2]. «Почти всегда таким определителем является язык. Например, Дж. Конрад, Г. Апполинер – этнические поляки, но яркие представители английской и французской литературы и т.д. Этнос и география в данном случае не являются главными критериями. Таким критерием определения принадлежности писателя к конкретной национальной литературе является язык его художественной деятельности» [3].

Русский язык в Казахстане сохраняет свою информационную ценность и коммуникативную комфортность и в новых условиях, когда в соответствии с новейшим законом РК «О языках»

казахский язык выступает в качестве государственного. Самые объективные и взвешенные прогнозы показывают, что еще довольно долго роль русского и казахского языков во всех сферах жизни будет оставаться сбалансированной. Это следует признать нормальным уже потому, что русский язык, литература и культура стали неотъемлемой частью духовной жизни всего казахстанского населения, особенно казахского народа, средством познания мира, формирования мировоззрения. В связи с этим перед учителями русского языка и литературы стоят задачи следующего характера: Обеспечить образовательные условия, которые дадут ребенку возможность глубоко раскрыть его потенциальные возможности. Направить педагогический поиск на достижение высокого качества и эффективности обучения через интеграцию инновационного и образовательного процесса. Продолжить мониторинг успеваемости и качества знаний учащихся, углубить инновационные процессы. Продолжить дальнейшее развитие освоения новых эффективных технологий обучения и программ дифференцированного обучения. Для реализации этих задач учитель должен помочь раскрыться каждому ученику, создать оптимальные условия для его становления личностного роста развития, так как учащиеся не всегда осознают свои возможности. Но не все так просто. Для успешного решения вышеназванных задач нужно решить множество проблем, особенно характерных для школ, расположенных в сельской местности. Назовем основные из них:

Отсутствие языковой среды, особенно в отдаленных школах, расположенных в глубинке. В нашем районе в отдаленных от райцентра селах нет русскоязычного населения, нет смешанных школ, а тем более школ с русским языком обучения. Дети вынуждены слушать русскую речь только на уроках русского языка и литературы, притом что этих уроков мало – всего 3 часа в неделю: 2 часа русского языка, 1 час литературы.

Вторая проблема – это ограниченное количество часов, отведенных на изучение русского языка, в 5-9 классах на изучение русского языка отводится всего 2 часа, а на литературу – 1 час. Хотя по программе требуется усвоение учащимися огромного теоретического материала, от учащихся казахских классов требуют грамотного письма, почти как в русских классах, хотя там отводится вдвое больше часов на изучение этого предмета.

Третья проблема – это плохое качество учебников, которые не выдерживают никакой критики. Учебники неинтересные, непривлекательные, без иллюстраций, некрасочные, и даже встречаются ошибки в отдельных материалах теоретического характера. Как известно в учебниках по русскому языку в казахских классах много текстового материала, что связано в первую очередь с введением тезаурусно-ориентированной модели обучения. Многие тексты очень объемные, темы зачастую не связаны ни с языком, ни с литературой. Конечно, учитель должен варьировать содержание урока, но это же учебник, и если основной материал связан с этим текстом, то поневоле приходится обращаться к нему. При этом основная масса заданий к этим текстам связана не столько с комплексным анализом текста, сколько с воспроизведением отдельных его фрагментов. Основная масса текстов трудна по содержанию, ориентирована на учащихся, свободно владеющих русским языком, как правило, это ребята из городов, из северных областей, где высок процент русскоязычного населения. А детям из глубинки, из сельской местности, из южных регионов приходится очень трудно, так как они не владеют даже разговорным языком, не говоря уже о научных терминах. А самое важное то, что на уроках языка мы же должны заниматься повторением и обобщением языкового материала грамматического плана, который все же является более важным в плане свободного владения языком, тем более сегодня, когда учащимся предлагается сдавать экзамен в виде тестов. Не лишними были бы на уроках русского языка фрагменты произведений русскоязычных казахстанских писателей, которые дают нам великолепные образцы русской речи. Это дало бы возможность работать над художественными средствами языка, развивать навыки комплексного анализа текста, при этом изучение языка носило бы воспитательный и развивающий характер. Все это не исключает присутствия в учебнике текстов информативно-познавательного характера.

Пятая проблема – это отсутствие материально-технической базы, нехватка учебных кабинетов, отсутствие учебно-методического комплекса, таблиц, наглядно-иллюстрационных материалов, технических средств обучения, опять-таки особенно в школах, расположенных в сельской местности, особенно в глубинке. [4]

У русского языка главная задача – способствовать межнациональному общению, взаимопониманию, расширению возможностей ученика в плане его перспективности. Это значит, что главная задача – работа по развитию коммуникативной компетенции каждого учащегося.

Принцип комплексного овладения нормами русского языка определил структурно – композиционное построение видов работ на уроках русского языка. В разрешении практических задач овладению языком значительную роль играет аналитико-синтаксическая работа над связным текстом и речевая практика. В основу почти каждого параграфа положен текст. Упражнения, составленные на основе связного текста, содержат расположенные в определенной последовательности орфоэпические, орфографические, лексические, грамматические и речевые задания. Таким образом, лишь после тщательного анализа всех языковых особенностей текста школьники воспроизводят его содержание в устной или письменной форме. С целью развития аналитического мышления школьников надо подбирать упражнения, требующие сравнения и сопоставления языковых закономерностей. Такие упражнения помогают установить логическую связь между пройденным ранее и изучаемым на данном уроке, а также обеспечить преемственность при переходе от известного к новому. Наблюдения над языковым материалом, сравнения и сопоставления изучаемого с ранее пройденным материалом активизируют восприятие и усвоение учащимися новых знаний, способствует развитию самостоятельного мышления. Работа на материале связных текстов дает возможность проводить систематическую работу по привитию навыков выразительно чтения.

Надо постоянно требовать от учащихся правильного, четкого произношения звуков и звукосочетаний, а также выразительного чтения текста. Выразительное чтение предполагает:

А) соблюдение знаков препинания (связь определенной интонации с содержанием предложения);

Б) правильную постановку логического ударения с целью выделения наиболее важных слов в предложении;

В) нужный темп и ритм чтения;

Г) правильное интонирование предложений. [5]

В это широкое понятие входит использование всех средств выразительности: ударений, пауз, темпа и ритма, которые объединяются в нераздельную совокупность с помощью эмоционально-смысловой окраски, определяемой содержанием текста или предложения. Нужно наглядно показывать логические паузы и ударения: короткую паузу отмечать одной вертикальной линией, а долгую – двумя. Над словами, которые надо выделить, произнести более высоким тоном, поставить знак /. Например: Отговорила роща золотая / березовым/ веселым языком // И журавли / печально пролетая/ уж не жалеют больше ни о ком//... Такие условные знаки облегчают наблюдения за интонацией при чтении текста учителем, а главное, помогают учащимся соблюдать паузы и логические ударения при самостоятельном чтении.

Особенно важно работать над интонацией, когда изучаются типы предложений по цели высказывания. Другой важный вид работы в национальных классах – это словарная работа. Лексическое значение непонятных слов учитель объясняет учащимся перед чтением или в ходе чтения текста. Поэтому при подготовке учителю следует определить, значение каких слов текста следует объяснить учащимся. Хорошо если учитель значение русского незнакомого слова может перевести на родной язык. Пути семантизации слов могут быть самыми разнообразными: это показ предмета или его изображения, например, альбома, аллеи, балкона, давать описательное объяснение значения слова, например, вокзал – здание для пассажиров на железнодорожной станции или на пристани. Через подбор синонимов: буря – ураган, известный – популярный, экстренно – срочно. Через подбор антонимов, например, мудрый – глупый, светло-темно. Другой вид работы – это выработка навыков произношения. Для тувинских ребят есть много звуков и словосочетаний, поэтому работа по орфоэпии

потребуется от учителя тщательной подготовки и отбора материала. Основным приемом работы по выработки навыков произношения является имитация, подражание.

Прослушивание образцов правильного произношения с трудными звуками, способствует развитию слуховой памяти учащихся, пониманию речи на слух и его прочное запоминание в речевом потоке. Упражнения в слушание образцов правильного произношения будут эффективными лишь в том случае, если после них последует работа по воспроизведению прослушивания. Учителю надо помнить о том. Что тувинские ребята часто произносят звуки русского языка согласно сложившимся навыкам артикуляции родного языка. Поэтому задания на воспроизведения прослушанного должны сочетаться со звуковым анализом слов. В тоже время необходимо постоянно устанавливать связь между звуковым образом слова и его значением, так как речь – это не только процесс говорения. Но и понимания. Школьники должны знать, что при неправильном произношении слов искажается их смысл, нарушается возможность понимания высказывания.

Еще один вид работы на уроке русского языка – это формирование орфографических навыков. Известно, что практическое овладение русским языком означает не только умение устно и письменно излагать свои мысли, но и орфографически грамотно писать. Добиться успеха в овладении учащимися национальных школ орфографических навыков возможно лишь в том случае, если учитель будет исходить из природы русской орфографии. Дело в том, что орфографические ошибки школьником могут быть обусловлены нарушением морфологического, фонетического и традиционного принципа орфографии. С этим и следует считаться, дифференцируя методические приемы предупреждения ошибок в зависимости от их характера. Например, написание, подчиняющееся морфологическому принципу, требует умения разбираться в составе слова. Поэтому работу над усвоением правописания приставок, суффиксов, корней с безударными гласными, разделительных твердого и мягкого знаков надо сочетать с анализом слов по составу. При усвоении традиционных (исторических) написаний следует особое внимание уделять зрительному и речедвигательному факторам. В соответствии с этим ведущее место занимает упражнение на составлении предложения с заданными словами. Многие слова с непроверяемыми орфограммами в учебнике выделены и взяты в рамки. Надо систематически тренировать учащихся в написании этих слов, практикуя словарные диктанты, включая слова в тексты обучающих диктантов и изложений.

Учебники ориентируют учителя на систематическое повторение правил правописания при изучении новых тем. Этой цели служат упражнения с пропусками букв в словах. Можно составлять диктант на основе слов, взятых из домашних упражнений. Такая работа повышает внимательность школьников к выполняемым упражнениям и будет способствовать прочному закреплению орфографических навыков. Одним из обязательных видов работ на уроках русского языка в национальных классах является работа по развитию связной речи.

Таким образом, обучение русскому языку учащихся национальных школ преследует задачу подготовки их к сознательному и свободному слушанию и говорению. Поэтому кроме контекстной речи очень большое значение приобретает ситуативная речь, т. е. речь, которая протекает в реальной жизненной ситуации и побуждает учащихся к самостоятельным высказываниям. Такую своеобразную жизненную ситуацию помогают создавать диалоги и ситуативные упражнения.

Использованная литература:

1. Черкезова М.В. Литература и культура. //Пособие для учителя национальной школы - М.: ИНПО, 1999. - 125 с.
2. Жумагулов Е. Ж., Девять измерений. //Антология новейшей русской поэзии. - М.,2004 - С. 56-58.
3. Кошербаев Р.Н. Методологические подходы к изучению русской литературы в рамках кросс-культурной компетентности// Сборник междунар. педагогического форума: «Методология цифровой дидактики: современные подходы к обучению на русском языке». - Москва, 2019. - С. 62-68
4. <https://kopilkaurokov.ru/russkiyYazik/prochee/osnovnyie-probiemy-obucheniia-russkomu-iazyku-v-kazakhskikh-klassakh>
5. lib.kzlib.nis.edu.kz

ЖАҢА ФОРМАТТАҒЫ МҰҒАЛІМ

Ахметова Самал Ертаевна,

№5 орта мектептің бастауыш сынып мұғалімі

Алматы облысы, Іле ауданы

Бүгінгі жастар – «Мәңгілік елдің» болашағы. Біз үлгілі дамудың өзіндік моделін қалыптастырдық. Қазақстан Республикасының әлем елдерімен терезесі тең қарым-қатынас құрып, әлем картасынан ойып тұрып орын алатын саласының бірі – ғылым мен білім. Ал оны жүзеге асыратын – ұстанымы берік, білімді, жаңа форматтағы мұғалім.

Жаңа форматтағы мұғалім кім? Менің ойымша, қазіргі кезде барша ұстаз қауымы жаңа форматта болуы міндетті. Себебі, мына жылдам дамып келе жатқан заманда білім алып жатқан ұрпаққа сапалы да саналы, жаңа форматта білім беру үшін, өзіміз де заман талабына сай барлық жаңа технологиялармен қаруланған болуымыз керек. Әр ұстаз өз сабағын тақырыпқа сай оқушыларға ойын түрінде өткізе отырып, қызықтыруға болады. Сонда ғана әр уақытта сабақты қызықты әрі оқушының білімге деген қызығушылықтарын оңай баурап алуға болады. Мұғалім информатор, бақылаушы, тексеруші, жазалаушы қызметін тастап, керісінше, ізденуші, зерттеуші, технолог, өнертапқыш, шығармашылықпен жұмыс істейтін жаңашыл болуы керек.

Мұғалім мамандығын таңдап, еңбек еткеніме 12 жыл өтіпті. Осы жыл аралығында оқушылармен жұмыс жасай отырып, өзім де ізденіп, білімімді шыңдап келемін. Мұғалімнің жұмысы күрделі екендігі баршаға аян. Бүгінгі сабақты өткен соң, ертеңгі сабаққа тың ой, жаңа идея, өзгеше әдіс-тәсілмен келу керек. Қазіргі таңдағы ұстазға деген талап жан-жақтылықты қажет етеді. Ал осы талапқа сай болып, білімді де білікті, жаңа форматтағы ұстаз атану үшін мұғалім дамылсыз білімін шыңдап отыруы қажет деп білемін. Қазіргі кездегі дамыған елдің қатарына қосылу үшін мұғалімдердің деңгейлік курстан өтуі басты назарға алынып отыр. Қаншама мұғалім аталмыш курстан өтіп, жаңа форматтағы мұғалім атанып жүрген жайы бар. Ал енді сындарлы оқытуда мұғалім тек бақылаушы, бағыттаушы ғана болуы керек. Біздің дамып жатқан заманда өсіп келе жатқан ұрпағымыздың ой-санасы туралы пікіріміз дұрыс болуы керек. Оқушылардың сыни тұрғыдан ойлауының дамығаны соншалықты, өзіміз ойламаған нәрселерді айтып, күтілген нәтижеден де жоғары нәтижеге қол жеткізіп жүрмін.

Қазіргі кезде сындарлы оқыту бойынша оқушыларға білім беріп келемін. Сындарлы оқытудың оқушы мен мұғалімге берері мол. Оқушы өз ойын еркін жеткізіп, сұрақ құрып, сөйлеу тілі дамып, достары арасындағы ынтымақтастығы артса, ал мұғалім оқушыларға көпірше болу арқылы тек бағыт-бағдар бере алады. Бүгінгі сабағына кері байланыс алып, ертеңгі сабақты дұрыс, оқушыға қызықты етіп жоспарлауға мүмкіндік жасалған. Сындарлы оқытудың ең басты талабы: жоспарды дұрыс құру, сабақтың мақсаты мен күтілетін нәтижесін дұрыс жоспарлау. Жоспар құруда SMART жүйесіне сүйене құруға назар аударылады.

- *(Specific)* Спецификалық, нақтылы. Яғни не нәрсеге қол жеткізу қажет.
- *(Measurable)* Өлшеуге болатын. Яғни мақсатқа жеттік деп айта алатындай болу керек.
- *(Achievable)* Қолжетімді. Яғни іс-әрекетке негізделген. Себебі нақтылы қандай іс-әрекет өзімізге қажет нәтиже беретінін түсінуіміз қажет.
- *(Realistic)* Шындыққа негізделген. Яғни қойылған мақсатқа жете алатындай.
- *(Timely)* Нақтылы мерзімі және мақсатты жүзеге асыратын орынды құралдары болу керек.

Құрылған жоспар нақтылы, қолжетімді, шындыққа негізделген болса, сабағымыз да осы сарында өтпек. Ал сабақтың жемісті өтуі – әрбір мұғалім үшін үлкен жеңіс деп білемін.

Қорыта келгенде, «Мәңгілік елдің» болашақ жастарын тәрбиелеуде жаңа сарында білім беру әрбір ұстаздың борышы. Оқушыларға сапалы да саналы білім беруде алдымызға жан салмай еңбек етейік, құрметті ұстаздар қауымы! Себебі еліміздің болашағы осы жастардың қолында.

Тұлға Личность

ҰЛЫЛЫҚТЫҢ ШАМЫН ЖАҚҚАН ШЫРАҚ – АХМЕТ БАЙТҰРСЫНҰЛЫ

Кашкинбаева Гаухар Байжумановна,
«№ 73 мектеп-гимназия» КММ
Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

*«Ұлтына, жұртына қызмет ету-білімнен емес, мінезден»
Әлихан Бөкейханұлы*

Қазақ тарихында, ұлтына білімі мен өр мінезі арқылы адал қызмет еткен, жаны мен тәнін ұлтының ұлт болып қалыптасу жолына арнаған ұлы тұлғалар көп. Алаш рухынан нәр алған, ұлттық болмыстан бастау алған алаш зиялыларының бірі де, бірегейі – Ахмет Байтұрсынұлы. Ұлы дала ұрпақтары ұлттық тілде сауатын ашып, оқуын өз тілінде жалғастыруын аңсаған ұлттың ұлы ұстазы. Ұлылықтың шамын жаққан шырақ. Өмірі аңыз, шығармашылығы маңызға ие болған ағартушы туралы ұрпақтары қаншалықты біледі?! Ұлт ұстазының әдеби, бай мұрасын өскелең ұрпақтың санасына сіңіре алдық па?! Алаштың арда азаматының шығармашылығын дәріптеп, өз дәрежесіне сай құрметтеп жүрміз бе?! Біз ұлы тұлғаның бай мұрасын толық зерттеп, зерделей алдық па? Біз алдыңғы толқын аға буындар, ұлт ұстазының әдеби мол мұрасын өз биігіне лайықты қадірлеп, қастерлеп кейінгі толқынға дұрыс насихаттай алдық па? Бұл жауабы терең толғанысты, өткір ойды күтетін сұрақтар.

Бүкіл ғұмырын қара қазан, сары бала қамы үшін, масадай ызыңдап, халықтың санасын ояту үшін, жас ұрпақты сауаттандырып, білім беру үшін арнаған ұлт көсемі туралы жазылар жыр, айтылар сыр әлі де көп-ақ.

Адамдық диқаншысы – қырға шықтым,

Көлі жоқ, көгалы жоқ қырға шықтым.

Тұқымын адамдықтың шаштым, ектім,

Көңілін көтеруге құл халықтың. – деген өлең жолдарынан-ақ, алаш арысының өмірлік миссиясын айқын аңғаруға болады.

Ахмет Байтұрсынұлы – еліміздің тәуелсіздігі үшін күрескен қоғам қайраткері, ақын, қазақтың тұңғыш әдебиет теоретигі, лингвист, фольклоршы, түркітанушы, аудармашы, ағартушы ғалым. Ұлт ұстазының көп қырлы қызметін осылай тізбектеп айта беруге болады. Ахмет Байтұрсынұлының қай шығармасын алып қарасаңыз да, ұлттық тарих, ұлттық мүдде, ұлтжандылықтың иісі аңқып тұрады. Тұла бойы намыстан жаралған аңыз тұлғаның елім маған не береді деп емес, мен еліме не бере аламын деп өмір сүргені айдан анық. Ахмет Байтұрсынұлының ұлтына сіңірген ұланғайыр еңбегі әр саладан көрінеді. Мәселен, ол – ең бірінші, қазақ балаларының ана тілінде сауатын ашуына көп күш жұмсаған ағартушы, ең алғашқы «Әліппе» оқулығының авторы, екіншіден, қазақтың әлеуметтік өмірінің барлық саласына назар аударған ірі публицист, қоғам қайраткері, үшіншіден, өнер иесі – ақын, қазақтың тілін ғана емес, әдебиетін де зерттеген ғалым және халықтың тез сауаттанып хат тануы үшін араб жазуын реформалап, ұлттық деңгейге көтерген бірегей тұлға.

Ұлт ұстазының кеңінен зерттеуді қажет ететін тағы бір қыры – музыкалық қабілеті. Ол домбыра, скрипка, фортепиано аспаптарында еркін ойнай білген. Қазақтың қара өлеңіне, ән өнеріне қосқан үлесі орасан зор, А.Затаевичке 25 ән жаздырған. Оны зерттеушінің «Қазақ халқының 1000 әні» жинағынан кездестіруге болады. Сол әндердің ішінде ұлт көсемінің қаламынан туған төл туындылары да бар. Көрнекті қайраткердің композиторлық қабілеті бар екенін көпшіліктің бірі білсе, бірі білмес. Кезіндегі отаршылдық биліктің кесірінен Аханның әндері, осы күнге дейін халық әндері болып жетті. Бұл әндердің ел ішінде, кеңінен таралып, сүйіспеншілікке ие болған «Ақ құм», «Екі жирен», «Қаракөз» әндері еді. Ал шындығына келер болсақ, бұл әндердің сөзі мен әнін жазған ұлт ұстазы еді. Меніңше, ұлт ұстазының 150 жылдық мерейтойына орай А.Байтұрсынұлының композиторлық қырындағы өлеңдері, бірінші кезекте өзіне қайтарылса екен деймін.

Ұлт ұстазы бас редактор болған «Қазақ» газеті қоғамдық ойға ірі қозғалыс, рухани санаға сілкініс алып келді. Осылайша, қазақ баспасөзінің іргетасын қалады. Қазақ кәсіби журналистикасының қайнар көзі, бастауы болды. Ол қандай істі болмасын жүйелі істеп, ғылыми тұрғыдан зерттеді. Ұлт ұстазының қалдырған мұрасы әлі күнге дейін өзекті, өміршең болып қала береді. Әр халықтың ана тілі – білімнің кілті екені айдан анық. Осы тұрғыда, қазақ тіл білімін танып білуде тіл жанашырының «Оқу құралы» мен «Тіл құралы» баға жетпес бай мұрамыз. Оның «Әдебиет танытқыш» атты іргелі еңбегі қазақ әдебиеттану ғылымының негізін салып берді. Бұл еңбектердің барлығын бүгінгі күнде бір институт атқара алмайтыны анық. Ең кереметі, XX ғасырдың бірінші жартысында қазақтың көзі енді ашылып келе жатқан кезде жарық көрген Ахмет Байтұрсыновтың «Әдебиет танытқышын» сол кезде «қазақ әдебиетінің қалыптасуының басында жүрміз» дейтін ақын-жазушыларды былай қойғанда, көрші Ресейдегі, Орта Азиядағы, түркі тілдес елдердегі әдебиет, филология мамандары да мойындады.

Ахмет Байтұрсыновтың өмірі мен шығармашылығын сонау Кеңестер Одағы кезінде зерттеген Рымғали Нұрғалиев өзінің «Алып бәйтерек» атты мақаласында: «Қалай да халықты ояту, оның санасына, жүрегіне, сезіміне әсер ету жолдарын іздеген... Кісілердің мінезі, өмір ағысы, тағдыр сабағы, заман талабына қатысты көптеген жайттарды, әсіресе патша отаршыларының зорлық-зомбылығы, жуандардың тепкісі, елдің азып-тозуына байланысты сарындарды Ахмет Байтұрсынов жұмбақтап, тұспалдап, кейде ашық жеткізеді», – дейді. Бұл шығармалардың бәрі де, ақынның танымын да, жүрек түпкірін де, туған жан жүйесінен, жүрегінен терең тербеп шығарған, жүректің төл туындысы, сығындысы болатын. Біріншіден, біз бұл шығармаларды жас ұрпаққа оқытып, санасына сіңіре алуымыз керек. Екіншіден, ұлт көсемінің ұлы мұрасын дәріптеп, кеңінен зерттеп, өз алдына бір төбе етіп оқуымыз керек деп санаймын. Бұл біздің ұлт ұстазы алдындағы қасиетті әрі жауапты борышымыз болмақ!

Ахмет атамыз жазғандай ұлттық құндылықтарымызды болашаққа дәріптейтін оқулықтар көп болған жағдайда ғана елдің ертеңі жарқын болмақ. Ал, ұлттық болмысынан айрылған елдің ертеңі бұлыңғыр. Өз заманында елінің бағы үшін туылып, елінің жоғын түгендеумен өтетін есіл ерлер қашанда туылары сөзсіз. Бірақ-та, Ахмет қазақта жалғыз. Ұлттың рухани көсемінің шығармашылық жолы өлең жазудан басталған. Поэзиялық туындылары арқылы қазақ елін оқуға, білім-ғылымға, өнер іздеуге шақырады. Оның 1909 жылы алғашқы еңбегі «Қырық мысал» кітабы жарық көрді. Бұл еңбегіне ақын Ресейдің отаршылдық саясаты, қанқұйлы озбыр әрекеттерін және туған халқының білімге ұмтылмай, қалың ұйқыда жатқанын тұспалдап, астарлы мағынамен жеткізеді. Бірақ, ақынның ащы мұңы мен зары, еліне деген күйініші мен сүйініші анық көрініс тауып, оқыған адамға үлкен ой салады.

Ұлт ұстазының оқу, білімге қатысты айтылған айшықты ойлары өте көп. Ұстаздық – ұлы құрмет, болашақтың алтын көпірі, тірегі мен жүрегі. Ұрпақтың ұлы болуы, заман талабымен білім арнасына қосылып, өмір белесін бағындыру – тікелей ұлағатты ұстазбен ұштасып сабақтасатыны хақ. Ғасыр жүгін арқалаған, заманының дүбірлі аламынында жас ұрпақты білім мен тәрбиенің кәусар бұлағынан сусындатқан Ахмет Байтұрсынұлы болды. Ахмет атамыз жайлы жазбау, Алаш ұрпақтарына үлкен сын. Оның ерлігі, азаматтығы, адалдығы, отансүйгіштігі талай азаматтың

бойына шабыт беріп, жанына қуат сыйлады. Ахмет ақырғы сәуле көзден жылт еткенше қазақ деп, Алаш деп өтумен болды. Бұл сөзімізді Сәкен Сейфуллиннің «Өзге оқыған қайраткерлер атақ қуып жүргенде, ұйқыдағы қара халықтың жоғын жоқтап, мұң-мұқтажына көңіл бөлген патшалық Ресей заманында бір ғана тұлға болды, ол – Ахмет Байтұрсынұлы болатын», – деген сөзі ағасына деген шынайы пейілмен айтылған інілік көзқарас болатын. Сол кезеңдегі бар ауыртпашылықты арқасына артып, бойына қазақилықты сіңірген Ахмет атамyz – бүгінгі ұрпақтың кемеңгері. Оның әр істеген ісі, әр сөзі келешек ұрпақтың санасында мәңгілік оттай жанып тұрмақ. Әр қазақ Ахаңның аманаттаған сөзін арқалап, жетер жеріне дейін жеткізері анық. Ұлтының жоғын жоқтаған ұлы тұлға жазықсыз жазғыру мен аяусыз азаптаудың құрбаны болған. Алаш арысының еліне қалдырған мұрасы сарқылмас мол қазына.

Ақынның азаматтық тұлғасына, адамдық болмысына қарай отырып, Абай атамyz айтқан «Толық адам» немесе «Кемел адам» деуге әбден болады. Ұлт ұстазының асыл тұлғасы асқар тау сияқты алыстаған сайын, айбынды болып көрінеді. Оның рухы асқар тау, алып теңіз, төрткүл әлеммен бірге қазақ даласында мәңгі жасайды. Ендігі мақсат, ұлт ұстазының еңбектерін, өмір жолын қайта зерттеу, зерделеу арқылы отансүйгіш, елім дейтін өрен ұрпақты тәрбиелеу. Оның жазған мысалдарының өзі бір ұрпаққа қырық жыл азыл боларлық үлгі, қайталанбас өнеге. Асыл мен жасықтың, саф алтын мен сары жездің айырымын ажырата білетін ұрпақ Ахметтің жасаған көзсіз ерліктеріне, ғылыми ізденістеріне, ғаламат аудармаларына, отты көсемсөздеріне ғылыми тұрғыдан лайықты бағасын береді деп сенеміз.

Осы мақсат жүзеге асқан кезде ғана ұлттың ұлы ұстазының көксеген арманы, мақсат, мұраты, қалдырған аманаты орындалады деп, кәміл сеніммен айта алмақпыз!

ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИН ЕҢБЕКТЕРІНІҢ БІЛІМ САЛАСЫНА ЫҚПАЛЫ

**Ибраим Асель Маратовна,
№16 орта мектеп-гимназиясы»
КММ ағылшын тілі пәні мұғалімі
Жетісу облысы, Талдықорған қаласы**

«Қазақ деген – жасанды мінезі жоқ, қарапайым халық, бірақ сол қарапайымдылығының өзінде оның көп жақсылығы жатыр, ...өз елімізге қолдан келгенше қызмет ету – біздің әрқайсымыздың борышымыз» деп Ыбырай Алтынсарин айтқан екен. Аса көрнекті ағартушы Ыбырай Алтынсарин қазақ халқының қоғамдық ой-пікірі, мәдениеті мен әдебиеті тарихында жаңашыл-педагог, жаңа мектептердің ұйымдастырушысы, этнограф, фольклоршы, ақын прозашы, қазақ тарихының жанашыры ретінде кеңінен мәлім.

Қазақ даласындағы аумалы-төкпелі заманда ұрпақ болашағын ойлап, балалар мен жастардың тағдырына терең үңілген Ыбырай Алтынсарин: «Тәрбиесіз білім – адамзаттың қас жауы» деген тұжырым жасап, жас ұрпақтың тәрбиесіне ерекше көңіл бөлу керектігіне назар аударған.

Қазақтың табиғи қарапайымдылығынан талай жақсылықты табуға болады. Сол кездегі кез-келген жаңалыққа бей-жай қарамайтын қазақ баласы үшін «Қазақ хрестоматиясы» (Орынбор, 1879 жыл) керемет құнды дүние болды. Оның құндылығы неде болды? Бұл кітапқа енгізілген шағын әңгімелер мен өлеңдердің мағынасы жақсы тәрбие беруде, яғни мінез-құлықтың дұрыс қалыптасуында алатын орны ерекше болатын. Тілге жеңіл, түсінікті, көлемі де шағын бұл шығармалар осыдан бір жарым ғасырға жуық уақыт бұрын жазылса да, маңыздылығы арта түспесе кеміген жоқ.

Ұлт ағартушысы мәдениеттен мүлде артта қалған сауатсыз көшпелі халықты қараңғылық тұңғығынан құтқарудың жолын іздестірді. Ы. Алтынсарин ұлы орыс халқының озық мәдениеті мен ілімін арман етті. Осы арманын іске асыру үшін алдымен қазақ елінде орыс-қазақ мектебін ашу керек деп білді: «Мектеп – қазақтарға білім берудің басты құралы... Біздің барлық үмітіміз, қазақ халқының келешегі осы, тек осы мектептерде деп білген.

Алтынсариннің түсінігі бойынша, орыс тілін, орыс мәдениетін тез үйретудің бірден-бір дұрыс жолы – орыс-қазақ мектебінде қазақ балаларын орыс балаларымен қосып бірге оқыту. Ұлы орыс халқымен жақындасудың да, достасудың да, оларды аға тұтып, бірге өмір сүрудің де кілті осында деп тапты.

Ыбырай шығармаларының бірегейі үлкен де, кіші де аузынан тастамайтын қанатты сөзге айналып кеткен «Кел, балалар, оқылық!» өлеңінде ақын жастарды білім алуға, өнер үйренуге шақырып қана қоймай, білімді адамның сана – сезімі жоғары болатынын, адам тек білім арқылы өз мақсатына қол жеткізе алатынын, заман оқыған көзі ашық жандардікі екенін сөз етеді. Шынымен де солай емес пе? Қазір білімі арқылы өз мақсатын жүзеге асыру үшін жастарға берілетін мүмкіндік те көп. Ол мүмкіндікті пайдалану ұрпақтың ынта-жігеріне байланысты.

Ыбырай Алтынсарин – халықтың қамын ойлаған озық ойлы, жаңашыл ұстаз екені мәлім. Өзінің шығармалары арқылы халқын, қазақ балаларын білімге шақырған тұңғыш ұстаз! Қазақ зияларының көшбасшысы, елдің игілігі үшін аянбай еңбек еткен Ыбырай атамyzдың артында қалдырған баға жетпес мұрасы қазіргі таңда білім саласында ерекше орын алады. Ы.Алтынсариннің келешек ұрпағына қалдарған асыл мұрасы ұлан-ғайыр. Оның шығармаларының тәрбиелік мәні мен мазмұны бүгінгі күнге дейін қолданыста екені сөзсіз. Бір ғасырдан астам уақыт өтсе де, Ыбырай атамyzдың қай әңгімесін алсақ та, тұнып тұрған білім мен тәрбие, ақылға толы үлгі-өнеге, міне, осылардың бәрі оқушылардың қызығушылығын оятпай қоймайтыны анық. Ыбырай Алтынсарин өз шығармалары арқылы жеке тұлғаның бойында қандай қасиеттерді қалыптастыра алды? Бұл сұраққа кез-келген адам жауап таба алады деп ойлаймын. Себебі, Ыбырай Алтынсариннің қай әңгімесін алсақ та, жақсы мен жаманды салыстыру, өмір суреттерін шынайы көрсету, қанағатшылдық, білімге деген құштарлық, адам бойындағы жақсы қасиеттерді әр адамға бағыттай білетін сөз жетпес байлық пен өсиет екені белгілі.

Ұлы ағартушы орыс-қазақ мектептеріне тек орыс тілін ғана оқытын, оқу, жазуды ғана үйрететін мектептер деп қарауға болмайтынын ескертіп, ол мектептерден оқушыларды тазалыққа дағдыланатын, әр нәрсеге де дұрыс ақыл-оймен қарай білетін етіп шығару керектігін айтқан болатын. Қазақ балаларын ұқыптылыққа, тазалыққа, отырықшылық тұрмыстың артықшылығына, мысалы, құрғақ, жылы бөлмелерде тұруға үйретудің өзі қазақ даласында тәрбиелік мәні бар жұмыс деп қарады.

Ыбырай Алтынсариннің бала тәрбиесіне қатысты ұлы ағартушылық идеясы оның көркем шығармаларында да, ғылыми мақалаларында көрініс тапты. Ол өзінің әңгімелері арқылы қазақ балаларының заманына лайықты озық азаматтық көзқарасын қалыптастыруды көздеді. Оның бұл педагогикалық қағидалары күні бүгінге дейін бала тәрбиесіндегі маңызын жойған жоқ.

Ыбырай Алтынсарин балаларға арнап, сөзі жатық, мағыналы әңгімелер жазды. Автордың бұл әңгімелерінің балалар үшін, тәрбиелік рөлі ерекше болғандығы күмән туғызбайды. Қазақ балаларын оқып, білім алуға шақырған үндеуін «Кел, балалар, оқылық», «Өнер, білім бар жұрттар...» деген өлеңдері арқылы жеткізді.

Оқы және тынбай еңбектен. Еңбегіңнің жемісін көр! Бұл жайында ұстаздың «Әке мен бала», «Өрмекші, қарлығаш, құмырсқа», «Атымтай жомарт» әңгімелерінде нақты әрі түсінікті айтылған. Иә, пенде болған соң, аз нәрсеге қанағаттанбай қомсыну, көңіл бөлмеушілік те кездеседі ғой. Сондықтан Ыбырай Алтынсарин балаларды жастайынан жалқаулыққа қарсы тәрбиелей отырып, еңбексүйгіштік қасиетті дамыту әрі еңбек етуге дағдыландыру қажет деген ой қозғайды. Ауырдың астымен, жеңілдің үстімен жүруді әдет еткен қазіргі жастарға көп ой салатын бұл әңгімелер өз мандай терінді төгіп еңбектеніп тапқан табысыңның қадірін түсіне білуді, еңбекпен тапқан дәмнің тәттілігі де өзгеше екендігін дәріптейді.

Ауырдың астымен, жеңілдің үстімен жүруді әдет еткен қазіргі жастарға көп ой салатын бұл әңгімелер өз маңдай терінді төгіп еңбектеніп тапқан табысыңның қадірін түсіне білуді, еңбекпен тапқан дәмнің тәттілігі де өзгеше екендігін дәріптейді. Ыбырай қазақ жастарын оқуға үндеумен қатар адамгершілікке, махаббат, достыққа, еңбекке, жігерлілікке, тапқырлыққа, халқын сүюшілікке, қысқасын айтқанда, адам деген ардақты есімді ақтай алатын кісі болып шығуға үндеді. Балаға жастай дұрыс тәрбие беру бүкіл дүниежүзіндегі педагог-ғалымдардың ертеден бері үлкен көңіл аударып, айрықша көтерген мәселесінің бірі десек, XIX ғасырдың екінші жартысында қазақ даласынан оларға үн қосушы бірінші қазақ педагогі – Ыбырай Алтынсарин.

Ыбырай жас ұрпақтарға дұрыс тәрбие беру, оларды жас кезінен дұрыс баулу мәселесіне ерекше көңіл бөлді. «Баланы дұрыс күт, түзу тәрбиеле, қисығын түзе, адасса айқын жолға сал», – деді. Ыбырай Алтынсариннің бала тәрбиесіне қатысты ұлы ағартушылық идеясы оның көркем шығармаларында да, ғылыми мақалаларында көрініс тапты. Ол өзінің әңгімелері арқылы қазақ балаларының заманына лайықты озық азаматтық көзқарасын қалыптастыруды көздеді. Ы. Алтынсарин шығармалары халқымыздың салт-дәстүрі, әдет-ғұрыптарын сипаттайтын этнографиялық мәнде келеді. Ы.Алтынсарин жастарды оқу-білім, өнерге үндегенде құрғақ насихатқа ұрынбайды, айтпақ пікірін оқушы зердесіне сіңіру үшін әртүрлі ұстаздық амал тәсілдерді қолданады. Оның бұл педагогикалық қағидалары күні бүгінге дейін бала тәрбиесіндегі маңызын жойған жоқ.

Ыбырай Алтынсарин мұғалімдердің бала оқытудағы орнын жоғары бағалап: «Маған жақсы мұғалім бәрінен де қымбат, ол – мектептің жүрегі» – деген сөзі осы күнге дейін құнын жойған жоқ. Мектеп бағдарламасына Ыбырай Алтынсариннің шығармаларының оқушыға жеңіл, түсінікті оқушының жас ерекшелігін ескере отырып жазған әңгіме, өлеңдері берілген. Оның қай шығармасы болса да баланың тіл мәдениетін көркейтуге, дамытуға әсері мол. Оны балалар сүйіп, ынтыға оқиды. Өзі өшсе де сөзі өшпейді дегендей, өзі жоқ болса да біз үшін оның еңбектері мәңгі өшпейтін мұра болып қалмақ.

Өз ойымды қорытындылай келе:

Бір Құдайға сиынып,

Кел, балалар, оқылық!

Оқығанды көңілге

Ықыласпен тоқылық! – деп бүкіл қазақ даласына жар салып, біз секілді жас өрендерді оқуға шақырып, ғылым-білімнің мәнін алғашқылардың бірі болып тәптіштей түсіндіріп берген Ыбырай Алтынсарин. Ұлы Ыбырайдың шығармаларынан менің де ұстаздық еңбек жолымда алғаным көп деп ойлаймын.

Ал «өнер, білім бар жұрттар» өлеңінде сол тұстағы ғылым мен техниканың ең басты жаңалықтары толық қамтылып, өнер мен білімге қолы жеткен халықтың экономикалық жағынан озықтығын әр салада көрсетеді. («Сарай салғызды», «Айшылық алыс жер», «Көзіңді ашып жұмғанша», «Құстай ұшу», «Балықтай жүзу», «Өнер – жігіт көркі», «Сіздерге бердім батамды», т.б. Осы өлеңдерді оқи отырып, атамыздың болашақты көрегендікпен болжай білгендігі, яғни қазіргі заманда техниканың қарқынды дамып, ұрпағының тек орыс тілінде ғана емес басқа да шет тілдерін меңгеріп, заманына қарай білімді, жан-жақты дамыған өскелең ұрпақ болып қалыптасуын армандаған.

Қазіргі таңда ағылшын тілін терең меңгерген әртүрлі саладағы мамандық иелері, жастар дүниежүзінің түкпір-түкпірінде білім алып, мамандығын жетік игеріп, елге оралып Қазақстанның алдыңғы қатардағы елге айналуына өз үлестерін қосуда.

Тұлғасыз ел – тұлдыр, болашағы бұлдыр. Елді алға жетелеп ілгері бастыратын ірі тұлғалары. Ы.Алтынсарин маңайына жарық шашқан сондай ұлы тұлғалардың бірі, өзінен кейінгі талай тұлғалардың тәрбиешісі. Барлық ұстаздардың ұстазы Ыбырай деп нық сеніммен айта аламыз.

ІС-ШАРА МЕРОПРИЯТИЯ

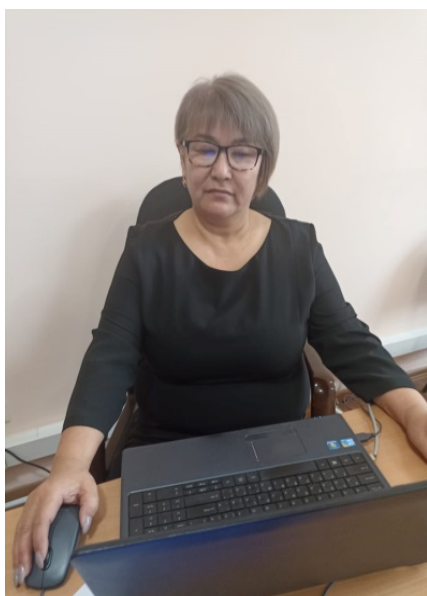
ПЕДАГОГТИҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМУДАҒЫ БІЛІКТІЛІК АРТТЫРУ КУРСТАРЫ МЕН КУРСТАН КЕЙІНГІ ҚОЛДАУ ІС- ШАРАЛАРЫНЫҢ МАҢЫЗЫ

2023 жылдың 09 қаңтары күні Ілияс Жансүгіров атындағы Жетісу Университетінің оқытушыларына «Педагогикалық шеберлік» қысқы мектебі жұмысын бастады. Қысқы мектептің бағдарламасы 5 күнге жоспарланған.

Қысқы мектептің мақсаты: университеттің профессорлық-оқытушылық құрамының кәсіби шеберлігін жетілдіру, білім берудің жаңартылған мазмұнын және инновациялық технологияларды оқу процесіне енгізу.

«Педагогикалық шеберлік» қысқы мектебі жұмысына «Өрлеу» Алматы облысы бойынша кәсіби даму институтының «Әдіснама және педагогикалық инновация» кафедрасының аға оқытушысы Л.Ж. Орманбекова қашықтықтан қатысып, «Педагогтің кәсіби құзыреттілігін дамытудағы біліктілік арттыру курстары мен курстан кейінгі қолдау іс-шараларының маңызы» тақырыбында дәріс оқыды.

Дәрісте қазіргі білім беру жүйесіндегі мұғалімнің кәсіби білігін шыңдаудың үздіксіздігі оның шығармашылық қабілетінің

дамуының кепілі және өзіндік жеке педагогтік тәжірибесінің дамуының алғышарты болып табылатындығы, мұғалімнің кәсіби құзіреттілігі – нәтижелі білім берудің негізі, оның жан-жақты білімімен, ұстаздық шеберлігімен, оқытудың жаңа әдістерін меңгеруімен өлшенетіндігі жайлы айтып өтті.

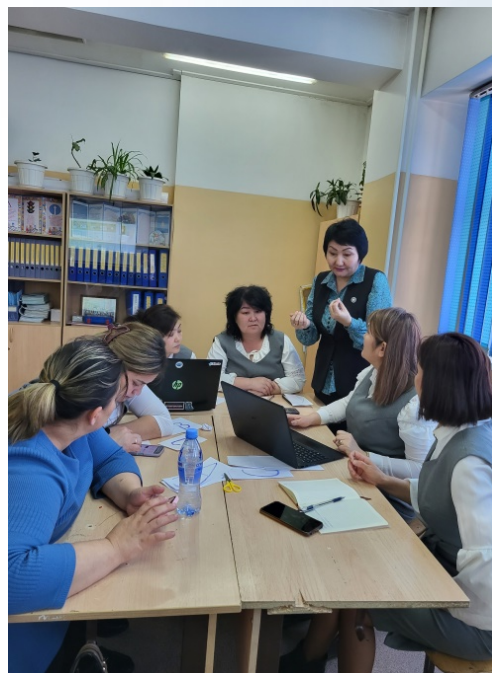
Сонымен бірге біліктілікті арттыру курстары мен педагогті

курстан кейінгі қолдау іс-шаралардың маңызыдылығына кеңінен тоқталды. Сұрақтар қойылып, тыңдаушылар өз пікірлерін ортаға салды.

*Орманбекова Л.Ж.,
«Өрлеу» Алматы облысы*

ПЕДАГОГТИҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІ – НӘТИЖЕЛІ БІЛІМ БЕРУДІҢ НЕГІЗІ

2023 жылдың 24 наурызы күні Алматы облысы Ұйғыр ауданы Шонжы ауылында «Алматы облыстық білім басқармасының Ұйғыр аудандық білім бөлімі» ММ ұйымдастыруымен «Педагогтің кәсіби құзыреттілігі - нәтижелі білім берудің негізі» тақырыбында аудан педагогтерінің форумы болып өтті. Екі бөлімнен тұрған форумға 2000-ға жуық педагог қатысты. Форумның бірінші бөлімі пленарлық отырыстан басталды, екінші бөлімінде тәжірибелік алаңдармен ұласты. №6 алаңда «Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастырудағы бастауыш сынып мұғалімінің рөлі» тақырыбы бойынша жұмыс жүргізілді. Бұл тәжірибелік алаңға «Өрлеу» БАҰО АҚ филиалы Алматы облысы бойынша кәсіби даму институты «Әдіснама және педагогикалық инновация кафедрасының аға оқытушы Айгуль Байузакова жетекшілік жасады. Шара барысында Қырғызсай орта мектебінің бастауыш сынып мұғалімі Мурасилова Гульнара «Қысқа мерзімді жоспар жазуда ҚР Оқу ағарту министрінің №382 бұйрығының талаптарының орындалуы» тақырыбына тоқталды. Аталған тақырыптың төңірегінде мұғалімдер спикер мен тренер тарапынан өздерін мазалап жүрген сұрақтарға жауап алды. Ж.Құдайбергенов атындағы орта мектебінің бастауыш сынып мұғалімі Егизбекова Эльвира «Математика жаратылыстану бағыты бойынша бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылығын арттыру» тақырыбымен жалғастырды. Қызықты да тартымды тапсырмаларын топтық жұмыс арқылы ұйымдастырған мұғалімнің жұмысына әріптестері оң баға берді.

И.Молутов атындағы орта мектептің бастауыш сынып мұғалімі Розахунов Рамзат «Бірінші сынып оқушыларының оқу сауаттылығын қалыптастырудағы әдіс-тәсілдер» тақырыбы бойынша шебер-сынып көрсетті. Өз ісінің шебері бола білген мұғалім ұтымды идеясын мен шығармашылығын танытып, тәжірибесімен бөлісті. №1 мектеп-лицейінің бастауыш сынып мұғалімі Таирова Саяра «Развитие функциональной грамотности по литературному чтению» тақырыбы бойынша тілдік дағдыларды дамытуға арналған тапсырмаларды құруда нақты нәтижені мақсат етіп қою маңыздылығын талқылап, өз ойымен бөлісті.

Ис-шара соңында аудандық білім бөлімінің басшысы Құрманалиева М.А. бөлімінің «Құрмет грамотасын» табыстады.

*Байузакова А.К.,
«Өрлеу» Алматы облысы*

МАЗМҰНЫ//СОДЕРЖАНИЕ

БІЛІМ САЯСАТЫ • ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ПОЛИТИКА

Орманбекова Л. Ж. Функционалдық сауаттылық – оқушылардың өзгермелі өмірге бейімделуі мен жеке қабілеттерін дамытудың тетігі	3
Тохтиева В. С., Молдағалиева Р. Т., Шоманова М. К. Академические условия школьного образования, в контексте кросс-культурной компетентности педагогов-филологов	5
Адыбаева Л. Д. PISA халықаралық зерттеуі аясында тапсырма түрлерінің ерекшеліктері	8
Ахметова Б. Т. Знания и умения учителя – залог творчества и успеха учащихся	12
Тиктенбаев М. А. Серіктестік жұмысының шағын жинақталған мектеп ұстаздарының кәсібі өсуіне әсері	16

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ИННОВАЦИЯЛАР • ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ИННОВАЦИИ

Карсыбаева А. Б., Жубаева Ж. О. Модельдеу негізінде 3-сынып оқушыларының математикалық сауаттылығын арттыру	19
Джарылгамысова Г. С. Понятие блокчейн (BLOCKCHAIN) и возможности его использования	23
Шалкарова З. М. Ақпараттық технологияларды пайдалана отырып, лингвоелтану материалдары негізінде қарым-қатынастық құзырлықты қалыптастыру	26
Джексембаева Н. С. Методы интермедияльного анализа художественного текста на уроках русского языка и литературы	29
Үмбетқұлова С.М. Информатика пәнінен ҰБТ-ға дайындаудың тиімді жолдары	33
Оразбекова С. Т. Применение дифференцированного обучения при изучении географии	35
Нургуль Кабдырейм Мектепшілік бақылауды тиімді жүргізудің оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыруға әсері	38
Болатбекова Б. С. Организация эффективного дистанционного обучения	41
Касымбекова М. М. Бастауыш сынып оқушыларының оқу техникасын дамыту және жылдам оқу дағдысын қалыптастыру	46

ЦИФРЛЫҚ САУАТТЫЛЫҚ • ЦИФРОВАЯ ГРАМОТНОСТЬ

Касенова М. А. Информатика пәнін оқытуда сараланған тапсырмалардың тиімділігі	48
Бексеитова Э.Ө. Цифрлық сауаттылық – бүгінгі заман талабы	50
Домбаева А. Н. Онлайн сервистер, СМАРТ технология мүмкіндіктері	51
Байдарова А.М. Цифрлық білім беру жағдайында информатиканы оқытудың өзекті мәселелері	54
Үмбетәлі Ж. Б. RuGame кітапханасы арқылы ойын кезінде кейіпкердің іс-әрекетін пернетақтадан басқару	56
Жакманова Ш. С. Ақпараттық-инновациялық технологияны пайдаланудың тиімділігі	61
Джабаева А. Т. Инклюзив балаларға цифрлық сауаттылық пәнін оқытудың ерекшеліктері	63
Иликбаева Л.Р. Бастауыш мектепте АКТ қолдану	66
Курманбаева А., Бакирбаева Э. Информатикадан оқытудың өзекті мәселері және оларды шешу жолдарын бағалау	67
Оспанбаева Б.О. Информатика пәні мұғалімінің тәжірибесіндегі цифрлық технологиялар:	

даму болашағы және қолдану тиімділігін талдау

69

ТӘРБИЕ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТЕНУ • ВОСПИТАНИЕ И СОЦИАЛИЗАЦИЯ**Онгарова Б. М.** Көркем шығарма құралдары бастауыш сынып оқушыларына патриоттық тәрбие берудің негізі ретінде

72

ПЕДАГОГ ШЕБЕРХАНАСЫ • МАСТЕРСКАЯ ПЕДАГОГА**Ерембаева М. А.** Ондық бөлшектердің жазылуы мен оқылуы

75

Жайлаубаева Л. А., Рыскелдиева Р. Р., Садибекова Б. М. Активные методы как средство формирования кросс-культурной компетенции учащихся на уроках русской литературы

76

Темирбаева А. А. Жетіген аспабының ұлттық сипаты хақында

80

Шонова М. Б., Ахметова Р. Н., Бозжигитова Б. У. Кросс-культурная компетентность педагогов-филологов: содержание и структура

83

Omurbek Anar, Esentaeva A.I. Formation of the foreign language cognitive-communicative competence of high school students by means of internet resources

88

Мұратқызы Н., Есентаева А.И. Цифрлық технологиялар арқылы болашақ шет тілі мұғалімдерінің мәдениетаралық-коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыру үлгісі

92

Raikanova A.M., Esentaeva A.I., The formation of intercultural communicative competence of secondary School students through criteria-based assessment

96

Бургебаева Л. Мұғалім мамандығы туралы менің ойым

100

Мухашева А. Е., Сауырбаева Г.К. Преподавание русского языка в национальных классах трудности и пути их решения

102

Ахметова С. Е. Жаңа форматтағы мұғалім

106

ТҰЛҒА • ЛИЧНОСТЬ–**Кашкинбаева Г. Б.** Ұлылықтың шамын жаққан шырақ – Ахмет Байтұрсынұлы

107

Ибраим А.М. Ыбырай Алтынсарин еңбектерінің білім саласына ықпалы

109

ІС-ШАРА • МЕРОПРИЯТИЯ**Орманбекова Л.Ж.** Мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі – нәтижелі білім берудің негізі

112

Байузакова А. К. «Үздік педагог - 2023» байқауының жеңімпаздары анықталды

113